

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAŞİTE YILDIZ DEMİREL

**Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP

HAZİRAN – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

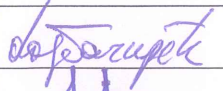
KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Maşite YILDIZ DEMİREL

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri

“Bu tez 10.06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Doğa Başar DARUPEK	Başarılı	
Doç. Dr. Emel İslamoğlu	Başarılı	
Doç. Dr. Sinem YILDIRIM	Başarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	MAŞİTE YILDIZ DEMİREL		
Öğrenci Numarası	:	Y166005009		
Enstitü Anabilim Dalı	:	ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ		
Enstitü Bilim Dalı	:	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ		
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS	☐ DOKTORA	
Tezin Başlığı	:	KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ		
Benzerlik Oranı	:	%7		

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

04/05/2019
Öğrenci İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

.../.../20...
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP

Tarih:04.05.2019

İmza:

☐KABUL EDİLMİŞTİR

☐REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlık aşamasından itibaren her türlü desteği gösteren, sürekli motive eden her anlamda yardımcı olan ender hocalardan sayın danışmanım Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP'e sonsuz teşekkür ederim.

Eğitimime ilk başladığım andan itibaren her türlü desteği gösteren, her zaman yanımda olan ve bana her imkanı sunan anne ve babama yanımda oldukları ve her zaman destek oldukları için teşekkür ederim.

Bu çalışmanın her aşamasında fikirleri, desteği ve yardımlarıyla yanımda olan ve sevgili eşim Yunus Emre Demirel'e teşekkür ederim.

Maşite YILDIZ DEMİREL

10.06.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET.....	ix
SUMMARY.....	xx

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL BOYUTUYLA ŞİDDET ve KADINA YÖNELİK ŞİDDET.....	5
--	----------

1.1. Şiddet.....	5
------------------	---

1.2. Şiddet Türleri.....	6
--------------------------	---

1.2.1. Fiziksel Şiddet.....	6
-----------------------------	---

1.2.2 Cinsel Şiddet.....	8
--------------------------	---

1.2.3. Ekonomik Şiddet.....	11
-----------------------------	----

1.2.4. Psikolojik Şiddet.....	14
-------------------------------	----

1.2.5. Dijital Şiddet.....	16
----------------------------	----

1.3. Aile İçi Şiddet	18
----------------------------	----

1.4. Kadına Yönelik Şiddet	20
----------------------------------	----

1.4.1. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri.....	23
---	----

1.4.2. Kadına Yönelik Şiddetin Sonuçları.....	26
---	----

1.4.2.1. Kadına Yönelik Şiddetin Beden ve Ruh Sağlığına Etkileri	26
--	----

1.4.2.2. Kadına Yönelik Şiddetin Aile İçindeki Çocuklara Etkileri.....	28
--	----

1.4.2.3. Kadına Yönelik Şiddetin Toplumsal Etkileri.....	29
--	----

1.4.2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Ekonomik Etkileri.....	30
BÖLÜM 2: DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET VE EKONOMİK ŞİDDETLE MÜCADELE.....	33
2.1. Dünya’da Kadına Yönelik Ekonomik Şiddetin Kısa Tarihi.....	33
2.2. Türkiye ‘de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddetin Kısa Tarihi.....	36
2.3. Ekonomik Şiddeti Doğuran Etkenler	37
2.4. Ekonomik Şiddet Göstergeleri.....	43
2.5. Aile Hayatında Kadına Uygulanan Ekonomik Şiddet.....	50
2.5.1. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddet İlişkisi.....	50
2.5.2. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddetin Nedenleri.....	51
2.5.3. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddete Maruz Kalma.....	53
2.5.4. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddete Katlanma	55
2.6. İş Hayatında Kadına Uygulanan Ekonomik Şiddet.....	56
2.6.1. İşverenin Uyguladığı Ayrımcı Tutum.....	57
2.6.2. Üst Yönetim Kademesine Geçememe.....	59
2.6.2.1. Cam Tavan.....	59
2.6.2.2. Kraliçe Arı Sendromu.....	62
2.6.2.3. Mobbing.....	63
2.7. Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet ile Mücadele.....	65
2.7.1. Uluslararası Metinler.....	66
2.7.1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	67
2.7.1.2. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW).....	68
2.7.1.3. İstanbul Sözleşmesi.....	70

2.7.2.Ulusal Metinler.....	72
2.7.2.1 T.C Anayasası.....	73
2.7.2.2. Türk Medeni Kanunu.....	74
2.7.2.3. Türk Ceza Kanunu.....	77
2.7.2.4. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Yönelik Kanun	78
2.7.3. Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Verdiği Sosyal Hizmetler.....	81
2.7.3.1. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM).....	81
2.7.3.2. Kadın Konuk Evleri.....	84
BÖLÜM 3: EKONOMİK ŞİDDET ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ.....	87
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	87
3.2. Araştırma Süreci ve Hazırlık Aşamaları.....	89
3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	90
3.3.1. Nitel Araştırma Aşaması.....	90
3.2.2. İçerik Analizi.....	91
3.4. Araştırmanın Bulguları.....	91
3.4.1. Katılımcıların Demografik Verileri ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	92
3.4.2. Ekonomik Şiddet Kavramının Farkındalığı Üzerine Bulgular.....	98
3.4.2.1. Ekonomik Şiddet Algısı.....	98
3.4.3. Ekonomik Şiddetin Boyutları Üzerine Bulgular.....	128
3.4.3.1. Ekonomik Kontrol Bulguları.....	128

3.4.3.2. Ekonomik Sömürü Bulguları.....	143
3.4.4. Çözüme Yönelik Bulgular.....	149
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	156
KAYNAKÇA.....	160
EKLER.....	173
ÖZGEÇMİŞ.....	177

KISALTMALAR

AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
CEDAW	:	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
DSÖ	:	Dünya Sağlık Örgütü
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
KSGM	:	Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
ŞÖNİM	:	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
YY	:	Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: Türkiye’de Ekonomik Şiddet Oranları	14
Tablo 2	: Dünyada Kadına Karşı Yaşam Boyu Şiddet Oranları	21
Tablo 3	: Dünyada İşgücüne Katılım Oranı-2017 (15 yaş üstü kadın nüfusunun yüzdesi)	39
Tablo 4	: Türkiye 2014-2018 Yılları Arası İşgücüne Katılım Göstergeleri	42
Tablo 5	: Dünya’da Kadın İşgücü (toplam işgücünün yüzdesi	44
Tablo 6	: Türkiye’de 2014-2018 Yılları Arası İstihdam Göstergeleri	47
Tablo 7	: Türkiye’de Cinsiyet ve eğitim durumuna göre ortalama çalışma süreleri ve aylık ortalama brüt ücret (Yüksek okul ve üstü kişilerin kıyaslanması).....	58
Tablo 8	: Mobbing Nedenleri	64
Tablo 9	: ŞÖNİM Destek Kurumları.....	83
Tablo 10	: Kelime Bulutu.....	92
Tablo 11	: Katılımcıların Yaş Durumları	93
Tablo 12	: Katılımcıların Eğitim Durumu.....	93
Tablo 13	: Katılımcıların Medeni Durumu	94
Tablo 14	: Katılımcıların Aylık Gelir Durumu	94
Tablo 15	: Katılımcıların Aylık Hane Geliri	95
Tablo 16	: Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Durumu	95
Tablo 17	: Çocuk Sahibi Olan Katılımcıların Nafaka Talep Etme Durumu	96
Tablo 18	: Çocuk Sahibi Olmayan Katılımcıların Nafaka Talep Etme Durumu	97
Tablo 19	: Katılımcılara Göre Türkiye’de En Çok Yaşanan Şiddet Türleri	100
Tablo 20	: Katılımcıların Ekonomik Özgürlük Algısı	102

Tablo 21 : Katılımcıların Ekonomik Özgürlük Durumları.....	103
Tablo 22 : Eş Geliri ile Ekonomik Özgürlük İlişkisi	105
Tablo 23 : Ekonomik Şiddet Farkındalığı	106
Tablo 24 : Katılımcılara Göre Nitelikli ve Eğitimli Kadınların Ekonomik Şiddet Farkındalığı	109
Tablo 25 : Katılımcılara Göre Nitelikli ve Eğitimli Kadınların Ekonomik Şiddet Yaşama Durumları	110
Tablo 26 : Katılımcıların Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Durumu	111
Tablo 27 : Katılımcıların Eşit Ücret Alma Durumu.....	118
Tablo 28 : Katılımcılara Göre Terfi Etme Durumu.....	119
Tablo 29 : Katılımcıların Çalışma Hayatında Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Durumları	121
Tablo 30 : Katılımcıların Ekonomik Şiddeti Kabullenme Durumları.....	123
Tablo 31 : Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Durumu ile Kadının Fazla Kazanması İlişkisi	132
Tablo 32 : Katılımcıların Tasarruf Hakkına Sahip Olma Durumları	135
Tablo 33 : Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Aile içi Tasarruf İlişkisi	137
Tablo 34 : Hane Geliri ve Ekonomik Kontrole Maruz Kalma.....	142
Tablo 35 : Katılımcıların Ev Geçimini Sağlama Durumları	147
Tablo 36 : Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Durumu ve Ekonomik Sömürü İlişkisi ...	148

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Tema 1: Ekonomik Şiddet Algısı.....	98
Şekil 2: Tema 2: Ekonomik Kontrol.....	129
Şekil 3: Tema 3: Ekonomik Sömürü.....	143

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet: İzmir İli Örneği			
Tezin Yazarı: Maşite Yıldız DEMİREL		Danışman: Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP	
Kabul Tarihi: 10.06.2019		Sayfa Sayısı: x (ön kısım)+173(tez)+4(ek)	
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri		Bilim Dalı : İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri	
Ekonomik şiddet her kesimden kadını tehdit eden ve yıkıcı etkileri olan bir şiddet türüdür. Aile üyeleri, eş, patron, partner veya çalışma arkadaşları tarafından gerçekleştirilebilir fakat diğer şiddet türleri kadar bilinir ve görünür değildir. Toplumsal yapı ve şiddet kavramının fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet olarak algılanması, ekonomik şiddet davranışlarını normalleştirme, ekonomik şiddet kavramının az bilinmesine sebep olmaktadır. Bu çalışmanın amacı; eğitilmiş ve çalışan kadınların ekonomik şiddeti nasıl tanımladıklarını tespit etmek ve kadınların sosyo-ekonomik durumları ile ekonomik şiddet ilişkisini incelemektir. Bu çalışmanın kapsamı İzmir ilinde yaşayan eğitilmiş ve çalışan kadınlar olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma metodolojisi kullanılmış olup 30 eğitilmiş ve çalışan kadınla yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler Nvivo 12 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcılar ekonomik şiddeti ekonomik kontrol davranışlarıyla nitelendirmekte ve 30 katılımcıdan 9'u ekonomik kontrole maruz kalırken 7 katılımcı ekonomik sömürüye maruz kalmaktadır.			
Anahtar Kelimeler: Şiddet, Ekonomik Şiddet, Çalışma Hayatında Ekonomik Şiddet			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Economic Violence Against Women: The Case of Izmir Province			
Author of Thesis: Maşite Yıldız DEMİREL		Supervisor: Assoc. Prof.Sinem YILDIRIMALP	
Accepted Date: 10.06.2019		Number of Pages: x (pre text)+173(main body)+4(app.).	
Department: Labour Economics and Industrial Managment		Subfield : Human Resources Managment and Industrial Relations	
Economic violence is when a sort of violence that threatens women from all walks of life and has destructive effects. Family members may occur by their spouse, boss, partner, or colleague, but it is not visible and known as other forms of violence. The perception of the concept of social structure and violence as physical, sexual and psychological violence, normalization of economic violence behaviours cause of the fact that the concept of economic violence is little known. The aim of this article is to establish how educated and employed women define economic violence and to examine the relationship between women's socioeconomic status and economic violence. The extent of this study was determined as educated and working women living in İzmir. In this article, the qualitative research methodology is used. This methodology was conducted with a semi-structured interview technique with 30 trained and working women. The data were analyzed with Nvivo 12 program. According to the findings of the study, participants characterized economic violence with economic control behaviours and 9 of 30 participants were exposed to economic control while 7 participants were exposed to economic exploitation			
Keywords: Violence, Economic Violence, Economic Violence in Working Life			

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet her geçen gün çoğalmakta ve kadınların en önemli sorunu haline gelmektedir. Son zamanlarda şiddet olaylarının daha sık duyulması akıllara şiddetin çoğaldığı düşüncesini getirmektedir. Oysaki şiddet günümüzde daha konuşulur bir kavram olmakla beraber bilinç seviyesindeki yükseliş görünür olmasını sağlamaktadır. Bu sebeple şiddet geçmişten günümüze tüm kadınların ortak sorunu olmuştur fakat son dönemde medya, sivil toplum kuruluşları ve eğitim seviyesinin yükselmesi gibi etkenler aracılığı ile şiddet daha fazla konuşulur seviyeye gelmiştir. Özellikle sosyal medya aracılığı ile şiddet gören kadınlar daha görünür biçime gelmiş ve farkındalık artmıştır. Reklamlar aracılığı ile hazırlanan kamu spotları, sivil toplum kuruluşlarının hazırladığı kampanyalar ve sosyal medya aracılığı ile paylaşılan kadına yönelik şiddeti kınayan içerikler şiddetin önlenmesine yönelik olumlu bir algı oluşturmakta ve şiddetin görünürlüğünün arttığını göstermektedir.

Dünya’da ve Türkiye’de şiddetin önlenmesine yönelik kampanyalar artmasına rağmen şiddet azalmamakta ve kadınların sorunları bitmemektedir. Kadınlar her ne kadar daha bilinçli ve eğitilmiş olsalar da şiddet, birbirini besleyen ve yeni türler çıkaran bir oluşumdur. Örneğin; teknolojinin hayatımıza adapte olmasıyla beraber şiddet, dijital şiddet kavramına bürünmüştür. İçerik her ne kadar aynı olup kadınları mağdur etse de şiddet şekil değiştirip çağa ayak uydurmuştur ve karşımıza kadınları tehdit eden yeni bir tür olarak çıkmıştır. Aynı dijital şiddette olduğu gibi ekonomik şiddet kavramı da literatüre yeni girmiştir. Kavram olarak yeni bir şiddet türü olmasına rağmen şiddet tarihi kadar eski bir oluşumdur.

Çalışmanın Konusu

Ekonomik şiddet kısaca kadının maddi kaynaklara ulaşmasını engelleme ve parasını elinden alma, çalışmaya zorlama veya çalışmasına engel olmak gibi maddi temelli bir şiddet türüdür. Ekonomik şiddeti anlamak için bu tanım yetersiz olsa da genel görüntüsünü kavramak açısından önemlidir. Bağımlı olmaya zorlanan ve ekonomik olarak gücü yok edilen kadın psikolojik olarak hasara uğramaktadır. Bu bağlamda ekonomik şiddet kadınların bugünlerine etki ettiği gibi yarınlarını da ellerinden almaktadır.

Ekonomik şiddet somut etkiler bırakmaması ve kadınları savunmasız bırakması bakımından şiddetin belki de en tehlikeli türlerinden birisidir. Ekonomik anlamda kadınları güçsüzleştiren ve bağımlı olmasına neden olan bir tür olması sebebiyle fiziksel ve cinsel şiddet gibi kadınlarda somut etkiler bırakan şiddet türlerine zemin hazırlamaktadır. Kadınların tam olarak anlamlandıramadığı ve etkilerini direk göremediği bir şiddet türü olması sebebiyle belki de en çok yaşanan şiddet türüdür.

Ekonomik şiddet sosyal dışlanmaya da neden olmaktadır. Kadınların ayrımcılık yaşayarak toplumdan ve çalışma yaşamından dışlanmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle kadın kendini güçsüz ve muhtaç hissetmektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden beslenen ekonomik şiddet çalışma hayatında kadınların önüne büyük engeller çıkarmakta ve kadınların istihdama katılamamasına neden olmaktadır. Kadınlar erkeklerden düşük ücret almakta ve üst yönetim kademesine geçmede cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadır. Bu nedenle kadınlar özellikle ücret, terfi, yan haklar ve işe alımlarda cinsiyet ayrımcılığı sebebiyle ekonomik şiddete maruz kalmaktadır.

Kadınlar ekonomik şiddete maruz kaldıklarında fakir kalmakta ve bu fakirliğin sonucunda fiziki ve psikolojik olarak hasar görmektedir. Depresyon, stres, madde bağımlılığı ve intihar etme eğilimleri şiddet görmeyenlere oranla artmaktadır. Kadının insanca yaşamasına engel olan ekonomik şiddet ailelerde stres seviyesini yükseltir ve kadını diğer şiddet türlerine açık hale getirir. Ekonomik anlamda yetersiz kalan kadın geçimini sağlamak için fuhuşa sürüklenebilir ve istenmeyen cinsel şiddet durumlarına maruz kalabilir. Ekonomik şiddet, ülkelerinde üretken iş gücünü azaltarak gelişmelerini ve verimliliklerini olumsuz etkiler. Yani ekonomik şiddet sadece kadınların elinden parasının alınarak fakir kalması değil, etkileri bakımından ülke ekonomisine zarar verecek kadar büyük bir kavramdır.

Çalışmanın Amacı

Ekonomik şiddet görünmeyen bir şiddet türü olmakla beraber kadınların yoksullaşmasına sebep olan ve diğer şiddet türleri ile etkileşimde olan bir şiddet türüdür. Kavramın kadınlar tarafından az bilinmesi ve görünürlüğünün az olması sebebiyle etkileri yıkıcı olmaktadır. Ayrıca sadece aile hayatında değil çalışma yaşamında da kadınları olumsuz etkilemektedir. Ekonomik şiddet sadece düşük sosyo-ekonomik yapıdaki kadınları değil

eğitimli ve çalışan kadınları da etkilemekte ve nitelikli kadınlarda hem çalışma hem de aile yaşamında ekonomik şiddete maruz kalabilmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, eğitimli ve çalışan kadınların ekonomik şiddeti nasıl tanımladıklarını tespit etmek ve kadınların sosyo-ekonomik durumları ile ekonomik şiddet ilişkisini incelemektir. Bu amaç çerçevesinde kadınlara ilk olarak demografik ve sosyo ekonomik yapılarını anlamak ve daha sonra da ekonomik şiddetin boyutunu anlamlandırmak üzere ekonomik kontrol ve ekonomik sömürüye ilişkin sorular sorulmuştur. Son olarak da ekonomik şiddet ile mücadele kapsamında mnrilerine ilişkin sorular yneltiimiştir.

Çalışmanın nemi

Ekonomik şiddetin farkındalığının artması, ortaya çıkış şekilleri ve boyutlarının belirlenmesi ekonomik şiddet ile mücadele bakımından önem teşkil etmektedir. Ekonomik şiddet kadınları dolasıyla da toplumları etkileyen bir kavram olması sebebiyle mücadele edilmesi gereken ve önem verilmesi gereken bir kavramdır. Literatüre bakıldığında ekonomik şiddet çalışmalarının çok az olması göze çarpmaktadır. Kadınları bu kadar derinden etkileyen ve ülke ekonomisine olumsuz geri dönüş yapan bir konunun daha sık tartışılması ve daha fazla konuşulur olması gerekmektedir. Bu alışma kadınların farkındalık düzeylerini anlamlandırmak, ekonomik şiddetin sebepleri ve kadınlar üzerindeki etkilerini anlamak, ekonomik şiddetle mücadele etmek ve literatüre katkı sağlamak bakımından önemlidir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada ilk olarak ekonomik şiddet kavramı, boyutları, etkileri ve mücadele yöntemlerini oluşturmak amacıyla literatür araştırması yapılmıştır. Uygulama bölümü içinse nitel araştırma metodolojisi benimsenmiş olup bilgi toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Çalışmada, eğitimli ve çalışan kadınlara kartopu örneklem yöntemiyle ulaşılmıştır.

Bu çalışmada eğitimli ve çalışan kadınların ekonomik şiddet farkındalığını anlamak ve maruz kaldıkları ekonomik şiddetin boyutlarını analiz etmek amacıyla 65 yarı yapılandırılmış mülakat sorusu hazırlanmıştır. Ekler bölümünde ‘‘Ek 1’’ olarak yer alan mülakat soruları dört blmden oluşmaktadır. İlk blmde katılımcıların yaşı, medeni

durumu, aylık geliri ve eğitim düzeyi gibi demografik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ekonomik şiddet kavramını bilmeye yönelik sorular hazırlanmış olup üçüncü bölümde ise Adams ve arkadaşları tarafından oluşturulan Ekonomik Şiddet Ölçeği baz alınarak ekonomik şiddetin boyutlarını anlamlandırmak amacıyla ekonomik kontrol ve ekonomik sömürüye ilişkin sorular hazırlanmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise katılımcıların çözüm önerilerini anlamlandırmak amacıyla çözüme yönelik sorular sorulmuştur. Sorular hazırlanırken kolay anlaşılır, ekonomik şiddet odaklı, yönlendirmeden uzak ve açık uçlu olmasına dikkat edilmiştir. Alınan cevaplar Nvivo 12 programı ile analiz edilmiş ve sayısal verilere dönüştürülmüştür.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Eğitimli ve çalışan kadınlar ile ekonomik şiddet üzerine yapılan bu çalışma İzmir ili ile sınırlı tutulmuştur. Ayrıca eğitimli ve çalışan kadınlar ile yapılan mülakatın süresi 45 ile 60 dakika arasında sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın İçeriği

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölümde çalışmanın kavramsal tarafı ortaya konulmuş olup son bölümde ise alan araştırması yapılmış ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Birinci bölümde, şiddetin ne olduğu, şiddetin türleri, aile içi şiddetin ve kadına yönelik şiddetin nasıl gerçekleştiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Devamında şiddetin nedenleri, sonuçları, etkileri tartışılmış ve geniş bir çerçevede incelenmiştir.

İkinci bölümde ise ekonomik şiddet kavramının Dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkış süreci, aile ve çalışma yaşamında ekonomik şiddet göstergeleri, nedenleri, sonuçları incelenmiştir. Yine ikinci bölümde Dünya’da ve Türkiye’de ekonomik şiddet ile mücadele yöntemleri analiz edilmiştir.

Üçüncü bölüm ise çalışmanın uygulama alanını oluşturmakta olup bu bölümde eğitimli ve çalışan kadınlarla yapılan mülakat sonuçları Nvivo 12 programı ile analiz edilmiştir. Eğitimli ve çalışan kadınların ekonomik şiddet algısı ve maruz kaldıkları ekonomik şiddet boyutu ile ilgili bulgular elde edilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL BOYUTUYLA ŞİDDET ve KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Şiddet, günümüzün önemli sorunlarından biridir. Dünya nüfusu içinde şiddetin tüm çeşitlerine en fazla maruz kalan, şiddet mağduru olanların kadınlar olduğu görülmekte ve bilinmektedir. Bu sebeple şiddetle mücadelede öncelikli politikaların ve çalışmaların önemli bir bölümünün kadınlara yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Farklı şekillerde ortaya çıkan şiddetin, türlerini, nedenlerini, etkilerini bilmek şiddete yönelik önleyici politikaların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünü oluşturan bu bölümde kavramsal olarak şiddet ve türleri, kadına şiddetin nedenleri ve etkileri ele alınacaktır.

1.1. Şiddet

Şiddet kelimesi dilimize Arapçadan geçmiş olup sertlik, katılık, yoğunluk olarak ifade edilir. Türk Dil Kurumu'na göre şiddet, *“kaba güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet uygulama ve duygu ve davranışta aşırılık”* olarak tanımlanır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından şiddet, *“fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalınan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması”* durumu olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak şiddet bu şekillerde tanımlanmış olsa bile her insan şiddeti farklı şekillerde algılamaktadır. Platondan esinlenen Protagoras, ‘insanı her şeyin ölçüsü’ olarak ifade etmiştir bu da her şeyde bireysel bir değerlendirme olduğu anlamına gelmektedir. İnsan her şeyin ölçüsüyse, ortak bir ölçü bulmak olanaksızlaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ‘Şiddet sadece olaylar değil, en az olaylar kadar onları dizginleme, yargılama görme ya da görmezden gelme biçimimizdir’ (Büker ve Kıran, 1999: 23). Yani şiddetin tanımlanması kadar algılanması da önemlidir. Toplumdan topluma kültürden kültüre şiddet kavramı farklı şekillerde algılanabilmektedir. Örneğin aynı davranışa maruz kalan bireylerden bazıları şiddet sayılması gereken davranışları kabullenip tepki göstermezken diğer bireyler bu durumu kabullenme eğiliminde olmadıkları için şiddete maruz kaldıklarını ifade ederler. Bu gibi algı farklılıkları genel bir tanım yapmayı zorlaştırır da şiddeti kişinin hak ihlali ve aşırı güç kullanarak fiziksel ve ruhsal bütünlüğe zarar verme olarak tanımlayabiliriz. Freud insanın, saldırganlık ve cinsellik olmak üzere iki temel içgüdü olduğu belirtmektedir. Bu saldırganlık eğilimleri eğitilmediği

zaman fiziksel, cinsel ve bunlar doğrultusunda ekonomik, psikolojik ve dijital şiddet ortaya çıkmaktadır. Bu şiddet türlerine en fazla maruz kalan dezavantajlı grup kadınlar olduğu için dünyada ve Türkiye’de kadına yönelik şiddet en önemli ve acil çözüm bekleyen sorunlar arasında yer almaktadır. Kadınlar sadece fiziksel şiddetle değil şiddetin her türüyle başa çıkmak ve cinsiyet eşitsizliğine karşı savaşmak durumundadırlar. Şiddette sınır yoktur. Dünya geliştikçe şiddet türleri de genişlemektedir. Fiziksel ve cinsel şiddetle başlayan bu süreç gün geçtikçe azalmamakta hatta yeni şiddet türlerini doğurmaktadır. Örneğin teknolojinin hayatımıza entegre olmasıyla dijital şiddet kavramı ortaya çıktı. Bu bağlamda şiddeti tamamen bitirmek mümkün değildir fakat önleyici tedbirler almak, yasalarla desteklemek ve eğitimle minimuma indirmek daha kalıcı çözümler üretebilir (Yaşar, 2017: 9-17).

1.2. Şiddet Türleri

Şiddet kavramını tanımlarken, şiddet türlerini bilmek ve bu doğrultuda şiddeti anlamak gerekmektedir. Bu kapsamda literatürde şiddetin türleri olarak, fiziksel şiddet, cinsel şiddet, ekonomik şiddet, psikolojik şiddet ve dijital şiddet şeklinde yer aldığı görülmektedir. Bunlar dışında şiddet kavramı ve türleri içerisinde aile içi şiddet ve kadın şiddeti de tanımlanmakta ve incelenmektedir.

1.2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet görünürlüğü bakımından kadınlar tarafından en çok tanımlanan şiddet türüdür. Bu şiddet türü daha çok bedene yöneliktir ve bedensel güç kullanılmaktadır. Kadınlar eş, partner ya da aile üyeleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Kadına fiziksel zarar vermeyi amaçlayan vurma, tokat atma, itme, kol bükme, herhangi bir aletle yaralama, sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlama gibi birçok hareketi içine alan ve öldürmeye kadar uzanan geniş kapsamlı şiddet türü, kadına yönelik fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır (Karal ve Aydemir, 2012: 22). Kadını cezalandırmak, korkutmak, sindirmek, üstünde hakimiyet kurmak için çoğu erkek fiziksel şiddete başvurur. Araştırmalar çerçevesinde çocukluk döneminde şiddete maruz kalan bireylerde, şiddeti çözüm aracı olarak görme eğilimi daha fazla olabilmektedir. Erkeklerin daha çok şiddet eğilimi göstermesini, çocukluk döneminde kız çocuklarına göre daha çok fiziksel

şiddete maruz kalmalarından dolayı olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır (Öztürk, 2014: 124-126).

Kadına yönelik fiziksel şiddetin dünya genelinde büyük bir sorun olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalara göre; Fransa’ da şiddet mağdurlarının %95’i kadın ve bunların %55’ide eş şiddetinin mağduru. Danimarka’ da kadınların %25’i boşanmaya sebep olarak fiziksel şiddeti temel neden olarak göstermektedir. Avusturya’ da mahkemeye sevk edilen 1500 boşanma davasının %59’unda evliliklerin sona erme nedeninin kocaları tarafından kadına uygulanan şiddet olduğu ortaya çıkmıştır (Çakır, 2009: 12).

İngiltere’de gerçekleştirilen cinayetlerden yaklaşık olarak beşte birinin eş şiddeti kaynaklı olduğu ifade edilmektedir. Aile içi cinayetlerin, tüm cinayetlerin %35’ini oluşturduğu ülkede, her hafta iki kadının ölüm nedeni olarak aile içi şiddet gösterilmektedir. Kenya’ da aileler üzerinde yapılan bir çalışmada, çalışma grubunu oluşturan 733 kadının %42’si kocaları tarafından sürekli olarak dövüldüklerini belirtmişlerdir. Romanya’ da Bükreş Adli Tıp Hastanesinde 1993-1994 tarihleri arasında kadınların %29’u eşleri ya da sevgilileri tarafından yedikleri dayak sonucu aldıkları yaralar nedeniyle tedavi görmüşlerdir. Kolombiya genelinde gerçekleştirilen bir anket çalışmasının sonuçları, her beş Kolombiyalı kadından birinin eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığını göstermektedir (Çakır, 2009: 12-13). Araştırma sonuçlarından da anlayacağımız üzere ülke fark etmeksizin kadınlar her yerde fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Kadınlar, eşleri ya da hayatlarında olan diğer erkekler tarafından, ölüme varacak kadar ağır sonuçları olan fiziksel şiddetle karşı karşıya kalıp mağdur ve ezilen taraf konumundadırlar.

Türkiye içinde sonuçlar pek farklı değildir. Nitelim TÜİK 2008 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İstatistiklerine göre; kadınların %41,9 yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır (TÜİK,2008). Yine kadınların aile içinde maruz kaldıkları fiziksel şiddet türü bakımından Güler ve arkadaşları (2007) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, kadınların %91’inin eşinden şiddet gördüğü dikkat çekmektedir. Çalışmada fiziksel şiddet göstergeleri olan dayak atma (%96,3) ilk sırada, ikinci sırada sert cisimle vurma (%92,6), üçüncü sırada tokat atma (%90,7), dördüncü sırada tekmeleme (%90,1), beşinci sırada bıçakla saldırma (%89,5) yer aldığı belirtilmektedir (Güler vd., 2005: 53).

Kırsal kesim kökenli kadınların katıldığı bir araştırmada, kadınların %57'si çocuk yaşlarından bu yana şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bunların %53'ünün anne ve babasından, %26,5'i eşinden, %20,5'inin eşinin ya da kendi akrabalarından birinden şiddetine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Eşinden şiddet gören kadınların %80'i evliliklerinin ilk 5 yılında, %20'si ise evlendikleri günden bugüne şiddet yaşadığını belirtmiştir (Çakır, 2009: 10).

İstanbul ilinde 18-65 yaş aralığındaki 105 erkek ve 103 kadınla fiziksel şiddeti meşru görme ile adil dünya inancı arasındaki ilişkiyi incelemek için bir araştırma yapılmış ve eğitim seviyesi düştükçe şiddet görme oranının arttığı tespit edilmiştir. Ailesinde şiddete maruz kalan bireylerin partnerleri tarafından daha çok şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Erkekler cinsiyetlerinden dolayı daha fazla imkana sahip olduğu için adil dünya inancı daha fazla olmakla beraber şiddet gören kadınlarda bu inancın düşmekte olduğu gözlemlenmiştir. Evliliklerde sadakatsizlik olduğu zaman ya da kadınların cinsel görevin yerine getirmemesi sebebiyle şiddete maruz kalırsa bunun meşru olduğu sonucu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir (Doğan, 2018:34-60).

Kadınların en fazla fiziksel gördükleri zamanlardan biri de gebelik dönemidir. İronik olarak en hassas dönemlerinde bu duruma maruz kalan kadın sayısı hiçte az değildir. Bu dönemde kadınların cinsel ihtiyaçlara karşılık verememesi, duygu durumlarında ki değişiklikler ve ev işlerindeki aksamalar erkeğin şiddet gösterme nedenleri arasında sayılabilir 2005 yılında İzmir'de 73 gebe kadınla anket yapılmış ve %20'sinin fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Şiddetin nedenleri sorulduğunda ise bulunan sonuçlar sırasıyla, bir anlık öfke, başkalarının etkisi, ekonomik yetersizlik ve cinsel isteklerin yerine getirilmemesi olarak tespit edilmiştir (Giray vd., 2005: 217-220)

Fiziksel şiddet kadınların ruhsal durumlarında bozukluklara yol açabileceği gibi bedensel bütünlüklerine zarar verip ölümlerine neden olabilmektedir.

1.2.2 Cinsel Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) cinsel şiddeti, *“iş, ev ya da her türlü ortamda gerçekleştirilebilen, cinsel ilişkiye zorlama, istenmeyen cinsel davranışlarda bulunma, rahatsız etme, cinselliği vurgulayan eleştirilerde bulunma ve sözler söyleme, istenmeyen cinsel içerikli konuşmalar yapma davranışları”* olarak tanımlamıştır (Harcar vd., 2008:

53). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere cinsel şiddette zorlama, baskı ve güçsüz olan üzerinde hakimiyet kurma vardır. Fuhşa zorlama, cinsel organa zarar verme, cinsel hastalık bulaştırma gibi eylemler de cinsel şiddet içinde kadınların maruz kaldıkları durumlardan bir kaçıdır. Cinsel şiddet beraberinde fiziksel ve duygusal şiddeti getirir. Her ne kadar ayrı tanımlar yapılmış olsa da bağımsız düşünülemez. Cinsel şiddet mağdurları; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve erkeklerdir. Bu şiddet türüne en çok maruz kalan grup, kadınlar ve çocuklar olsa da güçsüz kalan diğer gruplarda bu şiddet türüyle karşı karşıya kalmaktadır. Aile İçi Şiddete Karşı Ulusal Koalisyon Raporuna göre; her 2 kadında biri ve her 5 erkekten biri yaşamlarının bir döneminde tecavüz dışında cinsel şiddete maruz kalmıştır. Eş ya da partnerleri tarafından cinsel şiddete maruz kalan kadınlar yabancı kişiler tarafından tecavüze uğrayan kadınlar kadar fiziksel ve psikolojik rahatsızlık çekmekte ve hiç cinsel şiddet görmeyen bir kadına oranla daha yüksek depresyon ve anksiyete eğilimi göstermektedirler (NCDAY, 2019: 1).

Cinsel şiddet konuşulması en zor olan şiddet türüdür. Evlilik içi tecavüz ve ensest ilişki gibi aile bağlarına zarar bir durum yaşandıysa bu cinsel şiddetin en ağır türü olmakla beraber en çok susulan şiddet türüdür. Tecavüz, *“fiziki zorlama ile zarar verme, yaralama, öldürme tehdidi ile ruhsal hastalık, zihinsel gerilik, ilaç ve madde etkisi ile yargılama yetisinin olmadığı bir durumda, bir çocuğa, ergene veya yetiştikine vajinal, anal, oral olarak cinsel girişimde bulunma”* şeklinde tanımlanmaktadır (Sarıcı, 2013: 23-24). Tecavüzün evlilik içinde olması bunu kabul edilebilir ya da tecavüz olmaktan çıkaran bir olay haline getirmez. Burada esas olan kadın ve erkeğin rızasıyla yaşanmasıdır. Bu durumda kalan çoğu kadın susmayı ve kabullenmeyi tercih etmektedir hatta bu doğrultuda yapılan araştırmalar sonucunda kadınlar evlilik içi zorla cinsel ilişkiyi tecavüz olarak görmemektedir. Çünkü toplumumuzda dayatılan manevi baskılar kadınların reddetme tercihlerinin olmadığı yönündedir. Hatta bu konuda kadınlara öğretilen “kocasını reddeden kadına melekler sabaha kadar lanet eder” sözüyle maruz bırakılan manevi baskıyı anlamak mümkündür (Gürer, 2015: 9-11).

Cinsel şiddetin daha çok kadınlara yönelik olmasının bir sebebi de namus kavramının kadınlarla özdeşleştirilmesidir. Namus kavramı genellikle cinsellikle ölçülüp toplumdan topluma hatta kişiden kişiye göre bile farklılık gösterir ancak ataerkil toplumlarda kadın bedenine ait bir kavramdır. Sadece cinsellik değil kadının giyinişi, davranışı, karşı cinsle olan iletişimi gibi durumlar da kadınların namuslu olup olmadığına ilişkin çıkarımlar

yapılmasına neden olur. Hatta mini etek giyen bir kadının namussuz olduğunu düşünüp tecavüze uğradığında saldırgana hak verecek kadar korkunç boyutlara ulaşan bu kavram sadece kadınlar üzerinde etkilidir. Bir kadın sadece kendisinin değil ailesinin namusunu korumakla da yükümlüdür ve bu yüzden namus cinayetleri işlenir. Medya da sürekli namus cinayeti, töre cinayeti adı altında katledilen kadınları görmekteyiz. Bu yüzden cinsel şiddet ve fiziksel şiddet birbirinden ayrılmayan kavramlardır (Yüksel, 2016: 50-53).

Kadın bedeninin cinsel obje olarak görülmesinde pornografik içeriklerin ve sinema, dizi gibi görsel sanatların etkisi büyüktür. Pornografik içeriklerde bulunan şiddet içerikli eylemleri hayatlarında bulunan kadına uygulamak isteyen kişiler olumsuz tepkiyle karşılaştığında sinirlenip fiziksel veya cinsel şiddete başvurabilir. Yeşilçam sinema filmlerinde bile sıklıkla karşılaşılan ve trajikomik olarak sunulan cinsel şiddet sapkın kişilikte olan insanların bilinçaltına nüfuz etmekte ve bu tür vahşilikleri kendilerince meşrulaştırmaktadırlar. Mersin’de tecavüz edilen ve vahşice öldürülen üniversite öğrencisi Özgecan Aslan ya da küçük yaşta zihinsel engelli kız çocuklarına yönelik tecavüzler gibi birçok olay cinsel şiddetin ne kadar vahim derecede yaşandığını göstermektedir (Kılıç, 2017: 15).

Türkiye’de yapılan bazı uygulamalar da cinsel şiddeti destekler niteliktedir. Örneğin; pembe metrobüs, kadınlar plajı gibi olumlu görünen uygulamalar kadınlara karşı yapılan ayrımcılıktan başka bir şey değildir. Kadınlar için daha güvenli bir yer olduğu düşünülerek yapılan bu tarz uygulamalar onları kısıtlamakta ve daha çok muhtaç görünmelerine sebep olmaktadır.

Bir diğer sorun da iş alanında kadınların yaşadığı cinsel ayrımcılıktır. Terfi alan, başarılı olan bir kadının mutlaka üst yönetimde olan kişilerle ilişkisi olduğunu düşünmek kadınlara karşı yapılan cinsel şiddetin başka bir boyutudur. İş hayatında sırf kadın olduğu için birçok problemle karşılaşan kadınlar (cinsel taciz, sözlü taciz vb.) bunların üstesinden gelip başarılı olduklarında yine kendilerini kanıtlayamamakta hatta bu tarz düşüncelerle karşı karşıya kalmaktadır. Argo da bile tüm kullanılan küfür ve kötü sözler kadın bedeni üzerinden yapılmaktadır. Bu sebeple kadınlar hayatın her alanında fiziksel olduğu kadar cinsel şiddetle mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar (Gülbay, 2012: 30-32).

1.2.3. Ekonomik Şiddet

Kadına yönelik şiddet dediğimiz zaman akla ilk olarak fiziksel, cinsel içerikli şiddet türleri ve kadın cinayetleri gelmektedir. En temel haklardan olan yaşama özgürlüğünün kadınların elinden alınmasından dolayı ilk olarak bu alanlarda düzeltmeler yapılmaya çalışılması ve en çok bu alanların araştırılması normaldir. Oysa bütün şiddet türlerinin altında yatan başlıca sebeplerden biri de ekonomik sorunlardır. Diğer şiddet türü kadar ele alınmayan ve kadınlar tarafından az bilinen ekonomik şiddet tüm şiddet türleri kadar önemlidir. Barınma, sağlık hizmetleri, işsizlik, eğitim ve yaşamsal haklarda kadınların eşit yararlanması gereken elzem konulardandır. Kadına yönelik ekonomik şiddet, *“kadının emeğine, yarattığı /ürettiği değere, varlıklarına, kazanma gücüne, kazancına, karar alma hakkına el koyma; gelecekteki üretme ve kazanma gücünü elinden alma anlamına gelen bilgisiz bırakma ve gelecekteki ekonomik güvencelerini ortadan kaldıran biçimde güvencesiz bırakmadır”* (Kaya vd., 2014:170) şeklinde tanımlanmaktadır.

Ekonomik şiddet 3 şekilde meydana gelebilir.

- Bireyin ekonomik kaynaklara erişimini kontrol etme
- Bireyin iş bulma ve sürdürme yeteneğini sabote etme
- Bireyin kişisel ekonomik durumunu istismar etmek olma üzere şiddet uygulayıcı tarafından ekonomik durumu kontrol etme amacıyla ortaya çıkabilir (Stylianu, 2016: 4-6).

Ekonomik şiddet kavramı ile ilgili çalışmaların geçmişi eskiye dayanmamakla birlikte kavramın tanınması ve şiddet göstergelerini daha iyi anlamak amacıyla Amerika’da Adams ve arkadaşları tarafından bazı ekonomik şiddet ölçekleri oluşturulmuştur. Bu oluşturulan ekonomik şiddet ölçekleri ekonomik şiddeti iki boyutta ele almakta ekonomik kontrol ve ekonomik sömürü olmak üzere iki ana başlık altında toplamaktadır.

Ekonomik Kontrol:

- Kişinin kullandığı herhangi bir taşıma aracını alarak mülakatlara gitmeye engel olmak,
- Çalıştığı yere gitmesine engel olmak,
- Evden iş için çıkmak istediğinde şiddet uygulama,

- İşten ayrılması için gözdağı vermek,
- Maaş kartını elinden alma,
- Eve giren tüm paralara el koyma,
- Paranın tasarrufunu kendi eline alıp kadına söz hakkı vermeme,
- Kadının parasını nasıl harcadığını sürekli sorgulama ve kanıt isteme,
- Kadının temel ihtiyaçlarına sahip olmasını engelleme,
- Kadından para gizleyerek ulaşmasını engellemek,
- Banka hesaplarını ve harcamaları kadından gizlemek,
- Önemli maddi kararları erkeğin kendi başına alması,
- Kadını muhtaç hale getirerek kendisinden para talep ettirme,
- Kişisel ihtiyaçları veya eve ait giderleri karşılamamakla korkutma olmak üzere 14 maddeden oluşmaktadır.

Ekonomik Sömürü ise;

- Kadından habersiz kadına ait paralara el koymak,
- Kadından zorla banka kartlarını almak,
- Kadına ait taşınır ve taşınmaz malları ele geçirme,
- Eve ait faturaları hiç veya gününde ödememe,
- Kendi adına değil kadının üzerine borç yapma,
- İş bırakarak tüm giderleri kadının üzerine yüklemek,
- Kadının veya ailenin parası ile şans oyunları oynama,
- Kadının çevresinden para istemek zorunda bırakılması,
- Kadından borç alma ve bu parayı kadına geri ödememe,
- Kadın veya ailenin sahip olduğu malları ipotek gösterme,
- Ev giderleri için kullanılacak olan paraya el koyma, ekonomik şiddet parametrelili olarak tanımlanmıştır (Parsova, 2017: 91-92).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomik şiddet uygulayan kişiler, kadının gelirini yok etmek için çalışma ortamında kadını rahatsız etme, iş elbiselerine zarar verme, fiziksel şiddet uygulayarak iş göremez duruma getirme ve psikolojik şiddet uygulayarak verimli olmalarına engel olmaktadır. Afrika ülkelerinde ise eşleri kadının para harcamasına izin vermemektedir. Orta Doğu, Kuzey Asya ve Güney Asya da ise %24 ila %34 oranında kadının para harcaması eşleri tarafından kısıtlanmaktadır (Fawole, 2008: 172).

İngiltere'de ekonomik şiddetin nasıl gerçekleştiğini anlamak için anket yöntemi kullanılarak bir araştırma yapılmış ve kadınların ekonomik şiddete erkeklerden daha fazla maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Ankete katılan kişilerin %82'si ekonomik şiddet ile beraber diğer şiddet türlerine de maruz kalmış ve yalnızca %15'i sadece ekonomik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Katılımcılar eve giren gelirin eşit paylaşılması, harcanan paraya müdahale, ekonomik konular hakkında fikir sorulmama gibi sebeplerden dolayı ekonomik şiddete maruz kalmışlardır. Katılımcıların %34'ü maruz kaldıkları ekonomik şiddeti kimseyle paylaşmamış ve gelir düzeyinin ekonomik şiddete maruz kalmada engel teşkil etmediği bulunmuştur. Ekonomik şiddet uygulayan erkeklerin bunu toplumsal rolleri kullanarak yaptıkları ve kadınların ekonomik şiddeti fark etmediği tespit edilmiş olup kadınların ekonomik şiddet gördüğünü söylememe sebebinin ise utanma ve özel konu olarak görmeleri olduğu ifade edilmiştir (Jeffs, 2015: 18-43).

Ekonomik şiddet diğer şiddet türleri kadar görünür olmadığı için etkisi hemen hissedilmemektedir. Hukuki alanlarda dahi ekonomik şiddet ile mücadele konusunda yetersizlikler olmakla beraber doğrudan bir mücadele yaygın olarak görülmemektedir. Ekonomik şiddetin en önemli özelliği, diğer şiddet türleri kadar görünür olmamasından dolayı kadınlar maruz kaldıkları durumu bilmemekte ve farkındalıkları çok düşük olmaktadır. Ayrıca ekonomik şiddet diğer şiddet türleri ile ilişkili ve tetikleyici bir yapıda olduğu için kavranması ve mücadele edilmesi oldukça önemlidir (Adaçay ve Güney, 2012: 325).

Türkiye'de son yıllarda ekonomik şiddet ile ilgili yapılan araştırmalar çoğalmakta olsa da istatistiki veriler bakımından hala yetersiz olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Türkiye’de Ekonomik Şiddet Oranları

Sıklık	İşten çıkmaya neden olma veya çalışmaya engel olma	Ev ihtiyaçları için para vermeme	Gelirini elinden alma
Yaşamının herhangi bir döneminde	23,4	8,1	3,9
Son 12 ayda	8,8	4,6	1,4
Bir kez	20,9	2,7	6,3
Birkaç kez	44,8	44,2	38,8
Çok kez	34,3	53,1	54,9

Kaynak: (TÜİK’in 2008 verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.)

Tablo 1’de görüldüğü üzere kadınların %23,4’ü yaşamının herhangi bir döneminde istihdamı sabote etmeye yönelik davranışlara maruz kalmış %8,1’i ev ihtiyaçları için para vermeme durumuyla karşılaşmış ve %3,9’unun geliri elinden alınmıştır. Kadınların bir kez ekonomik şiddet görme oranları ile çok kez ekonomik şiddet görme oranları arasında ciddi bir fark vardır. Bu da kadınların ekonomik şiddete sıklıkla maruz kaldığını göstermektedir. Verilere göre Türkiye’de kadınlar özellikle ev ihtiyaçları için para vermeme ve gelirini elden alma konusunda daha çok ekonomik şiddete maruz kalmaktadır.

1.2.4. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet her insanın maruz kalabileceği bir şiddet türüdür. Cinsiyet ve ortam fark etmeksizin her insan bu şiddet türüne maruz kalmakta, duygusal olarak hasar görmektedir. Bireylerin en kolay uyguladığı şiddet psikolojik şiddettir, çünkü görünürlüğü diğer şiddet türlerine göre daha az olmakla beraber etkileri uzun vadede ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hayatın bir parçası olarak görülmesi ve normal karşılanması da bu şiddet türünün tespitini zorlaştırmaktadır. Psikolojik şiddet kadınlar, yaşlılar ve çocuklar üzerinde büyük hasarlara neden olabilmektedir. Psikolojik şiddeti kadınlar açısından ele alacak olursak neredeyse her kadın hayatının bir döneminde psikolojik şiddet görmüştür demek yanlış olmayacaktır. Psikolojik şiddet eylemlerine bakıldığında

yelpazenin genişliği dikkat çekmektedir. Bağırma, korkutma, küfür etme, tehdit etme, hakaret etme, eve kapama, kıskançlık sebebiyle sürekli kontrol altında tutma, başkalarıyla kıyaslama, giyim tarzına karışma ve kendini geliştirmeye yönelik faaliyetlere engel olma gibi davranışların yanı sıra sosyalleşmeyi kısıtlayacak görüşeceği kişilere karışma, aile akrabalarla komşu ve arkadaşlarla görüştürmeme, çocuklarından uzaklaştırma, küçük düşürme gibi tutumların hepsi psikolojik şiddeti ifade eden davranışlar arasında yer almaktadır (Aktan vd., 2014: 92).

Psikolojik şiddet iki özelliğiyle diğer şiddet türlerinden ayrılmaktadır. İlk olarak tek başına uygulandığında görünürlüğünün az olması ve fiziksel hasar bırakmaması, ikinci olarak da diğer şiddet türleriyle beraber görülmesidir. Genellikle fiziksel veya cinsel şiddet gören bir kişi psikolojik şiddete de maruz kalmaktadır (Polat, 2016: 23). Bu bakımdan psikolojik şiddet diğer şiddet türlerinden farklıdır.

Ataerkil toplum yapımızdan dolayı kadınları kontrol etmek amacıyla psikolojik şiddetin bir türü olan sözel şiddet kullanılmaktadır. Sözel şiddette genel olarak bağırma, korkutma, sindirme, alay etme gibi sözlü eylemler bulunur. Her ilişkide tartışma yaşanması olağandır. Her tartışma ve fikir uyuşmazlığı durumunu sözel şiddet olarak adlandırmak yanlış olacaktır. Burada önemli olan aradaki ince çizgiyi geçmemek ve saygıyı korumaktır. Örneğin; sürekli ölüm tehdidiyle korkutulan bir kadın zamanla bu düşüncüyü benimsemekte ve her an eşinin onu öldüreceği korkusuyla sessiz kalmaktadır. Zamanla bu stres kadın bedeninde fiziksel hasarlara neden olabileceği gibi kadının özgürce fikir beyan etme yetisini de ortadan kaldırmaktadır (Kılıç, 2017: 13-14). TÜİK 2008 verilerine göre eş veya birlikte oldukları erkeklerden kadınların %37,4'ü yaşamlarının herhangi bir döneminde hakaret veya küfüre maruz kalmış, %37,7'si aşağılanıp küçük düşürülmüş, %40'ı tehdit edilmiş, %41,1'ide kendisine veya çevresine zarar vermekle tehdit edilmiştir (TÜİK, 2008).

Psikolojik şiddet en az diğer şiddet türleri kadar önemlidir fakat önemi kavranamamaktadır. Kadınları sürekli denetim altına sokma, akrabalarıyla görüştürmeme, kıyafetine karışma, aşırı kıskanma, karşı cinsle olan ilişkilerini kesmeye zorlama, fikirlerini dikkate almama, tek başına dışarı çıkarmama gibi çoğalan örnekler kadının kendine olan özgüvenini yitirmesine neden olmaktadır. Şiddet gören kadının tek başına yaşayamayacağını düşünmesine neden olan bu durumlar, fiziksel şiddet

gördüğünde bunu kabullenmesine neden olmaktadır. Sürekli kontrol edilen ve sindirilen kadın, zamanla mutsuz olmakta buda ruh sağlığını etkilemektedir. Bu yüzden psikolojik şiddet süreci gözlemlenerek fark edilebilmektedir. Bu şiddet türü görünmediği için kadınların farkındalık kazanması hem beden hem ruh sağlıkları açısından oldukça önemlidir (Öztürk, 2008: 46-47).

Kadınların görmüş olduğu psikolojik şiddetin bir çeşidi de evlilikten daha öncesine dayanmaktadır. Berdel, kumalık, beşik kertmesi, kendinden yaşça büyük birine başlık parası karşılığı satılma, akraba evliliğine zorlama gibi kadına söz hakkı verilmeden tüm hayatını etkileyecek kararları aile büyüklerinin alması psikolojik şiddetin ilk görüldüğü yerlerdir. Günlük konuşma dilinde olağan bir durummuş gibi konuşulan;

-Kızını sattın mı?

-Başlık parasında anlaştık artık hayrını görsünler.

-Bugün pazarlığı yaptık sözü kestik, gibi cümleler kadınlara uygulanan psikolojik şiddeti göstermektedir (Memiş, 2010: 43-44).

Kadınlar iş hayatında da mobbing, cam tavan, kraliçe arı sendromu vb. ayrımcı tutumlar içeren psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Bu durumlar sadece psikolojik şiddet değil devamında ekonomik şiddeti de getirmektedir.

1.2.5. Dijital Şiddet

21. yüzyılın getirdiği teknolojik gelişmeler, hayatımızda pek çok olumlu gelişmelerin yanında bir takım olumsuz gelişmelere de neden oldu. Tüm toplumlar değişen düzene ve yeni teknolojik gelişmelere ayak uydururken yeni bir şiddet türü olan dijital şiddet ortaya çıktı. Günümüz kadınlarının sıklıkla maruz kaldığı bu durumun sarsıcı etkileri olmakta, diğer şiddet türlerinin oluşmasına da zemin hazırlamaktadır. Dijital şiddet; internet, cep telefonları vb. dijital medya araçlarıyla ısrarla takip edilme ile psikolojik, cinsel veya ekonomik zarar vermeyi amaçlayan saldırılardır (KDV, 2017:13-14). Telefon ve bilgisayar karıştırma, sosyal medya hesaplarına müdahale etme, hesapların kapatılmaya zorlanması, sosyal medyada kiminle arkadaş olacağına karar verme gibi özel hayata karışma ilişkilerde sıkça rastlanan sorunlardandır. Hakimiyet kurma ve kıskançlık gibi dürtülerle gelen bu hisler teknoloji ile birleştiği zaman karşımıza dijital şiddeti çıkarmaktadır. Daha üst seviyelerde maruz kalınan bu şiddette fotoğraf/video yollamaya

zorlamak, gizli çekim yaparak bunu yayınlamakla kadını tehdit etmek daha büyük sorunları doğurmaktadır. Böyle bir duruma maruz kalan kadın, psikolojik şiddet görüp susmakta ailesi ya da eşi tarafından öğrenildiğinde fiziksel şiddet görme ihtimaliyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu sebeplerle dijital şiddet devamında diğer şiddet türlerini doğurmaktadır (Barındık, 2018).

Kişisel olarak görülen dijital şiddet haricinde tüm kadınlar medya aracılığıyla dijital şiddete maruz bırakılmaktadır. Diziler, haberler, filmler ve reklamlar devamlı olarak kadınlar için negatif algılar oluşturmakta ve bazıları şiddeti normalleştirmektedir. Medya sektöründe bu kadar fazla şiddet içerikleri üretilmesinin temel sebebi de ekonomik güdülerdir. En fazla gelir getiren ve küresel olarak tüm insanların anlayabileceği ilk tür, şiddet içerikli yayınlar ikincisi ise cinsel içerikli yayınlardır. Fakat ironik bir şekilde cinsel içerikli yayınlara sınır getirilirken şiddet içerikli yayınlara bir sınır getirilmemektedir (Özer, 2017: 5-6).

İletişim araçlarının kullanılmasının en önemli sonucu, şiddet görüntülerinin olağanlaşarak, sanki gerçek değillermiş gibi algılanmalarıdır. Sanatsal yollarla, estetik yapıya kavuşturularak verilen şiddet, rahatsız edici olmayabilir. Sanat ve estetik yollar kullanılarak yumuşatılmış, güzelleştirilmiş reklamlar içinde hemen algılanması mümkün olmayan şiddet, ilk amacı olan yıkıcılıktan saparak, sosyo-kültürel yaşama ve sosyal düzene katılmıştır. Asıl tehlikeyi de bu sözde olumlu görüntüler yaratır. Bireyler, şiddetin ne derecede tehlike oluşturan bir durum olduğunu göremez ve hatta görmezlikten gelir bir duruma girerler. Özellikle reklamlarda kullanılan bu estetik şiddet görüntüleri özellikle kadınları hedef alan pek çok ayrımcı tutum sergiler (Büker ve Kıran, 1999: 30-31). Neredeyse tüm temizlik malzemesi reklamları ideal anne, ideal kadın görüntüleriyle oluşur. Kadınların tek amacının daha beyaz kıyafet elde etmek gibi gösterilip, bunun için birbirleriyle yarışmaları neredeyse her deterjan reklamında kullanılmaktadır. Bu tarz ürünlerin reklamlarında, kadınların kullanılması ayrı bir cinsiyetçi yaklaşımdır. Ev işlerinin sadece kadının bir göreviymiş gibi bir algı yaratılmaktadır. Kozmetik ürün reklamlarında kullanılan ifadeler, ideal kadın tipini, reklamlardaki görüntüden farklı olurlarsa mutsuz olmaları gerektiğini aşılır. Bunun alt metni de yine kadınların kendilerini beğendirmesi gerektiği, sürekli güzel ve bakımlı görünerek erkekleri etkilemeleri gerektiği mesajını içermektedir. Kadınları cinsel obje olarak gösteren, para

yiye ve zeka seviyelerine yönelik hakaret edici metinler sanatsal dille süslenip izleyenlere sunulmaktadır (Özer, 2017: 5-15).

Diziler ve filmlerde de durum reklamlardakinden farklı değildir. Son dönemde popüler olan mafya tarzı diziler şiddetin her türünü barındırmaktadır. Yıllarca ilgiyle izlenen bu diziler zamanla toplumda şiddeti benimsetmekte ve özendirici etkisiyle şiddete teşvik etmektedir. Kadınların söz sahibi olmadığı, eril düzenin işlediği ve bağımlı bireyler olarak gösterildiği diziler gerçek hayatta kadınların olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Haberlerde de cinsiyetçi söylemleri çok fazla görmekteyiz. Kadınların temsil edilme biçimleri, dramatik olaylarda acının simgesi olarak kullanılmaları ve ünlü kişilerin eşleri gibi bağımlı bireyler olarak adlandırılmaları ikincil statüde olmalarını empoze etmektedir (Arslan, 2017: 145-148).

Olumlu olarak gösterilen başarılı kadınların hayatını anlatan yayınlar da kadınlara ayrımcılık yapmaktadır. Her kadının iş hayatında başarılı olmaya çalışması ve kendi ayaklarının üstünde durması gerekirken bunu olağan üstü bir durummuş gibi lanse etmek pozitif ayrımcılık adı altında yine ayrımcılık yapmaktır. Medya da kullanılan dil insanları etkileme gücü bakımından çok önemlidir. Kadınların sürekli edilgen gösterilmesi, güçsüz ve toplum tarafından biçilen rollerin dayatılması bireyler arası uygulanan dijital şiddetten daha tehlikelidir. Bu yüzden her kadın bu tehlikeye karşı karşıya kalmakta ve her gün kendine biçilen roller içinde yaşamaya zorlanmaktadır (Uyar, 2018: 158).

1.3. Aile İçi Şiddet

TDK'ye göre aile; *“evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik”* olarak tanımlanır (TDK, 2018). Aileler birleşip çoğaldıkça toplumları, ülkeleri oluşturduğu için ailelerde meydana gelen bozulmalar zamanla toplumların bozulmasına neden olur. Bu bakımdan aile içi şiddet bireylerde kalıcı hasarlara yol açacağı için bu konu hassasiyetle incelenmelidir. Aile içi şiddet, *“aile üyelerinden biri tarafından, ailedeki bir diğer üyenin yaşamını, fiziksel ve/veya psikolojik bütünlüğünü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem ya da ihmal”* şeklinde tanımlanmaktadır (Akın, 2013: 29). Önemli olan bireyin aile üyelerinden biri tarafından şiddet olarak değerlendirilen herhangi bir davranışa maruz kalmasıdır. Burada önemli bir sorun aile içi şiddetin gizlenmesidir. Bireyler çevreden gördükleri şiddeti

rahatlıkla dile getirirken aile üyeleri tarafından gördükleri şiddeti gizli tutma eğilimindedirler. Bu durum sağlıklı verilere ulaşmayı zorlaştırırken aynı zamanda neden-sonuç ilişkisi kurup çözüm yolları bulmayı da zorlaştırmaktadır. Araştırmalara göre bireylerin eğitim ve gelir seviyesi arttıkça şiddet görme oranları azaldığı görülmektedir ancak bulundukları konum bakımından daha çok gizleme eğiliminde oldukları tahmin edilmektedir (Harcar vd., 2008:60).

Amerika’da yapılan bir ulusal anket sonuçlarına göre; kadın cinayetleri eşleri ya da ayrıldıkları eşleri tarafından meydana gelmekte ve 4,4 milyon kadın aile içi şiddet mağdurdur. Araştırma sonuçlarına göre fiziksel şiddet gören kadınlar sağlık hizmetlerinden 8 kat daha fazla yararlanmakta ve bu ailelerde yetişen çocukların da 6 ile 8 kat daha fazla sağlık yardımı aldığı tespit edilmiştir (Campbell ve Lewandowski, 1997: 353-360).

Oklahoma’da yerli Amerikalı kadınlar üzerinde yapılan bir araştırmada katılımcıların %58,7 fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiş, Amerika Nüfus araştırması sonuçlarına göre ise kadınların %28,9’u eşleri tarafından yaşam boyu fiziksel şiddet görmekte olduğu sonucuna varılmıştır (Fawole, 2008: 2).

Pakistan İnsan Hakları Komisyonunun 2013 raporuna göre: 2.576 tecavüz, 1000 namus cinayeti olayı, 389 aile içi cinsel şiddet, 150 asit saldırısı ve 56 kadın cinayeti vakası yaşanmıştır. 2015 ve 2016 yılları arasında 11.000 kadın aile üyeleri tarafından öldürülmüş ve 900 kadın cinsel şiddete maruz kalmıştır (Qadar ve Imtiaz, 2018: 3).

Japonya’da 796 kadınla yapılan araştırma sonuçlarına göre, %58’ i fiziksel, %65,7’si duygusal, %59’u cinsel şiddet yaşamışlardır. Bangonk ve Tayland’ da 619 evli erkek ile araştırma yapılmış bu araştırma sonucunda; %37’sinin psikolojik şiddet uyguladığı, %37’sinin duygusal şiddet uyguladığı, %20’sinin fiziksel şiddet uyguladığı ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2008: 77-78).

Aile içi şiddette genellikle güçlü olan şiddete başvuran taraftır. Türk toplumlarının ataerkil yapısından dolayı güçlü olan erkektir ve bu sebeple en çok şiddet mağduru kişiler başta kadınlar olmak üzere çocuklar ve yaşlılar olarak devam etmektedir. Aile içinde şiddet gören bir çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığı bozulup, gelecek nesillerinde şiddet içeren davranışları göstermesi kaçınılmazdır (Odman, 2012: 166-167).

TÜİK 2008 verilerine göre yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddet gören kadınların oranı %39,3, cinsel şiddet görenlerin oranı %15,3, duygusal şiddet görenlerin oranı %43,9 ve geliri elinden alınması sebebiyle ekonomik şiddet görenlerin oranı %54,9 dur (TÜİK, 2008).

Yıldız ve arkadaşlarının (2003) çalışmasında, aile içi şiddetin en yoğun olarak %77,68 oranında eşe yönelik olduğu ve erkekten kadına yönelik olduğu saptanmıştır. Kadından erkeğe yönelik şiddet ise %4,46 oranındadır. Çocuğa yönelik ise %5,36 oranındadır. Aile içinde eş ve çocuklar dışında şiddete maruz kalan diğer kişilerin oranını şöyle belirlenmiştir; anneye yönelik %2,68, babaya yönelik %1,78, geline yönelik %2,68 ve kayınvalideye yönelik %0,90 oranındadır (Çakır, 2009: 31). Bu oranlarda da görüldüğü üzere aile içi şiddete en çok maruz kalan grup kadınlardır. Kadına yönelik şiddet geçmişte ve günümüzde çözüm bekleyen elzem bir toplumsal olarak güncelliğini korumaktadır.

1.4. Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet din, dil, ırk, statü gözetmeksizin dünyanın her yerinde yaygın olan, kadınların bazen savaştığı bazen susup katlandığı temelde de hepsini olumsuz etkileyen bir durumdur. Kadına yönelik şiddet Birleşmiş Milletler 'in 1993'te yayımlanan Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirisi'nde cinsiyete dayalı ve kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran ve bu sonucu doğurmaya yönelik özel yaşamda ve kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi biçimde engellenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Gödelek, 2005: 97-98). Tanımdan da anlaşılacağı üzere bu bir hak ihlalidir. Korku, baskı, dayak vb. durumlarla kadınları sindirmek ve istediğini yaptırmaya zorlamak sadece Türkiye'de değil tüm dünyada varlığını sürdürmektedir. Geçmişten günümüze bunun örneklerini görmek mümkündür. Örneğin; Çin'de ve İslam öncesi Arap toplumlarında erkekler, gevezelik ve çocuk doğuramama gibi basit nedenlerle eşlerini boşayabilmekte, Çin'de kız çocukları 10 yaşından sonra sokağa çıkamamakta ve yine Arabistan'da kız çocukları bazen doğar doğmaz bazen de 6 yaşına gelince diri diri toprağa gömülmektedir. Eski Hint Hukukunda kadını çocukluğundan itibaren bir erkeğe bağlı tutmak zorunda bırakılmaktaydı. Eski Yahudi Hukukunda baba isterse kızını satabilmekteydi (Memiş, 2010: 25). Kadınlar sadece cinsiyetleri yüzünden bu ve bunun gibi pek çok kötü olayla karşı karşıya kalmaktadır.

Tablo 2: Dünyada Kadına Karşı Yaşam Boyu Şiddet Oranları

Ülke	%
Meksika	47
Türkiye	42
Pakistan	39
ABD	36
Mısır	34
Yeni Zelenda	33
Finlandiya	30
İsveç	28
Norveç	27
Fransa	26
Hollanda	25
Almanya	22
Rusya	21
İtalya	19
Yunanistan	19
Çin	15
Japonya	15
Azerbaycan	14
Ukrayna	13
İsviçre	10
Ermenistan	10
Kanada	6

Kaynak: (OECD, 2014)

Tablo 2’de görüleceği üzere kadına yönelik şiddet oranları oldukça yüksek seviyededir. Meksika ve Türkiye’de neredeyse kadın nüfusunun yarısı şiddet görmekte iken bu oran Kanada, Ermenistan, Ukrayna ve İsviçre’de %10’lara kadar düşmektedir. OECD 2014 raporu sonuçlarına göre, ülkelerin şiddet oranları farklılık gösterse de mevcut durum çoğu ülkedeki kadınların şiddete maruz kaldığını göstermektedir.

AB Temel Haklar Ajansının 2014’de sunduğu rapora göre;

- Her 3 kadından biri 15 yaşından itibaren cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalmakta
- 15 yaş üstü her 10 kadından biri cinsel şiddete maruz kalmakta
- Eşi ya da eski eşi tarafından kadınların %31’i aile içi tecavüze maruz kalmakta
- Kadınların %43’ü eşi ya da eski eşi tarafından psikolojik şiddet görmekte

- Kadınların %35'i patron ya da iş arkadaşları tarafından cinsel tacize maruz kalmıştır (Fra, 2019).

BM 2010 Raporuna göre;

- Filipinler'de kadınların %15'i, Zambiya'da %59'u fiziksel şiddete maruz kalmıştır.
- Meksika'da kadınların %44'ü, Azerbaycan'daki kadınların %4'ü cinsel şiddete maruz kalmıştır.
- Somali'de 15-49 yaş grubundaki kadınların %98'i sünnet uygulamasına maruz kalmıştır
- Mısır'daki kadınların %96'sı sünnet uygulamasına maruz bırakılmıştır (Çakır vd., 2016: 9-10).

Türkiye'de de kadınlar hem geçmişte hem günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sonuna kadar yaşamaktadırlar. Kız çocuk doğurduğu için dövülen kadınlar, başlık parası adı altında satılan genç kızlar, namus temizlemek adına vahşice katledilen kadınlar ve niceleri hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Hatta kadına yönelik şiddeti bilinçaltımıza normal bir durummuş gibi sunan deyimlerimiz bulunmaktadır.

- Kızını dövmeyen dizini döver
- Kadının karnından sıpayı sırtından sopayı eksik etmeyeceksin
- Oğlan doğuran övünsün kız doğuran dövünsün
- Elinin hamuruyla erkek işine karışma gibi daha temelde kadınları ikinci sınıf vatandaş olarak gördüren deyimlerimiz hala kullanılmaktadır. Trafikte kötü sürülen bir araç görüldüğünde; 'kesin kadın şoför kullanıyordur' cümlesi neredeyse araç kullanan tüm erkeklerin kullanmaktan çekinmediği bir ifadedir. Bu ve bunlar gibi pek çok cinsiyetçi söylem hayatımızın merkezinde yer almaktadır. Ne yazık ki kadınlar doğdukları andan itibaren ayrımcılığa maruz bırakılmakta ve şiddetin her türüyle karşı karşıya kalmaktadır. Kadına yönelik şiddetin sadece erkekler tarafından uygulandığını düşünmek hem erkekler için haksızlık olacak hem de eksik kalacaktır. Kadınlar; hemcinslerine erkekler kadar olmasa da şiddet uygulamaktadır. Örneğin; namus adı altında kızının ölmesi gerektiğini düşünen ya da kabullenen anneler, sırf kendinden güzel olduğunu düşündüğü için alt kademedeki çalışan kadınlara psikolojik baskı yapan yöneticiler, tacize ya da tecavüze uğrayan bir kadın için hak etmişti diye düşünenler ve başka bir kadını mutsuz edeceğini

bile bile evli bir erkekle beraber olan kadınlar hemcinslerine şiddet uygulamaktadır (Ersöz, 2010: 171-176).

1.4.1. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri

Şiddet her ne kadar toplumların yapısından beslenen bir kavram olsa da az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde varlığını etkili bir şekilde sürdürmektedir. Şiddeti tek bir nedenle açıklamak hem bilimsel gerçeklikle bağdaşmaz hem de bu karmaşık yapıyı anlamamıza engel olur. Şiddet çok boyutlu bir kavramdır. Bu yüzden şiddeti ortaya çıkaran pek çok neden vardır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ‘de kadına yönelik şiddetin boyutlarını, kadınların üzerindeki etkisini, sebeplerini ve kadına yönelik şiddet ile mücadele yöntemlerini saptamak için Bangladeş, Brezilya, Etiyopya, Peru, Namibya, Sırbistan ve Japonya gibi pek çok ülkede araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmaların sonucunda kadınlara en fazla fiziksel ve cinsel şiddet uygulandığını tespit etmiştir. Araştırmada ki kadınlara göre eşe itaat edilmemesi, cinsel ilişkiyi reddetme, ev içindeki işlerin yapılmaması başlıca şiddete uğrama nedenlerindendir. Şiddete uğrayan kadınların sessiz kalması, durumu normalleştirilmesi, eşinden ya da ailesinden korkması şiddetin tekrarlanmasına zemin hazırlamaktadır (İkici, 2014: 23).

Kadına yönelik şiddetin nedenlerini bireysel ve toplumsal olarak iki ana başlık altında toplamak daha açıklayıcı olacaktır. Bireysel nedenlerde ilk olarak kişinin çocukluk çağında ki saldırganlık eğiliminin kaynağını değerlendirebiliriz. Bireylerin yeterli eğitim görmemesi, az ya da çok fazla aile içi disiplin görmesi, ebeveynlerinin arasındaki şiddete maruz kalması ve ebeveynlerinden şiddet görmesi olarak açıklayabiliriz. Uzmanlar da bu durumlara maruz kalan bireylerde oluşan saldırganlığın temelini 5 nedene dayandırmaktadır;

1. Şiddet ortamında büyüyen ve sorunların böyle çözüldüğünü gözlemleyen çocuklar, şiddeti rol model alır.
2. Sürekli şiddet ortamında bulunan çocuklar bu durumu benimseyerek kişilik özelliği haline getirebilir.
3. Kafa travması yaşayan çocuklarda saldırgan davranış göstermelerine neden olacak nörolojik hasarlar meydana gelebilmektedir.

4. Çevreden şiddet içerikli eylemler ve davranışlar gören çocuklar çevreyi tehlikeli olarak algılamakta ve sürekli korunma ihtiyacı duymaktadır.
5. Duygularını sözlerle ifade etmek yerine eylemlerle ifade etmeye yatkın olup öfke kontrolü gelişmemektedir (Kılıç, 2009: 29).

Çocukluk döneminde şiddet içeren davranışlar gören bireylerde şiddeti çözüm olarak görmek daha yaygındır. Tüm şiddete maruz kalanlar aynı tepkiyi verir demek yanlış bir önerme olmakla beraber şiddetin savunması olarak da kullanılamaz. Örneğin; çevresinden şiddet gören bir erkek bu durumu tehdit olarak algıladığı için eşine daha fazla baskı yapabilir ve daha fazla koruma duygusuna sahip olabilir. Aşırı kısıtlama ve baskıyla beraber ev içinde huzursuzluk ortamı doğacak ve kavgaların sonucunda öfke kontrolü gelişkin olmayan birey şiddet uygulayabilir. Aşırı koruma ve sahiplenme dürtüsüyle gelen kıskançlık da kadınların şiddet görmesinin bir diğer nedenidir. Özgüveni eksik ve yeterli olmadığını düşünen bireyler, bu duyguyu bastırmak ve güçlü olduğunu göstermek için kadına şiddet göstermektedir. Genellikle psikolojik ve duygusal şiddet türü içeren bu davranışlar, bilinçli olarak kadını sindirmek, çevresiyle olan bağı azaltmak ve hatta varoluşunu sorgulatacak kadar depresif bir yaşam ortamıyla baş başa bırakırlar (Harcar vd., 2008: 51-70).

Bireysel şiddet nedenlerinden bir diğeri de ekonomik sıkıntılardır. Geçim sıkıntısı çeken pek çok aile de stres düzeyinin yüksek olması şiddete zemin hazırlar. Özellikle kadının ekonomik bağımlılığı, sığınacak başka yerinin olmaması, çocuklarının ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamaması ve tek başına hayatını idame ettiremeyecek durumda olması veya düşünmesi erkeğe daha çok müsaade göstermesine neden olur. Erkeğin de kadının kendisine muhtaç olduğunu bilmesi, var olan şiddet dürtüsünü ortaya çıkaran ve sürekliliğini sağlayan sebeplerdendir. Ayrıca şiddetin sadece dar gelirli aileler de yaşandığı algısı doğru değildir. Yüksek gelirli aileler de pek çok şiddet türü görüldüğü yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Dinçer, 2010: 39-41).

Kadınlar için bir diğer şiddete zemin hazırlayan durum alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığıdır. Yüksek alkol ve uyuşturucu madde alımında denetimsiz davranışlar sergileyen bireyler özellikle eşlerine fiziksel şiddet uygulamaktadır ancak bu kişilerin genellikle aile içinde şiddet göstermesi ironiktir. Şiddetin tek sebebinin alkol ve

uyuşturucu madde olmadığı yine alkol alımında bireyin içindeki şiddet dürtüsünün daha çok ortaya çıkmasını sağladığını söylemek en doğru yargı olacaktır (Yiğit, 2018: 13-14).

TÜİK, 2071 kadınla anket yöntemi kullanarak Aile İçi Şiddet Araştırması yapmış olup şiddet görenler ve görmeyenleri ele alarak iki farklı modelleme yapmıştır. İki modellemenin sonucunda da yaş, eğitim, eşin çalışma durumu, eşin alkol alma durumu ve yaşanan bölgenin şiddet görme ile ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Kadın ve erkeğin eğitim seviyesinin yüksek olması, erkeğin çalışıyor olması ve alkol kullanmaması kadına yönelik şiddeti azaltmakla olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle eğitim durumu yüksek olan kadınların düşük olan kadınlara göre daha az şiddet gördüğü tespit edilmiştir (Büyükyılmaz ve Demir, 2016: 449).

Kadına yönelik şiddetin toplumsal nedenlerinde ilk olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumdaki kadın algısıdır. Erkek daha saldırgan yetiştirilirken kadın daha itaatkâr yetiştirilir ve bu rollere iki tarafında uyulması beklenir. Saldırgan yetiştirilen erkek de şiddet gösterme eğiliminde olduğunda ise toplum tarafından hoşgörü ile karşılanır. Erkek döver de sever de sözü ile erkeğe gösterilen hoşgörü ile kadının itaat etmesi gerektiğini anlayabiliriz. Kadın ve erkek doğdukları andan itibaren toplum tarafından ayrımcılığa uğramaya başlarlar. Giysilerinin renklerinde, oynadıkları oyuncaklarda ve öğretilen her şeyde kadın ikinci planda kalan, uyumlu olması gereken, ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı daha birçok konuda başarılı olması beklenen bireyler olarak büyütülür. Bu algı yüzünden evlendiği zaman ev işlerini aksatan pek çok kadın şiddetle karşı karşıya kalmıştır. Toplumdaki kadın algısı da şiddetin gelişmesi için temel hazırlar niteliktedir. Erkeğin korkak olduğunu düşündüklerinde “karı gibi”, yine sözünden cayan biri için “karılık etmek” gibi deyimler kullanılarak, kadın toplum içinde küçük düşürülmüştür (Memiş, 2010: 45).

Medya ve kitle iletişim araçları da toplumsal şiddet nedenlerindendir. Şiddete özendirme, şiddeti normalleştirme ve çocukların bilinçaltına olumsuz etkilerinden dolayı medya şiddet oluşuma zemin hazırlayabilmektedir (Arslan, 2017: 142-145).

Yukarıda bahsedilen hiçbir konu tek başına şiddet için neden gösterilemez çünkü şiddetin nedeni olamaz. Şiddet gösterme duygusunun tetiklenmesine zemin hazırlar. Bireyin çocukluk çağında şiddet görmesi, alkol alması ya da diğer sebepler sonucunda şiddet

uygulamasını makul görmek kadınlara haksızlık olacaktır. Kadınların da her aile de böyle durumlar yaşanıyor diye düşünüp kabullenmeleri fiziksel ve ruhsal sağlıkları açısından büyük zararlar verecektir.

1.4.2. Kadına Yönelik Şiddetin Sonuçları

Kadına yönelik şiddetin en ağır sonucu ölümdür. Şiddet mağduru intihar edebilir ya da öldürülebilir. Ölümle sonuçlanmayan şiddetler de ise fiziksel ya da ruhsal hasarlar bırakabilir. Hem kadınlar da hem de çocuklar da şiddet sonucunda oluşan hasarları dört başlık altında sınıflandırmak daha açıklayıcı olacaktır.

1.4.2.1. Kadına Yönelik Şiddetin Beden ve Ruh Sağlığına Etkileri

Şiddet her kadın üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır. Şiddetin beden ve ruh sağlığı açısından etkileri, kadının statüsü, yaşı, uğradığı şiddetin büyüklüğü ve sıklığı gibi koşullar sebebiyle farklılık gösterir. Şiddetin kadınlar üzerindeki etkisi değişiklik gösterse de sonucu ölümcül boyutlara ulaşabilir. Şiddetin ölümcül etkileri; intihar, cinayet, anne ölümü ve HIV/AIDS olarak karşımıza çıkmakta iken ölümcül olmayan etkilerde ise ruhsal bozukluk, fiziksel hasar, üreme sistemindeki hasarlar ve kronik durumlar olarak görülmektedir (Sonkaya, 2016: 26). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun veri raporuna göre; 2017 de 407, 2018 yılında 440 ve 2019 un ocak ve şubat ayında toplam 74 kadın öldürüldü. (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2019). Fiziksel şiddet sonucunda kadın cinayetlerini, cinsel şiddet sonucunda AIDS gibi cinsel hastalıkları ve psikolojik şiddet sonucunda da intiharları görmekteyiz.

Kadın cinayetleri, şiddetin en ağır sonucu olmakla beraber artarak devam etmektedir. Şiddet görmeye dayanamayan ya da kendini korumaya çalışan kadının şiddet gösteren kişiyi öldürmesi yine şiddetin ölümcül etkilerine bir örnektir. Ölümcül olmayan şiddet sonuçlarında ise bazı fiziki hasarlar meydana gelmektedir. Kadının vücudunda kırıklar, kafatasında hasar, morluklar, baş ağrıları, diş kaybı gibi fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkilere örnek gösterilebilir. Şiddete maruz kalan kadınların sağlık problemi yaşama sıklığı iki kat artmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların %41,8'i yaşadıkları sağlık problemlerinin şiddet sonucu oluştuğunu belirtmiş ve şiddet görmeyen kadınlara oranla daha çok sağlık sıkıntısı çektikleri tespit edilmiştir. Şiddet gören kadınlarda en sık görülen

sağlık sorunları; kalp ve dolaşım bozuklukları, sırt ağrıları, kronik ağrılar, sinir sistemi hasarı ve solunum problemleri olarak görülmektedir (Okutan, 2007: 41).

Kadınların gebelik dönemi, bedensel ve ruhsal açıdan en hassas dönemleri olmasına karşın şiddet görme oranları azımsanamayacak sayılara ulaşmaktadır. Gebelik döneminde şiddet gören kadın, düşük yapma, erken doğum, gelişmemiş bebek doğumu gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum da hem kadının hemde doğacak olan çocuğun sağlığını tehlikeye sokmakta hatta doğacak olan çocuğun ölmesiyle sonuçlanabilmektedir. Bu bağlamda Sivas ilindeki 4 sağlık ocağında 403 gebe ile aile içi şiddete maruz kalma durumlarını gösteren bir araştırma yapılmış ve bu araştırma sonucunda gebe kadınların %18,1'i fiziksel şiddet, %53,6'sı duygusal şiddet, %32,5'i cinsel şiddet ve %29,3'ünün ekonomik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Özellikle istenmeyen gebeliklerde aile içi şiddetin daha yoğun yaşandığı, geniş aile tipinin şiddeti tetiklediği ve eşinin ekonomik durumu yeterli olmayan gebelerin daha sık şiddete maruz kaldığı bulunan sonuçlar arasındadır (Güler, 2010: 72-76).

Aile içi şiddete maruz kalan kadının ruh sağlığında da bozulmalar meydana gelmektedir. İlk şiddet görüldüğü zaman yaşanan şok ve inkar hali zamanla şiddetin sıklığı arttıkça içine kapanma ve korkuya dönüşmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlar pasif, korkmuş ve yaşadıkları şiddetten dolayı kendilerini suçlu hissetme eğilimine kapılabilirler. Bu duygular zamanla yerini anksiyete, madde bağımlılığı, öfke, yalnızlık hissi, kendini değersiz görme, utanç ve intihar etme gibi düşüncelere bırakmaktadır (Çakır, 2009: 15). Kadınların intihar sebeplerinde ilk sırayı psikolojik nedenler, ikinci sırayı aile içi şiddet ve sırasıyla aile baskısı, namus , çocuk doğuramama ve kadının bedenindeki fiziksel hastalıklar takip etmektedir. Her ne kadar intihar olaylarının tamamı çözülmemiş olsa da ekonomik nedenler de kadınların intihar nedenleri arasında sayılabilir (Okutan, 2007: 45).

Loxdon ve arkadaşlarının 2006 yılında Aile içi Şiddetin psikolojik sorunlarla ilişkisini incelediği çalışmasında 11.310 Avustralyalı kadından veri toplanmış ve anksiyete, kaygı ve psikolojik bozukluğu olan kadınların aile içi şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Psikolojik olarak sağlıklı hissetme ile aile içi şiddet arasında ters ilişki olduğu tespit edilmiştir (Çalışkan ve Çevik, 2018: 222-223).

Okan Sağlık Meslek Yüksek Okulunda 149 katılımcıyla yapılan farklı şiddet türlerine maruz kalan kadınların algıladıkları stres düzeyi ile ilgili çalışmada, hem fiziksel hem duygusal şiddete maruz kalan kadınların en yoğun stres altında olan grup olduğu, en yoğun stres altında kalan ikinci grupta fiziksel şiddet mağdurları olduğu belirtilmiştir.

Yoğun stres altında olan kadınlarda fiziksel çeşitli hastalıklar oluşmakta ve ruh sağlıkları derinden etkilenmektedir (Aktan vd., 2014: 94-97).

Şiddet mağduru kadınlar yaşadıkları ruhsal sorunları ekonomik sıkıntılar, şiddet gösteren eşin izin vermemesi, utanma ve bunun gibi nedenlerden dolayı psikolojik yardım almadan çözmeye çalışmaktadır. İçsel sorunlarıyla mücadele eden kadın, şiddet görmeye devam ettiği zaman bu kadının ruhunda onarılmaz yaralara neden olmaktadır. Böyle bir ortamda büyüyen çocuklar tehlike altındadır. Aile içinde şiddetin herhangi bir türü meydana geldiği zaman çocuklarda bu durumdan dolayı ya da dolaysız olarak etkilenmektedirler. Kadına karşı şiddet olan bir ailede genellikle çocuğa karşı şiddette var olmakta ve çocuklar bu şiddet ortamından fiziksel ve ruhsal olarak etkilenmektedirler. Şiddetin fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik bedelleri vardır ve özellikle çocuklar maruz kaldığında bu bedelleri hesaplamak çok zordur (Uyar, 2018: 157).

1.4.2.2. Kadına Yönelik Şiddetin Aile İçindeki Çocuklara Etkileri

Aile içinde şiddet içerikli olaylar yaşandığı zaman bundan sadece şiddet gören kadınlar etkilenmez. Dolaylı ve dolaysız olarak aile içindeki diğer bireyler de etkilenir. Özellikle bu ortamda büyüyen çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarında bozulmalar meydana gelebilir. Şiddet ortamında büyüyen her çocuk için aynı durum geçerli olmasa da genellikle çocuklar için travmatik sonuçlar görülür (Çeliktaş, 2013: 13-14).

İlk olarak kadına şiddetin olduğu aile de yüksek ihtimal çocuklarda şiddet mağduru. Doğrudan ve isteyerek erkek tarafından uygulandığı gibi şiddet mağduru anne tarafından öfkesini çıkarmak için de uygulanabilir Özellikle ergenlik dönemindeki çocuklar şiddet mağdurunu korumak için araya girmeye çalışıp yine şiddete maruz kalabilir (Özçoban, 2018: 28-32). Her iki durumda da çocuklar fiziksel istismara maruz kalmakta bedenlerinde hasarlar meydana gelmektedir. Çocuğa yönelik şiddetin fiziksel sonuçlarına bakıldığında kemiklerde kırıklar, sakatlanmalar, beyin hasarları, iç organlarda yaralanma,

ortopedik sakatlıklar görülmekte ve bu hasarların ağır olması durumunda ise çocuk ölümleri meydana gelmektedir (Çakır, 2009: 26-27).

Çocukların şiddete tanık olması, şiddet ortamını gözlemlemeleri, şiddet gösteren kişiyle beraber yaşaması korku duymasına ve psikolojik olarak etkilenmesine neden olur. Kadına yönelik şiddete tanık olan çocuklarda konstrasyon bozuklukları, sosyalleşememe, depresyon, saldırgan davranışlar, özgüven kaybı gibi pek çok rahatsızlıklar meydana gelebilir. Uygulanan şiddetin dozuna göre ruhsal bozuklukların etkisi de değişmektedir. Erkek çocukların şiddet ortamında büyümeleri sonucunda daha saldırgan davranışlar göstermeye eğilimli olması, kız çocukların ise daha depresyona yatkın olduğu bazı araştırmalara konu olmuş ve aralarında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 2002’ de Meksika’da yapılan bir araştırmaya göre; çocukluk döneminde şiddete maruz kalan bireylerin ileri yaşlarında alkol, uyuşturucu gibi maddelere bağımlılığı daha yüksek olmaktadır. Bu kişilerde asosyal davranışlar, kendi çocuklarını cezalandırma, saldırgan olma gibi ruhsal bozukluklar tespit edilmiştir (İkinci, 2014: 25).

Sürekli şiddet ortamında büyüyen çocuklar şiddeti içselleştirmektedir. Salırgan davranışları normalleştirme ve şiddete alternatif bulamamaktadırlar. Her şiddet ortamında büyüyen çocuk şiddete meyillidir gibi keskin bir ayırım yapmak yanlış olacaktır fakat psikolojik olarak her çocuk şiddetten etkilenir. Şiddet bu şekilde toplumların sağlıksız olmasına ve bozulmasına neden olur (Çelikaş, 2003: 27-30).

1.4.2.3. Kadına Yönelik Şiddetin Toplumsal Etkileri

Şiddetin her türü toplumlara zarar vermektedir. Özellikle şiddet ortamında büyüyen çocukların gelecek zamanda o toplumun bireyleri haline gelmesi zamanla suç oranlarının artmasına da sebebiyet verir. Öfke kontrolü gelişmemiş bireyler ve saldırgan davranışları normalleştiren kişilerin, suç işleme oranları daha yüksektir. Özellikle son dönemde dizi ve filmlerdeki özendirici şiddet sahneleri hem yetişkinler hem de çocuklar için tehlikeli olmaya başlamıştır. Dizi karakterine özenen bireyler, bu şiddeti günlük hayatında kullanmaya çalıştığı zaman öldürücü sonuçlar meydana gelmektedir. Şiddeti güç olarak algılayan, kadına değer vermeyen toplumlarda kadın cinayetlerinin fazla olması oldukça normaldir (Sonkaya, 2016: 28).

Özgüven sorunu yaşayan kişiler genellikle korkutma, sindirme, dayak gibi suç unsurlarını kullanarak kendilerini tatmin etmektedir. Özellikle çocukluk döneminde şiddeti normalleştiren ve sorunları şiddetle çözmeyi öğrenme kişilerin ilerde şiddet uygulayan taraf olmasına neden olmaktadır. Sürekli şiddet gören kadınlar bazen öfkesini çocuktan çıkarmakta bazen fiziki ve ruhsal sorunlar yaşamaktadır. Bu kişilerin yetiştirdiği çocuklar da da sıkıntılar meydana gelebilmekte o çocuklar da büyüdüğü zaman şiddet gösteren taraf olabilmektedir. Kısacası şiddet bir döngüdür. Temelde önlemi alınmadığı sürece toplumlar ve özellikle kadınlar her zaman şiddetle mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Kız çocukları daha ailesinde şiddetle büyüdüğü zaman eşi şiddet gösterdiğin de kabullenmektedir. Daha sağlıklı bireylerin olduğu toplumlar için bu şiddet döngüsünün yıkılması gerekmektedir (Okutan, 2007: 30-32).

2012 yılında göçmen kadınların uğradığı ekonomik şiddeti değerlendirmek amacıyla 10 göçmen kadınla çalışma yapılmış olup ülkelerinde ve Türkiye’de yaşadıkları durumlara ilişkin bazı bulgulara ulaşılmıştır. Ülkelerinde eğitilmiş fakat ekonomik durumları yüzünden iş bulamayıp Türkiye’de çalışmayan başlayan bu kadınların 3’ü fiziksel şiddete maruz kalmış ve yine 3 kadının maaşına el konularak ekonomik şiddete maruz kalmışlardır. Çalışmaya katılan 2 kadın dışında diğer tüm kadınlar yaşamları boyunca çalışmış fakat ev giderleri ve tasarrufu konusunda söz sahibi olamamışlardır. Araştırmacı bu durumun ekonomik şiddet göstergesi olduğunu belirttiğinde kadınlar bunu kabul etmemiş ekonomik şiddet olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Göçmen kadınların ülkelerindeki ekonomik durumun kötü olması sebebiyle psikolojik olarak olumsuz etkilendiklerini Türkiye’de kazandıkları parayı ailelerine gönderdikleri tespit edilmiştir. Kadına yönelik şiddet toplumları etkilediği gibi ekonomiyi de etkilemektedir. Komünist rejimden gelen bu kadınların erkeklerle eşit olmadığı ataerkilli toplum yapısının etkisini ülkelerinde ve Türkiye’de yüksek seviyede yaşandığını araştırmacılar özellikle belirtmektedir (Yalçın, 2015: 50-60).

1.4.2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Ekonomik Etkileri

Kadına yönelik şiddetin bir etkisi de ekonomik alandadır. Şiddet gören kadın fiziki olarak hasar aldığı anda işgöremez duruma gelir ve iş hayatı sekteye uğrar. Ruh sağlığında yaşanan bozulmalar motivasyonunu düşürmekte ve yine kadının iş hayatını olumsuz etkilemektedir. Mevcut cinsiyet rolleri sebebi ile ev ile iş yaşamını dengede tutmaya

zorlanan kadın görevini başarıyla yerine getiremediği takdirde toplum tarafından dışlanmakta veya eş şiddetine maruz kalmaktadır. Eş şiddet nedeniyle iş gücü kaybı yaşayan kadınlar eşit ücret alamamakta, işsizlik oranları artmakta ve firmalar açısından da verimsiz çalışma ortamı doğmaktadır. Kadına yönelik şiddet ülkeleri her açıdan olumsuz yönde etkilemektedir (Durmaz, 2016: 37).

Kadına yönelik şiddet oranları arttığı zaman sağlık kuruluşlarına müracaat ve sağlık harcamaları artmakta bu da devletlerin ekonomik anlamda daha çok harcama yapmasına neden olmaktadır. Sağlıklarını kaybedip iş göremez duruma gelen kadınlara ekstra yapılan sağlık ve ilaç yardımları ülkelerin sosyal güvenlik maliyetlerini artırmaktadır. İş hayatına dahil olamayan kadınlar bağımlı nüfus sayısını artırmakta buda yine devletlerin ekonomik eksileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Sonkaya, 2016: 29).

Ankara’da düşük sosyo-ekonomik durumda olan 40 kadınla mülakat yöntemiyle yoksul kalmalarının sebeplerini ve başa çıkma yöntemlerini araştıran bir çalışma yapılmış ve yoksul olarak tanımlanan kadın grubunun yoksullaşma sebepleri saptanmıştır. Çalışmada,

- Eğitimin engellenmesi
- Boşanma, terk edilme gibi nedenlerle yalnız kalıp gelir kaybına uğramaları
- Fiziksel ve zihinsel sağlıklarında sorunlar olması
- Çocukluk döneminden itibaren ev içi ücretsiz çalışmanın yoğun yaşanması sebepleriyle kadınların yoksullaştığı sonucuna varılmıştır (Kardam ve Yüksel, 2004: 46-60).

Aile İçi Şiddete Karşı Ulusal Koalisyon ’un yayınladığı verilere göre;

- Aile içi şiddete maruz kalanların %94-99’u aynı zamanda ekonomik istismara uğramıştır.
- Aile içi şiddet mağdurlarının %21-60’ı istismardan kaynaklanan nedenlerle işlerini kaybetmektedir.
- Aile içi şiddet mağdurları, ücretli işlerinden her yıl toplam 8 milyon dolar kaybediyorlar.
- Şiddetin ekonomik etkileri sebebiyle 2005-2006 yılları arasında 130.000 kadın, mağduriyetlerinin bir sonucu olarak işlerini bırakmak zorunda kalmışlardır (NCADV, 2015).

Sonuç olarak şiddet sadece bireyleri etkilememektedir. Bireyler doğrultusunda toplumları, ekonomileri ve ülkelerin refah seviyelerini, mutluluk oranlarını da

etkilemektedir. Mutsuz kadınlar mutsuz toplumlara neden olmaktadır. Sağlıksız koşullarda büyüyen çocuklar toplumun geleceğini şekillendirme açısından negatif etkiler taşımaktadır. Suç oranları artmakta, kişilik bozuklukları meydana gelmekte ve ülke ekonomilerini kötü etkilemektedir (Dindaş, 2008: 21-22).

BÖLÜM 2: DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK EKONOMİK ŞİDDET VE EKONOMİK ŞİDDETLE MÜCADELE

Ekonomik şiddet, Dünya'da ve Türkiye'de kadınları olumsuz etkileyen, yoksullaşmalarına neden olan ve tüm şiddet türlerine açık hale gelmelerine neden olan bir şiddet türüdür. Şiddetin görünmeyen yüzü olan ekonomik şiddet bu bağlamda oldukça önemlidir ve çalışmanın bu bölümünde Dünya'da ve Türkiye'de kadınların maruz kaldıkları ekonomik şiddet detaylı olarak incelenecek, mücadele yöntemleri ve yasal düzenlemeler ele alınacaktır.

2.1. Dünya'da Kadına Yönelik Ekonomik Şiddetin Kısa Tarihi

İnsanların varoluşundan beri kadına yönelik şiddetin mevcut olduğuna inanılmaktadır. İlkçağlar kadının anaerkil dönemini ifade eder ve bu dönemde üretim alanlarını kadınlar kontrol etmektedir. O dönemde kadınlar ekonomiye katkı sağlamakla kalmayıp üstünlük kurmuşlardır. Fakat doğa olaylarının keşfedilmesi kadının elinden bu gücün alınmasına ve arka plana atılmalarına neden olmaktadır. Üretim alanlarındaki gücünü kaybeden kadınlar ikinci plana atılmaya başlamakta, şiddetin ve ekonomik şiddetin başlangıcı olarak kabul etmemize referans olmaktadır. İlk çağlarda bulunan mumyalarda yapılan araştırmaya göre; erkek mumyaların kemiklerinde %9-20 oranında kırık tespit edilirken kadın mumyaların vücudunda %30-50 oranında kırık tespit edilmiştir. Bu kırıkların özellikle baş tarafında yoğunluk göstermesi erkekten kadına yönelik şiddetin varlığına karşı ilk bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır (Dişsiz ve Şahin, 2008: 52).

Antik Yunan'da kadınlara verilen rol evde hizmet etmeyi ve yasal olarak alınıp satılabilen bir eşya olarak görülmekteydi. Ev hizmetlerinin değersiz ve emek olarak görülmemesi Antik Yunan toplumundaki kadına yönelik ekonomik şiddetin temellerini atmaktadır. Antik Roma'da da durum buna çok benzerdir. Erkeklerin malı olarak sayılan kadınlar itaat etmek ve tüm emirlere uymak zorundaydılar. İtaatsizlik eden kadınlar eşleri tarafından cezalandırılabilmekte hatta yasal olarak öldürmelerine izin verilmekteydi. Eski Hindistan'da ise kadınlar erkeklerin kölesi olarak kabul edilmekte ve eğer eşleri kendilerinden önce ölürlerse yaşam hakları ellerinden alınıp ölen kocalarıyla beraber yakılmaktaydılar (Özçoban, 2018: 34).

İlk ve Orta Çağ'da kadınlar; şahitlik, evlenme, boşanma, miras, mal edinme, yaşama hakkı gibi birçok temel haktan kısmen veya tamamen mahrum bırakılmış, güvenilir ve inanılır insan olarak sayılmamıştır. Ekonomik olarak tüm hakları ihlal edilen kadınlar bağımlı nüfus olmaya zorlanmış ve kocası olmadan karar verme yetkileri ellerinden alınmıştır (Erbay, 2019: 4). Spinoza ; 'Kızların devlet mirası almasına izin verilmemesi gerekir. Çünkü kızlar kadın olacaktırlar ve kadınlar hükümdar değil boyun eğen olmalıdırlar. Kadınların kocalarının hakimiyeti altında olması doğanın bir gereğidir. ' diyerek kadınların miras hakkından men edilmesini savunmuştur. Kadına yönelik ekonomik şiddeti savunan tek felsefeci Spinoza olmamakla beraber Aristoteles ve Sokrates gibi ünlü felsefecilerinde kadınları ikinci sınıf vatandaş olarak nitelendirdiklerini görebiliriz (Gödelek, 2005).

Kadınlar çalışma hayatına çırak, köle, yamak gibi rollerle girmiş olup günümüz çalışma koşullarına girişi 18. yüzyılda başlamıştır. Sanayi devrimi öncesi dönemde kadınlar çalışma hayatına tarım, hayvancılık, dokuma gibi sektörlerde faaliyet göstermiştir. Hem ev içi çalışma hem de tarım, hayvancılık gibi sektörlerde çalışarak emeğini işgücüne çevirmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte artan işgücü talebi, korunmasız emek olarak kadınlar iş piyasasına giriş yapmışlardır. Zorlaşan ekonomik koşullar ve köyden kente göçlerin hızlı artışı kadınların emeğini satmasına neden olmuş ve zorlu koşullar altında çalışmaya başlamışlardır. Bu dönemde kadın haklarının olmaması, toplumsal cinsiyet ayrımlarının yüksek olması ve eğitimde eşitlik olmaması yüzünden kadınlar niteliksiz işlerde çalışmış, ücretsiz aile işçiliği yanı sıra uzun saatler, eşit olmayan ücret ve kötü çalışma koşullarına maruz kalmışlardır. Bu dönemde ilk defa İngiltere'de kadınların çalışma yaşamı ve koşullarını düzenleyen yasalar çıkarılmıştır. Bu yasalar kapsam bakımından çok sınırlı olup kadınların emek sömürsüne karşı başarılı bir girişim olmamıştır (Durmaz, 2016: 38-39).

1. ve 2. Dünya savaşının çıkmasıyla erkek işgücü silah altına alınmış ve kadınlar iş piyasasında yeni sahalara girip yeni roller yüklenmişlerdir. 1929 buhranının çıkmasıyla azalan iş talebi, kadınların yine ikinci plana atılmasına evlerine geri gönderilmelerine ve erkek yoğunluklu işgücü ortamına geri dönülmesine neden olmuştur. Kadının emeğinin yok sayılması ve yedek işgücü olarak görülmesi bu dönemde üst seviyelere çıkmıştır. Kriz dönemlerinde özellikle kadın çalışanların işgücüne katılım oranının düşmesi hala

yedek emek olarak görüldüğünün göstergesidir. Kadının üretim sürecine dahil olması bir nevi sahip olacağı haklar için zemin hazırlar. Çünkü ev içi çalışma ücrete tabi olmadığı için emeği görünmez kılmaktadır. Fiziksel ve bedensel aktivite gerektiren ev içi çalışma piyasa dışı çalışma olarak kabul edilip , kadını ikincil emek görülmesine neden olmaktadır. Sanayi devrimiyle beraber ortaya çıkan kapitalizm kadını ev içi hizmetlerde çalışmaya erkeği de üretim sürecine dahil etmektedir. Çalışma hayatına girebilen kadın yine kendine yüklenen rollerle bebek, hasta bakıcılığı ve temizlik gibi hizmet kollarında kendine yer bulmuş nitelikli işgücü olarak günümüzde bile hakkını alamamıştır (Durmaz, 2016: 38-39).

1791 Fransız İhtilaliyle beraber kadınlarda ayaklanmış ve 17 maddeden oluşan Kadın ve Kadın Yurttaşların Hakları Bildirgesi yayınlanmış kadın erkek eşitliği savunulmuştur. Yine aynı dönemde kadın ve erkeklerin politik anlamda eşit olmadıklarını ayrıca emek, cinsellik ve şiddet konuları toplumsal alanda konuşulmaya başlanmıştır (Özçoban, 2018: 36).

8 Mart 1857 tarihinde Amerika’da kadınlar uzun çalışma saatleri, yetersiz ücret ve kötü çalışma koşulları yüzünden greve girdiler. Kadınların ayaklanmasıyla büyük bir işçi dayanışması doğdu. Ancak polis işçilere müdahale de bulundu ve fabrikanın önünde barikat kuruldu. Fabrika da yangın çıktı ve kilitli kalan 129 kadın yanarak can verdi. 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü ekonomik şiddete maruz kalan bir grup kadının ayaklanması ve sonucunda hayatlarını kaybetmesi üzerine her yıl anmak için kutlanmakta ve ekonomik şiddetin kadınlar üzerinde ne kadar kötü sonuçlara neden olabileceğini göstermektedir (Basın-İş Sendikası, 2018).

Kadınların sesinin duyulmaya başlamasıyla beraber Birleşmiş Milletler 1975 yılını Dünya Kadın Yılı ilan etmiştir (Durmaz, 2016: 39). Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporuna göre 2006 yılından beri ülkelerdeki toplumsal cinsiyet uçurumu kapanma eğilimine girmiştir sadece 2018 yılında yüzde 0.03 ilerleme yaşandığını fakat bunun çok düşük bir oran olduğunu açıklamıştır. (Euronews, 2018). Bu durum ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi, kadınların eşit işe eşit ücret alabilmesi, emeğinin yok sayılmaması ve bunun gibi pek çok konu da eşit haklara sahip olabilmeleri açısından umut vaad etmektedir.

2.2. Türkiye ‘de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddetin Kısa Tarihi

Türk toplumlarında kadınlar her zaman önemli bir role sahipti. Orta Asya Türk kavimlerinde kadınlar özgür ve erkeklerle eşit haklara sahipti. Ataerkil toplum yapısı Türk toplumlarında her zaman var olmasına rağmen kadınlar saygı duyulan önemli bireylerdi. Çocuklar arası cinsiyet ayrımcılığı yapılmadığı gibi evlilikler de kadın erkek eşit haklara sahipti. Kadınların eş seçme ve boşanma haklarına sahiptiler. Sosyal ve siyasi alanda da kadınlara büyük önem verilirdi. Erkeklerin tamamlayıcısı olarak görülen kadınlar olmadan yönetimde kararlar alınmaz emir ve buyruklarda ‘Hakan ve Hatun buyuruyor ki’ ifadesi olmadan geçersiz sayılmaktaydı (Özçoban, 2018: 37-38).

Osmanlı Devleti kurulduğu zaman kadınlar yine sosyal hayatın içinde ve aktif rol oynamaktaydı. 16. Yüzyıla kadar Osmanlı Devleti’nde kadın ve erkek eşit haklara sahip, giyim konusunda serbest, savaşlarda rol alan ve karar veren taraftaydı. Fatih dönemine kadar özgür olan kadınlar Bizans’ın fethedilmesi ve ortak din bağıyla etkilenilen Abbasi ve Emevi devletinin kültürleri etkisi altında kadınların hakları bir bir ellerinden alınmaktaydı. Özellikle Bizans Devletinin fethiyle Bizans saray gelenekleri Osmanlı Devleti’ni etkilemiş ve harem ile tanışmalarına sebep olmuştur. Sosyal ve siyasal hayatta aktif rol alan kadınları kısıtlamalar başlamış boşanma hakkı ve miras kadınların elinden alınmıştır. Sosyal hayattaki diğer rolleri ise yeniden düzenlemelerle kadınları kafese kapatmaya başlamışlardır (Özçoban, 2018: 39-40).

Osmanlı Devleti tarıma dayalı bir toplum olduğu için kadınlar çoğu zaman ev işlerini yapmakta ve çalışma hayatına dahil olmamaktadır. Tarım ve hayvancılıkta üretime dahil olan kadınların emeği de artık değer sayılıp herhangi bir ücret almamışlardır. Türk kadınlarının modern anlamda çalışma hayatına dahil olması Tanzimat dönemiyle beraber kapitalizm etkisiyle olmaktadır. Özel sektörde istihdam edilen kadın yine tarım, hayvancılık, dokuma ve halıcılık gibi sektörlerde ücretli çalışmaya başlamışlardır (Durmaz, 2016: 39).

Cumhuriyet döneminde kadınlar; tarım, dokuma sektörlerinin yanı sıra sağlık eğitim ve el sanatları sektörlerinde de çalışma hayatına dahil olmuşlardır. Özellikle 2. Dünya Savaşından sonra kadınların iş piyasalarına girmesi hız kazanmıştır. 19. Yüzyıldan itibaren erkek işgücünün silah altına alınması ve kadın maaşlarının düşük olması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadınların istihdam oranlarını artırmıştır. Kadınların

iş piyasalarına giriş nedeni, ekonomik faktörlerden dolayı değil ihtiyaç gidermek içindir. Ancak ihtiyaç erkeklerin savaştan dönmesiyle giderilmiş kadınlar tekrar geleneksel rollerine itilmiş, evlerine gönderilmişlerdir. Bu nedenle kadınların aktif çalışma yaşamına katılmaları 1950’li yıllarda gerçekleşmiştir (Durmaz, 2016: 40).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kadınlar için devrim olmuştur. Kaybettikleri pek çok hakka geri kavuşmuşlardır. Hukuksal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi ve çalışma yaşamında aktif rol oynamaları için yasalar çıkarılmıştır. Cinsiyet eşitliği, kadın eğitimindeki eşitsizlikler ve toplumdaki olumsuz şartlarının giderilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. 1924 tarihinde kabul edilen ‘Tevhid-i Tedrisat Kanunu’ eğitimdeki cinsiyet ayrımını kaldırmış kadın erkek eğitimde eşit haklara sahip olmuştur. 1936 yılında kabul edilen ‘Medeni Kanun’ ile kadının sosyal statüsü tekrar yükseltilmiş resmi nikah zorunluluğu, boşanma hakkı, miras hakkı tekrar kadınlara tanınmıştır. Politik alanda da tekrar güçlendirilen kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Özçoban, 2018: 37-41). 6. Kalkınma Planında ilk defa kadın istihdamının öneminde bahsedilmiş ve istihdam konusunda eşitlik olması gerektiği konuşulmuştur. Bu dönemde tüm dünyada kadın istihdam oranları artarken Türkiye’deki artış çok düşük seyirli olmuştur. Bunun temel sebebi tarıma dayalı bir toplum olduğumuz için yeterli istihdam olanaklarının yaratılamamasıdır. 1980’den sonra devam eden süreçte yürütülen politikalar ve yaşanan krizler kadınların iş piyasalarında aktif rol oynamasına engel olmuştur (Durmaz, 2016: 40). Günümüzde kadınların işgücüne katılım oranları ine düşük olmakla beraber artık nitelikli işlerde kadınlar daha çok yer edinebilmektedir. Ekonomik özgürlüklerini kazanıp bağımlı bireylerden bağımsız ve hakları olan kadınlara dönüşmekte ve dijital çağın etkisiyle kadınlar seslerini daha çok duyurabilmektedir.

2.3. Ekonomik Şiddeti Doğuran Etkenler

Tüm dünyada kadınlar ilk çağdan itibaren fırsat eşitliğinden yoksun bırakılmaktadır. Kadınlar; çalışma yaşamı, eğitim, sağlık, siyaset gibi pek çok alanda engellerle karşılaşmakta ve ezilen taraf olmaktadır. İkinci sınıf vatandaş olarak görülen kadınlar geçmişten günümüze pek çok şiddet türüne maruz kalmıştır. Her şiddet türünün farklı nedenleri olsa da özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği, örf v adetler, eğitim, sosyal düalizm, ekonomik ve hukuksal yapı ekonomik şiddet riskini artırmaktadır. Latin Amerika Ülkelerindeki erkekler; kadın ve erkeğin aynı haklara sahip olamayacağını

düşünmekte, Bangladeş'teki erkeklerin %66'sı eğitimde önceliğin erkeklerde olması gerektiğini söylemekte ve İran, Meksika ve Uganda'da da bu düşünceler desteklenmektedir. Orta Asya ve kuzey Afrika ülkelerinde de erkeklerin %82'si erkeklerin istihdam edilmesi gerektiğini düşünmektedir (Gürkan ve Coşar, 2009: 125).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekonomik şiddetin oluşmasını sağlayan nedenlerin başında gelmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği arttıkça kadına uygulanan şiddetin türü ve etkileri de artmaktadır. Kadın ve erkek ayırımı kişilere doğdukları andan itibaren uygulanır ve özellikle ataerkil toplumlarda erkek gücü temsil ederken kadın itaat eden kesimi temsil eder. Bu nedenle kadınlara erkeklerin gölgesinde olması gerektiği öğretilmekte, toplumda pasif kalmaları sağlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet baskıları bağlayıcı değildir fakat kaçmakta çok zordur. Kadını ev işlerine yönlendirilip pasif kişiliğe sahip olması beklenirken, erkeğe her alanda özgürlük verilip daha çok kendini ifade etme özgürlüğü sunulmaktadır. Toplumsal cinsiyet yapısına örnek vermek gerekirse;

- Erkeklerin kadınlardan üstün olduğu inancı
- Geleneksel kadın ve erkek rolleri içinde yaşama zorunluluğu
- Erkeklerin kadınlardan daha güçlü ve kadın üzerinde söz söyleme hakkı olduğu düşüncesi
- Evin reisinin erkek olması
- Erkeğin şiddet uygulamasının anormal bir durum kabul edilmemesi gibi düşünceler örnek olup kadınlara uygulanan ekonomik şiddet için temel hazırlamaktadır (Adaçay ve Güney, 2012: 321).

Kadına yönelik ekonomik şiddeti ölçmek, doğasını ve kapsamını anlamak amacıyla 3 ölçek geliştirilmiştir. Birinci Ölçek 2001 yılında Riger ve arkadaşları tarafından oluşturulan İş/Okul İstismarı Ölçeği olup kadınların eğitime ve istihdamına edilen müdahaleyi ölçmeyi hedeflemektedir. Kadınların çalışmasını veya okula gitmesini kısıtlayan, işten atılmalarını veya kendilerinin işten ayrılmalarını sağlamak için yapılan müdahale ve engellemelerin kullanım sıklığını değerlendiren 12 sorudan oluşmaktadır. İkinci ölçek 2008 yılında Adams ve arkadaşları tarafından Ekonomik İstismar Ölçeği olarak hazırlanmış olup 28 sorudan oluşmaktadır. Kontrol ve sömürü olmak üzere iki boyutlu ekonomik şiddet ölçümü sağlar. İstihdama müdahale etme paranın nasıl harcanacağına karar verme, kadını finansal olarak sömürme gibi temel konuları kapsar.

Üçüncü Ölçek ise 2009 yılında Aile İçi Şiddete İlişkin Finansal Konular Ölçeğidir. Ekonomik şiddetin kadınların üzerindeki etkisini değerlendiren kredi, eğitim, istihdam, borç ve paraya erişim imkanı olmak üzere 5 sorudan oluşup ekonomik şiddetin neden sonuçlarını belirlemeye yardımcı olur (Adams, 2011: 1-2).

Ülkelerin ekonomik yapısı kadına yönelik ekonomik şiddetin oluşmasına neden olur. Dünyada %48,5 olan kadınların işgücüne katılım oranı, erkeklerin 26,5 yüzdelik puan gerisinde kalmaktadır. Ayrıca, dünyada %6 düzeyinde olan kadın işsizlik oranı, erkeklerin 0,8 yüzdelik puan üzerindedir. Hepsi birlikte analiz edildiğinde, çalışan 10 erkeğe karşılık, yalnız 6 kadın istihdam edilmektedir. Bu sebeple dünyada kadın işgücüne katılım oranı özellikle gelişmemiş ülkelerde erkeklere oranla çok düşük kalmaktadır (ILO,2018).

Tablo 3: Dünyada İşgücüne Katılım Oranı- 2017 (15 yaş üstü kadın nüfusunun yüzdesi)

Ülke	2000	2010	2014	2017
Cezayir	6,65	14,15	15,57	13,46
İran	-	15,31	13,06	17,43
Suudi Arabistan	15,90	-	20,39	20,10
Mısır	13,44	23,05	23,06	21,98
Türkiye	26,56	27,11	30,24	33,53
İtalya	35,68	38,16	40,11	40,93
Meksika	38,87	42,51	43,04	42,94
Yunanistan	40,37	44,08	44,10	44,73
Japonya	49,29	48,5	49,20	51,09
Fransa	49,07	51,46	51,64	51,38
Finlandiya	58,30	56,02	55,48	55,20
Rusya	60,02	62,26	63,34	55,65
Almanya	48,85	53,05	54,76	55,88
Katar	-	52,20	52,43	58,52
Hollanda	54,14	58,92	58,45	58,79
İsrail	53,48	57,46	59,19	59,25

Norveç	69,21	68,63	62,81	61,44
Kanada	59,39	62,41	61,55	61,48
İsviçre	57,63	59,97	61,90	62,61
Azerbaycan	43,40	61,95	62	62,90
Yeni Zelenda	57,41	61,64	63,40	65,37
İsveç	56,46	67,10	69,11	70,21
İzlanda	79,76	76,78	78,65	78,89

Kaynak : (Worldbank, 2017)

Tablo 3’de ki verilere göre kadın istihdam oranı %79 ile en yüksek ülke İzlanda en düşük istihdam oranı %13 ile Cezayir’dir. Türkiye’de istihdam oranı bakımından hala düşük oranlarda kalmakta olup tabloyu değerlendirdiğimizde ülkelerin ekonomik seviyesinin yüksekliği ile kadın istihdamı ilişkilidir diyebiliriz. Gelişmiş ülkelerin kadın emeğini göz ardı etmemesi hem ekonomilerine katkı sağlayıp üretimi artırırken hem de bağımlı olmayan kadın nüfusu oluşturmaktadır. Bu bakımdan İzlanda, İsveç, Yeni Zelenda gibi ülkelerin bunu başardığı görülürken Cezayir, İran ve Suudi Arabistan gibi ülkelerin kadınları çalışma hayatının dışında tuttuğu görülmektedir.

Yoksulluk tüm aile üyeleri için sorun olacağı gibi kadınlar için daha büyük sorun ve tehlike teşkil etmektedir. Gelir düzeyi düşük ailelerde geçim sıkıntısı çok büyük stres kaynağı olacağı için kadın sadece ekonomik değil fiziksel başta olmak üzere diğer şiddet türleri ile de başa çıkmak zorunda kalabilir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik yoksulluğa yol açmakta buda ekonomik şiddeti tetiklemektedir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik en çok kadınları yoksul bırakmaktadır ve yoksul bırakılan kadın ekonomik güvencesi olmadığı için şiddete boyun eğmek durumunda kalabilir. Yüksek işsizlik nedeniyle iş bulamayan erkekler yine aşırı stres altında kalabilir ve kadınlar zorla kayıt dışı istihdama itilebilir, çok düşük ücretlere kötü koşullarda ailesini geçindirmek zorunda kalabilirler (Adaçay ve Güney, 2012).

Amerika’nın Chicago eyaletinde farklı konukevinde kalan 57 kadınla yarı yapılandırılmış mülakat aracılığıyla veri toplanmış ve aile içi şiddetin istihdama etkisi araştırılmıştır. Bulgular araştırmacı tarafından ekonomik şiddet olarak tanımlanmamış olmasa da ekonomik şiddet ile örtüşen sonuçlar bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre kadınların çalışma hayatına girmeleri farklı şekillerde sabote edilmiş ve kadınların çoğu işsiz

olmakla beraber meslek geçmişlerinde kayıt dışı istihdamda yer aldıkları yönündedir. Araştırmaya katılan kadınların %46'sı eşleri tarafından çalışması yasaklanmış %25'ininde okula gidilmesine engel olunmuştur. Kadınların %46'sının partneri tarafından işe gitmesine engel olduğu ve bunun için arabasının çalındığı, %41'i eşlerinin çocuk bakımıyla ilgilenmediği, %37'si ise eşleri tarafından tehdide uğradıklarını belirtmişlerdir. Kadınların %37'si işe gitmemeleri için fiziksel şiddet gördüğünü söylemiş ve araştırmaya katılan çoğu kadın fiziksel ve zihinsel sağlıklarında uzun vadeli sorunlar yaşadığını belirtmiştir (Riger vd., 1999: 2-13)

Eğitim de kadın ve erkeğin eşit olmadığı ve kadının dezavantaj sahibi olduğu bir diğer etkidir. Eğitimde kadına yapılan eşitsizlik iki türdür. İlki eğitimde de toplumsal cinsiyet baskılarının hissedilmesi kadınlara biçilen rollerin daha küçük yaştaki çocuklara öğretilmesinden kaynaklanmaktadır. Ders kitaplarında gösterilen aile içi rollerde erkeğin evin reisi olarak anlatmak ve evin geçimini sağlayan kişi olarak tanıtmak kadını ise daha edilgen ve aile içi rollerle bağdaştırmak eğitimde kadına yapılan eşitsizliktir. Bir diğer eğitimde ki eşitsizlik kadına eğitim hakkı tanınmamasıdır. Niteliksiz işgücü olarak kalan hem yedek işgücü olarak görülmekte hem de kayıt dışı çalışmaya mecbur bırakılmaktadır. Kısaca eğitim alamayan kadınlar, ekonomik olarak kendilerini gerçekleştirememekte ve ücretsiz aile işçiliğine mecbur bırakılmasına buda emeğinin sömürülmesine neden olmaktadır (Gökkaya, 2011: 105-106). Eğitimde ki fırsat eşitsizliği cinsiyet ayrımcılığına bu da kadının ekonomik şiddete maruz kalmasına neden olacaktır.

Ekonomik şiddete maruz kalmanın bir diğer sebebi ise 'sosyal düalizm' yani ikili yapıdır. Türk toplumun da hem batılı düşünce tarzı hem de geleneksel düşünce tarzı bir arada yaşanmaktadır. Doğu illerinde ki kadınlar daha geleneksel tarzlarda yetiştirilmektedir. Başlık parası karşılığı satılma, ücretsiz aile işçiliği, eğitimden yoksun bırakılma, miras hakkının elinden alınması gibi çocukluğundan itibaren ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Batı illerinde ki kadınlar ise eğitim konusunda daha şanslı olmakla beraber evlendikleri zaman çalışmalarına engel olunması ya da maaşlarına el konulması ekonomik şiddetin farklı boyutunu karşımıza çıkarmaktadır. Aile içerisinde edinilen mülklerin erkeğin üzerine olması, iş hayatında yükselmemesi için önüne engeller konulması yine kadınların uğradığı ekonomik şiddet örneklerindendir. Sosyal düalizm bu

yönüyle ekonomik şiddeti beslemekte kadınlar bu ikili düşünce yapısı arasında sıkışmaktadır (Adaçay ve Güney, 2012: 323-324).

Örf ve adetler kadına yönelik ekonomik şiddetin oluşmasında bir diğer etkidir. Sıklıkla karşılaşılan kadının başlık parası karşılığında evlendirilmesi kadının bir mal olarak görülmesine ve ekonomik şiddete uğramalarına neden olmaktadır. Yine toplumsal roller çerçevesinde evin kontrolünün erkekte olması kadının söz hakkının olmaması ve her zaman itaat etme beklentisi, örf kuralları çerçevesinde kadınlara öğretilmektedir. Eve giren para hakkında söz sahibi olamayan kadın ekonomik anlamda da dışlanmaktadır. Türk örf ve adetlerine göre evin geçiminden erkek sorumludur ve kadın ev içi işlerle ilgilenmelidir. Evin ekonomisi erkeğe bağlı olduğu için kadınlar mülk sahibi olamamakta ve kocası izin vermediği takdirde çalışamayan kadın ekonomik bağımsızlığını kazanamamaktadır (Adaçay ve Güney, 2012: 325-326).

Kadına yönelik ekonomik şiddetin oluşmasında son neden olarak hukuksal yapıyı gösterebiliriz. Son yıllarda olumlu anlamda gelişmeler olsa da şiddeti önlemek için hazırlanan yasalar kağıt üzerinde kalmaktadır. Özellikle ekonomik şiddetin cezasız kalması ve kadınların bu konuda yeterince bilinçlenmemesi şiddetin son bulmasını engellemektedir. 4857 sayılı İş Kanunu gereği uygulanması gereken ‘eşit işe eşit ücret’ maddesi uygulanmamakta ve kadınlar iş hayatında ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Yine miras, boşanma, nafaka ve kadının ekonomik hakları kanunda buluna açıklar nedeniyle ihlal edilmekte ekonomik şiddet zemini hazırlamaktadır. Ekonomik şiddet ve diğer nedenlerden dolayı kadınların işgücüne katılım oranları erkeklere nazaran düşük seviyelerde kalmaktadır (Gökkaya, 2011: 134).

Tablo 4: Türkiye 2014-2018 Yılları Arası İşgücüne Katılım Göstergeleri

Yıllar	Erkek	Kadın
2014	76,6	33,6
2015	77	35
2016	77,6	36,2
2017	78,2	37,6
2018	78,6	38,3

Kaynak: TÜİK (10.02.2019)

Tabloda görüldüğü üzere yıllar içerisinde kadınların işgücüne katılım oranları artmış olmasına rağmen erkeklere oranla çok düşük kalmaktadır. 2018 yılında erkeklerin

%78,6'sı işgücüne katılmakta iken bu rakam kadınlarda %38,3 oranıyla çok düşük kalmaktadır. Kadınların aile ve çalışma hayatında yaşadığı zorlukların resmi kanıtı olarak bu oranları görebiliriz.

Devlet ve devlet kurumları ataerkil yapıda olduğu için kadına yönelik ekonomik siyasal, hukuksal, toplumsal yapı içerisindeki ayrımcı tutum kadını erkeğe bağımlı kılan mekanizmalar ve devlet uygulamalarındaki eksiklikler yüzünden kadınlar ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar. Ayrıca kadının kendine ait sosyal güvenliğinin olmaması, çocuk yardımı, vatandaş yardımı gibi bazı ödemelerin kadına yapılmaması kadına yönelik devletin uyguladığı ekonomik şiddettir (Gökkaya, 2011: 134).

2.4. Ekonomik Şiddet Göstergeleri

Şiddetin görünmeyen yüzü olan ekonomik şiddetin somut göstergeleri olmadığı için araştırılıp konuşulmaya yeni yeni başlamıştır. Çoğu kadın maruz kaldıkları davranışların ekonomik şiddet olduğunun farkında değildir. Kimi evliliğin içinde olan durumlar diyerek kimi de başka seçeneği olmadığı için ekonomik şiddeti yok saymaktadır. Ekonomik şiddet göstergeleri; aile içinde uygulanan ekonomik şiddet ve yapısal ekonomik şiddet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aile içindeki ekonomik şiddet göstergeleri genellikle eş tarafından uygulanıp kadının maddi imkanlara erişimini kısıtlamak ve onu bağımlı kılmaya yönelik olmaktadır. Kadının emeğinin sömürülmesi ilk olarak aile içinde başlar. Kadının asli görevi olarak düşünülen ücretsiz aile işçiliği aile içindeki ilk ekonomik şiddet göstergesidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle ikinci planda kalan kadınlar; eğitim alamadıkları için çalışma yaşamına girememektedir. Eğitimsiz kalan kadınlar kendilerini gerçekleştirmediği için ücretsiz aile işçiliği yapmakta ve evde sosyal güvencesi olmadan çalışmaktadırlar. Hasta, yaşlı ve çocuk bakımı gibi konularda kadını zorunlu tutmak ve emeğini karşılıksız bırakmak kadını maddi anlamda zorlamak ve emeğini sömürmek anlamına gelmektedir (Gökkaya, 2011: 104-106). Bu sebeple dünyada kadınların işgücüne katılım oranı düşük kalmakta ve kadınların emeği sömürülmektedir.

Tablo 5: Dünya’da Kadın İşgücü (toplam işgücünün yüzdesi)

Ülke	2000	2010	2014	2018
Suudi Arabistan	13,92	14,81	15,61	16,06
İran	15,60	18,32	16,39	18,84
Mısır	21,70	23,08	23,08	23,14
Türkiye	27,69	29,18	31,04	32,14
Meksika	32,83	35,70	36,08	36,57
İtalya	38,50	40,86	42,07	42,08
Japonya	40,36	41,73	42,60	43,31
Çin	45,05	44,01	43,87	43,52
Yunanistan	38,75	41,97	43,27	44,08
ABD	45,55	46,16	45,95	45,79
Hollanda	43,05	45,65	45,73	46,19
Almanya	43,75	45,59	46,21	46,49
İsviçre	44,31	45,79	46,43	46,69
Fransa	45,04	46,50	46,84	47,02
Norveç	46,58	47,30	47,31	47,10
İsrail	44,79	46,43	47,05	47,14
Kanada	45,70	47,12	47,16	47,21
Ukrayna	48,51	48,14	47,40	47,34
Yeni Zelenda	45,19	46,68	47,25	47,42
Finlandiya	47,57	48,05	48,27	48,05
Rusya	48,48	48,86	48,71	48,64
Azerbaycan	47,12	49,45	48,94	48,84

Kaynak: (Worlbank, 2018)

Tablo 5’te Suudi Arabistan, İran ve Mısır gibi ülkelerde toplam işgücü oranının içinde kadın işgücünün %20 seviyelerinde olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde çalışma yaşamına katılamayan kadınların ücretsiz aile işçiliği sebebiyle emek sömürsüne maruz kalması olasılığı vardır. Türkiye’de de durum iç acıcı görünmemektedir. Yıllar içinde bir artış olmasına rağmen toplam işgücü oranında kadın nüfusunun sadece %32’si istihdam edilmektedir. Tabloda kadınların çalışma yaşamına en fazla katıldığı ülkeler Finlandiya,

Rusya ve Azerbaycan olduğu gör÷lmekte olup kadınların erkeklerle eşit seviyede istihdam edildiği gör÷lmektedir.

Kadının istihdamını sabote etmek, çalışmasına izin vermemek ve çalışmaması için yapılan her türlü davranış kadının ekonomik özgürlüğünü almasına engel olmakta ve yine kadınları bağımlı bireyler olmaya zorlamaktadır. Çalışmasını engellemek için iş kıyafetlerine zarar verme, kadının iş yerine giderek onu küçük düşürme, işe gidememesi için fiziki hasar verme ve kadını iş göremez duruma getirmek kadına yapılan ekonomik şiddet içerikli davranışlara örnektir (Gürkan ve Coşar, 2009: 125). Çalışan kadının maaş kartına el koymak, ev içi harcamaları kadının maaşıyla yapıp erkeğin maaşını yatırım olarak kullanmak ve kadına pay vermemek, kadını istemediği bir işte çalışmaya zorlamak ve evlilik süresince alınan bütün mülklerin erkeğin üzerine yapılması da ekonomik şiddet göstergesidir. Boşanma durumunda ise; nafaka ve mal paylaşımı söz konusu olduğu zaman kadının yıllar boyu evine yaptığı hizmetler göz ardı edilebilir ve emeği yok sayılabilir. Özellikle boşanma durumlarında kadının ekonomik şiddete uğrama ihtimali çok yüksektir (Eşkinat, 2013: 292).

İngiltere’de 2019 yılında 72 şiddet mağduru kadınla yarı yapılandırılmış anket tekniği ile ekonomik şiddetin etkileri araştırılmış ve katılımcıların ekonomik şiddet sebebiyle mağdur oldukları tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre; katılımcıların %31,9’u ilişkileri sırasında para erişimlerinin parterleri tarafından kontrol edildiğini, dörtte biri ilişki sırasında para harcamalarına izin verilmediğini, üçte biri ise ilişkilerini bitirdiklerinde malvarlıklarının ellerinden alınması sebebiyle ekonomik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Ankete katılanların %43,1’i ilişki sırasında partnerleri tarafından borçlandırıldıklarını, %56,1’ ise ekonomik şiddet sebebiyle istihdam ve kazançlarının olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir (Woman’s aid, 2019).

Ev içi harcamalar ile ilgili yapılan kısıtlar yine bir ekonomik şiddet göstergesidir. Kadının ekonomiden anlamayacağı düşüncesi ya da çok para harcayacağı düşüncesi ile aile bütçesine karıştırılmaması kadını ikinci planda tutmaktadır. Kadına aile bütçesi ile ilgili bilgi verilmemesi, eve yeteri kadar para bırakmamak ve kadını yoksullaştırmak, tasarruf ediliyorsa paranın nerde olduğuna dair bilgi vermemek ya da tasarruftan kadının haberi olmaması gibi davranışlar ekonomik şiddetin varlığını göstermektedir (Ulaş, 2012: 375-376).

Endonezya’da 5 aile ile yüz yüze mülakat yöntemi kullanılarak ekonomik şiddet üzerine araştırma yapılmış ve her aile de kadınların ekonomik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. A ailesinde eş tarafından kadının çalışmaya zorlanması ve ev içi harcamaları karışmaması sebebiyle ekonomik şiddet yaşanmakta, B ailesinde eşin çalışmaması ve kadını çalışmaya zorlayıp gelirini elinden alması sebebiyle ekonomik şiddet yaşanmakta, C ailesinde ekonomik şiddetin yanı sıra fiziksel ve cinsel şiddet yaşanmakta ve erkek tarafından çok eşlilik mevcut, D ailesinde ekonomik ve psikolojik şiddet iç içe geçmiş olup E ailesinde ise ekonomik şiddet ve fiziksel şiddet beraber yaşanmaktadır. Araştırmanın ilginç tarafı her ailede ekonomik şiddet olmasına rağmen kadınlar bunu şiddet olarak görmemekte ve en çok fiziksel şiddete maruz kaldıkları zaman şiddete maruz kaldıklarını söylemektedir. Araştırmacı Endonezya’daki hukuk sisteminin şiddeti engeller nitelikte olmadığını, kadınlar eşlerine itaat etme zorunda olduğunu ve kadınların evde kalmasının doğru olduğunu iş hayatına erkeklerin girmesi gerektiğini düşündüklerini ayrıca belirtmiştir (Komaruddin, 2019: 459-463).

Yapısal ekonomik şiddet göstergeleri, kamusal alanda kadına uygulanan ekonomik şiddet ve devlet uygulamalarındaki yetersizlikler yüzünden oluşan ekonomik şiddettir. İşgücü piyasalarındaki eşitsizlikler, yönetim ve siyaset gibi karar mekanizmalarındaki ayrımcılık, kadının sosyal güvenliğinin olmayışı yüzünden erkeğe bağımlı olması, çocuk yardımı gibi ödemelerin kadına yapılmaması ve ev eksenli çalışan kadınlara özel uygulamalar olmayışı devlet uygulamalarından kaynaklanan ekonomik şiddet örneklerindendir (Gökkaya, 2011: 134).

Eşit işe eşit ücret 4857 sayılı İş Kanunu’yla zorunlu hale getirilmiş olsa da uygulama konusunda aynı durum söz konusu değildir. Kadın ve erkek arasında her zaman ücret farklılığı olmakta ve kadına yönelik ayrımcı tutum ve davranışlar gösterilmektedir. İşsiz kalma tehdidinde bulunma cam tavan, mobbing, sözlü veya fiziksel taciz gibi yıldırma hareketleriyle iş hayatının dışında tutmaya çalışmak yapısal ekonomik şiddet göstergelerindendir (Ulaş, 2012). Cinsiyete dayalı iş bölümü sonucu kadınların düşük ücretli işlerde çalışması ya da erkeklerden daha düşük ücret alması erkeklerin kadınlar üzerindeki hakim gücüne destek olur. Patriarkal sistemi koruyan kadına az hak, az ücret ve daha az ilerleme sağlayan ekonomik şiddet; kadın işsizliğinin artması, işgücüne katılım oranının düşmesine, kadınların enformel sektörlerde çalışmasına neden olur (Adaçay ve

Güney, 2012). Yıllar içerisindeki kadın ve erkeklerin istihdam oranı ekonomik şiddet göstergelerinin kadınlar üzerindeki etkisini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Tablo 6: Türkiye’de 2014-2018 Yılları Arası İstihdam Göstergeleri

Yıllar	Erkek	Kadın
2014	69,8	29,5
2015	69,8	30,5
2016	70	31,2
2017	70,7	32,2
2018	70,9	32,9

Kaynak: TÜİK (20.02.2019)

TÜİK 2019 verilerine göre; yıllar içerisinde kadın ve erkeklerin istihdam oranları karşılaştırdığımız zaman istihdam edilen erkeklerin yarısı kadar kadının işgücüne dahil olmadığını görmekteyiz. Kadın istihdamı yıllar içerisinde artmış olmasına rağmen oran hala çok düşüktür. 2018 yılında istihdam edilen erkek sayısı %70,9 olmasına rağmen kadın sayısı %32,9 olmuştur.

Kadınların iş hayatına katılamamasının başlıca sebepleri arasında kadının çalışmasının toplum tarafından hoş karşılanmaması, eğitiminin olmaması, herhangi bir mesleki becerisinin olmaması, aile ve iş yaşamını dengede tutamama, çalışma hayatında yaşanan cinsel taciz ve cinsel şiddet, kadının evde çocuk bakmaya mecbur bırakılması ve eşit ücret alamaması ekonomik şiddete uğramalarına yol açmakta ve bağımlı olmalarına neden olmaktadır (Güner, 2010: 26-35).

Ev eksenli çalışan kadınlar aile içinde ekonomik şiddet gördükleri gibi devlet tarafından da ekonomik şiddet görmektedirler. Kadınlara işçilik hakkı, sosyal güvence ve emekli olma gibi haklar verilmediği gibi devlet tarafından da takip edilmediği için yaşlandıkları takdirde bu kadınlar yine muhtaç olmaktadır. Ayrıca kadınların bağımlı olmasına neden olan bu durum farklı bir şiddet türüne maruz kaldığı zaman sessiz kalmasına, kendine olan güvenini yitirmesine ve hayatının her döneminde ezilmesine neden olmaktadır (Polat, 2015).

İzmir ilinde 250 ev eksenli kadın çalışan ile araştırma yapılmış ve kadınların emeğinin hem işte hem de ev de görünmez olduğu sonucuna varılmıştır. Kadınların ev eksenli

çalışmayı tercih sebebi, ailelerindeki ekonomik sıkıntılar, eğitim seviyelerinin yetersiz olması, aile baskısı ve ataerkil yapı olarak tespit edilmiştir. Ev eksenli çalışan kadınların tamamı ücret konusunda hak ettiklerini alamamakta ve kayıt dışı çalışmaktadır. Aile içi işlerinde tamamı kadının üzerinde olduğu tespit edilmiş ve kadınlar iki yönlü emek sömürüsüyle karşı karşıya kalmışlardır. Araştırmacı, kadınların maruz kaldıkları bu sömürünün sebebini kapitalist düzen ve ataerkil yapının birleşmesiyle kadının emeğini ikinci plana atıp hatta görünmez olmasına neden olduğunu belirtmektedir (Polat, 2015: 55-96).

Kocaeli’nde yaşayan 15 kadınla bulundukları sosyal koşul ve demografik durumları göz önüne alınarak şiddet algıları ölçülmüş ve ekonomik şiddete ilişkin sonuçlar bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınların 11 tanesi fiziksel şiddete maruz kalırken tamamı sözlü ve psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. İlkokul mezunu 7 katılımcı şiddetin bazen gerekli olduğunu ve kendilerinin de payı olduğunu düşünürken eğitim seviyesi yükseldikçe şiddet gören kadınlarda boşanma oranlarında artış olması dikkat çekici olmaktadır. Ekonomik özgürlüğe sahip ve aktif çalışma hayatı olan 6 kadın şiddetten kaçamamış ve ekonomik özgürlüğün şiddeti önlemediği sonucuna ulaşılmıştır (Çötök, 2015: 781-788).

2011 yılında Sivas ilinde 154 kadın idari personelle anket yöntemi ile çalışma yapılmış ekonomik şiddetin göstergeleri incelenmiştir. Ekonomik şiddetin nedenlerini içeren soruya kadınların %30,5’i toplumun ekonomik yapısını, %29,9’u ataerkil yapıyı, %20,1’i kadınların eğitimsiz kalmaları, %12,3’ü güç kavramının erkeğe atfedilmesi, %19,5’i tüm sayılan bu sebepleri ekonomik şiddet nedeni olarak görmüştür. Çalışma yaşamındaki ekonomik şiddetin var olduğunu kadın ve erkeğin eşit olmadığını söylemiş bu durumun sebeplerini ise kadınların eğitim seviyesinin yetersiz olması, kadınların iş hayatına katılmak istememesi ve toplum baskısı olarak açıklamışlardır. Katılımcıların büyük kısmı erkeklerle eşit iş yaptığını fakat üst yönetim kademesine erkeklerin daha kolay ulaştığını belirterek ekonomik şiddet göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Gökkaya, 2011: 135-141).

Kadın Dayanışma Vakfının 2015 yılındaki raporuna göre 329 kadın şiddet görmesi sebebiyle kuruma başvurmuş ve bu kadınların 139 tanesi ekonomik şiddete maruz kalmıştır. Boşanma süresinde mahkeme tarafından belirlenen nafakayı ödememesi,

evlilik içinde ekonomik kararların tümünün erkeğin tek başına alması, evin ve kadının giderlerinin karşılanmaması, kadının iş hayatına girmesine engel olmak ve kadının işten çıkmasına neden olmak gibi sebeplerle kadınlar ekonomik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2015: 3).

Son olarak kadının başlık parası karşılığında ya da herhangi bir şey ile takas edilerek evlendirilmesi ve takı parasına el koyulması ekonomik şiddet göstergesidir.

Bu tip ekonomik şiddet kadın daha aile evindeyken ebeveynleri tarafından sömürülmesiyle başlayıp kocasının elindeki takı paralarını almasıyla devam eder. Bu iki durumda da kadının rızası alınmaz. Erkeklerin kadınlar üzerinde söz sahibi oldukları düşüncesi kadına sadece şiddet uygulamakla kalmayıp ona bir fiyat biçerek değersizleştirmektedir (Yavuz, 2016: 92).

Diyarbakır Kadın Merkezinde (KA-MER) şiddet gören 164 kadınla çalışma yapılmış olup yoksulluğa neden olan faktörleri bulmak amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre mesleksiz ve çalışmayan kadınların şiddete daha fazla maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan kadınların %64'ü kendilerini ev kadını olarak tanımlamış ve ücretli ev dışı bir işte çalışmayan kadınların daha fazla aile içi şiddete maruz kaldığı tespit edilmiş olup çalışan kadınların tamamına yakını ise niteliksiz işlerde çalıştığını belirtmiş ve şiddete maruz kalmışlardır. Kadınların şiddet görmesindeki bir diğer neden ise başlık parası karşılığı evlendirilmeleri olarak tespit edilmiştir. Başlık parası ile evlenen erkek eşinin üzerinde daha fazla hak iddia etmekte ve kadını meta olarak görmekte olduğu için şiddet artırıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların şiddet görmesindeki bir diğer nedeni ise ekonomik yetersizlik olmasıdır. Çalışmaya katılan ailelerin ekonomik durumlarının düşük olması sebebiyle aile içi gelir düzeyinin şiddeti destekleyici bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Erkan ve Bozgöz, 2014: 231-242).

Görünmeyen şiddet türü olarak karşımıza çıkan ekonomik şiddet belki de en tehlikeli şiddet türüdür. Bulunduğu fiziki ortama karşı çıkmaya çalışan kadının ekonomik gücünü almak onu sindirmek ve oluşabilecek her duruma karşı savunmasız bırakmaktır. Bağımlılık kadının şiddette en zayıf noktasıdır ve bütün saldırılara açık hale gelmesine neden olur (Gürkan ve Coşar, 2009: 127).

2.5. Aile Hayatında Kadına Uygulanan Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddeti; aile hayatında uygulanan ekonomik şiddet ve iş hayatında uygulanan ekonomik şiddet olmak üzere ikiye ayırıp incelemek daha açıklayıcı olacaktır. Aile hayatında uygulanan ekonomik şiddetin pek çok sebebi olmasına karşın araştırmalar gelir düzeyi ile aralarında anlamlı ilişki olabileceği yönündedir. Ülkelerin ve bireylerin gelir düzeyleri pek çok konuda fikir vermekte ve özelliklerin ülkelerin yoksulluğu bireylerin yoksul olmasına neden olmaktadır. Dünyadaki en büyük yoksul grup kadınlar olduğu için gelir düzeyi ile şiddet konusunu araştırmak ekonomik şiddeti anlamak açısından faydalı olacaktır (Ulaş, 2012: 375-376).

2.5.1. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddet İlişkisi

Gelir düzeyi ile eşler arasında iki yönlü ilişki mevcuttur. Gelir düzeyi düşük olan aileler de daha fazla şiddet olaylarının gerçekleşeceği düşüncesi hem doğru hem yanlıştır. Kadını hem bağımlı hem de yoksul hale getiren ekonomik şiddet sadece düşük gelirli ailelerde meydana gelen bir durum değildir. Ters tepki hipotezine göre; özgürlüğü ve statüsü artan kadının şiddet görme riski artar (Gürkan ve Coşar, 2009: 125). Kadının gelir düzeyinin eşinden yüksek olması bazı ailelerde sıkıntı yaratmakta ve erkek hakimiyetinin sarsıldığı düşüncesiyle kadına şiddet uygulamaktadır. Bu gibi durumlarda ekonomik şiddet yanında fiziki şiddette görülebilir. Bir diğer yaşanabilecek durum ise; ekonomik güce sahip olan kadının kendine olan güveni artacağı için eşine daha fazla konuda karşı çıkabilir ve bu durumdan rahatsız olan erkek şiddet uygulayabilir (Dindaş, 2008: 19). Gelir düzeyi yüksek olan kadının şiddet görmeyeceği çıkarımında bulunmak yetersiz olacaktır. Bu yüzden kadına şiddetin pek çok belirleyicisi vardır. Fakat yoksulluk ve ailelerin gelir düzeyi ekonomik şiddetin en önemli belirleyicisidir. Bu nedenle dünyada ki 1,5 milyar fakirin %70'ini kadınlar oluşturmaktadır (Riger vd., 1999: 3-5).

Gelir düzeyi ile ekonomik şiddet etkileşim içindedir. Kadın eşi tarafından mahrum bırakıldığı gelir yüzünden yoksullaşp ekonomik şiddete uğrayabilir ya da gördüğü şiddetten kaçan kadının gelir durumunun düşmesi yüzünden ekonomik şiddete maruz kalabilir. Bu yüzden boşanmalar, kadının ekonomik şiddete uğrama riskini artıran olaylar değerlendirilir (Dindaş, 2008: 19-20).

Aile içinde gelir düzeyinin az olması kadına yönelik uygulanan ekonomik şiddeti artıran bir motivasyondur. Geliri ve üretkenliği azalan kadının üstünde baskı olduğu için korkmakta ve kadının becerileri heba edilmektedir. Bu durum sadece aile içinde yaşanan sorun olmaktan çıkıp ülkelerdeki üretimin düşmesine ve bağımlı nüfusa neden olur (Gürkan ve Coşar, 2009: 128).

Eskişehir’de 2011 tarihinde 464 evli kadınla aile içi şiddete maruz kalmaları ile sosyo-demografik özelliklerin arasında ilişki olup olmadığına dair çalışma yapılmıştır. Araştırmaya katılanların %31,7’sini çalışan kadınlar oluşturmuş olup bu kadınların %50,3’ü şiddete maruz kalmıştır. Katılımcıların %43,1’i şiddete maruz kalmış ve ilköğretim altı eğitim seviyesine sahip olan erkeklerin daha fazla şiddet uyguladığı ve çalışan kadınların eşlerinden yüksek gelir elde etmesinin şiddete neden olduğu sonucuna varılmıştır (Köşgeroğlu vd., 2016: 85-91).

Düzce ilinde 256 kişiyi katıldığı bir araştırma yapılmış ve gelir düzeyi ile şiddet arasında ilişki bulunmuştur. Aile içi anlaşmazlıkların ilk sebebi ekonomik yetersizlik olarak gösterilmiştir. Bu çalışmadaki kadınların %40,6’sı sözel şiddet, %27’si duygusal şiddet, %16’sı fiziksel şiddet, %7,4’ü ekonomik şiddet ve %2’si cinsel şiddete maruz kalmıştır. İşsiz olan erkeklerin tamamının eşine şiddet uyguladığı sonucuna ulaşılmış ve gelir düzeyi yeterli seviyede olmayan erkeklerin şiddete eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Ev hanımı olan kadınların çalışan kadınlara göre daha fazla şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (Dinçer, 2010: 65-99).

Genel olarak gelir düzeyi ile ekonomik şiddet arasında anlamlı ilişki mevcuttur. Az gelirli ailelerde kadınlar zorla çalıştırılıp kazançlarına el koyulabilirken yüksek gelirli ailelerde ise kadının çalışmasına engel olunabilir ya da kadının ekonomik özgürlüğü sebebiyle yaşanan şiddet durumları görülebilir. Örneğin; göç durumlarında kadın kayıt dışı ve kötü koşullarda çalışmak zorunda kalabilir ve ayı zamanda aile içinde de ücretsiz ev işçiliği yaptığı için iki türlü emek sömürsüne maruz kalabilir (Adaçay ve Güney, 2012: 323).

2.5.2. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddetin Nedenleri

Ailenin gelir düzeyi ile şiddet arasında ilişki varsa bunun birden fazla nedeni olabilir. Ailenin gelirinin az olması, erkeğin kişilik özelliği veya kadının gelirinin erkekten fazla olması gibi nedenlerle eşler arası şiddet görülebilir. İlk olarak düşük gelir düzeyine sahip

ailelerde yoksulluk tüm hayatlarında aktif etki yarattığı için düşük gelir düzeyi şiddeti artırıcı ve fiziksel güvenliği azaltıcı etkindir diyebiliriz (Kocadaş ve Kılıç, 2012: 350). Ayrıca gelir düzeyi düştükçe kadınların ekonomik imkanlara ve ekonomik güce erişimi kısıtlanır. Düşük gelir düzeyine sahip ailelerde geçim sıkıntısı yüksek olduğu için stres düzeyleri oldukça fazladır. Buda erkeklerde ani öfke patlamalarına ve kadına fiziki, sözlü şiddet uygulamasına neden olabilmektedir. Kadın ihtiyaçları giderilmediği için erkeğe yüklenebilir bu sebeple çıkan tartışma sonucu kadın şiddete maruz kalabilir. Düşük gelir düzeyi ekonomik şiddeti artıran bir etkindir. Aileyi geçindirmek için kayıt dışı istihdam ve kötü koşullarda çalışmayı kabul edebilir. Bu durum özellikle kriz zamanlarında daha çok ortaya çıkar. İşsiz kalan erkek ya da geliri yetersiz olan erken ekonomik şiddet başta olmak üzere diğer şiddet türlerini uygulamaya daha meyilli olabilir. Ayrıca yoksulluk ve işsizlik erkeğin evi geçindirememesi erkeğin başarılı olma kavramını zedeler. Erkekte uğradığı bu zararı hazmedemez ve güç göstergesi olarak eşine şiddet uygular. Ataerkil toplumlarda erkeğin evi geçindirememesi yetersizlik hissine sebep olur ve bu güçsüzlük hissini bastırmaya çalışan erkek kadına şiddet uygulayarak gücünü kanıtlamaya çalışır (Gödelek, 2005: 102-105).

Ekonomik olarak yetersiz olan kadın kayıt dışı istihdama yönelebileceği gibi fuhuş kurbanı da olabilir. Eşi tarafından ailenin geliri yükselmesi için pazarlanabilir kadında fakirliğinden kurtulmak için bedenini ticarete dönüştürebilir. Çocuklarına bakamayan, eşinden yeterli maddi gücü göremeyen ve tüm bu durumdan sıkılan kadın bedenini satarak cinsel şiddete maruz kalabilir HIV gibi geri dönüşü olmayan durumlara maruz kalabilir (Gürkan ve Coşar, 2009: 127).

2015 yılında Türkiye'nin batı illerinden birinde Şönim'e başvuran 70 şiddet gören kadınla anket yapılmış olup şiddet görme sebeplerinin ekonomik durumla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi düşük olan kadınların şiddet gördüğü tespit edilmiş olup ekonomik yetersizlik ailedeki stres seviyesinin yükselmesine neden olduğu ve eşleri alkol aldığı zaman bu durumun şiddete dönüştüğünü belirtmişlerdir. Çalışmada şiddet türlerinin belirlenememesi yüzünden kısıtlılığı bulunmakta fakat elde edilen bulgular ekonomik durumun eşler arası şiddet görme oranını arttırdığını desteklemektedir (Sözer ve Başkale, 2015: 470-473).

Gelir düzeyi yüksek olan ailelerde bağımsızlığını kazanan kadın, erkek tarafından bastırılmaya çalışılabilir. Bazı erkek kişilikleri özgür kadına tahammül edemez. Bu yüzden kadının çalışmasını engelleme iş ortamında kadına olumsuz durumlar yaratma gibi eylemleri gerçekleştirebilir. Erkeğin kişilik özellikleri de şiddet uygulama konusunda bir etkidir. Kadını aşırı kontrol altında tutan erkekler eşinin parasına karışma, harcamalarına karışıp kısıtlama getirme, düşük özgüvenli birey ve kendisine bağımlı olmayan kadına tahammül edememe gibi özellikler kadına uygulanan şiddetin nedenlerindendir. Gelir düzeyi ekonomik şiddet için net bir etken olmamakla beraber önemli bir etkidir (Okutan, 2007: 30-32).

2.5.3. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddete Maruz Kalma

Gelir düzeyi eşler arası şiddete maruz kalmada önemli bir etkidir. Ekonomik şiddet parametreleri gelir ile yakın ilişkilidir. Düşük gelir düzeyi olan ailelerde kadın ücretsiz ev işçiliğine maruz kalabilir. Emek sömürsünün çok yüksek olduğu bu durumda kadın sınırsız hizmet vermesine rağmen ekonomik anlamda yoksul bırakılabilir. Kadına az para verilip kişisel ihtiyaçlarının karşılanmaması, az para ile kadından çok iş beklemek yine kadının ekonomik şiddete maruz kalmasına örnektir (Akkaş ve Uyanık, 2016: 40).

Gelir düzeyi yüksek olan ailelerde eşin maddi durumu iyi olduğu için kadının çalışmasına engel olabilir ve kadını bağımlı olmaya zorlayabilir. Bağımlı olan kadın her türlü şiddet grubu için risk altındadır. TÜİK tarafından yayımlanan istatistiklere göre; yaşamının herhangi bir döneminde işten çıkmaya neden olma veya çalışmasına engel olunan kadın oranı %23,4, son 12 ayda %8,8, bir kez %20,9, birkaç kez %44,8, çok kez %34,3'tür (TÜİK, 2008). Gelir düzeyi yüksek olan ailelerde edinilen mülkler sadece erkeğin üzerine yapılması da kadının ekonomik şiddete maruz kalmasına neden olur. Ev içi emeklerin hiçe sayılması, kadının mülk sahibi olamaması, boşanma durumunda kadının mağdur olmasına neden olmaktadır. 2013 yılında Eşkinat tarafından 'Boşanmış Kadınlara Yönelik Ekonomik Şiddet' araştırmasında; katılımcıların boşanma sırasında ekonomik şiddete, gelir kaybına maruz kaldığı ve boşanma süresinde oluşan borçlanma yüzünden ekonomik zorluk yaşadığına yönelik bulgular bulunmaktadır. Katılımcılardan bazılarının iş hayatına girmesinin engellenmesi ve daha yüksek kazanç elde ettiklerinde aile içi sorun yaşamaları ekonomik şiddet bulgularıdır. Son olarak bu araştırma çerçevesinde kadınların

boşanma kararı vermesinde ekonomik şiddetin de etkili olduğunu görmekteyiz (Eşkinat, 2013: 293-302).

Antalya, İstanbul ve İzmir ilinde 1070 evli kadınla yapılan araştırma sonucunda gelir düzeyi ile şiddete maruz kalma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılan katılımcıların %50'si aile içindeki ekonomik sıkıntıların şiddete neden olduğunu belirtmiş %80'i ekonomik sıkıntı çekmekte olduğunu %13 ise eşinin işsiz olduğunu söylemiştir. Kadınların sadece %13'ü çalışmakta olup %74,5'i kazandıkları parayı ev için harcadıklarını bireysel harcama yapmadıklarını belirtmiştir. Ayrıca kadınların büyük çoğunluğu eşinin kendisini müsrif olarak gördüğünü söylemiştir. Şiddet gören kadınların %48'i çocuklarına şiddet uyguladığı sonucuna ulaşılmış ve çocuklarını bu şekilde terbiye ettikleri öğrenilmiştir. Gelir düzeyi düşük olan ailelerde şiddet uygulama ve şiddete maruz kalma oranı yükselmekte ayrıca kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması şiddete zemin hazırlar nitelikte olması araştırmacı tarafından tespit edilmiştir (İçli, 1994: 13-17).

2015 yılında İç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinde yaşayan şiddet görmüş 200 kadınla yüz yüze mülakat yapılmış ve ekonomik özgürlük ile şiddet görme arasında ilişki bulunmuştur. Kadınların %52,9'u ilkökul eğitimi almış olup ekonomik bağımsızlığa sahip olunursa şiddetin azalacağı ifade etmiş olup orta eğitim düzeyine sahip kadınlar ise ekonomik bağımsızlığın şiddete etki etmeyeceğini söylemiştir. Yine araştırmaya göre evli olan kadınlar ekonomik özgürlük sağlandığı zaman şiddetin azalacağını ifade etmiştir. Araştırmacı eğitim düzeyinin ekonomik özgürlükle ilişkisi olduğunu dolayısıyla şiddete maruz kalma ile de ilgili olduğunu tespit etmiştir. Evli ve ekonomik özgürlüğü olmayan kadınlar şiddete daha çok maruz kalması araştırmacının bir diğer bulgusudur (Ediz ve Altan, 2017: 402-408).

Genel olarak değerlendirmek gerekirse gelir düzeyi ile kadının şiddete uğraması yakın ilişkilidir. Gelir durumu belirleyici bir unsur olmasına rağmen kadın her iki durumda da ekonomik şiddete maruz kalabilir ve diğer şiddet türlerine karşı korunmasız kalabilir. Ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar; kendini gerçekleştirmemiş ve özgüven sahibi olmayan, gelir düzeyi düşük, ekonomik anlamda bağımlı, evlilikte sorunları olan, boşanmış ya da boşanmak üzere olan, eğitim seviyesi yüksek olmayan ve ekonomik

anlamdaki tüm konuları erkeğe devreden kadınlar daha çok şiddete maruz kalmaktadır (Parsova, 2017).

2.5.4. Gelir Düzeyi ile Eşler Arası Şiddete Katlanma

Şiddete maruz kalan kadının bu duruma katlanmasının pek çok nedeni olabilir. Eşinin değişeceğini düşünmesi, çocukları için dayanma, kadının gelirin olmaması, ailesinden destek görmemesi ve eşini seviyor olması gibi pek çok neden kadının şiddete dayanma sebebi olarak gösterilebilir. Kadınlar şiddet ortamından uzaklaşmak istediklerinde pek çok engelle karşılaşmaktadırlar. Özellikle ekonomik engeller deyim yerindeyse kadının elini kolunu bağlamaktadır. İşsizlik, kadının herhangi bir mesleğinin olmaması, ailesinin ekonomik anlamda destek vermemesi, eşinden nafaka alamaması gibi sebepler kadınların şiddet ortamında kalmalarına neden olmaktadır (Okutan, 2007: 38-40).

Gelir düzeyi yüksek olan ya da ekonomik bağımsızlığı olan kişilerde ise tek yaşama korkusu, eşine bağlılık ve sevgi, çocuklar için katlanma gibi nedenler kadınların şiddet ortamından uzaklaşmaması için neden olarak gösterilebilir. Aile içinde daha önce şiddete maruz kalan kadın eşinden gördüğü ekonomik şiddeti daha çok kabul etme eğilimindedir. Bu durumda kadınların ikilemde kalmasına hem aileden hem eşten şiddet gördükleri zaman kaçamayacaklarını düşünüp şiddete katlanmaktadırlar. Özellikle kadının ekonomik özgürlüğü yok ise bu durum fazlasıyla yaşanmaktadır (Ulaş, 2012: 377).

Malatya ilinde sosyo-ekonomik yapısı düşük seviyede olan kadın ve çocukların şiddet algısını ölçmek amacıyla 545 kadın ve çocuklarına anket yöntemi ile sorular sorulmuştur. Çalışma kapsamında görüşülen kadınların %78’1 ev hanımı olup ekonomik özgürlükleri bulunmamaktadır. Kadınların %40,8’i fiziksel şiddete maruz kalmakta olup duygusal ve ekonomik şiddeti daha katlanılabilir bulduklarını belirtmişlerdir. Ekonomik özgürlüğü olmayan kadınların şiddeti daha kolay kabullendiği tespit edilmiş ve ailenin ekonomik durumu, kadının çalışma durumu, şiddet algısını etkilediği sonucu elde edilmiştir (Kocadaş ve Kılıç, 2012: 351-360).

Sonuç olarak ekonomik şiddet; kadınların katlandığı diğer şiddet türlerini etkilemekte ve kendi de diğer şiddet türlerinden etkilenmektedir. Diğer şiddet türlerinin büyük bir kısmını da ekonomik şiddet oluşturmaktadır. Çünkü ekonomi ve ailelerin gelir düzeyi, gücü simgeleyen. İlişkileri biçimlendiren bir özelliğe sahiptir (Gökkaya, 2011: 133-134).

2.6. Çalışma Hayatında Kadına Uygulanan Ekonomik Şiddet

Kadınlar kamusal alan ve özel alan ayrımı içinde sıkışıp iki yerde de şiddete maruz kalmaktadır. İki alanda da ayrımcılığa maruz kalan kadın beklentiler karşısında ezilmektedir. Toplumda erkeklerden beklenti kamusal alanda etkin olmaları iken kadınların daha çok özel alan içinde etkin olmaları beklenmektedir. Kadınların daha

duygusal olmaları, iş hayatına girmeleri için eşlerinden onay almaları ve çocuklarının bakımını aksatmayacak işlerde çalışmaları kadınlardan beklenen özelliklerdir. Bu yüzden kadınların seçtiği mesleklerin veya bir mesleğe seçilebilmelerinin kriteri aile yaşamını aksatmamalarıdır. Çalışan kadınların hem iş yaşamını hem de aile yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmeleri beklenmektedir. Kadınlara yüklenen bu vasıflar ayrımcılığın temel göstergeleri oluşturmakta ve ataerkil düşünce yapısıyla işverenler tarafından pek çok ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler. Bu bağlamda Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı hala yetersiz düzeyde, kadınların işsizlik oranı şehirlerde erkeklerin 2 katıdır. Eğitim düzeyi yükselen kadınların istihdam oranı artmakta fakat ücret konusunda eşitsizlikler değişmemektedir. Özel sektörde erkeklerin %68’i, kamu sektöründe ise %76’sı kadar gelir elde edebiliyorlar. Kadınların %68,8’i ücretsiz ev işçisi konumunda olup gelir elde edemezken her bin kadından sadece 9’u işveren olabilmektedir (Kılıç, 2017: 17- 18).

Kadınlar eğitim anlamında erkeklerin gerisinde oldukları için iş hayatında aktif olamamakta vasıflı işlerde çalışan sayısı hala erkeklerden azdır. 1982 Anayasası 42. Maddesinde *“kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz”* ifadesi olması rağmen kadınların eğitim seviyesi erkeklerden daha düşüktür. Ekonomik imkanların yetersiz oluşu, ataerkil düşünce yapısının etkin olması ve cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kadınlar eğitim alanında erkeklerin gerisinde kalmışlardır. Eğitim alanında uygulanan ayrımcılık nedeniyle kadınlar daha çok aile hayatını aksatmayacak işlere yoğunlaşması beklenilmiş ve mühendislik, bilim gibi alanlarda erkekler daha aktif çalışma ortamına kavuşmuşlardır (Gülbay, 2012: 22). Her ne kadar günümüzde kadınlar istediği mesleği yapma imkanına sahip olsa da düşünce yapısı değişmediği için makine ya da inşaat mühendisliği gibi bölümlerde okuyan kadın sayısı çok azdır.

2.6.1. İşverenin Uyguladığı Ayrımcı Tutum

Kadınlar işe alınırken, işten çıkarılırken, eşit işe eşit ücret, terfi ve mesleki eğitimler gibi pek çok alanda işverenin ayrımcı tutumuyla karşı karşıya kalıp ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar. Kadınlar işverenler tarafından dolaylı ve doğrudan olmak üzere iki türlü ayrımcılığa maruz kalırlar.

Doğrudan ayrımcılık: Bireyin cinsiyeti sebebiyle işe alınmada, mesleki eğitimde, ücret artışlarında, iş akdini feshinde mağdur edilmesini kapsamaktadır (Acar, 2017: 6). Doğrudan ayrımcılığa şu örnekler verilebilir;

- İş ilanında sadece erkek personel alınacağını yazılması
- Cinsiyet temelli yapılan ücret farklılığı
- Kadının hamileliği bahane edilerek iş akdinin feshi
- Süt izni ya da doğum izni gibi yan haklardan yararlanmak istediği için kadını işten çıkarmak gibi durumları doğrudan ayrımcılığa örnek olarak gösterebiliriz.

Dolaylı ayrımcılık: Bu kavram ilk olarak Amerika'da ortaya çıkmıştır ve dolaylı ayrımcılık bir kişiye ya da gruba yönelik uygulanan dezavantajlı durumlar olarak açıklanır. Görünürde şartlar durumlar eşittir fakat uygulama açısından bakıldığında ayrımcılık söz konusudur. Dolaylı ayrımcılığa şu örnekler verilebilir:

- İşe alımlarda bebeği olan annelerin tercih edilmemesi
- İş akdinin fesih edilmesi durumunda ilk olarak yarı zamanlı çalışan kadınların seçilmesi
- İşyerinde uygulanan kuralların kadınlar aleyhinde düzenlenmesi
- İş seyahatlerine önceliğin erkeklere verilmesi, gibi durumları dolaylı ayrımcılığa örnek gösterebiliriz (Acar, 2017: 7).

İşverenlerin kadınlara yaptığı ilk ayrımcılık işe alınma süresinde gerçekleşmektedir. Kadının fiziksel güç gereken işlerde yeterince performans gösterememesi, doğum süresinde izne ihtiyaç duymaları ve doğum ödenekleri kadının işe alınmasında karşılaştıkları engellerdendir. İşe alımlarda kadının evli olup olmadığı, yakın zamanda evlenme düşüncesinin olması, hamile olması ya da küçük çocuğunun olması bir kriter olarak görülüp işgücüne katılımlarını zorlaştırmaktadır. Bekar kadınların iş bulma konusunda daha rahat olduğu gözlemlenirken evli kadınların iş hayatında daha çok sorunla karşılaştığı gözlemlenmektedir (Alparslan vd., 2015: 70).

Kadınlar iş piyasasında yedek işgücü olarak çalıştırılması cinsiyet temelli işveren ayrımcılığının bir diğer boyutudur. Kadının emeğine kriz dönemlerinde ihtiyaç duyulmazken büyüme dönemlerinde daha çok kadın çalıştırmak işverenlerin iş bulma konusunda uyguladığı başka bir ayrımcı davranıştır. Kadınları istihdam etmede ayrımcı düşüncelere sahip olan işverenin; kadının iş devrinin çok olmasını, anne adayı olarak görmelerini ve ücretli izin talep etmeleri ayrımcı yaklaşım nedeni olarak görebiliriz (Gökkaya, 2014: 375-376).

Ücret konusundaki ayrımcı tutumu ise; işverenin ücreti belirlerken kadın veya erkek olmasına bakarak, işin niteliği ya da çalışma gücünü göz önüne almadan kadınlara daha düşük ücret vermesi olarak ifade edebiliriz. Bu durum Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından eşit işe eşit ücret ilkesi ile yasaklanmış olmasına rağmen uygulama da kadınların daha az ücret aldıkları görülmektedir (Acar, 2017: 14). Ayrıca kadınların iş bulma ümidiyle az paraya çalışmaya razı olması aynı iş kolunda olsa bile erkek işgücünden daha az ücret almasına neden olmaktadır (Gülbay, 2012: 27). Özellikle eğitimsiz kadınların daha çok maruz kaldığı ücret ayrımcılığı, kadınların evlilik ve çocuk bakımı gibi sebeplerle kariyerine ara vermesi durumunda da karşımıza çıkmaktadır. Yine de kadınların erkeklere oranla daha az ücret alması eğitim ve nitelikte açıklanmakta fakat arada büyük farkların olması cinsiyet ayrımını akıllara getirmektedir.

Tablo 7: Türkiye’de Cinsiyet ve eğitim durumuna göre ortalama çalışma süreleri ve aylık ortalama brüt ücret (Yüksek okul ve üstü kişilerin kıyaslanması)

Cinsiyet	Erkek			Kadın		
Yıl	2006	2010	2014	2006	2010	2014
Haftalık Normal Çalışma Süresi	44,4	44	44,4	44,1	43,8	44
Saatlik Ortalama Brüt Ücret	11,4	14,6	22,1	9,5	12,4	18,2
Aylık Ortalama Brüt Ücret	2.231	2.842	4.296	1.837	2.380	3.470

Kaynak : (TÜİK, 2014)

Tablo 7'ye göre yıllar içerisinde cinsiyet ve eğitim durumuna göre ortalama çalışma süreleri ve aylık ortalama brüt ücret rakamları verilmiştir. Yıllar içerisinde kadınların ücret oranı artmakta olmasına rağmen erkeklere oranla düşük ücret almaktadırlar. Kadınların çalışma saatlerinin erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir fakat ücretler arasındaki fark, kadınların çalışma saatinin az olmasıyla ilişkilendirilecek kadar düşük değildir. Bu sebeple ücretlerdeki eşitsizliği cinsiyet ayrımı ile açıklayabiliriz.

Bir diğer işveren ayrımcı tutumu ise mesleki eğitimde erkeklere öncelik vermektir. Kadınların işi bırakacağı düşüncesi, aile hayatında aktif rol oynaması yüzünden iş için gereken önemi vermeyeceği düşüncesi ile kadına yatırım yapmamak, erkekler karşısında niteliksiz kalmasına ve buna ücret farklarına, terfi edilmeme sorununa yol açmaktadır. Özellikle kadınların terfi alanında uygulanan ayrımcı yaklaşımda 'anne olunca işe ara verir, iş seyahatlerine katılmaz' gibi gerekçelerle nitelikleri yeterli olsa bile erkeklerin tercih edildiği görülmektedir. Atıerkil toplum düzenini etkisiyle de erkeklerin kadınlardan emir almak konusunda rahatsız oldukları ve kadınlarla çalışmaktan hoşlanmadıkları pek çok çalışmada incelenmiştir (Alparslan vd., 2015: 70-75). Birçok işveren kadınların aile içi sorumlulukları, kadınların enerjilerinin çoğunu çocuklarını verecekleri düşünceleri ile kadınlara fırsat tanımamakta ve üst yönetim kademesine geçmesini uygun bulmamaktadır.

2.6.2. Üst Yönetim Kademesine Geçememe

Kadınların meslek tercih seçiminde bireysel, ailesel ve toplumsal engeller nedeniyle kısıtlanmaları erkek istihdamını genişletip, üst düzey yönetici konuma erkeklerin gelmesine yardımcı olurken kadınlar için iş alanı daralması ve üst yönetim kademesine geçememe olarak şekillenmiştir. Kadınlar yükselme sürecinde pek çok sorunla mücadele ederken erkekler için fırsat doğmuş kariyer basamaklarını daha hızlı tırmanmalarına neden olmuştur. Günümüzde kadınlar yönetici olabilmek konusunda çok daha şanslı olsa da önlerindeki engeller hala devam etmektedir (Arslan, 2018).

2.6.2.1. Cam Tavan

Cam tavan kavramı ilk kez 1986 yılında Wall Street gazetesinde, Hymowitz ve Schellhardt tarafından kullanılmış ve kadınları işletme içerisinde daha yüksek yönetim kademelerine çıkmaktan alıkoyan şeffaf bir engel olarak tanımlamıştır. Bu engellerin en

büyük özelliği ise görünmez olmalarıdır. ILO verilerine göre; kadınların iş hayatında eskiye nazaran yönetici pozisyonlarında artış olmasına rağmen kadınların üst basamaklara yükselmesinin yavaş olduğu görülmektedir. Kadın odaklı sektörlerde bile kadın yönetici sayısı erkek yönetici sayısının altında kalmaktadır (Fındık, 2016: 26). Cinsiyet ayrımcılığının başka bir boyutu olan cam tavan kadınların becerilerine, yeteneklerine ve eğitimlerine bakmadan iş hayatında başarılı olmalarını engellemektedir.

Cam tavan kavramındaki engeller; erkek yöneticilerin koyduğu engeller, kadın yöneticilerin koyduğu engeller ve bireysel engeller olmak üzere üç aşamada değerlendirilir.

Erkek yöneticilerin koyduğu engeller: İşyerlerinde kadın çalışanlara karşı erkek yöneticilerin önyargılı olması ve kadının üst yönetimdeki işleri yapamayacağı düşüncesidir. Erkek çalışanlar kadın yöneticileri yetersiz bulup, ataerkil düşünce yapısı yüzünden kadınlardan emir almaktan hoşlanmamaktadırlar. Ayrıca araştırmalara göre; erkek çalışanlar kadınlarla rahat iletişim kuramadıklarını ifade edip yöneticilerinin erkek olmasından daha hoşnut olduklarını belirtmişlerdir.

Kadın yöneticilerin koyduğu engeller: Çalışma hayatında kadınlara karşı ayrımcılığı ve engelleri sadece erkekler koymamakta kadın yöneticiler de hemcinslerine engeller koymaktadır. Kadın yöneticinin kendini referans olarak algılanması isteği, ben nasıl yükseldiysem diğer çalışan kadınlarda aynı şekilde yükselebilir düşüncesi, tek yönetici olma isteği ve kraliçe arı sendromunu kadın yöneticilerin koydukları engeller olarak sıralayabiliriz (Karakuş, 2014).

Bireysel engeller ise; ataerkil toplum yapısını kabullenme, iş ve aile yaşamı arasında kalma, özgüven eksikliği, kariyer hedefinin yüksek olmaması, kadının iş hayatında erkekler kadar başarılı olamayacağı düşüncesi, kadının yükselmemesi için koyulan engeller karşısında pes etme ve var olan sistemi destekleme kadınların kendi düşüncelerindeki görünmez engeller olup kariyer yaşamlarını etkilemektedir (Yegengil, 2018: 30-31).

Kadın çalışanlardaki ikili rol kavramı iş hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Kadınların mesai sonrası evde yeni mesailerini başlamakta. Çocuk bakımı ve eş ile ilgilenme ve ev işlerini de aksatmaması gereken kadın bu yoğun tempoda yorulup kariyerini ikinci plana

atmaktadır. Kadınların özel hayatlarında erkeklerden daha fazla sorumluluk alması ve iyi anne ve iyi bir eş olma rolü yüzünden kariyer yaşamlarında hem ayrımcı davranışlara maruz kalmakta hem de terfi etmek için yeterli başarıyı gösterememektedirler. Kadına yüklenen süper kadın rolü; kadınları hem fiziki açıdan hem psikolojik açıdan yıpratmaktadır. Özellikle bekar kadınların evli ve çocuk sahibi kadınlara oranla daha fazla üst basamağa çıkması bu hipotezi doğrular niteliktedir (Arslan, 2018: 53-56).

Kadınların cam tavana maruz kalmasındaki bir diğer etken ise öğrenilmiş çaresizliktir. Bireyin herhangi bir durum ve olay karşısında başarısızlığa uğraması sonucunda, hiçbir şeyin değişmeyeceği düşüncesine kapılarak asla başarılı olamayacağına inanarak cesaretinin kırılması öğrenilmiş çaresizliktir (Yegengil, 2018: 38-39).

Kadın çalışanlar; başarılı olamama korkusu, yöneticilerinin takdirini kazanamayacaklarını, engellerin sebebinin kendisi olduğu düşüncesiyle kariyer gelişimlerini durdurmakta pasifize olmaktadır. Sorunları çözme inancı kaybolan kadınlar yönetme duygusundan çıkıp yönetilme güdümü içine girerler. Kendi cam tavanlarını böylece oluşturmaya başlarlar (Fındık, 2016: 28-31).

Cam tavan kadınların üst düzey yönetime geçmesinde önemli bir engeldir. Farklı engel türlerine maruz kalan kadın bu durumlar içinde sıkışıp kalmakta ve hem kariyerinde durma yaşamakta ya da kariyerini bitirmekte hem de mutsuz olup psikolojik hasar almaktadır. Cam tavan sendromuna maruz kalmamak için kadınların; eğitimdeki eksiklerini gidermesi, süper kadın rolünden kurtulup aile içinde de destek alması gerekir. Fakat kadın ne kadar eğitilmiş ve başarılı olsa da toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ataerkil düşünce yapısı ve erkeklerin kadın çalışanlara olan düşünceleri değişmediği sürece cam tavan kavramı tamamıyla ortadan kalkmayacaktır (Özdemir vd., 2017: 350- 351).

Ankara’da kamu sektöründe çalışan 459 kişi ile cam tavan sendromunun, kadınların kariyer basamaklarında engel oluşturmasıyla ilgili çalışma yapılmış ve aralarında anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadınlar üst yönetim kademesine geçebilmek için erkeklere daha fazla imkan verildiğini ifade edip kadın yönetici sayısının çok az olduğunu, bu sebeple kendilerine rol model olacak bir yöneticiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan kadınlar kariyer basamaklarında ilerlerken önlerine engel çıktığını fakat nasıl müdahale etmeleri gerektiğini bilmediklerini söylemiş ayrıca

cinsiyet eşitsizliğinin üst yönetim kademesine geçerken yüksek derecede hissedildiğini ifade etmişlerdir (Yegengil, 2018: 50-66).

2.6.2.2. Kraliçe Arı Sendromu

Kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları bir diğer sorun da kraliçe arı sendromudur. Kraliçe arı sendromu; kadın çalışanların zaman içerisinde davranışlarının değişmesiyle erkek çalışanlar gibi davranması olarak açıklanabilir (Karakuş, 2014: 336). Kadın yöneticiler tek olmak amacıyla bu tip davranışlara eğilim gösterirler. Kadın yöneticilerin birbirini çekememe durumu oluşmasıyla kadın çalışanların yükselmemesi için engeller koyması, tek yönetici olmanın ayrıcalık olduğunu düşünmesi ve kendi konumu koruma isteği olarak da ifade edilebilir (Yegengil, 2018: 39).

Kraliçe arı sendromunun 3 özelliği bulunmaktadır;

- Ast pozisyondaki kadın çalışanlara erkek davranışları göstermek
- İşyerinde çalışan diğer çalışanların varlığından rahatsız olup onların işten ayrılmasını sağlamak
- İşyerinde çalışan kadınlara karşı yapılan ayrımcılıkları görmezden gelmek.

Kraliçe arı sendromu genellikle yönetici konumda çalışan ve diğer kadın çalışanlara göre daha başarılı olmuş profesyonel kişiler arasında görülmektedir. Bu tip düşünceye sahip kadın yöneticiler, ataerkil düşünce yapısını benimseyip rakibi olan kadınlara çalışmayı daha zor hale getirerek destek olmamaktadırlar (Akman, 2016: 749-750).

Kraliçe arı sendromuna sahip yöneticiler çalışan kadınlara engeller koymak dışında, yetenekli ve rakip olacaklarını düşündükleri kadın adayların işe alımlarını da engelleyerek ilk adım olan işe alınmada engel koymaya başlamaktadırlar (Durmaz, 2016: 53). İş hayatında erkekler tarafından cinsiyet eşitsizliği yaşayan kadınlar hemcinsleri tarafından da bu şekilde engellendikleri zaman kariyerlerinde ki başarısızlık kaçınılmaz bir hale gelmektedir.

Bazı çalışmalarda ise kraliçe arı sendromuna farklı bakış açısıyla yaklaşmıştır. Kraliçe arı sendromuna sahip yöneticiler her çalışan kadına aynı şekilde davranmamaktadır. Örneğin; tecrübesiz, aile hayatına daha çok önem veren kadın stereotipinden kurtulamamış ve başarısını yeterli görmediği kişilere karşı daha sert ve çalışma hayatını zorlaştıracak davranışlar sergilerken, başarılı gördükleri, erkek özelliklerine daha hakim

ve geleneksel olmayan kadınlara karşı daha anlayışlı ve destekleyici olabilmektedirler. Kadın yönetici rekabetten dolayı kraliçe arı sendromu gösteriyorsa daha soğuk ve samimiyetsiz davranışlar göstermesi beklenirken, ataerkil düşünceye sahip kadınların başarılı kadınlara sıcak ve yardımsever davranması beklenir. Genel olarak bu davranışları gösteren kadınların tamamını rekabet yüzünden hemcinslerine kötü davrandığını düşünmek yanlıştır. Ataerkil düşünce yapısının oluşturduğu kadın rolünün etkisiyle kadınların çalışma yaşamında başarısız olur algısını yenmek ve bu tip davranışlar gösteren kadınları izole etmek için de kadın yöneticilerin bu sendromdaki davranışları gösterdiği görülmüştür. Özellikle bu düşüncede ki kadın yöneticilerin daha eril davranışlar sergilemesi klasik kadın algısından kurtulmaya çalışması ve kariyer odaklı olup karşılaştığı cinsiyetçi yaklaşımlarla savaşmak zorunda kalmasının kraliçe arı sendromunu neden gösterdiğine dair bir yanıt olabilir (Baykal, 2018).

2.6.2.3. Mobbing

Kadınların çalışma hayatında karşılaştığı bir diğer engel ise mobbingdir. Mobbing; yöneticiler veya çalışma arkadaşları tarafından düzenli olarak uygulanan şiddet türleri, kötü muamele, tehdit, aşağılama ve sindirme gibi davranışları ifade etmektedir (Gökkaya, 2014: 377). Mobbing uygulayan ve mobbing kurbanı arasında bulunan güç eşitsizliği sadece hiyerarşik yapıdan kaynaklı değildir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın erkek arasındaki fiziksel güç farklılığı sebebiyle kadınlar mobbinge daha fazla maruz kalmaktadır. Kapitalist düzen sebebiyle oluşan aşırı rekabet ortamı kadınların çalışmaya gereken verimi gösteremediği düşüncesi ile birleşip kadınların ezilmesine neden olmaktadır. İşverenin cinsiyet temelli uyguladığı ayrımcı tutum olan işe alım, ücretlendirme, terfi ve mesleki eğitimdeki eşitsizlikler mobbing davranışları içererek kadınları yıldırmaktadır. Kadınların iş olanaklarının sınırlı olması, genellikle üstlerinin erkek olması, belirli süreli iş sözleşmelerine tabii olmaları, yapılan ayrımcı tutumlara ve saldırılara karşı sessiz kalmaları mobbing içeren davranışları tetiklemektedir (Aşkın ve Aşkın, 2018: 261-262).

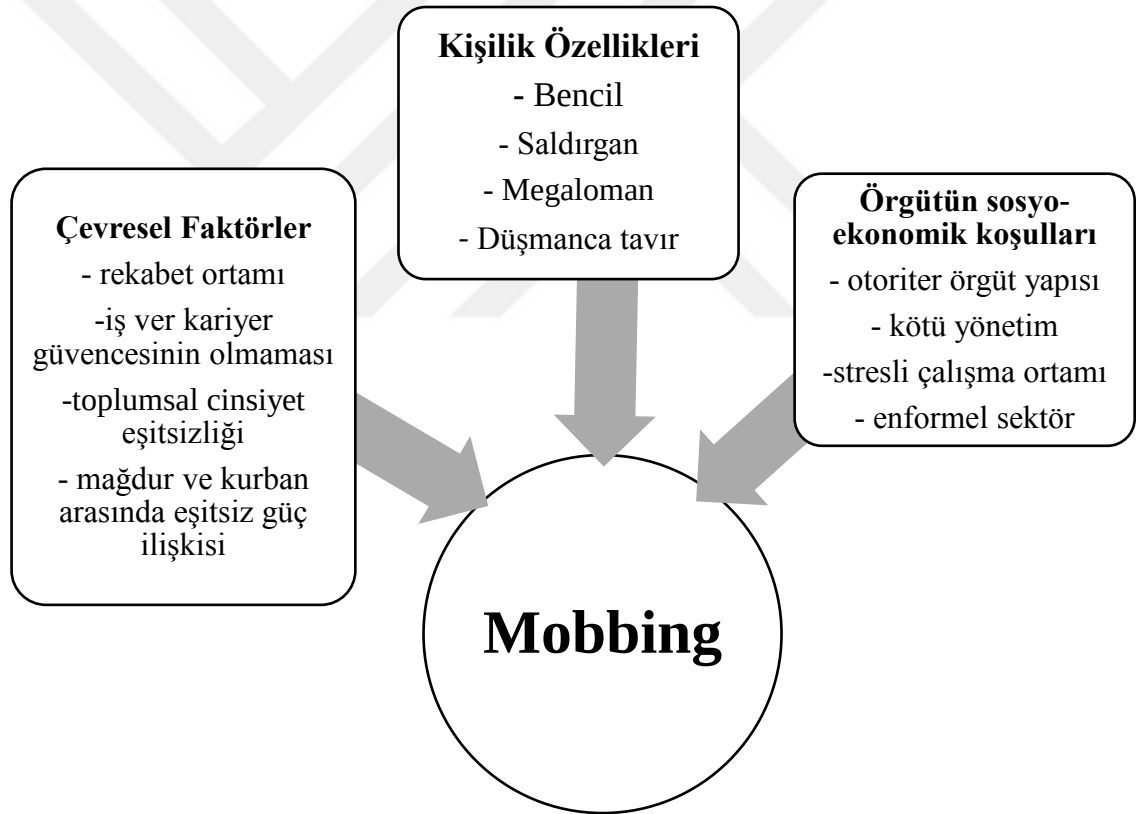
İş ortamında maruz kalınan her kötü, ayrımcı davranış mobbing değildir. Çalışma ortamında maruz kalınan olumsuz davranışlar ve mobbing içeren davranışları ayırt etmek için bazı parametreler geliştirilmiştir. Bu parametreleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Maruz kalınan olumsuz davranışların iş ortamında gerçekleşmesi gerekmektedir.

- Olumsuz davranışlar sık sık tekrarlanmalıdır.
- En az 6 ay süreyle devam etmesi gerekmektedir.
- Mobbing kurbanını iş ortamından uzaklaştıracak davranışların uygulanması gerekmektedir.
- Mobbing kurbanına zarar verecek amaçlar taşınmalıdır (Cevher ve Öztürk, 2015: 863-864)

Mobbing tek bir nedenle açıklanmayacak kadar kompleks bir durumdur. Birden çok faktörle etkileşime girerek ortaya çıkmaktadır. Çevresel koşullar, kişilik özellikleri, çalışılan örgütün ekonomik, sosyal koşulları mobbingi oluşturan nedenlerdir.

Tablo 8: Mobbing Nedenleri

Kaynak: (Cevher ve Öztürk, 2015)

Kadınların daha fazla mobbing kurmanı olması iş ortamındaki erkek egemen yapı ile açıklanabilir. Erkek istihdamını azaltması, kadınların aile içinde kalması gerektiği düşüncesi, erkekler kadar verimli olamayacakları düşüncesi ve bu düşüncelerin toplumsal kültürle desteklenmesi kadınların mobbinge uğramalarına neden olmaktadır. Cinsiyetçi

bakış açısı, kadınların çalışmasa bile erkekler tarafından geçindirileceği düşüncesi ve çalışma hakkının ilk olarak erkeklerde olması gerektiğine yönelik inanç kadınları bağımlı kılmakta ve ekonomik şiddete dolayısıyla mobbinge sebebiyet vermektedir (Gülbay, 2012: 75-78).

Mobbingin bireyler üzerindeki sonuçlarını 3 grupta ele almak daha anlaşılır olacaktır.

Ekonomik sonuçlar:

- Ruhsal ve fiziksel hasarların giderilmesi amacıyla daha çok tedavi harcamalarının yapılması
- İş kaybı nedeniyle oluşan gelir eksilmesi

Sosyal sonuçlar:

- Bireyin imajının hasar alması
- Depresif davranışlar nedeniyle toplumdan dışlanma,
- Aile içinde oluşan başarısız imajı

Fiziksel ve ruhsal sağlığa ilişkin sonuçlar:

- Yüksek tansiyon ve kalp rahatsızlıkları
- Depresyon ve anskiyete
- Dikkat eksikliği
- Sürekli duyulan korku ve endişe hissi
- Özgüven kaybı
- Artan baş ve sırt ağrıları (Tınaz, 2004: 24-25).

Aile yaşamında erkeklere oranla daha fazla sorumluluğa sahip olan kadınlar çalışma hayatında mobbinge uğradıkları zaman fiziksel ve ruhsal olarak daha çok yıpranmaktadır. İş ve aile yaşamını dengede tutmak zorunda olan kadın mobbinge uğradığında bu denge bozulmaktadır. Mobbing kadınların işten çıkmalarına, kariyer gelişimlerinin durmasına, üst yönetim kademesine geçmelerine engel olmaktadır. Buda yedek işgücü olarak görülen kadın emeğinin değersizleşmesine ve ekonomik şiddete neden olmaktadır (Aşkın ve Aşkın, 2018).

2.7. Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet ile Mücadele

Kadına yönelik şiddet tüm dünya ülkeleri ve Türkiye’de sorun teşkil etmekte ve çözülmesi zor olan konuların başında gelmektedir. Ayrımcılığın ortadan kalkması, eşitsizliğin giderilmesi, kadın algısının değişmesi bakımından devlet uygulamaları ve

bağlayıcı hükümler önemlidir. Bu nedenle bu bölümde uluslararası ve ulusal olmak üzere ekonomik şiddet ile mücadelede yardımcı olan sözleşmeler ve kanunlar incelenecektir.

2.7.1. Uluslararası Metinler

Kadına yönelik şiddet ilk çağlardan beri tüm kadınların sorunu olmuş haklarının ihlal olmasına neden olmuştur. Nitekim kadın erkek eşitsizliği dünya gündemine çok geç girmiştir. Çünkü kadınlar maruz kaldıkları şiddeti çok uzun yıllar saklamış ve boyun eğmişlerdir. İnsanlığın çıkışına dayanan ataerkil düşünce tüm dünya ülkelerini etkisi altına almış kadınlar her türlü eziyet, işkence ve öldürülmeye maruz kalmışlardır. Sırf kadın oldukları için doğdukları andan itibaren ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmüş her türlü haktan yoksun bırakılmışlardır. Kadınların yaşadıkları bu durumları sona erdirmek amacıyla dünyada bugün kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve dünyanın neresinde olursa olsun mağdur edilen kadına müdahale edilmesi konusunda fikir birliğine varılmıştır.

Uluslararası metinler ve yasalar kadına yönelik şiddeti önlemede en sık kullanılan araçlardan biridir. 20. Yüzyılın gelmesiyle beraber uluslararası metinler kadına yönelik şiddeti görünür kılmış ve önemini dünya gündemine taşımıştır. Kadına yönelik şiddetinin önlenmesiyle ilgili hazırlanan mevzuatlar ve devletlerin bu sözleşmeleri onaylaması şiddetin önlenmesi açısından oldukça önemlidir ancak kadına yönelik şiddetin önlenmesi için hazırlanan sözleşmelerden edinilecek fayda ülkelerin sözleşmelerin içeriğini anlaması ve uygulamalarda kullanması ile mümkün olacaktır. Kadına uygulanan pozitif ayrımcılıklar kadınların güçlenmesine ve şiddet mağduru olmamaları için önemli bir adım olmaktadır (Martı, 2014: 99).

Uluslararası belgeler ekonomik ayrımcılığa karşı mücadele için özellikle eşitlikçi ve ayrımcılığa karşı düzenlemeler ve yasaklar bakımından önemlidir. Avrupa Sosyal Şartı'nda kadınların anne olması durumunda haklarını koruyan ve eşit muamele görmeleri ve eşit istihdam olmaları gibi maddeler sayesinde ekonomik şiddet ile mücadele yolları oluşmuştur. Aynı şekilde Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 'Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında Sözleşmesi' ve 111 sayılı 'Ayrımcılık Sözleşmesi' kadının hakları korumak ve şiddete uğramasını engellemek bakımından önemli uluslararası düzenlemelerdir (İspir, 2016: 177-178). İnsan Hakları Sözleşmesi, CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi ekonomik şiddet ile mücadele bakımından bağlayıcı olup detaylı incelenecektir.

2.7.1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa’da insan haklarını, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü ifade etmek amacıyla Avrupalı hükümetler tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde Roma’da hazırlanan sözleşmedir. İlk maddesinde insan haklarına saygı yükümlülüğü düzenlenmiştir (Yüksel, 2016: 76). Ekonomik şiddetle mücadele için direkt hükümleri bulunmasa da bağlayıcılığı bakımından önemlidir.

AİHS ilk maddesi hak ve özgürlüklerden herkesin eşit yararlanacağı şeklindedir. Ekonomik şiddette kadın maruz kaldığı eşitsizlikler ve hak ihlalleri bu madde sebebiyle yasaklanmış olup sözleşmenin ilk maddesinde ekonomik şiddet ile mücadele söz konusudur. 2. madde ile 18. madde arasında sözleşmede yer alan hak ve özgürlükler sayılmış, 51. madde ile 59. madde arasında çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik doğrudan bir madde bulunmamaktadır fakat sözleşmenin içindeki maddeler kadına yönelik ekonomik şiddeti önlemeye yardımcı olmakta ve davalarda karar alınmasına destek olmaktadır (Martı, 2016: 76-77).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde kadına yönelik ekonomik şiddet ile mücadele de yarar sağlayacak maddeler: madde 2: “işkence veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağı”, madde 3: “zorla çalıştırma yasağı”, madde 7: “özel hayata ve aile hayatına, konut ve haberleşme özgürlüğüne saygı hakkı” madde 9: “ifade özgürlüğü”, madde 14: “hak ve özgürlüklerden yararlanmada ayrımcılık yapma” yasağıdır. Bu maddeler ışığında kadına yönelik ekonomik şiddetin hak ihlali olduğu, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu ve kadını zorla çalıştırma insan haklarına aykırı eylemler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin en kritik hususu; sözleşmede belirtilen hak ve özgürlükleri koruyacak bir denetim mekanizması oluşturmuş olmasıdır. Sözleşmede ikili bir denetim mekanizması mevcuttur. İlk denetim mekanizması, bireysel başvuru hakkı olup kişiye hakkını gasp eden devlete karşı İnsan Hakları Mahkemesine başvurma hakkı sağlar. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuracak olan bireylerin iç hukuktaki tüm imkanları tüketmiş olması şartı aranır. Bu nedenle bireylere ikincil koruma sağlamaktadır. İkinci denetim mekanizması ise devlet mekanizması olup yine haklarının gasp olduğunu düşünen devletlerin mahkemeye

başvurma hakkı tanınmasıdır. Bu bağlamda ekonomik şiddetle bireysel mücadele edileceği gibi devlet eşliğinde de mücadele edilebilir (Özçoban, 2018: 52-58).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ilk kez bir ülkeye kadını aile içi şiddetten koruyamama ve haklarını gözetmemekten dolayı suçlu bulmuş ve tazminat ödemekle cezalandırmıştır. Bu ülkenin Türkiye olması ne yazık ki üzücü bir gerçek olmakla beraber böyle bir sebeple anılmak utanç kaynağı olmaktadır. Opuz/Türkiye kararı şiddet anlamında önemli bir karardır. Aile içi şiddetin mevcut olduğu bu dava da ekonomik şiddetin varlığı bilinmemekte fakat İnsan Hakları mahkemesinin yaptırım gücünü anlamak bakımından Opuz davasını incelemek faydalı olacaktır.

Opuz davasında eş şiddetinden mağdur bir kadın ve annesi yer almakta olup yıllarca eş tarafından pek çok şiddet türüne maruz kalmıştır. Bu şiddetler doğrultusunda davacı yetkililere ısrarla başvuru yapmış olup sonuç alamamıştır. Yetkili makamların ihmalleri doğrultusunda eş şiddeti sebebiyle annesi ölmüş ve kendisi ağır tehditler altında kalmıştır. Bütün yaşanan olaylar ışığında Türk mahkemelerinden yeterli korumayı sağlamayan başvuru AIHM başvurmuş ve Türkiye 2., 3. ve 14. Maddeler doğrultusunda suçlu bulunmuştur. AIHM, Türk yetkililerinin kadını şiddete karşı koruyamaması ve kötü muameleye maruz kalması dışında ayrımcılığa maruz kaldığını tespit etmiş ve ceza vermiştir (Öncü, 2012: 17-18).

Bu dava Türk yargı sistemi için emsal nitelikte bir dava olmuştur. Kadın cinayetlerinde yapılan ceza indirimleri caydırıcılığını kaybetmekle beraber kadın haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin de üzerinde durduğu bir diğer durum budur. Türk yargı sisteminin kadına karşı ayrımcı tutum içinde olduğunu rapor eden AIHM Yargıtay'ın cinsiyet ayrımı yapan kararlar verdiğini ifade etmektedir (Başalp, 2014: 220). Nitekim bu kararın yanlış olmadığı Türkiye'de gerçekleşen davaların sonucuna bakıldığında görülmekte günümüzde kadınlar hala mağdur edilmektedir.

2.7.1.2. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 187 ülke tarafından imzalanan kadın hakları sözleşmesi olup bağlayıcı hükümler içeren ilk uluslararası hukuk aracıdır. Türkiye bu sözleşmeyi 1986 yılında

imzalamış ve her maddeyi onaylamıştır. CEDAW; kadına yönelik uygulanan her türlü ayrımcılığı tanımlamış, siyasi, kültürel, ekonomik ve sosyal anlamda kadın erkek eşitliğini sağlama kuralı koymuştur. Bu kurallar CEDAW Komitesi tarafından üye ülkelerin uygulama yapması ve takip edilmesi için denetlenmektedir. Bu sözleşmeye üye ülkeler ulusal tüm hukuk kurallarında düzenleme yapmak ve kadın erkek eşitliğini sağlamak zorundadırlar. Bu gelişmelerin ışığında 1999 yılında düzenlemeleri daha iyi takip etmek ve eksiklerin giderilmesi adına CEDAW Ek İhtiyari Protokolü kabul edilmiştir (Martı, 2014: 94).

CEDAW kadına uygulanan ayrımcılığı önlemek amacıyla hazırlanan ve yasal bağlayıcı bulunan tek sözleşmedir. Ataerkil düzenin sağladığı kadın erkek rollerini kaldırmak ve tüm kadınlara yönelik ayrımcılıkları ortadan kaldırmak CEDAW'ın temel amacıdır. Evrensel Kadın Anayasası olarak kabul edilen bu sözleşme 30 maddeden oluşmakta ve taraf devletler her 4 yılda bir rapor vererek denetlenmektedirler. Kadın haklarının ihlal edildiği ülkelerde CEDAW Komitesinin inceleme hakkının bulunması sözleşmenin daha uygulanabilir olmasını sağlamaktadır (Çiftci, 2013: 54).

CEDAW; kadına yönelik her türlü ayrımcılığı yasakladığı için ekonomik şiddetle mücadele bakımından önem taşımaktadır. 2. Maddesinde genel olarak her türlü ayrımcılığı devletin önlemesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Kadınların iş hayatında mücadele ettiği kadın erkek ayrımcılığına karşı devletin yaptırım yapması gerektiği ve kadınları maruz kaldığı ekonomik şiddetten koruması gerektiği ifade etmektedir. 3 maddede kadınların gelişip ilerlemeleri yönündeki engellere karşı tedbir alma yükümlülüğünü devlete vermektedir. Bu madde bağlamında kadınların eğitim hakkı, üst pozisyonlara yükselme hakkı koruma altına alınmıştır 6. Madde devletin geleneksel rollerden kaynaklanan kadın erkek eşitsizliğini gidermesi gerektiği üzerinde durmuş ve bu bağlamda ataerkil yapı sebebiyle ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar koruma sistemine dahil edilmiştir. 14. Madde de kırsal alandaki kadınların haklarını korumaya yönelik olup tarımda çalışan ve emeği sömürülen, kayıt dışı ve ücretsiz çalışan kadınların haklarının gasp edilmemesi için mücadele edilmektedir. Genel olarak kadınların tüm hakları koruma altına alınmış olmasından dolayı ve devletlere mücadele için yaptırım zorunluluğu getirmesi sebebiyle CEDAW ekonomik şiddetle mücadele bakımından önemli uluslararası metinlerdendir (UNICEF, 2019).

CEDAW sözleşmesinin bütün maddeleri incelendiğinde direk kadına yönelik şiddet ile ilgili maddelerin bulunmadığı görülmektedir fakat bu eksiklik “Kadına Yönelik Şiddet başlıklı 19 Numaralı Genel Tavsiye Kararı” ile giderilmiştir. Devletlerin kadınları, özel ve kamusal alanda her türlü şiddetten korumak yükümlülüğü getirilmiştir (Özçoban, 2018: 97).

Türkiye’de ise bu sözleşme 19 Ocak 1986 yılında yürürlüğe girmiş olup sözleşmede bulunan 15 ve 16. maddeler için Türk Medeni Hukuku ile çeliştiği düşüncesi çekinceler koymuştur. 1999 yılında bu çekinceleri kaldıran Türkiye her 4 yılda bir CEDAW’a rapor vermek ve sözleşmeyi uygulamak için Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünü kurmuştur (Yüksel, 2016: 88).

2000 yılında ise CEDAW’a tabii olan ülkelerin daha iyi uygulama yapabilmesi için 21 maddelik Ek İhtiyari Protokol yürürlüğe girmiştir. Bu protokol ile iki yeni mekanizma eklenmiştir. Bu mekanizmaların ilki hakları ihlal edilen bireyler için CEDAW’a başvurma hakkıdır. Bu başvuru kadınların haklarını daha iyi koruyabilmeleri adına düzenlenmiş bir araçtır. İkinci mekanizma ise kadın haklarını ihlal eden devletler için Komitenin inceleme başlatma hakkıdır. Ek İhtiyari Protokolü esas olarak bu iki mekanizmayı ve CEDAW Komitesini düzenlemektedir (Şener, 2011).

2.7.1.3. İstanbul Sözleşmesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Mayıs 2011 ‘de ‘Kadınların Şiddete Karşı Korunması’ için ‘Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi’ adıyla bir sözleşme hazırlamış ve bu sözleşmeyi ilk imzalayan ülkenin Türkiye olması sebebiyle ve imza yerinin de İstanbul olmasından dolayı adı İstanbul Sözleşmesi olmuştur. Bu sözleşme kadına yönelik şiddet mücadelesi için düzenlenmiş ilk metin olmakla beraber uluslararası bağlayıcılığı olan bir sözleşmedir. Her türlü aile içi şiddetin önlenmesi, mücadele için standartlar belirlenmesi ve bu konuda ki ilk sözleşme olması en önemli özelliğidir, ayrıca İstanbul Sözleşmesi sadece üye devletlerin kadınlarını değil o ülkede bulunan göçmen ve sığınmacı kadınlarında haklarını korur (Yüksel, 2016: 77). 12 bölümden oluşan sözleşme CEDAW’daki boşlukları gidermek için ve kadınları şiddetten korumak amacıyla hazırlanmıştır.

Genel olarak İstanbul sözleşmesinde ekonomik şiddetle mücadele bağlamında özel olarak kullanılacak maddelerden ilki 1. Maddedir. İlk maddesiyle beraber kadınları bütün şiddet türlerinden korumak, kadınları güçlendirmek ve mağdurların korunması amacıyla politikalar üretilmesiyle ilgilidir. Bu bağlamda ekonomik şiddete maruz kalan kadınların güçlendirilmesi ve hem kamusal alanda hem de özel alanda kadınları ekonomik şiddetten korunması devlet görevidir. 2 madde toplumsal cinsiyet ayrımı yaşayan kadınların özel olarak korunması ile ilgilidir ve ekonomik şiddet ile mücadele de en önemli adımlardan olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi ekonomik şiddeti önleme konusunda büyük bir adım olacaktır. Özellikle 7. ve 8. Maddelerde belirtilen finansal kaynak bulma ve Sivil Toplum Kuruluşlarıyla beraber çalışma ekonomik şiddeti önleme açısından çok önemlidir. Kadınlar ekonomik anlamda güçsüz oldukları ya da yetersiz gelire sahip oldukları zaman daha fazla şiddet görme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Kadın örgütleri ile beraber yapılacak çalışmalar bu bağlamda büyük önem teşkil etmektedir. İstanbul sözleşmesi ekonomik şiddeti önleme açısından en önemli yasal düzenleme olup Türkiye’de uygulanabilirliği tartışmalıdır (Özçoban, 2018).

İstanbul Sözleşmesinin taraf devletlerce uygulanmasını denetlemek amacıyla GREVIO isimli bir kurul düzenlenmiş olup üye devletleri ziyaret edip uygunluğunu rapor etmektedir. Sözleşmenin 68. Maddesinde *“Tarafklar, GREVIO’nun hazırladığı bir soru formunu esas alarak, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine, GREVIO tarafından değerlendirilmek üzere, bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanabilmesini sağlayacak yasama tedbirleri ve diğer tedbirler hakkında bir rapor sunacaktır”* düzenlemesinin yer almasından dolayı Türkiye’ye Ocak 2017’de anket formu vermiştir. Türkiye’nin verdiği yanıtlar sonucunda bu kurul Türkiye’de kadın erkek eşitsizliği yaşandığı ve bu konuda siyasi otorite olmadığını söylemiştir ve eksikliklerin giderilmesi için Türkiye’ye talimat vermiştir. Ekonomik şiddeti önleme bakımından da yetersiz kalan Türkiye politikalarına GREVIO tarafından eleştiri gelmiş ve yeniden düzenlemeler yapılmasıyla ilgili talimatlar gelmiştir. Bu talimat üzerine Türkiye’nin yanıtları kısaca şu şekilde olmuştur:

1. Çocukluktan başlamak üzere tüm toplum bireylerinin eğitimle bilinç düzeyleri yükseltilecek ve tüm devlet kurumlarımızda şiddet ile mücadele kapasitesi yükseltilecektir. Tüm ders kitaplarından ayrımcılık içeren ifadeler kaldırılmış ve elektronik ortamda değerlendirilecek ayrımcılıkla mücadele sistemi geliştirilmiştir.

2. “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.”
3. Genel olarak raporda şiddete maruz kalan kadınlara destek sağlanacağı ve yasalarla destekleneceği belirtilmektedir.

Kurul’un bu çalışmalar üzerinde geri bildirimi Anayasa’nın 10. Maddesindeki ayrımcılık kavramının detaylı açıklanması ve Türkiye’de “Kadın ve Eşitlik Bakanlığı” kurulması gerektiğine yöneliktir. Bu sayede kamusal ve özel alan sebebiyle ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar daha fazla koruma altına alınmış olacak ve ekonomik şiddetle mücadele bakımından bakanlıktan daha fazla destek alma imkanı doğabilir (Bayraktar, 2018).

2.7.2.Ulusal Metinler

Kadına yönelik Türkiye’de büyük bir sorun halinde yaşanmakta ve kadınların hakları ihlal edilmektedir. Türkiye’de kadınlar şiddetin her türüne maruz kalmakta ve mücadele etmek zorundadır. Bu süreçte kadınlara destek olacak ve hukuki olarak hak talep edecekleri ve kadınların haklarını koruyan ulusal metinlerimiz mevcuttur. Özellikle 1980 yılından itibaren kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmaları yapılmış ve kadınların sesleri duyulmaya başlamıştır. Kadına yönelik şiddet ile mücadele etmek için yapılan ilk kampanya “Dayağa Hayır!” kampanyasıdır ve İstanbul’da başlayıp tüm ülkeye yayılmıştır. Bu kampanya sayesinde “kadın sığınma evleri ve kadın dayanışma merkezleri” kurulmuş 2007 yılında ise “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun” tekrar düzenlenmiştir (Sarıcı, 2013: 43-48). Özellikle son yıllarda sosyal medyanın etkisi ve teknolojinin gelişmesiyle şiddet gören kadınların sesini daha çok duymamıza neden olmakta ve şiddeti önlemeye yönelik hem kamu yayınları hem de özel kampanyalar yapılmaktadır.

Kadına yönelik ekonomik ayrımcılık bir hak ihlalidir ve ulusal düzenlemelerde bunu yasaklayan metinler mevcuttur. 4857 sayılı İş Kanunu; cinsiyet ayrımcılığını yasaklamış ve eşit işe eşit ücret verilmesi gerektiği hükmü getirmiştir. Ayrıca hamilelik ya da doğum gibi kadına özgü sebeplerden dolayı iş akdinin feshi yapılamayacağı ve analık durumunda süt izni ve çalışma izninin verilmesi gerektiğini açıkça belirtmiş ve ekonomik şiddetle mücadele edilmiştir (İspir, 2016: 179). Kadına yönelik ekonomik şiddeti önlemede ulusal metin bağlamında T.C Anayasa’sı, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve 6284

sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Yönelik Kanun incelenecektir.

2.7.2.1. T.C Anayasası

Ulusal hukukun en üst sırasında yer alan ve temel metin olan Anayasa; devlet yapısını belirleyerek, kişilerin ve devletlerin hak ve yükümlülüklerini düzenler. T.C Anayasasında kadına uygulanan ekonomik şiddeti önlemek için direk bir hüküm bulunmamaktadır fakat ‘herkes ve hiç kimse’ gibi ifadeler kullanılarak eşitlikçi bir yaklaşımda bulunulması ve hukuk bağlamında en üst kurum olması sebebiyle ekonomik şiddetle mücadele bakımından Anayasal hakları incelemek anlamlı olacaktır.

Anayasanın 2. maddesinde; “*Türkiye Cumhuriyeti’nin insan haklarına saygılı bir hukuk devleti olduğu*” vurgulanmış ve dolayısıyla kadınların haklarına da saygılı olunduğu çıkarımında bulunulmasına engel olacak bir ifade bulunmamaktadır. Bu bağlamda ekonomik şiddete maruz kalan kadınların haklarına saygısızlık yapıldığı ve Anayasaya göre aykırı bir durum olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır (Şener, 2011: 47).

Anayasanın 5. maddesinde “*kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve özgürlüklerini sınırlayan engelleri kaldırma, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleridir*” diyerek yine dolaylı olarak kadına uygulanan ekonomik şiddeti önlenmesi gerektiğini belirtmektedir ve kadınların gelişmesini engelleyen ekonomik, sosyal, kültürel vb. her türlü engeli devletin ortadan kaldırması gerekmektedir (Özçoban, 2018: 111-114).

Anayasanın 10. maddesinde “*Herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır*” (Akın, 2013: 30). Bu madde ile kadın erkek eşitliği tanınmış ve her türlü ayrımcılığı yasakladığı için kadına uygulanan ayrımcılıkların da yasak olduğu kanısına varılmıştır. Nitekim 2004 yılında 10. Maddeye, “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamak ile yükümlüdür*” diyerek ekleme yapılmıştır. Bu hüküm ile birlikte

pozitif ayrımcılığın önü açılmıştır. 2010 yılında bir ekleme daha yapılarak “*Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz*” hükmü getirilmiştir. Bu sayede devlet hem pozitif ayrımcılığın önünü açmış hem de bu duruma karşı çıkan kişilerin olmaması adına adım atmış ve kadınlar için olumlu bir düzenleme olmuştur. Ekonomik şiddetle mücadele bakımından bu madde önem taşımakta ve iş hayatında kadınların ekonomik şiddetten korunması için uygulanacak pozitif ayrımcılığı destekler niteliktedir (Özçoban, 2018: 113).

Anayasa’nın 12 ve 17. Maddesinde genel olarak maddi ve manevi hakların koruma altında olduğu ve herkesin temel hak ve özgürlüklere sahip olduğundan bahsedilmiştir. Bu maddeler de direk kadın ibaresi kullanmasa da öznel bir yaklaşımda bulunmadığı için kadına karşı uygulanan her türlü ekonomik şiddet ve ayrımcılık kanunen yasaklanmış olup evlilik içinde ve boşanma durumunda maddi hakları gasp edilen kadınlar koruma altına alınmıştır (Özçoban, 2018). Diğer bir eşitlik ibaresi olan eşler arası eşitlik 41. Maddede belirtilmiş ve evlilik süresinde kadınların eşleri tarafından maruz kaldıkları ekonomik şiddet yasaklanmıştır (İspir, 2016: 178).

Anayasa tüm organ ve kuruluşları kadın erkek eşitliğini sağlaması ve ayrımcılığı önlemesi bakımından yükümlü kılmıştır. “*Yasama organı aile içi şiddeti ortadan kaldırmak için yasal ve diğer bütün önlemleri almakla yükümlüdür.*” Anayasanın 90. Maddesi sebebiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve CEDAW iç hukukun bir parçasıdır ve kadın erkek eşitliği sağlanmadığı ve kadınlar korunmadığı, ekonomik şiddete maruz kaldığı takdirde anlaşma hükümleri yerine getirilmemiş olmaktadır (Şener, 2011).

2.7.2.2. Türk Medeni Kanunu

Türk Medeni Kanunu ilk olarak 1926 yılında kabul edilmiş olup o dönemin ataerkil yapısı ile düzenlenmiştir fakat bu kanunda kadın erkek eşit sayılmayıp erkeklere daha fazla hak sağlamasından dolayı düzenlemeye gidilmiş ve kadın ve erkek eşitliğini sağlayan yeni kanun 1 Ocak 2002 tarihinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile oluşturulmuştur. Medeni Kanun kapsamında kadına yönelik ekonomik şiddeti önlemeye yönelik direk hükümler olmasa da eşitlik sağlaması ve dolaylı hükümler ile ekonomik şiddeti önlemesi bakımından önemlidir (Özçoban, 2018: 121-124).

Ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar Medeni Hukuk kapsamında bazı haklara sahiptir. Bu hakları boşanma durumu ve evlilik hali olarak ikiye ayırmak daha açıklayıcı olacaktır.

Evlilik süresinde ekonomik şiddete maruz kalan kadınların istediği takdirde Medeni Kanun kapsamında yararlanacağı haklar;

- Evlilik süresinde erkek evin ve kadının ihtiyaçlarını gidermiyorsa Aile mahkemesi aracılığı ile nafaka talep edebilir,
- Evlilikte sahip olunan malların izinsiz şekilde satılmaması ve kadının mağdur olmaması için tapu şerhi koydurabilir,
- Ailenin ekonomik varlığını tehlikeye sokan erkek için harcama sınırı koyabilir ve mağdur olmamasını sağlayabilir,
- Maaşına ya da herhangi bir gelirine el konulan kadın önlem alabilir ve kanun eşler arası harcamalara dahil olma miktarını belirleyebilir bu şekilde evlilik içinde ekonomik şiddete uğradığı takdirde yasal olarak koruma altına alınabilir.

Boşanma durumunda ekonomik şiddete maruz kalan kadınların yararlanacağı Medeni hukuk kapsamındaki hakları ise;

- Boşanma süresinde kalacak yeri olmayan kadın mağdur olmamak için mevcut bulunan konutta kalma hakkı talep edebilir ve tedbir nafakası alabilir,
- Herhangi bir geliri olmayan ya da eşinden daha az gelire sahip olan kadın boşanma durumunda yoksulluk nafakası talep edebilir,
- Çocukların bakımı ve masrafları için kadın nafaka talep edebilir ve bu talepler yerine getirilmez ise ayrıldığı eşine dava açıp ekonomik şiddete karşı kendini güvenceye alabilir (Karabacak ve Kuyucu, 2017: 30-31). Bu maddeler bağlamında ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar haklarını kanun önünde arayabilir ve ekonomik şiddete karşı bireysel mücadele edebilir.

Medeni kanun kapsamında devlet eliyle ekonomik şiddetle mücadele bakımından bazı önemli maddeler mevcuttur. Bu maddeleri incelemek kadınların ekonomik şiddetle mücadelesinde devlet desteğini anlamak bakımından önemlidir. Türk Medeni Kanunu'nun 174 ve 175. maddelerinde nafaka konusundan bahsedilmiştir. 174. Maddede boşanma durumunda maddi ve manevi tazminat hakkından 175. Maddede de ise yoksulluk nafakasından söz edilmiştir. Her iki madde içinde eşler eşit haklara sahip

olmakla beraber tazminat veya nafaka alabilmek için başvuran tarafta ağır kusur bulunmaması gerektiği belirtilmiştir. Boşanma durumunda kadının maruz kaldığı ekonomik şiddetin bu hükümler ile giderilmeye çalışılması ve herhangi bir şiddet türüne maruz kalan kadının, maddi manevi tazminat talep etme hakkı doğması kadınların yoksullaşmaması açısından öneli bir adımdır (Baytur ve Ertem, 2006).

Medeni Kanun'un 185. Maddesi ile kadın erkek arasında eşitlik sağlanmış olup 'evlilik birliğini kadın erkek beraber yöneterek hak ve sorumluluklarda eşit oldukları' ifade edilmiştir. Evin reisi erkektir ifadesi kalkmış olması kadınların kanun önünde eşit olmasını sağlayan önemli bir ifade olmuştur ve ekonomik şiddetle mücadele anlamında erkeğe bağımlılık sona ermiştir (Şener, 2011).

Türk Medeni Kanunu'nun 186. Maddesinde "konut seçimi, evlilik birliğinin yönetimi ve giderlere katılmada kadın erkek eşitliğinden" bahsedilmiştir. Eski Medeni Kanun'unda bu haklar sadece erkeğe ait olup ekonomik şiddete zemin hazırlamaktadır. Yeni Medeni Kanun'unda özellikle "evlilik birliğinin giderlerine eşler güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılacaklar" ifadesi en çok ücretsiz aile işçiliğinde emeği sömürülen kadına destek ve emeğini tanımak demektir (Özçoban, 2018). Türk toplumunda kadına yüklenen ev içi hizmet rolü nedeniyle pek çok kadın emeğinin karşılığını alamamakta, yoksullaşmakta ve ekonomik şiddete uğramaktadır. Bu bağlamda 186. madde çok önemli olup ekonomik şiddetle mücadele de kadınların destekçisi olmaktadır.

Ekonomik şiddetle mücadele açısından 192 ve 197. Madde önem teşkil etmektedir. Eski Medeni Kanun'da ekonomik şiddetin oluşmasını sağlayan "kadının bir meslek sahibi olması veya sanatla uğraşması kocanın iznine bağlıdır" ifadesi kadınların iş hayatına görmesini engellemekte ve eşlerine bağımlı olmalarına neden olmaktaydı. Yıllarca hüküm süren bu ifade Anayasa'nın eşitlik ilkesine uymaması sebebiyle iptal edilmiş kadınlar çalışma haklarını ellerine almışlardır. 192. Madde "*Eşlerden her biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir. Ancak, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur*" şeklinde düzenlenmiş ve kadınların ekonomik şiddete uğramaları bir nebze de olsa kanunlar önüne korum altına alınmıştır. 197. Madde de ise; "*Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddî biçimde tehlikeye düştüğü*

sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir” ifadesi belirtilmiştir. Bu ifade ile kadına yönelik tüm şiddet türlerinden bahsedilmiş kadın koruma altına alınmıştır (Özçoban, 2018).

Türk Medeni Kanun’un 194. Maddesine göre, *“eşlerden birinin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu üzerinde tasarrufta bulunması mümkün değildir. Bu durumda diğer eş, hâkimin müdahalesini isteme hakkına sahiptir”* ifadesiyle ekonomik anlamda kadın mağduriyetinin önüne geçmiştir (Şener, 2011). Bu kanundan önce tasarruf hakkı sadece erkeğe ait olduğu için kadınlar mağdur ediliyor ve haberleri olmadan pek çok durumla karşı karşıya kalabiliyordu. Bu madde sayesinde önemli bir ekonomik şiddet parametresi olan tasarruf hakkı, kadın ve erkeğe eşit şekilde verilmiş ve buna rağmen kadın mağdur edilirse kanun önünde hakları koruma altına alınmıştır.

Türk Medeni Kanunu’nun 202. Maddesi boşanma durumunda kadınların uğradığı ekonomik şiddetten korumaya yönelik bir uygulamadır. Eski Medeni Kanun’da evlilik birliği süresince sahip olunan mallar, birliğin bitmesi durumunda kimin üzerine kayıtlı ise ona veriliyordu. Bu durum çalışan, çalışmayan tüm kadınları olumsuz etkilemekte ve emeklerini göz ardı etmekteydi. Yıllarca ücretsiz aile işçiliği yaptırılarak emeği sömürülen kadın evliliğin sona ermesi durumunda daha da yoksullaştırılarak ekonomik şiddete maruz kalmaktaydı. Yeni kanunda bu durum göz önüne alınmış ve *“evliliğin sona ermesinden sonra eşit olarak paylaşılacaktır”* ifadesi ile kadına uygulanan ayrımcılık son bulmuş kadınların emeğine karşılık getirilmiştir (Özçoban, 2018).

2.7.2.3. Türk Ceza Kanunu

765 sayılı Türk Ceza Kanunu erkek egemen bir yasa olup kadınların pek çok hakkı ihlal edilip mağdur olmalarına neden olan düzenlemeler içermekteydi. Bu mağduriyetlerin farkında olan ve giderilmesi için çalışan kadın örgütlerinin yoğun çabası ile 1 Haziran 2005 tarihinde 5327 sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girmiştir (Şener, 2011). Kadına yönelik şiddeti önleme içerikli direkt hükümler bulunmasa Türk Ceza Kanunu eşitlik, kadın hakları ve ekonomik şiddete maruz kalma sonucunda verilecek cezalar için önem taşımaktadır.

Ekonomik şiddet uygulayıcı Türk Ceza Kanunu’na göre suç teşkil etmekte ve bazı durumlarda ceza almaktadır. Ekonomik şiddete maruz kalan kadınların TCK’ya göre uygulatabileceği cezalar ise şu şekildedir;

- Kanunlar eşliğinde kadının miras hakkı kendine ait olup bu bağlamda devretmesi, vazgeçmesi için uygulanan, baskı, şantaj ve hakaret içerikli durumlar ekonomik şiddet sebebi olup savcılığa suç duyurusunda bulunabilir ve mahkeme eşliğinde haklarını koruyabilir
- Boşanma süresince ve ayrılık halinde erkeğin kadının malvarlığı hakkında söz hakkı kalkmış olur. Bu durumda kadının herhangi bir malvarlığına zarar verme, yok etme gibi gelirini yok edecek davranışlar karşısında erkek, mala zarar verme suçundan ceza alabilir ve kadının geliri koruma kapsamına girer.
- Boşandıktan sonra kadının herhangi bir gelirini kullanan ya da herhangi bir malını alan erkek kadını ekonomik anlamda güçsüzleştireceği için hırsızlık suçundan ceza alabilir (Karabacak ve Kuyucu, 2017: 36).

Kadına yönelik ekonomik şiddeti önlemek amacıyla Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen diğer hükümler ise 112. ve 117. maddeler arasında düzenlenmiş olup, *'Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi, kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi, siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi, inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme ve konut dokunulmazlığının ihlali'*dir. Özellikle 117. Madde "iş ve çalışma hürriyetinin ihlali" ekonomik şiddet ile mücadele bağlamında önem teşkil etmektedir (Özçoban, 2018: 127-135).

2000'li yılların gelmesiyle beraber Türk Ceza Kanunu'nda yapılan reformlar kadına bakış açısını değiştirmiştir. Kanunda hala açıklar olması eleştirilmeye açık bir durum olmakla beraber kadın erkek eşitliği ve kadının birey olarak sayılması bakımından büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Türkiye uluslararası çalışmaları da dikkate alarak kadına uygulanan şiddeti önlemek ve mücadele etmek için yasal düzenlemeler yapmış olup kadınları kanunlar önünde de korumaktadır (Çiftci, 2013: 59).

2.7.2.4. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Yönelik Kanun

Ulusal mevzuatımızda kadını şiddetten korumaya yönelik özel hazırlanmış ilk kanun 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dur. Bu kanun uygulama ve kapsam bakımından yetersiz kalması, kadınları yeterince koruyamaması ve İstanbul Sözleşmesinin iç hukukumuzda etkili olması sebebiyle kadın örgütlerinin önerisi üzerine 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Yönelik Kanun 8

Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 4320 sayılı kanuna göre pek çok olumlu gelişme olmasına rağmen 6284 sayılı kanun tam olarak eksikleri gidermede başarılı olamamış eleştirilere açık hale gelmiştir. Bu bağlamda 6284 sayılı kanunun getirdiği olumlu hükümler ve eksik kalan tarafları incelemek daha anlamlı olacaktır (Şener, 2012).

6284 sayılı kanunun amacı ‘şiddete uğrayan ve uğrama tehlikesi bulunan kadın ve çocukların korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi’ olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda kanun ayırım yapmamış ve ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar ve onların çocuklarını korumayı hedeflemiştir (Özçoban, 2018: 142).

6284 sayılı kanunun Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri esas alması, diğer sözleşmeler ışığında ekonomik şiddetten koruma politikalarını desteklediği ve uygulamaya geçirme hükümlülüğü bakımından umut vericidir. Ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar için alınan tüm tedbir ve uygulamaların ‘insan onuruna yaraşır’ şekilde alınacak olması kadınların ekonomik şiddetle mücadele ederken devlet tarafından mağdur edilmemesi bakımından önemli bir gelişmedir. Cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadele eden 6284 sayılı kanun; kadınlar için uygulanan özel tedbir ve uygulamaları ayrımcılık olarak nitelendirilemeyeceğini ifade etmiş olup özellikle çalışma yaşamında kadını destekleyici politikaların uygulanmasının önünü açmıştır (6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

6284 sayılı kanunun uluslararası belgelerle ilişkilendirilmesi, kadına yönelik şiddeti detaylı şekilde tanımlaması, şiddet gören kadınlar başvuracağı mekanizmalar ve şiddet uygulayan kişiye uygulanacak hükümlerin açıkça belirtilmesi, şiddet izleme ve önleme merkezlerinin kurulması ve ekonomik yönden bağımlı olan kadının şiddet döngüsünde kalmasını önlemek amacıyla verilen maddi yardımlar olumlu gelişmeler olup kadına yönelik ekonomik şiddete karşı koruyucu mekanizmaları oluşturmaktadır (Şener, 2012). Şiddet mağduruna barınma desteği, maddi yardımların yanında ‘psikolojik, mesleki, hukuki ve danışmalık hizmeti’ verilmesi kadınları hem topluma kazandırma hem de fiziki ve ruhsal sağlıklarını korumak açısından önemlidir. Ayrıca koruma altındaki kişinin çocuklarına yapılacak iş desteği ve maddi yardım ekonomik şiddette mağdur olan çocuklar bakımından ayrıca önem teşkil etmektedir (Çiftci, 2013: 62).

6284 sayılı kanunda ekonomik şiddetle mücadele bakımından önemli olan bir diğer hüküm şiddet gören kadının isteği halinde müşterek konutun kadına verilmesi ve kadının çalışma yaşamına katılmasını anlatan reklamları zorunlu kılmasıdır. Ayrıca tüm kamu kurumlarında kadın erkek eşitliğini anlatan eğitimler düzenlenmesi hükmü, okullarda kadın erkek eşitliğine yönelik derslerin konulması ekonomik şiddetle mücadelenin eğitimle desteklenmesi bakımından önemli gelişmeler olup temelden verilecek olan eğitimler ile ekonomik şiddetin önlenmesi için bir adım niteliğindedir (6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

Ekonomik şiddete uğrayan kadınların 6284 sayılı yasa kapsamında şiddetten korunmak için bazı yasal hakları vardır. Kanun karşısında yasal hakları bilmek ekonomik şiddetle mücadele açısından anlamlı olacaktır.

- Ekonomik şiddete maruz kalan kadın Aile mahkemesine dilekçe verip ekonomik şiddetin önlenmesi ve durdurulması için tedbir kararı çıkartabilir ve önlenmesini sağlayabilir.
- Çalışma hakkını elinden alan sabote eden, baskı uygulayan ve iş seçimine müdahale eden eşe karşı koruyucu tedbir kararı çıkartabilir,
- evin ve kadının ihtiyaçlarını karşılamayan, yeterli para bırakmayan mağdur eden eşten nafaka talep edebilir
- Ekonomik şiddete uğrayan kadın mahkemeye başvuramıyorsa kolluk kuvvetlerinden yardım isteyebilir ve mağduriyetin giderilmesi için tedbir kararı çıkarttırabilir (Karabacak ve Kuyucu, 2017: 27).

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun da bulunan eksiklikler ve eleştiriler ise ilk olarak isim üzerinden gelmektedir. ‘Şiddetle mücadele kavramının ailenin korunması’ üzerinden yapılması kadınların kişilik hakkını ikinci plana atmaktadır. Bu isim üzerindeki tartışmalar ‘kadının yeri ailedir’ düşüncesi içeren politikalara karşı eleştiri kadın kuruluşları tarafından yöneltilmekte ve kadının aileden ayrı olarak bir birey olarak kabul edilmesi gerektiğini söylemektedir. Yasanın 2. Maddesinde yapılan tanımlamalarda toplumsal cinsiyet kavramının tanımlanmış olmaması ve ekonomik şiddet mağduru kadının ailesiyle barışması için sığındığı kurumda ‘arabuluculuk’ yapılacak olması kadının şiddet uygulayıcıya teslim edilecek endişesi taşımakta ve kanundaki önemli açıklardan biri olarak ifade edilmektedir. Diğer eleştirilen

konular ise sığınma evleri ve kreşler ile ilgilidir. Sığınma evlerinin sayısının yetersiz olması ve denetlenmemesi ekonomik şiddetten kaçan kadınlar için olumsuz bir nitelik teşkil etmektedir. Aynı şekilde kreş hizmeti alan kadının çalıştığı takdirde bu hizmetin kesilmesi ekonomik anlamda kadınları zora sokmakta ve kanunun kadınlara ayırdığı bütçe ile ilgili kafalarda soru işareti yaratmaktadır (Şener, 2012).

Sonuç olarak 6284 sayılı kanun kadına yönelik şiddetle mücadele açısından önemli gelişmeler taşımakta ve ekonomik şiddet başta olmak üzere tüm şiddet mağduru kadınlar için umut ışığı olmaktadır. Kadınların korunması, ekonomik, fiziksel ve ruhsal anlamda desteklenmesi ve 7 gün 24 saat hizmet veren kuruluşların olması bu kanunun getirdiği önemli yeniliklerdendir. Fakat kanun uygulamadaki yetersizlikler, kadınların tam olarak birey olarak görülmemesi ve verilen desteğin maddi anlamda sınırlı olması kadınları korumak açısından yetersiz görülüp kanundaki eksiklikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.7.3. Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Verdiği Sosyal Hizmetler

61. Hükümet ile beraber kurulan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2011 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır ve kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler başta olmak üzere yardıma muhtaç insanlara koruma sağlayıp pek çok ihtiyaçlarını gidermektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı pek çok alanda hizmet vermekle beraber konumuz açısından önemli olan hizmetlerinde ŞÖNİM ve Kadın Sığınma Evleri incelenecektir.

2.7.3.1. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun sayesinde kurulmuş olan ŞÖNİM'ler kadınlara destek olmak ve güçlendirmek amacıyla varlıklarını sürdürmektedir. 6284 sayılı kanunun 2. Maddesinde '*şiddetin önlenmesi ve koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği şiddet önleme ve izleme merkezi olarak tanımlanmıştır.*' Ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar şiddetten kurtulmak ve destek almak için ŞÖNİM'lere başvuru yapabilir ve sağladığı imkanlardan faydalanabilir (6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

Şönim'lerde; '*şiddetin önlenmesi ve tedbir kararlarının izlenmesine yönelik hizmetler, şiddet mağduru kişilere yönelik hizmetler ve şiddet uygulayan uygulama ihtimali bulunan*

kişilere yönelik hizmetler'' olmak üzere üç alanda hizmet verilmektedir. Ekonomik şiddet mağduru kişiler bu hizmetlerden yararlanabilmekte ve mevcut durumlarını iyileştirmek adına adım atabilirler (Yüksel, 2016: 92).

Şiddetin Önlenmesi ve Tedbir Kararlarının İzlenmesine Yönelik Hizmetler;

- ‘Tedbir kararlarının alınmasına, uygulanmasına ve sonlandırılmasına yönelik ilgili makamlara başvuru yapmak’
- ‘Şiddet mağduruna verilen barınma, geçici yardım, sağlık, adli yardım vb. hizmetleri koordine etmek’
- ‘Koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının izlenmesi amacı ile elektronik veri bankası oluşturmak’
- ‘STK’lar ile şiddetin önlenmesi ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması ile insan hakları konularında gizlilik ilkesine uygun olarak çalışmak’ verilen hizmetlerdir.

Şiddet Mağduru Kişilere Yönelik Hizmetler:

- ‘Rehberlik ve Danışma Hizmetleri’
- ‘Barınma yeri sağlanması’
- ‘Ekonomik destek, hukuki destek’
- ‘Geçici koruma hizmeti’
- ‘Tıbbi destek’
- ‘İstihdama yönelik destek’
- ‘Eğitim öğretim desteği’
- ‘Kreş yardımı’ şiddet mağduru kişilere yönelik hizmetlerdir.

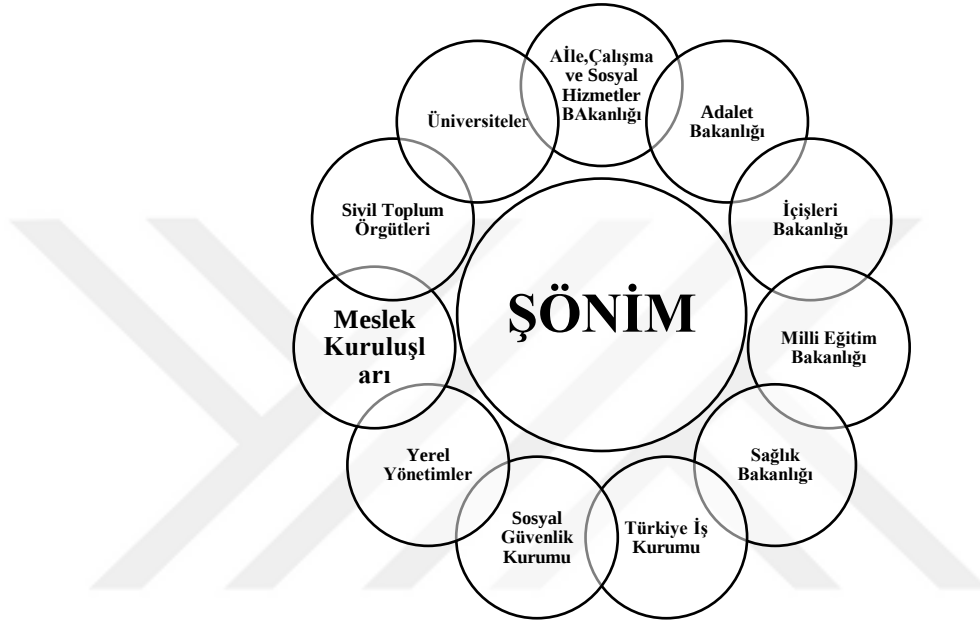
Şiddet Uygulayan ve Uygulama İhtimali Bulunan Kişilere Yönelik Hizmetler:

- ‘Mahkeme kararlarının izlenmesi ve uygulanmasının takibi’
- ‘Eğitim ve rehabilitasyon programlarına yönlendirme ve takibi’
- ‘Meslek edindirme kurslarına yönlendirme ve takibi’ şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunan kişilere verilen hizmetlerdir (KSGM, 2017).

2012 yılında 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi sebebiyle ŞÖNİM’ler 14 ilde 2 yıllık pilot çalışma ile kurulmuştur. Pilot uygulamaların olumlu geçmesi sebebiyle il sayısı 49’a yükseltilmiş ve şu an 81 ilde hizmet verme hedefiyle geliştirilmeye çalışılmaktadır (Yavuz, 2018).

ŞÖNİM’ler bazı kurumlar ile beraber çalışmakta ve onlardan destek alabilmektedir. Ekonomik şiddetle mücadele açısından pek çok kurumla birlikte çalışan ŞÖNİM’lerin birlikte çalışma yürüttüğü kurumlar grafikte verilmiştir.

Tablo 9 : ŞÖNİM Destek Kurumları

Kaynak: (KSGM, 2017)

Şiddet mağdurları ŞÖNİM’lere kişisel başvuru, kolluk kuvvetlerinin yönlendirmesi, hâkim kararı, STK’lar tarafından, kamu kurum ve kuruluşları tarafından, 3. Kişilerin ihbarı üzerine başvuru yapabilir ve tüm hizmetlerde ücretsiz faydalanabilir (Yavuz, 2018: 59-60).

Mor Çatı Vakfının Kadına Yönelik Şiddet Raporunda ŞÖNİM’lere birtakım eleştiriler getirilmiştir. Bu rapora göre; şiddet mağduru kadınlara yeteri düzeyde bilgi verilmemesi yüzünden faydalanabilecekleri hizmetleri bilmemeleri ve yanlış bilgi aktarımı yapılması kötü uygulama olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca ŞÖNİM’lerde mağduru konaklatacak kadar yer olmaması ve kalabalık ortamlardan oluşan sorunlara ilgisiz kalmaları kötü uygulama olarak ifade edilmiştir. Uzmanların sorunlara yeteri kadar müdahale edememesi ve Mor Çatı ile konuşan bazı kadınların kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmeleri, eşleriyle barışmaya zorlandıklarını söylemesi raporda belirtilmiş olup ŞÖNİM’lere eleştiride bulunulmuştur (Sakallı vd.,2017).

2.7.3.2. Kadın Konuk Evleri

Kadını maruz kaldıkları şiddetten korumak amacıyla kurula kadın konuk evleri bazı yazarlara göre ilk olarak İtalya'da 16 yy' da kurulmuştur. Zaman içerisinde kadın seslerinin daha çok duyulması ile Avrupa ve Amerika'da kurulan kadın konuk evlerini Türkiye geriden takip etmiş olup Osmanlı Döneminde bazı vakıf kurumları bu tip hizmetler vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1980'li yıllarda kurulmaya başlanan kadın konuk evleri zaman içerisinde pek çok olumsuz durumla karşı karşıya kalmış ve kapatılma süreçlerinden geçmiş olmasına rağmen günümüzde aktif hizmet vermektedir (Çiftci, 2013: 66).

Ekonomik Şiddet mağduru kadınlar 'Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri' veya 'ŞÖNİM'lere başvuru yapmaları durumunda, ekonomik, fiziki ve psikolojik durumlarının incelenmesi amacıyla 'İlk Kabul Birimlerine' kabul edilirler ve 2 hafta süreyle ikamet edebilirler. Ekonomik şiddet mağduru kadının yaşadığı ilde konukevinin olmaması ya da kapasitesinin yetersiz olması ayrıca kadının mevcut şartlarının konukevinde kalmaya yetersiz olması görüşü sebebiyle de kadınlar 'İlk Kabul Birimi'ne yönlendirilirler. Burada kalan kadınlar daha sonra uygun şartlar sağlanması durumunda konuk evlerine yönlendirilirler (Yavuz, 2018: 61).

05.01.2013 tarihinde 28519 sayılı Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Yönetmeliği Resmî Gazete 'de yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte konukevi; *'Fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, konukevi, kadın sığınağı, kadın evi, şefkat evi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşu'* olarak tanımlanmış ve kadınların ekonomik ve sosyal açıdan güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2013).

Konukevi hizmetlerinden yararlananlar

Konukevi hizmetinden yaralanabilen ve kapsam dışı kalan kadınlar 13. maddede açıklanmıştır. Bu maddede; *"Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları hiçbir ayırım yapılmadan konukevine kabul edilir."* ifadesiyle ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar konukevlerinden yararlanabilmektedir

fakat madde bazı özel durumları hariç tutmaktadır. 60 yaşını doldurmuş veya engeli bulunan kadınlar ‘Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne’ gönderilir ve konukevinde ikamet edemezler. Hastalığı bulunan ya da psikolojik rahatsızlığı olan ekonomik şiddet mağdurları ise hizmetten yararlanabilmek için rapor almak zorundadırlar. Madde bağımlılığı olan ve suç işlemiş kadınları ise ilgili diğer kuruluşlara yönlendirilmektedirler (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2013).

Konukevinde sunulacak hizmetler:

Ekonomik şiddet mağduru kadınlar konukevlerine müracaat ettiklerinde mağduriyetlerinin giderilmesi ve topluma yeniden kazandırılmaları bakımından bazı hizmetler alabilmektedir. 19. madde ile de ekonomik şiddet mağdurlarının konukevinden faydalanacağı hizmetler açıklanmıştır. Ekonomik şiddet mağdurları; *‘güvenlik, danışmanlık, psikolojik destek, hukuki ve tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş desteği, mesleki eğitim kursu, çocuklar için burs’* gibi hizmetlerden yararlanabilirler. Tüm bu imkanlar kadınların güçlenmesine, ekonomik özgürlüklerine kavuşmasına yardımcı olmakta ve ekonomik şiddet karşısında ezilmelerine engel olmaktadır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2013).

Kadın konuk evleri şiddete maruz kalmış ve psikolojik olarak yıpranmış kadınlar için büyük önem taşımaktadırlar. Kadınların özgüven kazanması, şiddette karşı duruş sergileyebilmesi, konukevinde kaldığı süre boyunca aldığı destekler sayesinde birey olabilme yetisini kazanabilmesi mümkün olmaktadır. Sığınma evleri yapısı itibariyle 3’e ayrılmaktadır. Bunlardan ilki olan Bağımsız Konuk Evleri dış müdahalelere kapalı olup kendi iç politikalarını oluşturmaktadırlar. Devlet ya da herhangi bir kuruma bağlı olmaksızın finansal destek dışında herhangi bir destek almaz ve süresiz olarak kadınlara hizmet vermektedirler. Türkiye’de bu tip kadın kuruluşu olmamakla beraber Mor Çatı Vakfının sığınma kuruluşu örnek gösterilebilir. İkinci tip konukevi ise; Yarı Bağımsız Konukevi Vakıflarıdır. Devlet tarafından maddi olarak desteklenen fakat iş işlerinde bağımsız olan kuruluşlardır. Devlet tarafından finansal destek almasından dolayı iç işlerine birtakım müdahaleler olabilir. Üçüncü tip konukevleri ise devlet ya da kamu kuruluşları tarafından açılan konukevleri olup Türkiye’de yaygın olarak görülen şekildir (Çiftci, 2013: 74-76).

Türkiye’de şiddet mağdurları kadın konukevi ve ilk kabul birimlerinden

- “2015 yılında 18.562 kadın ve beraberindeki 9.199 çocuk olmak üzere toplam 27.761 kişi”
- “2016 yılında ise 29.612 kadın ve beraberindeki 17.956 çocuk olmak üzere toplam 47.568 kişi”
- “02.05.2017 itibari ile 1.259 kadın ve beraberindeki 608 çocuk olmak üzere toplam 1.867 kişi konukevlerinden hizmet almaktadır” (Yavuz, 2018: 60-61).

Konukevleri ile ilgili bazı olumsuz durumlar ve düşünceler güncelliğini korumakta ve iyileştirilmeye gidilmesi gereken bir konulardandır. Örnek olarak “Bir Sosyal Stigma Öznesi Olarak Kadın Sığınma evleri ve Sığınanlar” isimli yüksek lisans tezindeki bulgulara göre; konukevinde kalan kadınlar ‘evden kaçan kadınlar’ olarak algılanıp toplumda dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Toplum tarafından baskıya uğrayan kadınlar şiddet ile zor mücadele ettikleri evden kaçmadıklarını ifade etmişlerdir (Martı, 2014: 109-110). Toplumun şiddet gören kadınları destekleyici davranışlar göstermek yerine bu tip ayrımcı söylemler kullanması, mağdur olan kadını daha da soyutlamaya neden olmaktadır ve toplumun bilinçlendirilmesi kadınların mağduriyetinin giderilmesi bakımından önem teşkil etmektedir.

Güvenlik ihlali de kadınların konukevlerinde yaşadığı problemlerdendir. 3. Kişilerle paylaşılması yasak olan bilgilerin sızması yüzünden kadınların hayatları tehlikeye girmekte ve güvenleri sarsılmaktadır. Çalışanların daha titiz davranması mağdurların korunması bakımından önemlidir (Çiftci, 2013: 77).

Kadınlar Şiddete Karşı- Avrupa Ağı (WAVE), konukevleri için parametreler belirlemiştir. Buna göre 7 gün 24 saat hizmet veren, çoklu dil imkanı sağlayan, geniş iletişim ağına sahip olan, devlet ile uyum içinde olup kadın kuruluşları tarafından yönetilen kurumlar olmalıdır. Türkiye’deki kadın sığınma evlerine yönelik bir diğer eleştiri ise bu parametrelere sahip olmaması ve bağımsız bir kuruluş olmamasından dolayıdır (Öztürk, 2014).

BÖLÜM 3: EKONOMİK ŞİDDET ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

Kadına yönelik şiddet geçmişten günümüze tüm ülkelerde varlığını sürdürmekte ve kadınların yaşam standartlarını olumsuz etkileyen bir durumdur. Kadınların şiddet görme sebepleri çeşitli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu sebepler arasında gösterilen ekonomik koşullar şiddeti tetikleyici unsur olarak kabul görmektedir fakat kadına yönelik şiddet her sosyal ve ekonomik grupta kadında görülebileceği için aslında tüm kadınlar tehdit altındadır (Uyar vd., 2019: 81).

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ekonomik şiddet, türü bakımından hem aile içinde hem de çalışma hayatında görülebilmektedir. Somut sonuçları olmaması sebebiyle görünmez bir şiddet türü olarak adlandırılmakta fakat etkileri ve diğer şiddet türlerini tetiklemesi bakımından oldukça önemlidir. Özellikle ekonomik şiddet kavramı literatüre yeni girmekle beraber bu konuda yapılan araştırma sayısı kısıtlıdır. Kavramın yeni olması sebebiyle de farkındalık düzeyi diğer şiddet türleri kadar bilinir olmamakta ve kadınların diğer şiddet türlerine karşı savunmasız kalmasını sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı; eğitilmiş ve çalışan kadınların ekonomik şiddet farkındalığını değerlendirmek, hangi sebepler dolayısıyla ekonomik şiddete maruz kaldıklarını öğrenmek, kadınların ekonomik özgürlükleri ile ekonomik şiddetin ilişkisini tespit etmek ve eğitilmiş kadınların çalışma hayatında maruz kaldıkları ekonomik şiddeti tespit etmektir. Bu amaçlar çerçevesinde 3 ana başlık altında şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1- Ekonomik şiddet farkındalığını anlamlandırmak üzerine sorulan sorular:
 - Eğitilmiş ve çalışan kadınlar ekonomik şiddetin farkında mı ve ekonomik şiddeti nasıl tanımlıyorlar?
 - Eğitilmiş ve çalışan kadınlar ekonomik şiddete maruz kalıyor mu?
 - Ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasında ilişki var mı?
 - Eğitilmiş ve çalışan kadınlar çalışma hayatında ekonomik şiddete maruz kalıyor mu?
 - Eğitilmiş ve çalışan kadınlar ekonomik şiddeti neden kabullenir?

2- Ekonomik kontrol boyutu ve istihdamı sabote etme durumunu öğrenmeye yönelik sorular:

- Eğitimli ve çalışan kadınların gelirleri ve harcamaları eşleri tarafından kontrol ediliyor mu?
- Eğitimli ve çalışan kadınların gelirleri ellerinden alınıyor mu?
- Eğitimli ve çalışan kadınlar mal varlığına sahip mi ve gelirleri üzerinde tasarruf hakkı var mı?
- Kadın kazancı erkek kazancından fazla olduğu durumlarda ekonomik şiddet artar mı?
- Eğitimli ve çalışan kadınların çalışmalarına yönelik eşlerinin tutum ve davranışları nelerdir?
- Eğitimli ve çalışan kadınların kendini geliştirmesine yönelik eşlerinin tutum ve davranışları nelerdir?
- Eğitimli ve çalışan kadınlar çalışma yaşamında hangi davranışları ekonomik şiddet olarak algılıyor?

3- Ekonomik sömürü davranışlarını anlamlandırmaya yönelik sorular:

- Eğitimli ve çalışan kadınlar ekonomik sömürüye maruz kalıyor mu?
- Eğitimli ve çalışan kadınların eşleri izinsiz para kullanma davranışı gösteriyor mu?
- Eğitimli ve çalışan kadınların eşleri ev geçimini kadınların üzerine yıkıyor mu?

Araştırmanın temel öngörülleri ise;

- Ekonomik şiddet ile kadının kazancı arasında ilişki vardır.
- Kadının kazancı arttıkça ekonomik şiddet azalır.
- Kadının kazancı erkek kazancından fazla olduğu durumlarda ekonomik şiddet artar.
- Çocuk sahibi olma ekonomik şiddete katlanma arasında ilişki vardır.
- Erkeği eğitim düzeyi ile ekonomik şiddet arasında ilişki vardır.
- Kadınlar çalışma yaşamında eşit ücret ve yan haklar konusunda ekonomik şiddete maruz kalmaktadır.
- Ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasında ilişki vardır.
- Ekonomik özgürlüğü olan kadınlar tasarruf hakkına sahiptir.
- Ekonomik özgürlüğü olan kadınlar da ekonomik sömürüye maruz kalmaktadır.

- Hane geliri ile ekonomik kontrol arasında ilişki vardır.

3.2. Araştırma süreci ve Hazırlık Aşamaları

Bilimsel araştırma planlı ve sistematik bir şekilde bilgilerin elde edilmesi, edinilen bilgilerin analizi ve değerlendirmesiyle oluşur. Bilimsel araştırma bilime fayda sağlamak amacıyla oluşturulur ve küçük bir örneklem grubundan çıkarılan analizler ile genelleme yapılır (Dönmez ve Çaparlar, 2016: 212). Bilimsel araştırma temel ve uygulamalı olmak üzere 2 yöntem ile yapılmaktadır. Temel araştırma sorunların kaynağını araştırırken uygulamalı araştırma ise çözüm üretmek için araştırma yapar (Yaşar, 1998: 159).

Bir araştırmanın bilimsel olabilmesi için belli aşamalardan geçmesi gerekmektedir. Bu aşamalar:

- 1- Araştırılan problem ya da sorunun belirlenmesi
- 2- Araştırma yapılacak bölge ve araştırmada kullanılacak yöntemin belirlenmesi
- 3- Araştırmaya ilişkin verilerin derlenmesi ve analizi
- 4- Araştırmadaki varsayımların doğruluğunun denetlenmesidir (Tarak, 1997: 36).

Bu aşamalar doğrultusunda; şiddetten en çok etkilenen grubun kadınlar olması ve özellikle ekonomik şiddet bilincinin diğer şiddet türlerine oranla daha az olmasına rağmen kadınları önemli derece etkilemesi sebebiyle ekonomik şiddet ve ekonomik şiddet farkındalığı araştırmanın temel sorusudur. Araştırma yapılan alan İzmir ili olmakla beraber çalışmanın alan bakımından sınırlılığını oluşturmaktadır. Araştırmanın bu ilde seçilme sebebi kadınların nispeten özgür olduğu bir ilde ne kadar ekonomik şiddete maruz kaldıklarını tespit etmek açısından anlamlıdır. Araştırmanın konusunu evli, eğitimli ve çalışan kadınların aile ve çalışma hayatında maruz kaldıkları ekonomik şiddeti tespit etmek, farkındalıklarını incelemek ve ekonomik sömürüye karşı tutum ve davranışlarını tespit etmektir. Araştırmanın konusu belirlendikten sonra 1 yıl kadar literatür taraması yapılmış olup araştırmaya katkıda bulunacak kadınlar tespit edilmiştir.

Bu çalışmada eğitimli ve çalışan kadınların demografik özellikleri, aile ve çalışma hayatında ekonomik şiddete maruz kalma durumları, ekonomik şiddeti farkındalık

boyutları, ekonomik sömürüye maruz kalma durumları ve ekonomik şiddet karşısında davranışları incelenmiştir.

3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmada İzmir ilinde yaşayan evli, eğitilmiş ve çalışan 30 kadınla, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmış olup görüşülen kadınlar kartopu yöntemi ile seçilmiştir. Örneklem grubu, özellikle belli bir eğitim ve gelir seviyesine sahip kadınların maruz kaldıkları ekonomik şiddeti araştırmak ve evli olmaları sebebiyle eşlerinden görebilecekleri ekonomik şiddeti anlamlandırmak amacıyla seçilmiştir. Kartopu örnekleme sayesinde görüşülen kadınların sosyal çevresi kullanılarak daha fazla kadına ulaşılmıştır. Görüşülen kadınların yönlendirmesi ve etkisi ile diğer görüşmeler sağlanmıştır. Bu yönlendirmelerde kişilerin çalışma arkadaşları, sosyal çevreleri ve arkadaşlık ilişkileri etkili olmuş güven ortamı kazanılmıştır. Araştırmanın evrenini ve örnekleme belirlemede istatistiki bilgi eksikliği ve şiddetin konuşulmaktan kaçınılan bir konu olması ve ekonomik şiddetin nispeten yeni bir kavram olması evreni ve örnekleme belirlemeyi zorlaştırmıştır. Bu sebeple kartopu örnekleme yöntemi seçilmiştir.

Araştırma soruları hazırlanırken literatür incelenmiş olup Adam ve arkadaşlarının oluşturduğu Ekonomik Şiddet Ölçeği baz alınmış ve açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Mülakat soruları dört bölümden oluşmakta olup ilk bölümde demografik bilgilere ilişkin sorular hazırlanmış, ikinci bölümde ekonomik şiddet kavramını bilmeye yönelik sorular, üçüncü bölümde ekonomik şiddetin boyutlarını anlamlandırmaya ilişkin sorular ve son bölümde çözüme ilişkin sorular hazırlanmıştır.

3.3.1. Nitel Araştırma Aşaması:

Nitel araştırma; toplumsal yaşamı, insanların davranış ve tutumlarını sosyal süreçleri anlamaya yönelik bilgiyi elde etme sürecidir (Corban ve Strauss, 1990: 4). Kişilerin olayları nasıl değerlendirdiği ve nasıl çözüm bulunacağına ilişkin cevaplar aramaktadır (Dey, 1993: 36). Nitel araştırma problemleri çok yönlü derinlemesine inceler. Gözlem, görüşme ve analiz etme gibi veri toplama yöntemleri kullanılır. Niceliksel araştırmaların eleştirilen yönleri olması sebebiyle niteliksel araştırma daha yaygın kullanılır hale gelmiştir (Saban, 2006: 470). Bu sebepler ışığında eğitilmiş ve çalışan kadınların

ekonomik şiddet algısını ve boyutlarını ölçmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup bu yöntem yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat yöntemidir. Kadınlarla daha öznel ve daha güçlü iletişim kurmak, detaylı bilgiye ulaşmayı sağlamak ve kadınların çözüm önerilerini araştırmaya dahil etmek hedeflenmiştir.

Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat soruları kategorize edilmiş olup kişilerle güven ortamı oluşturularak yanıtlaması sağlanmıştır. Görüşmeye verilen cevapların farklılığı ve benzerlikleri karşılaştırma yapılması bakımından önemlidir. Katılımcıların rahat hissedebileceği ve özgürce cevap verebileceği ortam oluşturmaya dikkat edilmiştir.

Bu çalışmada ekonomik şiddet ve sömürüye maruz kalan kadınların duygu ve düşünceleri incelenmiş olup ekonomik şiddetin boyutları hakkında bilgi sahibi olunmuş ve katılımcılar düşüncelerini ayrıntılı olarak ifade etmişlerdir. İlk katılımcılara sosyal çevre sayesinde ulaşılmış olup devam eden süreçte yönlendirmeler sayesinde diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Görüşmelerin süresi yaklaşık olarak 45 ile 60 dakika arasında gerçekleşmiştir. Yapılan görüşmeler el ile kayıt edilmiş olup bilgisayar ortamında düzenlenmiştir.

3.3.2. İçerik Analizi

Çalışmanın içeriği analiz edilirken ilk olarak görüşmeler yazılı hale getirilmiştir. Görüşme esnasında ve sonrasında tutulan notlar birleştirilmiş mülakat verileri oluşturulmuş. Her katılımcı için ayrı ayrı veriler oluşturulmuştur. Elde edilen bu veriler sayesinde temalar oluşturulmuştur. Elde edilen veriler ve temalar eşliğinde veri analiz programı kullanılmıştır. Veri analizi QSR Enternasyonal tarafından geliştirilen Nvivo 12 programı tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerin içeriği programa aktarılmış ve kodlama işlemi yapılmıştır. Bu sayede elde edilen sonuçlar analiz edilmiş ve sayısal hale getirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın analizleri 5 bölüm halinde hazırlanmıştır. İlk bölümde katılımcıların demografik ve sosyo ekonomik özellikleri olan medeni durum yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, gelir durumu, ailenin kazanç seviyesi gibi durumlar analiz edilmiştir. İkinci

bölümde ekonomik şiddet kavramını bilmeye yönelik bulgular, üçüncü bölümde ekonomik kontrole ilişki bulgular, dördüncü bölümde ekonomik sömürüye ilişkin bulgular analiz edilmiştir. Beşinci bölümde ise katılımcıların çözüm önerileri analiz edilmiştir. Araştırma bulgularını analiz etmek için kullanılan Nvivo programı ile tüm cevaplara geniş bir açıdan bakmak için kelime bulutu (Word Cloud) oluşturulmuştur. Görüşmeler sırasında en sık tekrar edilen ve öne çıkan kelimelerin sunulduğu rapor bulgulara bütüncül bir bakış açısı sağlamaktadır.

Tablo 10: Kelime Bulutu

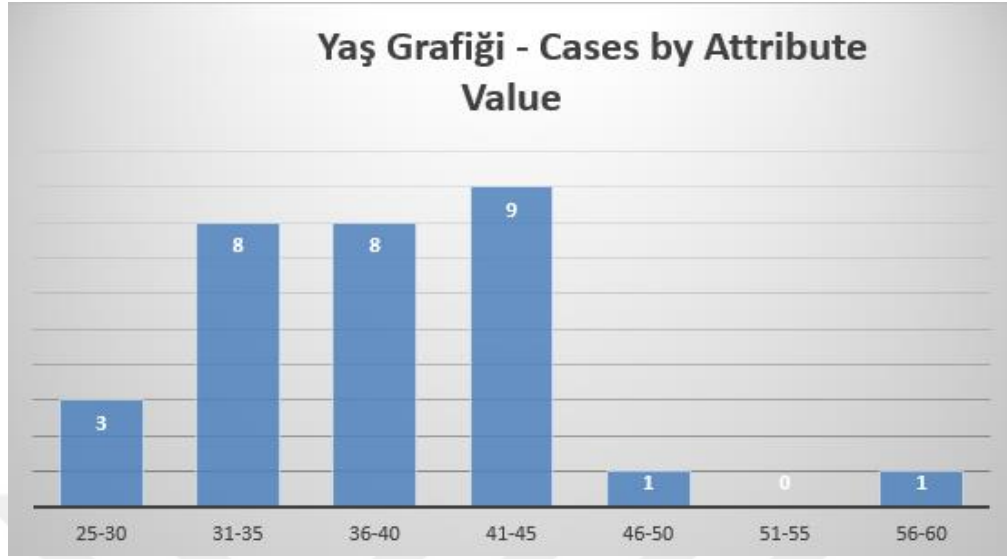

Kelime bulutundaki sözcükler katılımcıların en sık kullandığı kelimeleri ifade etmektedir. Kelime bulutu oluşturulurken soru kalıpları, edatlar ve bağlaçlar çıkarılmış araştırma açısından anlamlı kelimeler oluşturulması sağlanmıştır. Buna göre kelime bulutunun merkezini ekonomik kelimesi oluşturarak özgürlük, kadın, şiddet, nafaka, çalışma çocuk gibi sık kullanılan kelimeler sıralanmıştır.

3.4.1. Katılımcıların Demografik Verileri ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

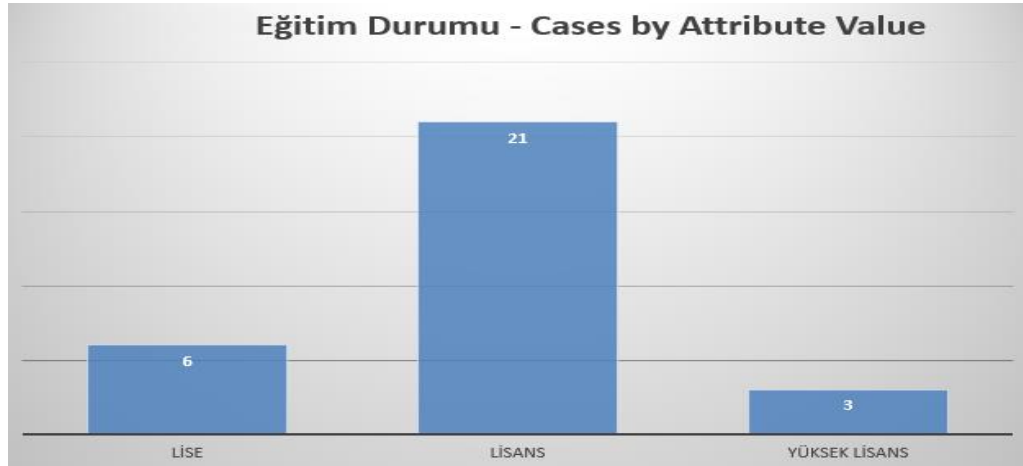
Araştırmada ilk olarak eğitilmiş ve çalışan kadınların demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik yapılarına ilişkin sorular sorulmuştur. Buna göre ekonomik şiddete ilişkin bulgular açısından eğitim ve hane geliri önemli iki değişkendir.

Tablo 11: Eğitimli ve Çalışan Kadınların Yaş Durumları

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadınların 3'ü 25-30 yaş aralığında, 8'i 31-35 yaş aralığında, 8'i 36-40 yaş aralığında, 9'u 41-45 yaş aralığında ve 2'si ise 46-60 yaş aralığındadır. Bu bağlamda araştırmaya katılan kadın grubunun yaş ortalamasının orta yaş olduğunu söyleyebiliriz.

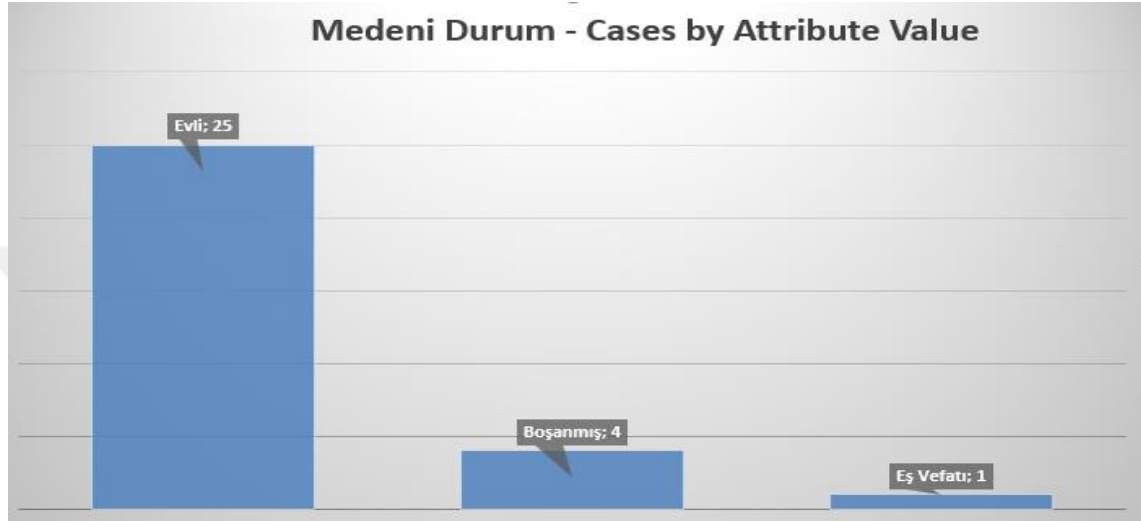
Tablo 12: Eğitimli ve Çalışan Kadınların Eğitim Durumu

Katılımcıların 6'sı lise mezunu, 21'i lisans mezunu ve 3 katılımcı ise yüksek lisans mezunudur. Bu bağlamda araştırmaya katılan kadınların %70'i lisans mezunu olması eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ekonomik şiddete maruz kalma açısından kadınların eğitim durumu önem teşkil etmektedir.

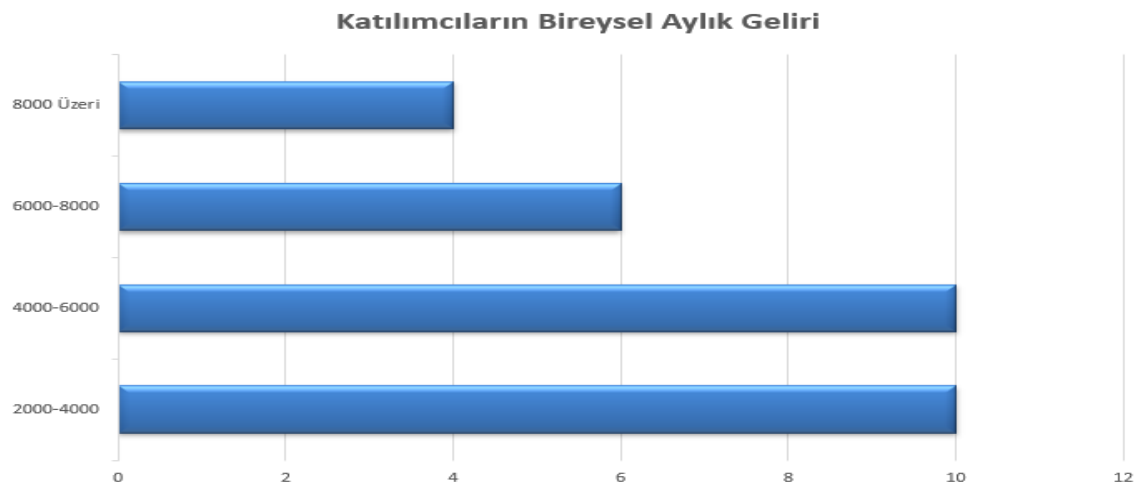
Katılımcılar 10 banka çalışanı, 5 büro personeli, 2 öğretmen, 2 girişimci, 2 sağlık personeli ve 9 diğer meslek gruplarından olmak üzere farklı meslek grubunda çalışmaktadır. Katılımcıların kamu ve özel olarak farklı sektörlerde istihdam olması çalışma hayatındaki ekonomik şiddeti anlamak açısından anlamlı olacaktır.

Tablo 13: Katılımcıların Medeni Durumu

Katılımcıların %83'ü evli, %14'ü boşanmış ve %3'nün eşi vefat etmiştir. Bu bağlamda katılımcıların çoğunluğunun evli olması aile içinde yaşanan ekonomik şiddet ve boyutlarını anlamak açısından yararlı olacaktır.

Tablo 14: Katılımcıların Aylık Gelir Durumu

Katılımcıların %34'ü (10) aylık 2000-4000 arasında gelir elde etmekte, %33'ü (10) 4000-6000 arasında gelir elde etmekte, %20'si (6) 6000-8000 arasında gelir elde etmekte ve

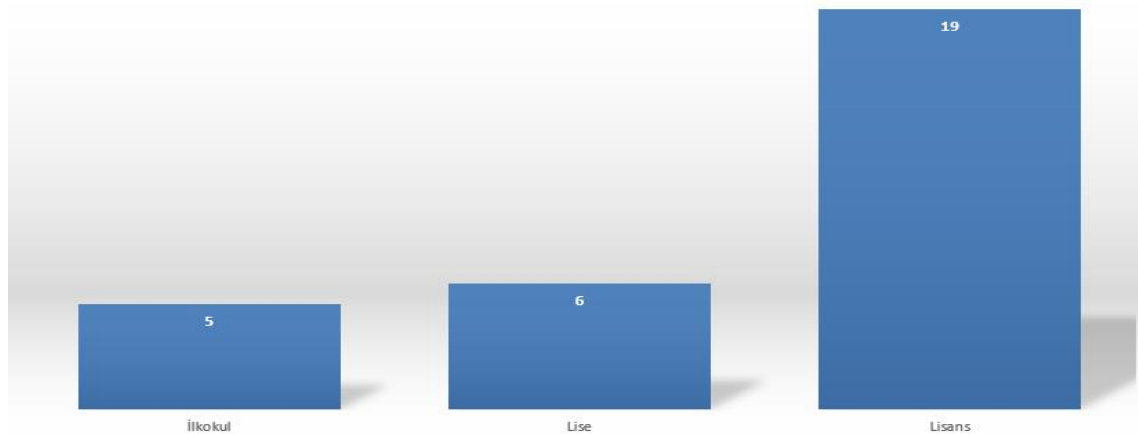
%13'ü (4) 8000 ve üzeri gelir elde etmektedir. Bu bağlamda katılımcıların aylık gelirlerinin 2000 ile 6000 arasında yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Kadınlar çoğunlukla ekonomik olarak belli gelir seviyesine ulaşmış olup ekonomik özgürlüğe sahiptir.

Tablo 15: Katılımcıların Aylık Hane Geliri

Katılımcıların aylık hane gelirleri incelendiğinde %27'sinin 2.000-6.000 arasında olduğu, %33'nün 6.000-10.000 arasında olduğu, %10'nun 10.000-14.000 arası olduğu, %20'sinin 14.000-20.000 arasında olduğu ve %7'sinin ise 20.000 ve üzeri olduğu görülmektedir. Bir katılımcı ise eşinin gelirini kendisiyle paylaşmadığını bu sebeple hane gelirini bilmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların aylık hane gelirleri incelendiğinde ortalama aylık gelirlerin 6.000 ile 14.000 arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda ekonomik olarak iyi seviyede olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 16: Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Durumu

Katılımcıların eşlerinin 19'u lisans mezunu 6'sı lise mezunu ve 5'i ilkokul mezunudur. Bu bağlamda katılımcıların eşleri genel olarak eğitilmiş ve çalışmaktadır.

Katılımcılara eşlerinin mesleği sorulmuş ve farklı meslek türünde cevaplar alınmıştır. Katılımcılardan 4 kişinin eşi bankacı, 5 kişinin mühendis, 8 kişinin serbest meslek, 2 kişinin ortak çalıştığı ve kalan 11 kişinin ise çeşitli meslek gruplarında çalıştığı öğrenilmiştir. Katılımcıların tamamının eşleri aktif olarak çalışmakta olup 3 kişinin eşi düzensiz olarak çalışmaktadır.

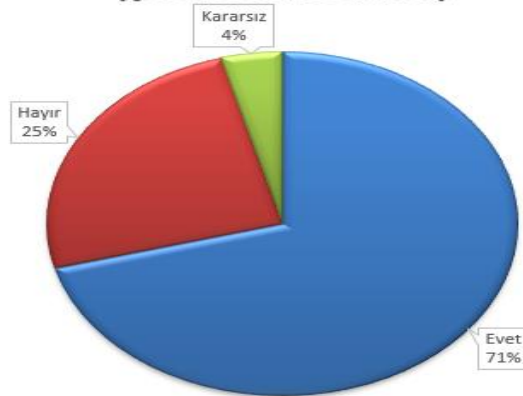
Katılımcılara 'Evlilik sözleşmeniz var mı' sorusu sorulmuş olup tamamının sözleşme yapmadığı görülmüştür. Katılımcılardan 2 kişi evlilik sözleşmesi yapmadığı için pişman olduğunu 2 kişi ise sözleşme yapmak istediğini söylemiştir. Evlilik sözleşmesine çoğu katılımcı olumlu bakmamakta olup girişimci olan 2 kadın boşanma durumunda malların ikiye bölünmesini istemediğini bu sebeple yapmak istediklerini ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılardan bir kişi ise boşanma sürecinde mal kaybı yaşadığını bu sebeple evlilik sözleşmesi yapmadığı için pişman olduğunu dile getirmiştir.

Katılımcılara kredi kartına sahip olma durumu sorulduğunda 23 katılımcı evet cevabını verirken 7 katılımcı hayır cevabını vermiştir. Katılımcılardan bir kişi aslında kredi kartının olduğunu fakat eşinden gizli kullandığını ifade etmiş sebebi sorulduğunda ise eşinin kredi kartı kullanmasına izin vermediğini söylemiştir.

Katılımcılara eşleri ile ortak hesaba sahip olma durumları sorulmuş ve 27 katılımcı ortak hesabı olmadığını söylerken 3 katılımcı ortak hesabının olduğunu söylemiştir. Katılımcıların çoğunluğu eşleriyle ayrı hesap kullanmaktadır.

Tablo 17: Çocuk Sahibi Olan Katılımcıların Nafaka Talep Etme Durumu

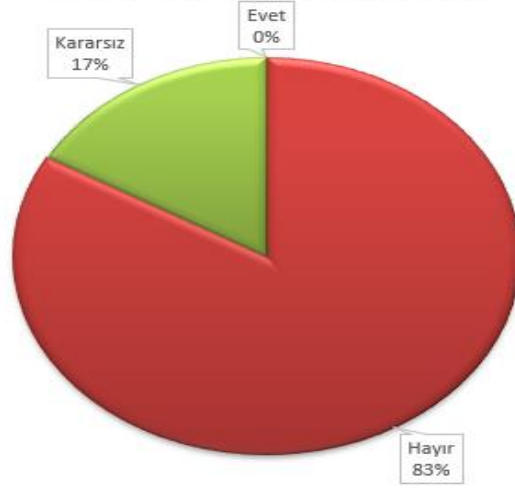
**Boşanma Durumunda Nafaka Talep Eder Misiniz?
(Çocuk Sahibi Olanlar)**

Çocuk sahibi olan katılımcıların nafakayı %71'i çocukları için talep edeceğini, %25'inin talep etmeyeceğini, %4'nün ise bu konuda kararsız olduğu tespit edilmiştir. Nafaka talep etme sebebi sorulduğunda boşanma durumu yaşandığı takdirde çocukların eğitim ve giderleri için nafaka talep edeceklerini kendi ihtiyaçları için etmeyeceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 18: Çocuk Sahibi Olmayan Katılımcıların Nafaka Talep Etme Durumu

**Boşanma Durumunda Nafaka Talep Eder Misiniz?
(Çocuk Sahibi Olmayanlar)**

Çocuk sahibi olmayan katılımcıların %83'ü nafaka talep etmeyeceğini, %17'si ise kararsız olduğu ifade etmiştir. Çocuk sahibi olmayan katılımcıların neredeyse tamamı nafaka talep etmemektedir. Sebebi sorulduğunda ise boşandıktan sonra eşlerine minnet duymak istemediklerini ve kendi paralarını kazandıkları için gerek duymadıklarını ifade etmiştir. Buradan hareketle nafaka talep etme ile çocuk sahibi olmanın arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Katılımcılardan boşanmış 3 kişi bulunmaktadır ve 2'si nafaka talep etmemiş 1 kişi ise nafaka talep etmesine rağmen alamamıştır. Bu kişilere sebepleri sorulduğunda ise şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ettim ama kendim için değil çocuklarım için fakat hiçbir zaman ödemedi kendi çalıştığı halde gelirini sadece emekli maaşı olarak gösterdi daha az ücret ödemek için ve ben çalışmıyordum o zaman çocuklarımla çok zor zamanlar geçirmiştik.” (K27, Sekreter,)

“Hayır, almıyorum. Zaten parası yoktu. Tüm evliliği boyunca ekonomik, fiziksel ve sözel şiddete maruz kaldım. Ekonomik şiddet boşanmamızda etkendi. Fiziksel şiddette çok fazla gördüm. Kendimi müdafaa etmeye çalıştım ama gücüm yetmedi.” (K22, İtalyan Aşçısı,)

Bu bağlamda boşanmış katılımcılar ekonomik şiddete maruz kalmış ve gelir kaybı yaşamıştır.

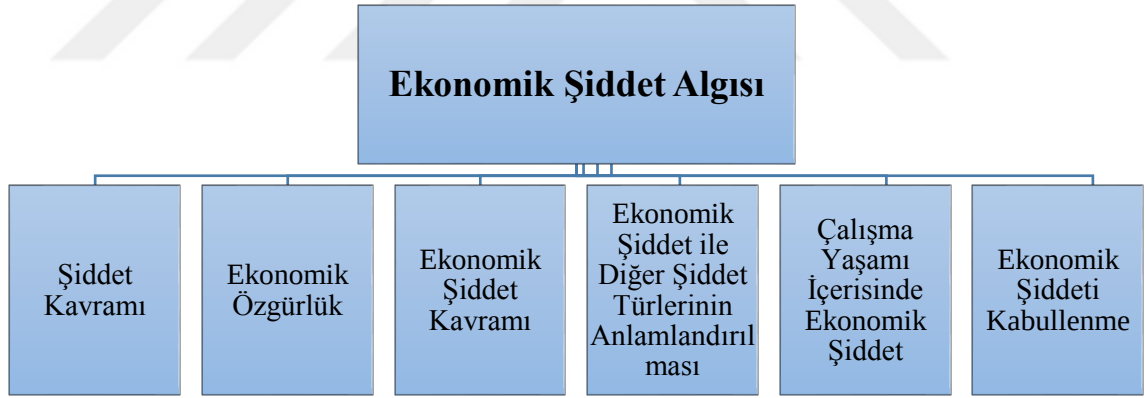
3.4.2. Ekonomik Şiddet Kavramının Farkındalığı Üzerine Bulgular

Eğitilmiş ve çalışan kadınların ekonomik şiddet farkındalığına ilişkin analizler 30 kadınla yüz yüze yapılmış mülakatlar ışığında değerlendirilecektir. Eğitilmiş ve çalışan kadınların ekonomik şiddet kavramına ilişkin farkındalığını anlamak üzere elde edilen veriler Nvivo 12 Pro uygulaması ile analiz edilmiştir

3.4.2.1. Ekonomik Şiddet Algısı

Nitelikli ve eğitilmiş kadınların ekonomik şiddet algısını ölçmek ve ekonomik şiddet nasıl tanımladıklarını, aile ve çalışma yaşamındaki ekonomik şiddeti anlamlandırmak üzere ekonomik şiddet algısı teması oluşturulmuş 6 farklı konu altında kavramsallaştırılmaya çalışılarak analiz edilmiştir.

Tema 1: Ekonomik Şiddet Algısı

Tema 1 altında oluşturulan ekonomik şiddet algısını ölçmek amacıyla katılımcılara farklı sorular sorulmuş ve bu sorular 6 farklı konu altında değerlendirilmiştir. Katılımcıların ilk olarak şiddet kavramını nasıl algıladıkları analiz edilmiş ve kadına yönelik şiddet türleri sorgulanmış olup toplumsal açıdan en çok hangi şiddet türlerinin yaşandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılar kadına yapılan her türlü kötü davranışı şiddet olarak değerlendirmiş ve kötü söz, kötü davranış gibi hareketleri özellikle vurgulamıştır.

“Kadına uygulanan şiddet bence bütün topluma uygulanan şiddettir. Bir kadın toplumun temel parçası olduğu için geleceğin bireylerin yetişmesini sağlayan en değerli parçada ki problemler geleceğimizi tehlike altına almaktan başka bir şey olamaz” (K1, Bankacı)

“Kötü davranış, kötü söz söylemek, çocuklarla ilgilenmemek, ev işlerine yardım etmemek, yorgun olduğunda onu anlamamak, duygularını anlamamak, hasta olduğunda yanında olmamak. Bence bunların hepsi şiddettir. Erkeğin eve gelişi gidiş saatlerinin belli olmaması yüzünden saatlerce beklemekte psikolojik şiddettir” (K17, Büro Personeli)

“Türkiye’de erkeklerin her hareketi kadına şiddet bence. Mesela daha bu sabah vapurla işe gelirken yaşadım. Erkek bacaklarını o kadar geniş açarak oturuyor ki biz 2 kadın büzüşüyoruz kenarda anlamıyorum nasıl bir saygısızlık ki kendilerinde her hakkı görüyorlar. Kadının parasını almak, dövmek hakaret hepsi şiddet bence” (K23, Memur)

*“Tehdit, baskı ve kontrol içeren fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik zarar görmemizi sağlayan her türlü davranışa **KADINA ŞİDDET** denir”*. (K24, Muhasebeci)

Katılımcılar şiddet türlerini özellikle fiziksel ve psikolojik olarak cevaplamıştır. Bazı katılımcılar ise fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik olarak çoklu cevap vermiştir. Bu bağlamda 30 katılımcıdan 28’i şiddet türü olarak fiziksel şiddeti görmektedir. Yine 30 katılımcıdan 24’ü psikolojik şiddeti ifade etmiştir. Ekonomik şiddeti ifade eden katılımcı sayısı 13, cinsel şiddeti ifade eden katılımcı sayısı 11 ve duygusal şiddeti ifade eden katılımcı sayısı 2’dir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre en çok bilinen şiddet türleri fiziksel ve psikolojik şiddet iken ekonomik şiddeti ifade eden katılımcı sayısının düşük olması önemlidir. Bunun sebebi ekonomik şiddet kavramının yaygın olarak kullanılmaması ve kadınların ekonomik şiddeti, şiddet türü olarak görmemesinden kaynaklanabilir. Şiddet türlerini ifade eden bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Fiziksel şiddetin ve psikolojik şiddetin daha fazla bilindiğini düşünüyorum. Ama her evin içinde kim bilir neler yaşanıyor. İnsanların, eşlerin birbirlerine ahlaki davranış biçimlerine uymayan tavırlarla yaklaşması şiddet doğurmasa da sorun yaratacak, eşlerin birlik beraberliği, ailenin birlikteliğini bozacağını düşünüyorum.” (K18, Öğretmen)

“Kadına uygulanan pek çok şiddet türü var. İlk aklımıza fiziki şiddet gelse de bence sözel şiddet çok daha önemli. Örneğin; benim annem 70 yaşında ve hala sözel şiddete maruz

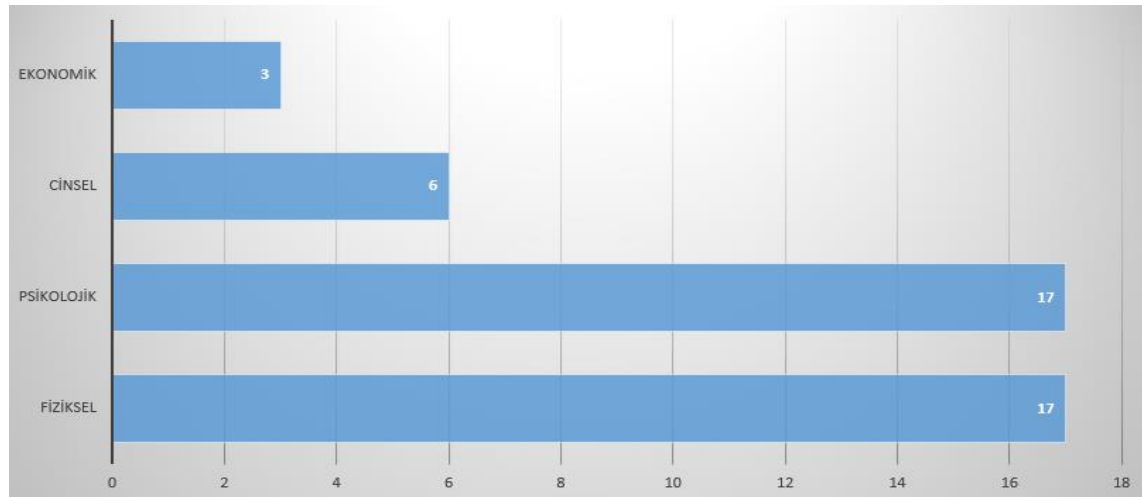
kalıyor. Sadece dayak atmayı şiddet olarak düşünmemeliyiz küfür, hakaret de çok büyük şiddet bence.’’ (K20, Girişimci)

‘‘Dayak gibi fiziksel şiddet, hakaret, baskı altında tutmak, kıskançlık gibi psikolojik şiddet, istemediği halde cinsel ilişkiye zorlamak gibi cinsel şiddet, parasına el koymak, çalışmasını önlemek gibi ekonomik şiddet türleri vardır. Sağlık alanında da çalıştığım için en fazla olanın fiziksel şiddet olduğunu görüyorum. Çünkü kadınlar çoğu şiddet sonucunda hastaneye geliyorlar.’’ (K30, Hemşire)

Tüm katılımcıların aynı fikirde olmaması araştırmaya farklılık katmakta ve şiddet türlerini anlamlandırma açısından farklı boyut getirmektedir. Tüm katılımcılardan farklı olarak bir katılımcı erkekleri haklı bulduğunu ifade etmiş ve özellikle sözel şiddetin abartıldığını ifade etmiştir. Çalışma açısından farklı bir bakış açısı olmakla beraber katılımcının yorumu kadınların hakkını aramasının bazı kesimlerde hoş karşılanmadığını görmek açısından önemlidir.

‘‘Fiziksel şiddetin ön planda olduğunu düşünüyorum eşi ya da yakınları tarafından dövülen çok kadına şahit oldum. Açıkçası ben işim gereği iki tarafla da çok görüştim ve ifadelerini aldım. Haklı olan tarafın erkekler olduğunu düşünüyorum kadınlar her durumu fazlasıyla abartıyor. Özellikle uzaklaştırma durumu çıktığından beri eşi evde kadına küfür etse gelip uzaklaştırma istiyorlar şiddet yaşandığını söylüyorlar. Kadınlar dediğim gibi çok fazla abartıyor bu durumu biraz sessiz kalmaları gerektiğini düşünüyorum.’’ (K26, Polis)

Tablo 19: Katılımcılara Göre Türkiye’de En Çok Yaşanan Şiddet Türleri

Grafiğin oluşturulma aşamasında katılımcılar birden fazla kodlama yapılabilecek görüş açıklamış ve Nvivo programı kullanılarak bu kodlar sayısal verilere aktarılmıştır.

Bazı katılımcılar sadece fiziksel şiddetin yaşandığını ifade ederken bazı katılımcılar ise hem fiziksel hem psikolojik şiddetin yaşandığını belirtmiştir. Bu sebeple verilen cevaplar çoklu şekilde ele alınmış buna göre oranlanmıştır. Katılımcılar Türkiye’de en çok yaşanan şiddet türü olarak fiziksel ve psikolojik şiddeti ifade etmiş ve oranları %39,5 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %14’ü cinsel şiddetin yaşandığını %3’ü ekonomik şiddeti yaşandığını ifade etmektedir. Katılımcıların verdiği cevaplara göre Türkiye’de ekonomik şiddet yaşanma oranı çok düşüktür fakat daha sonraki sorularda ekonomik şiddet yaşadığını ifade eden katılımcı sayısı artmaktadır. Bu ikili durum tezat oluşturmaktadır. Literatürde ifade edildiği gibi ekonomik şiddet somut etkiler bırakmaması ve farkındalığı diğer şiddet türlerine oranla daha az olan bir şiddet türü olması bakımından katılımcıların ekonomik şiddeti ifade etmemesi olağandır.

“Şiddet fiziksel veya psikolojik olabilir. Her ikisinin de bolca yaşandığını düşünüyorum. Psikolojik şiddet evliliklerde, sokakta, toplu taşımada, arkadaş gruplarında her türlü sosyal ortamda mevcut. Kadına biçilen roller ve beklentiler maalesef ağır, beklentilerin karşılanmaması veya genel kuralların dışına çıkılması durumundaysa psikolojik şiddet çok bariz yaşıyor.” (K3, Bankacı)

“Fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik. Bu şiddet türlerinden psikolojik ve ekonomik şiddetin daha çok yaşandığını düşünüyorum. Ancak fiziksel ve cinsel şiddet daha fazla açığa çıkıp üzerinde konuşulmaktadır.” (K5, Bankacı)

“Türkiye’de her ne kadar basında fiziksel şiddet haberleri ağırlıklı olsa da psikolojik şiddetin daha ağırlıklı olduğunu düşünüyorum. Kadının yok sayılması, aşağılanması, sevgi ve saygı gösterilmemesi durumunun toplumda fiziki şiddete göre daha fazla olduğunu düşünüyorum.” (K7, Bankacı)

“Fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, psikolojik şiddet. Türkiye’de Fiziksel şiddet görünür ama çalışan kadınlarda daha fazla yaşanan şiddet psikolojik şiddet bence.” (K9, Bankacı)

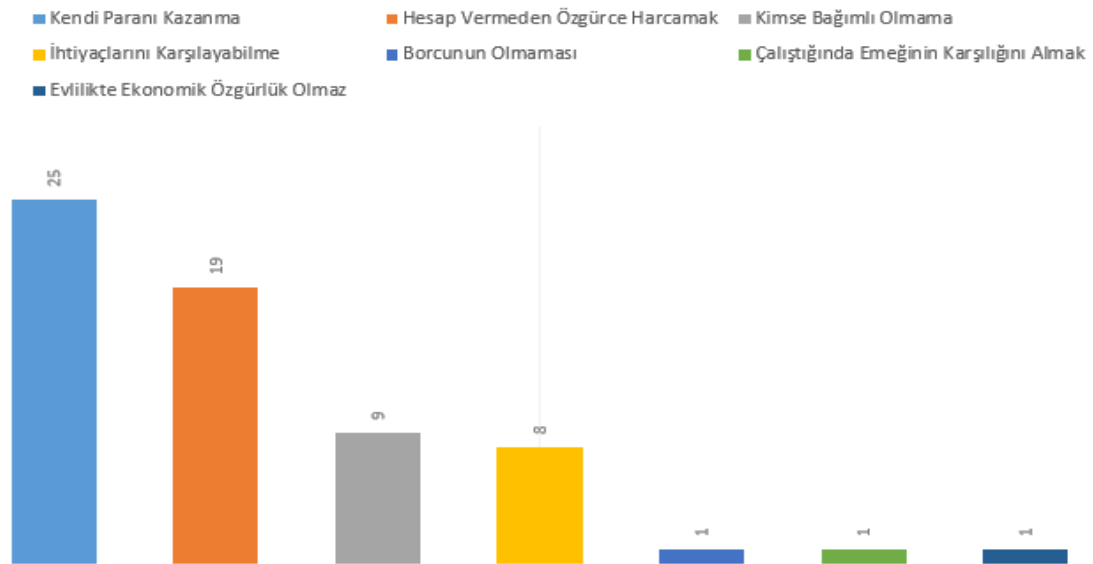
“Özellikle fiziksel şiddet çok fazla yaşıyor neredeyse her gün bir kadın öldürüyor. Çalışan kesimdeki kadında çok fazla şiddet görüyor ama açıklamıyorlar çok fazla tanık oldum bu duruma.” (K21, Güzellik Uzmanı)

“Türkiye’de özellikle psikolojik şiddet var bence yani bu illa eşinden gelmek zorunda değil kadın olduğun için sürekli baskı altında tutuluyorsun kıyafetinden yürüyüşüne her şey hakkında erkekler söz sahibi ve kadınlara baskı uygulamakta keza evliliklerde pek farklı değil.” (K23, Memur)

“En görünür şiddet türü fiziksel şiddet bence ama biz görmeyip duymadığımız içi diğer şiddet türlerini bilmiyoruz. Belki de en fazla yaşanan şiddet türü psikolojik şiddet ama somut deliller olmadığı için en çok fiziksel şiddet biliniyor.” (K29, Büro Personeli)

“Basında da en çok kadın cinayetleri gibi fiziksel şiddet yönelik haberler yapıldığı için en görülürü ve bilineni fiziksel şiddettir.” (K30, Hemşire)

Tablo 20: Katılımcıların Ekonomik Özgürlük Algısı

Katılımcıların ekonomik özgürlüğü tanımlamaları istendiğinde 30 katılımcıdan 25’i kişinin kendi gelirini kazanması olarak ifade etmiş ve ortak bir görüş belirtmişlerdir. Ekonomik özgürlük için en yoğun verilen ikinci ortak görüş ise 19 katılımcının ifadesiyle kazancını ya da gelirini hesap vermeden özgürce harcamak olmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre kişinin kendi kazancı olması ve kazancını özgürce harcaması ekonomik özgürlüğü ifade etmektedir. 30 katılımcıdan 9’u ekonomik özgürlüğü kimseye bağımlı olmama 8 katılımcı ise ihtiyaçlarını karşılayabilme olarak tanımlamıştır. 1 katılımcı ekonomik özgürlük için çalıştığında eməğinin karşılığını almak olarak ifade etmiş ve ekonomik özgürlüğü çalışma yaşamı içinde değerlendirmiştir. Yine bir katılımcı

ekonomik özgürlük ifadesinin evlilik kurumu içinde mümkün olmayacağını belirterek farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Ekonomik özgürlük konusunda bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“Ekonomik özgürlük bireysel olarak kazanılan paranın bireysel tüm ihtiyaçları karşılayabilecek yeterlilikte olmasıdır. Ülkemizde kadın-erkek ayrımı olmadan çok az sayıda insanın ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu düşünüyorum. Yeterli eğitim alamama, yeterli iş fırsatının bulunmaması ve gelir dağılımı eşitsizliği zincirleme reaksiyon göstererek ekonomik özgürlüğü yok ediyor. Hayatın sürdürülebilmesi için gerekli temel ihtiyaçların, barınma ihtiyacının ve sonrasında sosyal ihtiyaçların en azından bir seviyede karşılanıyor olması bana göre ekonomik özgürlük anlamına gelir.”
(K3, Bankacı)

“Bireyin gelirini kazanma özgürlüğü ve bu geliri istediği şekilde yönetebilme ve gelirini harcama konusunda kendi tercihlerini özgürce kullanabilmesidir.” (K7, Bankacı)

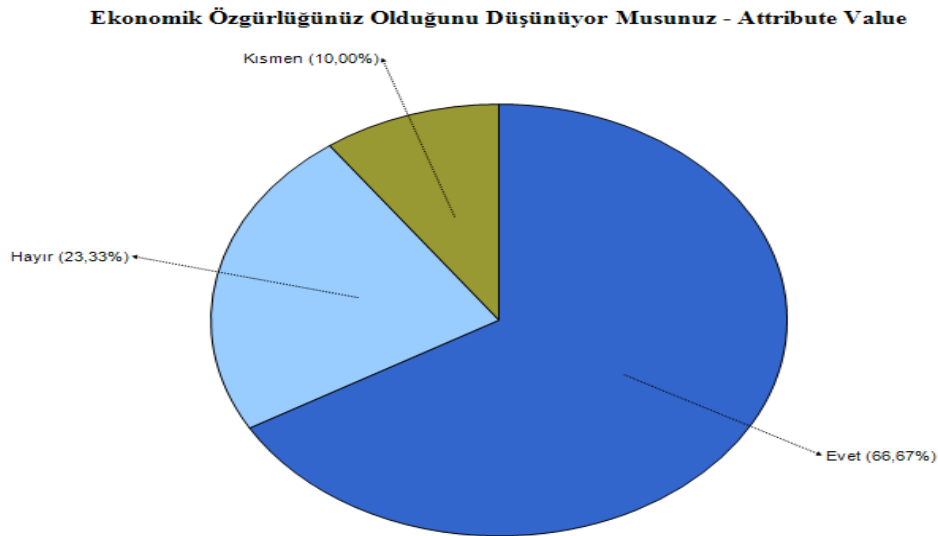
“Ekonomik özgürlük, kazancını dilediğinde harcamak, çalıştığında emeğinin karşılığını almak, kimseye para pul hesabı vermemek.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Bütün malvarlığının elinde olması ve borcun olmaması bu sayede rahatça harcama yapabilmektir bence.” (K16, Büro Personeli)

“Kadının çalışması, kendi parası, malı mülkü olmasıdır.” (K30, Hemşire)

“Evlilik kurumu içerisinde ekonomik özgürlük olabileceğini pek düşünmüyorum.”
(K6.Bankacı)

Tablo 21: Katılımcıların Ekonomik Özgürlük Durumları

Katılımcılara ekonomik özgürleri sorulduğunda %66'sı evet cevabını vermiştir. Katılımcıların tamamının çalışma hayatı içinde olması ve düzenli gelirleri olmasına rağmen ekonomik özgürlüğünün olmadığını söyleyen katılımcıların oranı %23'tür. Kadınların geliri olmasına rağmen ekonomik anlamda özgür hissetmemesi ekonomik şiddet yaşadığının ilk göstergesidir. Kadının gelirini rahatça harcayamaması ve gelirinin elinden alınması gibi ekonomik şiddet göstergelerini yaşayan ve bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Ekonomik özgürlüğüm olduğunu düşünmüyorum. Para kazanıyorum ama dilediğim hiçbir şeyi yapamıyorum, keyfimce harcayamıyorum.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Eşim sürekli borç yapan biri elimden paramı almasa da hep onun borçlarını ödemek zorunda kalıyorum ve sonuç olarak bana harcayabileceğim para kalmıyor ayrıca sadece ekonomik anlamda değil hiçbir alanda özgür olduğumu düşünmüyorum.” (K17 Büro Personeli)

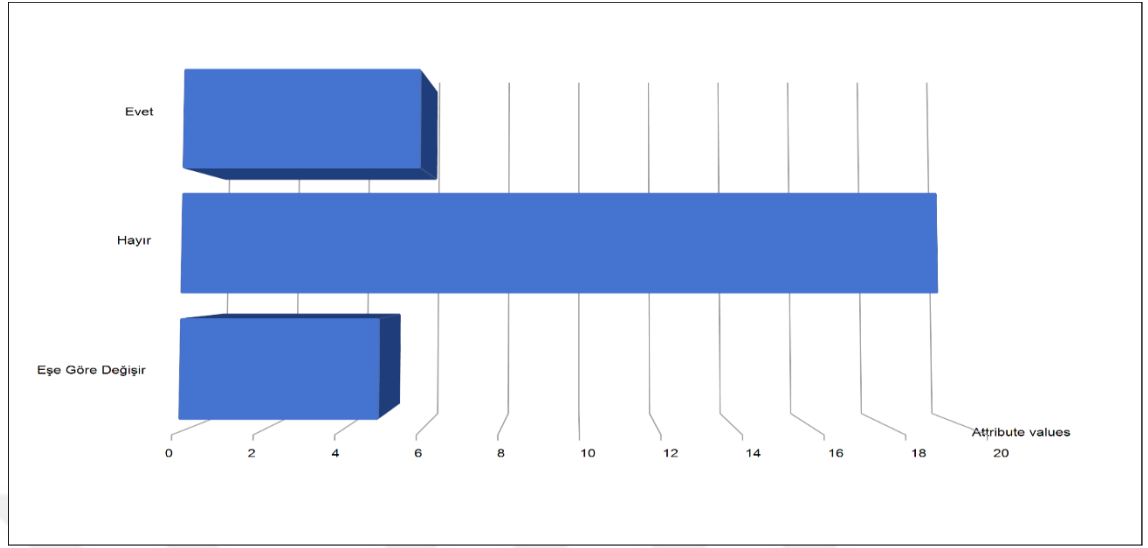
Bazı katılımcılar ise tam olarak özgür olmadıklarını fakat gelirleri olduğu için biraz daha iyi durumda olduklarını ifade etmişlerdir. Bu katılımcılar ekonomik şiddete maruz kalmakta fakat gelirlerinin olması onlar için rahatlatıcı bir motivasyondur. Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Hayır düşünmüyorum ama yine de ev hanımlarından daha iyi durumdayım sonuçta kendime ait gelirim var.” (K15, Büro Personeli)

Boşanmış olan 3 katılımcı ise evli oldukları zaman ekonomik özgürlüklerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Evlilik süresince ekonomik şiddet yaşayan kadınlar boşandıktan sonra ekonomik özgürlüklerine kavuştuklarını ifade etmiş olup bu konuyu bir katılımcı şöyle yorumlamıştır:

“Evliyken hayır şu an evet. Hiçbir evli kadının özgür olacağına da inanmıyorum çok nadir eğitimli erkeklerle olan olsa da ben dahil çoğu kadın özgür değildir.” (K23, Memur)

Tablo 22: Eş Geliri ile Ekonomik Özgürlük İlişkisi

Katılımcılara eş i zengin olan bir kadının ekonomik özgürlük durumu sorulduğunda 3 farklı görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların %63'ü zengin bir kişiyle evlilik yapmış olan kadının ekonomik özgürlüğünün olmayacağını, %20'si özgür olabileceğini, %17'si ise bu durumun eşe göre değişeceğini ifade etmiştir. Katılımcıların bu konudaki ağırlıklı görüşleri özgür olamayacağı yönünde olmaktadır. Katılımcıların ekonomik özgürlük algısı yoğunlukla kadınların kişisel olarak para kazanması yönünde olmasından dolayı eş i tarafından gelir sahibi olan kadının özgür olamayacağı düşüncesi daha ağırlıktadır. Bu görüşe sahip katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Özgürlük tanımı öncelikle bireysellik taşıdığından kadın veya erkeğin eş i dolayısıyla ekonomik özgürlüğe sahip olması bana göre mümkün değil.” (K3, Bankacı)

“Sahip olabileceğini düşünmüyorum. Evet belki rahat bir yaşantısı olur ancak bir küçük tartışmada bu konunun geçmesi kadını psikolojik olarak yaralayacaktır.” (K13, Akademisyen)

“Hayır. Özellikle bu zamanda evliliğe güvenerek hareket etmek bana saçma geliyor. Sonuçta sadece eş ine bağlı şekilde yaşarsan geleceğin güvende olmaz ve özgür olabileceğini düşünmüyorum.” (K15, Büro Personeli)

Katılımcıların %20'si eş inin gelir seviyesi sebebiyle kadının ekonomik özgürlüğe sahip olabileceğini ifade etmiştir. Katılımcılar gelir seviyesi ile ekonomik özgürlük arasında

ilişki kurduğu gözlemlenmiş ve ekonomik özgürlük ile zenginlik kavramını bağdaştırdıkları tespit edilmiştir. Bu katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir:

“Eğer eş, evin ailenin geçimini sağlayabiliyor, kadına mahrumiyet yaşatmıyorsa kadının da ekonomik güvencesi olacaktır.” (K18, Öğretmen)

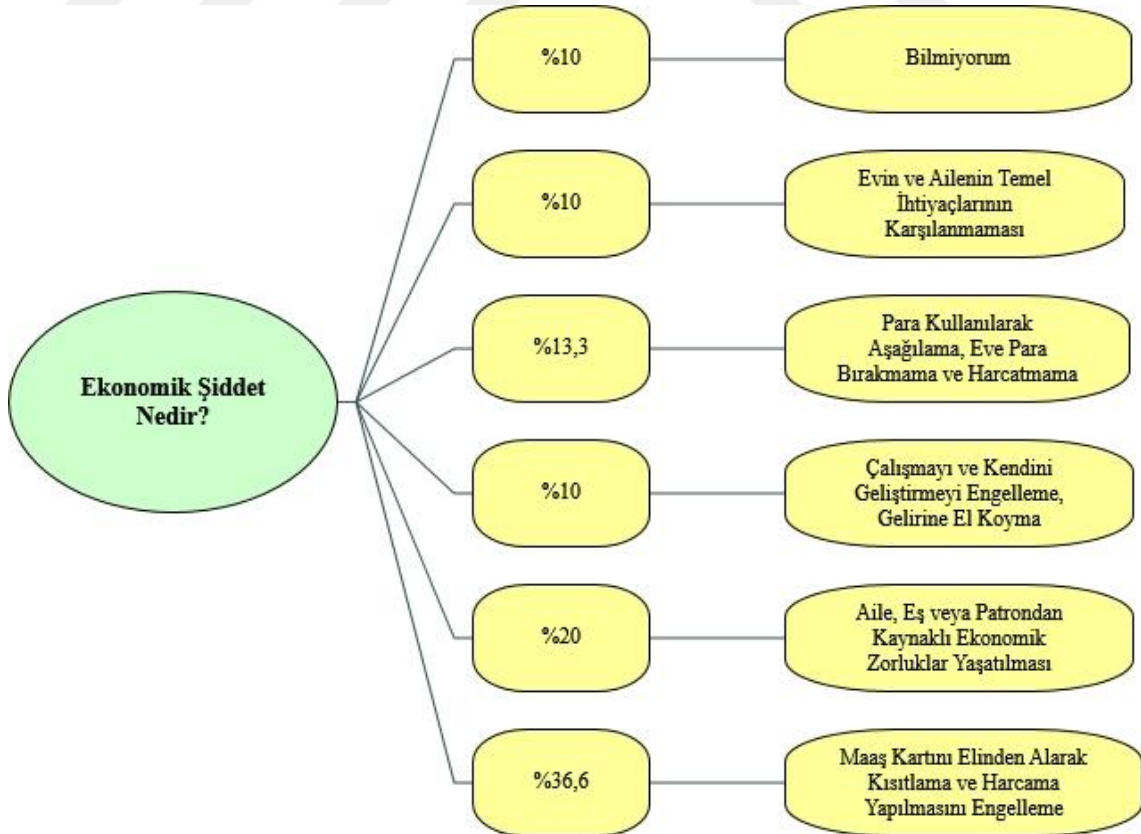
“Evet sahiptir. Çünkü rahat yaşar ve ekonomik anlamda her istediğine sahiptir.” (K19, Girişimci)

“Bence sahiptir. Özellikle eşi kısıtlama yapmıyorsa özgürdür. Benim kuzenim çok zengin biriyle evli ve mükemmel bir hayat yaşıyor bence özgür” (. K25, Öğretmen)

Katılımcıların %17’si eşin gelir seviyesi ve ekonomik özgürlük arasındaki ilişkiyi kişisel özelliklerle bağdaştırmış ve eşin kişiliğine göre bu durumun değişebileceğini ifade etmişlerdir. Bu görüşteki bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Eşinin nasıl biri olduğuna bağlı bence. Eş para hesabı yapan, para ile tahakküm kurmaya çalışan biri değilse, kadın dilediğince yaşayabiliyor, harcayabiliyor, rahat bir yaşam sürüyorsa o zaman özgürdür. Ama parası ile kadını eziyor, varlık içinde yokluk yaşıyorsa kadın özgür değildir.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

Tablo 23: Ekonomik Şiddet Farkındalığı

Katılımcıların ekonomik şiddet farkındalığını öğrenmek amacıyla ekonomik şiddeti tanımlamaları istenmiş olup cevaplar 6 farklı görüş altında toplanmıştır. Katılımcıların %36'sı maaş kartını elinden almanın ve kadının harcama yapmasını engellenmesinin ekonomik şiddet olduğunu ifade ederken %20'si aile, eş ya da patrondan kaynaklanan ekonomik zorlukları şiddet olarak tanımlamıştır. Katılımcıların %13'ü ekonomik şiddeti parayı kullanarak kadını aşağılama ve eve para bırakmama olarak tanımlarken %10'u çalışmayı ve kendini geliştirmeyi engelleme olarak tanımlamıştır. Katılımcıların yine %10'u evin ve ailenin temel ihtiyaçlarını karşılamama olarak tanımlamış olup son %10'luk kısım ekonomik şiddetin ne olduğunu bilmediklerini ifade etmiştir. Katılımcıların tamamının görüşleri doğru olmakla beraber ifadeleri ekonomik kontrol bağlamında olmakta, çalışma hayatındaki ekonomik şiddet ve ekonomik sömürü üzerine ifadeleri bulunmamaktadır. Ekonomik şiddeti sadece ailenin ihtiyaçlarını karşılamamak olarak düşünmek basit kalacak ve ekonomik şiddetin boyutunu hafifletecek bir söylem olacaktır. Bu sebeple ekonomik şiddet çok daha kompleks yapıda bir kavramdır. Literatürde belirtilen Adams ve arkadaşlarının ekonomik şiddet ölçeği 28 sorudan oluşmakta ve her biri ekonomik şiddet içeren durumları ifade etmektedir. Bu sebeple ekonomik şiddet farkındalığının düzeyinin yüksek olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca katılımcılar ekonomik şiddeti sadece aile içinde tanımlamış olup çalışma hayatındaki ekonomik şiddetten bahsetmemektedir. Eşit iş eşit ücret, yan haklar, terfi gibi çalışma yaşamında faaliyet gösteren ekonomik şiddet katılımcılar tarafından belirtilmemiştir. Bu da ekonomik şiddete tek yönlü bakıldığına ve ekonomik şiddet kavramının yüksek oranda katılımcılar tarafından detaylı olarak bilinmediğini göstermektedir.

Katılımcılara ekonomik şiddetin neden yaşandığı sorulduğunda cevaplar ağırlıklı olarak ataerki toplum yapısı, kadının özgüveninin olmaması, eğitimsizlik, erkeğin kişilik yapısı ve kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması gibi sebepler etrafında yoğunlaşmıştır. Ekonomik şiddetin nedenlerine ilişkin bazı katılımcıların görüşleri şöyledir:

“... Ekonomik şiddette kişinin eğitim durumu, psikolojik sağlığı etkilidir diye düşünüyorum. Güçsüz olan kadın ve yetişirken ataerki bir anlayışla büyüyen/ büyütilen kadınlar yetişkin birey olduklarında ekonomik özgürlüğünü almakta zorlanır, ekonomik şiddete açık konuma gelirler.” (K9, Bankacı)

“İlk sebep bireylerin eğitimsizliğidir. Erkek eğitimsizliği sebebiyle eşini buna zorlar ve eşi de eğitimsizliği sebebiyle buna izin verirse ekonomik şiddet oluşur. Bu konuda kişiliği gelir düzeyinin daha üstünde tutuyorum. Babamın gelir düzeyinin çok düşük olmasına rağmen anneme bir ekonomik şiddet uyguladığını düşünmüyorum.” (K13, Akademisyen)

“Erkekler yüzünden olduğunu düşünüyorum. Kadının ekonomik olarak beceriksiz olduğunu düşünen çok erkek var ve kadına hak tanımayan da çok erkek var. Kadının çalışması belki biraz daha etkili olsa da her kadın için tehlike vardır bence.” (K17, Büro Personeli)

“Ataerkil bir toplumda yaşadığımız için geçmişten bu yana hep erkek hükümdarlığı olduğu gösterildiği için ve kadınların kendilerinden daha başarılı olduklarını ve kendi başlarına da bir şeyleri becerebildiklerini hazmedemedikleri için **KADINLAR EKONOMİK ŞİDDET YAŞAMAYA MAHKUMDUR.**” (K24, Muhasebeci)

“... Kadınların çoğu eğitimsizlikten, eşlerine karşı kendilerini ifade etmekten yoksun olduklarından ya da eşlerinden korktuklarından, boşanmaktan korktuklarından, ayakları üzerinde durabilecek güvene sahip olmadıklarından ekonomik şiddet yaşarlar. Diğer şiddet türlerini tüm kadınlar biliyor ama ekonomik şiddet konusunda tam bir bilinç, bilgi sahibi olunduğunu sanmıyorum.” (K30, Hemşire)

Katılımcıların bazıları ekonomik şiddetin nedenleri arasında çocuklarına bakmak zorunda olup çalışma hayatına devam edememelerini ifade etmiştir. Kadınlar çalışma ve aile yaşamı arasında ikiye bölünüp birini tercih etmekte zorunda kalabilmekte ve bu durum kadının ekonomik şiddete uğramasına zemin hazırlayabilmektedir. Katılımcıların ekonomik şiddetin etkisine ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“... Çalışmayan nice eğitimli kadın var, bu bir tercih meselesi tabii ki. Çocuğuna bakmak için çalışmayan nice eğitimli kadın var bildiğim. Ama çalışmamak koca eline bakmak demek. Çalışmadıkça tecrübeden uzak kalınıyor. Zor bir gün gelip çalışmak gerektiğinde ne olacak bunu düşünmeleri lazım. Çocuklar belli bir yaşa geldiğinde kadınlar çalışmaya hayatına dönüp kendi paralarını kazanmazlarsa ekonomik şiddete maruz kalabilirler.” (K11, Doktor)

“... Kadınlar, güçsüz oldukları için, mecbur kaldıkları için ekonomik şiddet yaşarlar. Hele bir de çocuklar varsa, kadının çaresizliği daha da artıyor. Elin ayağın bağlanıyor.

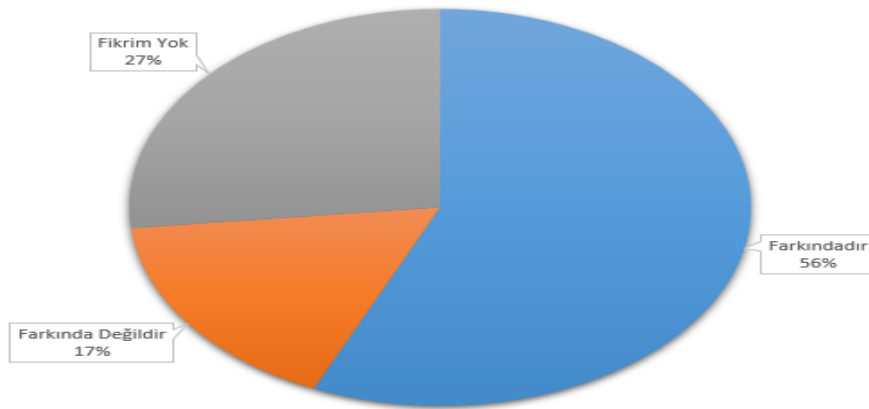
Aileden de destek yoksa. Kadın hem ekonomik şiddete hem diğer şiddet türlerine katlanmak zorunda kalabilir.'' (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

Katılımcılar ekonomik şiddetin nedenlerine ilişkin farklı 2 görüş belirtmiştir. Ekonomik şiddet olgusunda, suçlu olan tarafın kadınlar olduğunu, erkeklerin kadınlara baskı uygulamadaki haklılığını ifade eden bu görüşler ataerkil toplum yapısının kadınlar üzerindeki etkisini ve kadının kadına uyguladığı ekonomik şiddeti anlamak açısından önemlidir. Ayrıca bu katılımcıların ifadelerine göre ekonomik şiddet kavramı hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve ekonomik şiddet olarak tanımladıkları durumun aslında ekonomik şiddet olmaması nedeniyle kavram hakkında bilinç sahibi olmadıklarını göstermektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

''Geçim sıkıntısı yaşamak ekonomik şiddettir. Kadınların çoğu, azla yetinmek istemiyor. Günümüzde özenilecek çok şey var etrafımızda. Özellikle gençler özentileriyle hayatlarını kurmaya çalışıyorlar. Azla yetinmeyi, olana şükretmeyi bilmiyorlar. Kadınlar, özgür olmakla eşlerine eşe yakışır davranmak arasında yanlış davranışlar sergiliyorlar. Eğitimli kadınların çoğu kendi paramı kazanırım, kimse bana karışamaz derlerse evdeki huzur kaçacaktır. Evin bereketi de kaçacaktır. Bu durum kadının eğitiminden ziyade davranışlarıyla, hayata nasıl baktığı, ihtiyacından fazlasına, lükse düşkünlüğü ile ilişkilidir''. (K18, Öğretmen)

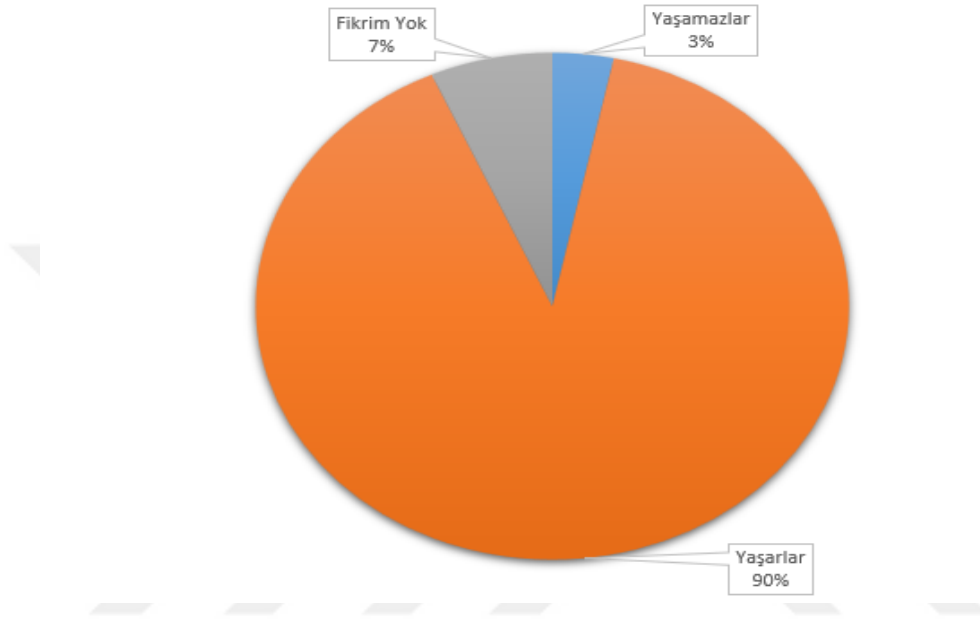
''Kendileri yüzünden bence. Aşırı harcama yapıyor kadınlar ve erkekler buna müdahale etmek için baskı uygulamak zorunda kalıyor. Ayaklarını yorganlarına göre uzatsalar bence ekonomik şiddet kalmaz.'' (K26, Polis)

Tablo 24: Katılımcılara Göre Nitelikli ve Eğitimli Kadınların Ekonomik Şiddet Farkındalığı

Katılımcılara nitelikli ve eğitimli kadınların ekonomik şiddet farkındalığı sorulmuş ve %56'sı kadınların farkında olduğunu, %17'si farkında olmadıklarını ve %27'si bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 25: Katılımcılara Göre Nitelikli ve Eğitimli Kadınların Ekonomik Şiddet Yaşama Durumları

Katılımcılara nitelikli ve eğitimli kadınların ekonomik şiddet yaşama ihtimali sorulduğunda neredeyse tamamı yaşayacaklarını ifade etmiş sadece bir katılımcı kadınların buna izin vermeyeceğini ifade etmiştir. Katılımcıların ifadelerine kadının eğitimli olması ekonomik şiddeti önleyici bir motivasyon değildir. Katılımcıların nitelikli ve eğitimli kadınların ekonomik şiddet farkındalığı ve yaşama durumlarına ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Nitelikli, eğitimli insanların tamamı ekonomik şiddet altındalar. Çalışanların işsiz kalma, çalışmayanlarınsa iş bulamama ihtimallerinin yüksek olduğu ülkemizde bence kadın-erkek herkes ekonomik şiddetin gayet farkındalar. Tabii ki coğrafi olarak kadınların bu şiddete erkeklere göre çok daha fazla maruz kalması söz konusu. Ben de kendi adıma her gün işimi kaybetme ve sonrasında mevcut işime denk başka bir iş bulamama korkusuyla ekonomik şiddeti net bir şekilde yaşıyorum. (K3, Bankacı)

“Nitelikli, eğitilmiş kadınlar da ekonomik şiddet yaşayabilir. Eğitilmiş bayanın çalışmayıp eşine bağımlı olması veya çalışsa bile gelirler arasındaki yüksek fark kadının ekonomik şiddet görmesine sebebiyet verebilir.” (K7, Bankacı)

“Nitelikli, eğitilmiş kadınların tamamının ekonomik şiddetin farkında olduklarını söylemek mümkün değil bence. Nitelikli ve eğitilmiş kadınların da ekonomik şiddet yaşamalarının mümkün olabileceğini düşünüyorum.” (K9, Bankacı)

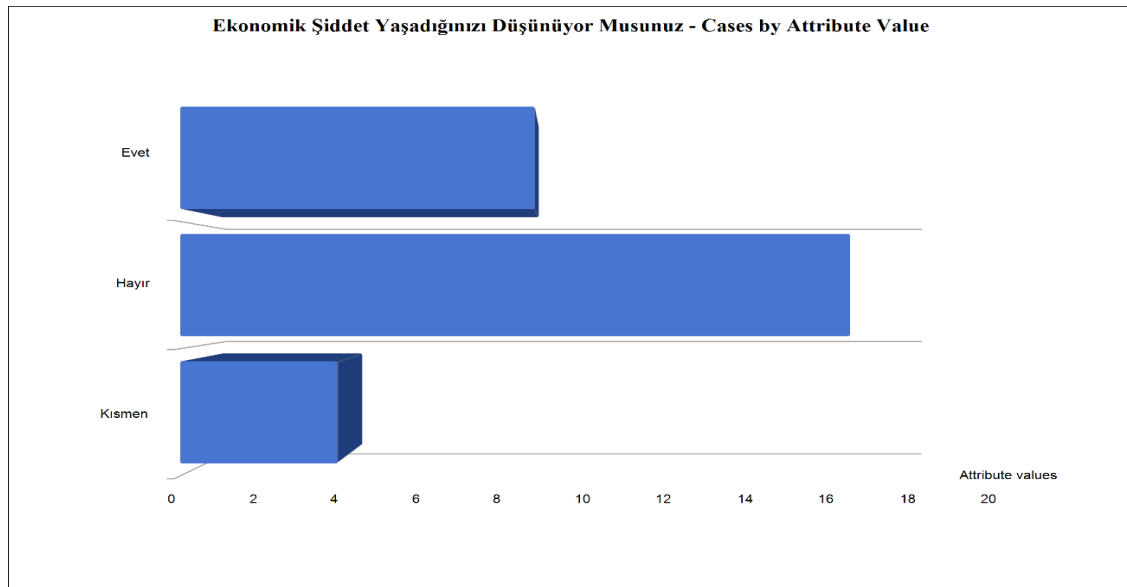
“Eğitilmiş kadınların şiddetin farkında olduğunu ama geçmişte öğretilen kalıpların içerisinde de hala çıkmadıklarını düşünüyorum. Ekonomik şiddeti herkes yaşayabilir.” (K13, Akademisyen)

“Evet bence en çok onlar farkındadır ve ben daha çok ekonomik şiddete maruz kaldıklarını düşünüyorum. Geliri olduğu için ya ev giderleri kadının üstüne kalıyor ya da elindeki parayı alıyorlar.” (K15, Büro Personeli)

“Bence farkındalardır çünkü eğitilmiş kadın daha bilinçlidir. Ama bu ekonomik şiddet yaşamalarını engellemez dediğim gibi biz erkeklere bağımlıyız öyle yetiştirdiler çünkü. Eğitimle ekonomik şiddetin ilgisi tabi ki var ama asıl olay toplum yapısı bence erkekleri de bu şekilde yetiştiriyoruz çünkü.” (K20, Girişimci)

“Çok farkında olunmayan bir şiddet olduğunu ve farkında olunmadan da bu şiddete maruz kalabilen kadınlar olduğunu düşünüyorum.” (K23, Kimyager)

Tablo 26: Katılımcıların Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Durumu

Katılımcılara ekonomik şiddet yaşama durumları sorulmuş ve 3 farklı cevap alınmıştır. Katılımcıların %56'sı ekonomik şiddet yaşamadığını, %30'u ekonomik şiddet yaşadığını ve %13'ü kısmen ekonomik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Görüşmenin başında ekonomik şiddet yaşamadığını ifade eden 2 katılımcının ekonomik şiddet davranışlarına maruz kaldığı ve bunun bilincinde olmadıkları tespit edilmiştir. Yine ekonomik şiddet yaşamadığını ifade eden 2 katılımcı geliri olmasaydı ekonomik şiddet yaşayabileceğini düşünmekte ve ileride böyle bir durumla karşı karşıya gelme ihtimali olduğunu ifade etmiştir. Bu durum ekonomik özgürlüğü olan kadınların kendilerini daha güvende hissetmesi olarak ifade edilebilir. Bir katılımcı ise eğer eşinden fazla gelir sahibi olsaydı ekonomik şiddete maruz kalacağını düşünmektedir. Katılımcının bu görüşü ataerkil toplum yapısı sebebiyle, erkeğin gelirinin fazla olması gerektiği düşüncesi kadınların ekonomik şiddete uğramalarına zemin oluşturmasını destekler niteliktedir.

Ekonomik şiddet yaşadığını ifade eden katılımcılar çoğunlukla harcamalarına karışıldığını ve kısıtlandıklarını ifade etmektedir. Katılımcıların tamamının meslek sahibi ve ekonomik özgürlüğü olan kadınlar olmasına rağmen kendi kazançlarını özgürce harcayamamaktadır. Bu durumu yaşayan bir katılımcı şöyle ifade etmektedir:

“Tabi ki yaşıyorum. Ne kadar kazandığının bir önemi yok ki eşim artık alma derse mecbur sözünü dinlemek zorundayım.” (K20, Girişimci)

Ekonomik şiddet yaşayan iki katılımcı çaresiz olduklarını ve ailelerinden destek görmediklerini ifade etmiştir. K17 kodlu katılımcı ekonomik şiddetin yanı sıra fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu katılımcı babası tarafından da ekonomik ve fiziksel olarak istismar edildiğini ve çaresiz kaldığını anlatmıştır. Ekonomik şiddetin diğer şiddet türlerine zemin hazırlayan ve kadını savunmasız bırakan bir şiddet türü olduğu bu katılımcının ifadeleriyle çok net anlaşılmaktadır.

“Evlendiğim günden beri ekonomik şiddet görüyorum. Sadece ekonomik olsa yine iyi diye düşünebilirim ama ben hem fiziksel hem cinsel şiddette görüyorum. 1 yıl önce eşim tarafından aldatıldığımı öğrendim ve ondan önce de sürekli fiziksel şiddet uyguluyordu. Bir keresinde burnum kırıldı hatta nişanlıyken de kaşımı patlatmıştı. Neden evlendin peki diye soracak olursan ben ailemden de hem ekonomik hem fiziki şiddet gördüm. Babam annemi çok döverdi ve bizi de. Evliyim mesela babam hala elimden paramı alır belki evlenince daha rahat ederim dedim ama maalesef eşim daha kötü çıktı. Aldatıldığımı öğrendiğimde boşanmak istedim ve yolda arabayla beni ezmeye çalıştı sürekli tehdit etti

hatta benden boşanırsan kezzap atarım sana demişti çok korkmuştum. Darp raporlarım var uzaklaştırma talep ettim ama işe yaramadı bırakmıyor beni ve hala beni aldatıyor. Çocuklarla da hiç ilgilenmez çocuklarımın önünde bu şiddet olayları yaşandığı için onlarda çok fazla etkileniyor hatta büyük oğlumun şiddete eğilimi var diye öğretmeni psikolojik destek almamız gerektiğini söyledi. Hem ailemden hem eşimden şiddet gördüğüm için bende destek aldım ama maalesef işe yaramadı. Boşanıp kurtulamadığım için düzeleliyorum ve sürekli borç yapıyor ve hepsini ben ödemek zorunda kalıyorum.” (K17, Büro Personeli)

“Ben yaşıyorum ve nereye ne zamana kadar böyle gideceğini de bilmiyorum. Çocuklar küçük, ailemden de bu konuda bir yardım, destek görebileceğimi hiç sanmıyorum.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

Evliliğini bitirmiş olan katılımcıların boşanma kararı almasında ekonomik şiddetin etkili olduğu ve iki katılımcının ekonomik şiddet nedeniyle boşandığı tespit edilmiştir. Ekonomik şiddet sebebiyle boşanan bir katılımcının ise ayrıldıktan sonra dahi bu durumdan kurtulamadığı ve istihdamının sabote edildiği tespit edilmiştir. Evlilik içinde ve boşanma süresinde ekonomik şiddete maruz kalan kadınlarda psikolojik bozukluklar gözlenmiş ve bazı katılımcılar yaşadıklarının etkisinden kurtulamadıklarını ifade ederken bazıları psikolojilerinin zor düzeldiğini ifade etmiştir. Kadınlar boşanma süresinde gelir kaybı, adil olmayan mal paylaşımı ve nafaka gibi sebeplerle ekonomik şiddet tehdidi altındadır. Bu duruma ilişkin boşanmış olan katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Evliliğim süresince ve boşanırken ekonomik şiddeti sürekli yaşadım. Eve doğru düzgün bakmazdı ve ihtiyaçlarımızı gidermezdi. O zaman aktif çalışma hayatım yoktu düzenli gelirim yoktu evde yapabileceğim işler alırdım dışarıdan sabaha kadar boncuk işlerdim mesela ihtiyaçlarımızı gidermek için. Ailem bana para verirdi elimden alırdı o parayı da. Şu an oturduğu ev alınırken çok para verdim ben ama boşanırken bizi o evden kovdu ve ben evsiz kaldım. Türk vatandaşlığım olmadığı için boşandığımız anda sınır dışı edildim ve çocuklarım için kaçak yollardan geri geldim. Tarlada, tuvalette her yerde çalıştım o zaman sırf çocuklarıma bakabilmek için ve maddi anlamda desteği geçtim çalıştığım yerlere gelip işten kovulmam için her şeyi yapardı. Boşandıktan sonra bile yıllarca ekonomik şiddet gördüm.” (K27, Sekreter)

“Evet. Bütün hesapları ben öderdim. Evi ben geçindirirdim ama yine de her türlü şiddete maruz kalırdım.” (K22, İtalyan Aşçı)

“Evet yaşıyordum hem de çok şiddetli. Kendi kazancım olmasına rağmen kendim için oje bile alamazdım her şeyimi kısıtlardı buna karşılık kendi maaşının tamamını alkole verirdi çok yoğun ekonomik şiddet gördüm.” (K23, Memur)

“Evli olduğum süreçte ekonomik şiddet, fiziksel şiddet, psikolojik şiddet yaşadım. İş fiziksel şiddete dönüştüğünde de ayrılma kararı aldım.” (K30, Hemşire)

Ekonomik şiddet aile hayatında yaşanabileceği gibi çalışma hayatında da karşımıza çıkmaktadır. Çalışma hayatında ekonomik şiddete maruz kaldığını ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Ben de kendi adıma her gün işimi kaybetme ve sonrasında mevcut işime denk başka bir iş bulamama korkusuyla ekonomik şiddeti net bir şekilde yaşıyorum.” (K3, Bankacı)

Bazı katılımcılar ise farklı sebepler doğrultusunda tam olarak olmasa da dolaylı olarak ekonomik şiddet yaşadıklarını düşünmektedir. Bir katılımcı dolaylı olarak yaşadığı ekonomik şiddeti şu şekilde ifade etmektedir:

“Hem evet hem hayır. Çok fazla baskı altında değilim ama sonuçta harcamalarımın hesabını veriyorum.” (K29, Büro Personeli)

Bir katılımcı ifadesinde erkeğin eve daha çok bakması gerektiğini söylüyor. Bu söylem cinsiyetçi bir yaklaşım olmakla beraber kadınların ev geçimi konusunda ikinci planda olmaya itmektedir. Bu katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Yani direk ekonomik şiddet yaşadığımı söyleyemem ama dolaylı olarak evet. Açık konuşmak gerekirse eşim çok alkol alan biri ve sigortasız çalışıyor. Bende bu durumlardan çok rahatsızım sonuçta o bir erkek ve eve daha çok bakması gerekiyor bunlar olmadığı için bende ekonomik şiddet yaşadığımı düşünüyorum.” (K15, Büro Personeli)

Samsun’da ŞÖNİM’e başvuran kadınlar üzerinde yapılan bir araştırma da kadınların en fazla fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Araştırma da fiziksel şiddete maruz kalan kadınların ortak özelliği olarak ekonomik özgürlüklerinin olmaması, istihdam sorunu yaşamaları olarak tespit edilmiş ve bu kadınların çocuklarına bakamayacağı düşüncesi ile şiddeti kabullendiği ifade edilmiştir (Kumcağız vd., 2018:412). Bu

çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş katılımcılara ekonomik şiddet ile diğer şiddet türlerinin arasındaki ilişki sorulmuş ve 30 katılımcıdan 24'ü ilişki olduğunu ifade etmiş, 3 katılımcı ilişki olmadığını erkeğin kişiliğine bağlı olduğunu ifade ederken 3 katılımcı bu soruya yorum yapmamıştır. Literatürde ifade edilen ekonomik şiddet ile diğer şiddet türlerinin ilişkisi olma durumu katılımcıların cevabıyla desteklenmiş ve ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bazı katılımcılar ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasındaki ilişkiyi şu şekilde yorumlamıştır:

“Kesinlikle ilişki vardır. Şiddete başvuran erkeklerin empati kuramaması, Kıskançlık, kendi kusurlarını inkar etme davranışları ekonomik koşullarla ilgilidir.” (K1, Bankacı)

“Vardır bence şiddetin bir tanesi uygulanmaya başlayınca diğerleri de geliyor ve sonuçta hepsi de baskıya dayanıyor.” (K17, Büro Personeli)

“Vardır çünkü her şey ekonomiyle başlar. Ekonomik şiddet ile maddi sıkıntı görürsün ama devamında parasız kaldığın zaman fuhuşa bile sürüklenebilirsin. Evini geçindirmek için istemediğin bir yerde çalışabilirsin o yüzden kesinlikle ilişkilidir.” (K20, Girişimci)

“Kendi yaşadıklarımın yola çıkarsam şiddet aslında yavaş yavaş gelişti. Önce sözlü, psikolojik sonra ekonomik ve en son fiziksel şiddet oldu. Hepsinin birbiriyle bir şekilde bağlantısı var. Ama ekonomik özgürlük olunca tüm şiddet türlerini savmak mümkün çünkü ayrılma konusunda güçlü hissediliyor. Bu yüzden kadınların ekonomik özgürlüğünün olması, karar almalarında belirleyici oluyor.” (K30, Hemşire)

Katılımcılara kadınların ekonomik özgürlüklerini kazandıklarında şiddet türlerinin durumu sorulduğunda çoğu katılımcı ekonomik şiddetle diğer şiddet türlerinin ilişkili olduğunu ifade ederek ekonomik özgürlüklerini kazandıklarında ise azalacağını çünkü ekonomik özgürlükle beraber kadınların kendilerini daha fazla güvende hissedeceğini ve herhangi bir şiddet türüne katlanma zorunluluklarının olmayacağını ifade etmiştir.

“Evet var. Önce psikolojik şiddet başlıyor sonra güçsüzlük, çaresizlik açığa çıkınca diğer şiddet türleri başlıyor. Ekonomik özgürlük elbette iyi bir şey ama kişinin ne yaşadığını da bağlı. Ben ekonomik olarak özgür gibi görünebilirim, para kazanıyorum ama bu sözlü psikolojik şiddet yaşamama engel olmuyor. Ama benimki istisna bir durum da olabilir. Birçok kadın için ekonomik özgürlük kurtuluş oluyor, şiddetten kaçma için kurtuluş oluyor. Ekonomik özgürlük diğer şiddet türlerinin azalmasına, önüne geçmeye olanak sağlayabilir.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

Katılımcılar ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasında yüksek oranda ilişki vardır düşüncesine sahip iken ekonomik özgürlük ve şiddet türleri arasındaki ilişkiyi daha az anlamlı bulmaktadır. Katılımcılara göre ekonomik şiddet diğer şiddet türlerine zemin hazırlamakta ve birbirini etkilemekte fakat kadınların ekonomik özgürlük kazanması her zaman şiddet türlerini azaltıcı etkiye sahip olmamaktadır. Şiddet türlerinin azalmasının toplum yapısı ve erkeğin kişilik özelliklerine ve kadının kişilik özelliklerine bağlayan katılımcıların düşünceleri şu şekildedir:

“İlişki vardır ama birebir bağlantılı da olduklarını düşünmüyorum. Ama mutlaka ekonomik özgürlük kazandıklarında tüm şiddetlere karşı daha dirayetli durabileceklerini düşünüyorum. Ama bu durum kadının kişisel yapısıyla da ilgili muhakkak. Ekonomik özgürlüğü olmasına rağmen uğradığı şiddet türlerini kabullenerek bunla yaşayabilen kadınlar olduğunu görüyorum”. (K4, Bankacı)

“Sonuçta hepsi kadınların özgürlüklerini kısıtlıyor. Ekonomik özgürlükleri varsa ekonomik şiddet belki biraz azalabilir ama diğer şiddet türlerini azaltıcı bir özelliği olmadığını düşünüyorum. Fiziksel şiddeti ekonomik özgürlüğü bulunan kadınlar da yaşıyor.” (K6, Bankacı)

“Şiddetin her türlü aslında acı çektirme, yoksun bırakılma, yok sayılma ve aşağılanma duygularını barındırır. Kadınların ekonomik özgürlüklerinin olması nispeten bu şiddeti azaltacaktır. Ancak diğer taraftan ekonomik özgürlüğü olup özgüveni, kültür seviyesi, eğitim seviyesi düşük, cesur olmayan bir kadının da şiddete maruz kalma ihtimali de mevcuttur.” (K7, Bankacı)

“Diğer şiddet türleri ve ekonomik şiddet iç içe olduğunu düşünüyorum. Ekonomik özgürlük kazanıldığında tam anlamıyla biteceğini düşünmüyorum. Karşı cinste belki de doğuştan gelen belki varoluş genetiği belki toplum bakış açısı gibi nedenlerle aşılmasının mümkün olmadığını düşünüyorum.” (K8, Bankacı)

“Azalmaz. Çünkü tüm dünyada erkeklerin şiddet uygulaması normal karşılanır ve aileler erkek çocuklarını farklı eğittikleri için azalacağını düşünmüyorum.” (K22, İtalyan Aşçısı)

“Aile içinde şiddet azalır mı bilmiyorum benim evliliğimde azalmadı çünkü ama en azından bu şiddete katlanmak zorunda kalmayacağını düşünüyorum.” (K27, Sekreter)

Katılımcılardan bir kişi farklı olarak ekonomik şiddet ve tüm diğer şiddet türlerinin asıl sebebinin dini eksiklikler olduğunu ve kadınların ekonomik özgürlük kavramını yanlış değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Kadınların ve erkeklerin ahlaki, dini gelişimindeki eksikliklerin şiddetin altında yatan temel neden olduğunu düşünüyorum. Eğer kişi inancına, kültürüne göre yaşamıyorsa, yetiştirilmiyorsa şiddetin her türünü yaşatabilir, yaşayabilir. Kadınlar para kazanmayı bağımsızlık, hesap vermemezlik olarak davranışa dökerlerse, eşleriyle araları bozulacaktır. Ama çoğu kadın için çalışmak, şiddetten kurtuluş için reçete olabiliyor. Her türlü zorbalığa da sessiz kalınmaması gerekiyor.” (K18, Öğretmen)

Katılımcıların çalışma hayatındaki ekonomik şiddeti farkındalığını anlamak amacıyla çalışma hayatında ekonomik şiddetin varlığını ve nasıl gerçekleştiği sorulmuş olup farklı cevaplar alınmıştır. Alınan cevaplara göre katılımcıların aile içindeki ekonomik şiddet farkındalığı daha yüksek olmasına rağmen çalışma yaşamında farkındalık oranları daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. 2 katılımcı çalışma yaşamındaki ekonomik şiddetin nasıl yaşandığını bilmediklerini ifade etmiş 4 katılımcı ise bu soruya cevap vermemiştir. Çalışma yaşamında ekonomik şiddet; kayıt dışı istihdam, kadın olduğu için ayrımcılık yapılması, eşit ücret alamama, yan hakları kullandırmama gibi literatürde de ifade edilen pek çok durum mevcuttur. Katılımcıların görüşlerine göre çalışma hayatında ekonomik şiddet şu şekilde yaşanmaktadır:

“Kadınların güçlendirilmesi ve toplumdaki statülerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Çalışma yaşamı içerisinde anne olan kadınların süt izni vs. konusunda yasal hakları ve ast üst ilişkilerinde kadın olgusunun kullanılmasına dönük şiddetler söz konusu olabiliyor.” (K1, Bankacı)

“Çalıştığım firma itibari ile sadece bayan olduğum için böyle bir şiddete maruz kaldığımı söyleyemem. Ancak malum ekonomik koşullar daha önce de söylediğim gibi çalışan veya iş bulmaya çalışan herkese ekonomik şiddeti, baskıyı yaşıyor.” (K3, Bankacı)

“Daha düşük ücret, sigortasız çalıştırma, hamilelik ve süt izinlerinin kullanımında karşılaşılan zorluklar çalışma ortamı içindeki kadına yönelik ekonomik şiddeti oluşturur.” (K4, Bankacı)

“Evet söz konusudur. Kadınların kayıt dışı çalışması, tekstil gibi ucuz işgücünün yoğun olduğu yerlerde çalışmaları, iş güvencesi olmadan çalışmaları ekonomik şiddettir. Hele ki eğitilmiş olmayan kadınlar için çalışma hayatında ekonomik şiddet daha fazla. Düşük

ücretle çalıştırmak, sigortasız çalıştırmak, uzun saatler kötü koşullarda çalıştırmak şeklinde gerçekleşir.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Evet çalışma hayatında ekonomik şiddet vardır. Mesela elinin hamuru ile erkek işine karışma diye bir söz vardır. Yani fiziksel olarak güçlü olan erkek olduğu için erkeklere ayrımcılık yapılıyor. Kadınlar üst düzey yerlere gelemiyorlar. Mesela toplumumuzda kadın taksici olduğu zaman acayip bir şey gibi görülüyor ve haberlere konu oluyor. Kadın mesleği ve erkek mesleği diye ayrılmışız bunun sebebi de gelişmemişlik. Bence kadınlar daha akıllı.” (K19, Girişimci)

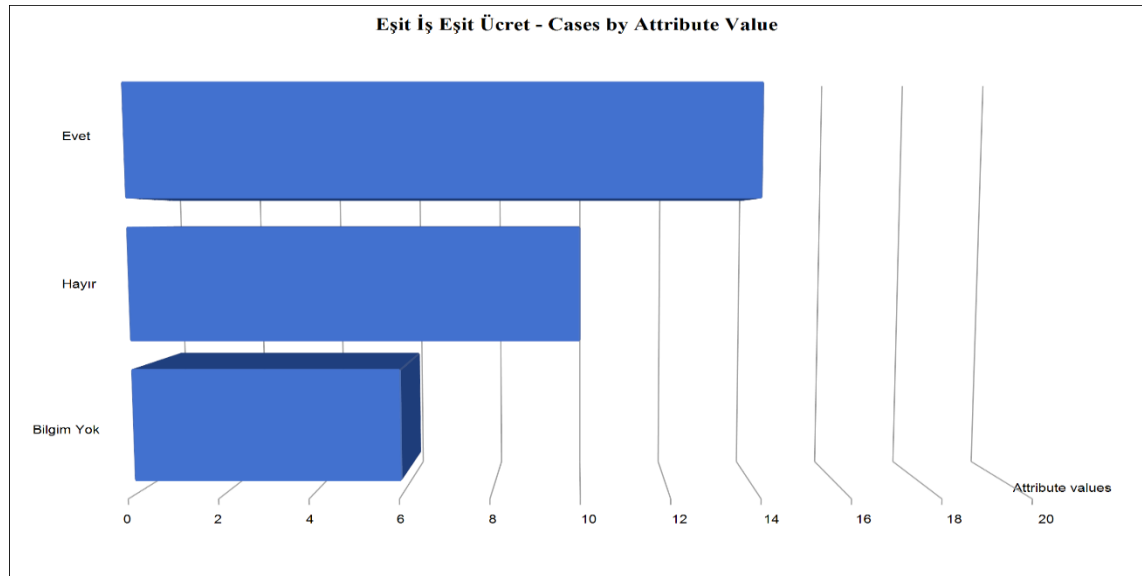
“Yaşamın her safhasında, her alanda kadınların şiddet yaşadıklarını görüyorum. Ekonomik şiddette yaşıyor. Çalışma yaşamı içinde en çok sözlü psikolojik şiddet var ama ücretin zamanında ödenmemesi, az verilmesi gibi ekonomik şiddet yaşandığını görüyorum.” (30, Hemşire)

Katılımcılar ekonomik şiddetin özellikle özel sektörde yaşandığını kamu sektöründe psikolojik ve cinsel şiddetin daha fazla yaşandığını düşünmektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Bu soruyu da kamu ve özel olarak ayırmak gerekir. Kamuda ekonomik şiddetin az psikolojik şiddetin daha çok olduğunu düşünüyorum.” (K13, Akademisyen)

“Kamuda özellikle psikolojik ve cinsel içerikli şiddet türlerinin çok daha fazla yaşandığını düşünüyorum. Ekonomik şiddet özel sektörde daha yoğun görülüyor.” (K23, Memur)

Tablo 27: Katılımcıların Eşit Ücret Alma Durumu

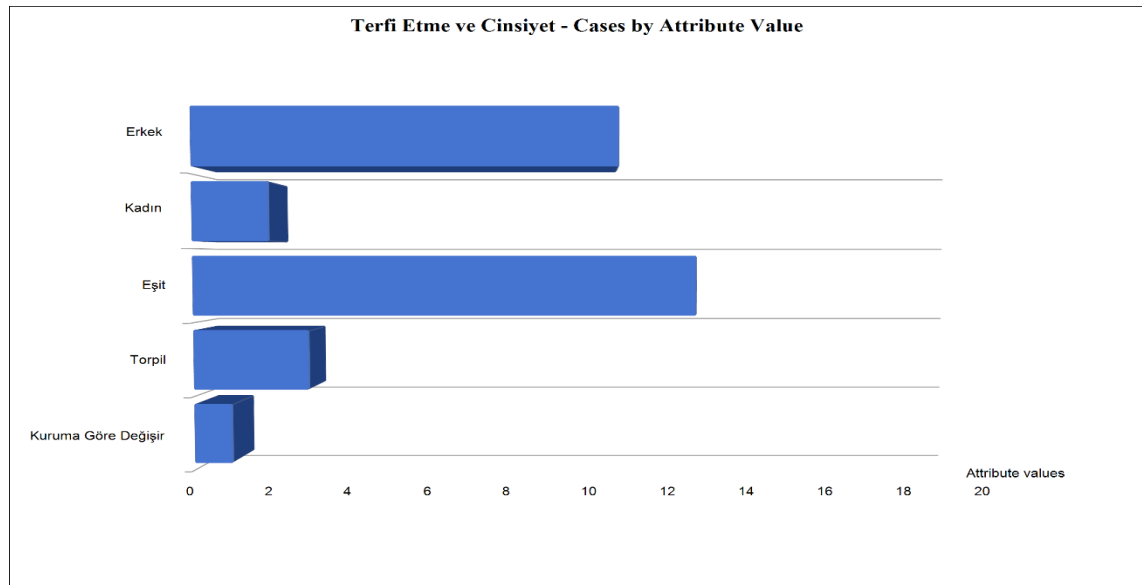
Katılımcılara erkek mesai arkadaşlarıyla eşit ücret alma durumları sorulmuş ve %47'si eşit ücret aldığını ifade etmiş, %33'ü eşit ücret alamadıklarını ve %20'si bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Çalışma yaşamında kadınların maruz ekonomik şiddetin bir göstergesi olan eşit iş ve eşit ücret konusunda katılımcılar kamu ve özel sektör olarak ikiye bölündüğü gözlemlenmiştir. Kamu sektöründe çalışan katılımcılar ücret eşitsizliği ile karşılaşmadıklarını fakat özel sektörde daha çok yaşandığını ifade etmişlerdir. Özel sektörde çalışan katılımcılar ise eşit ücret alamadıklarını erkek çalışanların daha yüksek ücret aldıklarını ifade ederek çalışma yaşamında ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. 4857 sayılı kanuna göre kadın erkek fark etmeksizin eşit işe eşit ücret verilmesi gerekmektedir. Fakat elde edilen bulgulara göre özel sektörde çalışan kadınlar işverenleri tarafından ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Hayır düşünmüyorum. Özellikle çalışma hayatına ilk başladığım şirkette kadınlarla erkekler arasında fark edilebilir ücret farklılıkları vardı. Ve buna tepki göstermekle, işsiz kalmak arasında sıkışıp kalmıştım. Birçok işyerinde ücret farklılıklarını yaşadığını çevremdeki arkadaşlarımdan da biliyorum.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Kadın erkek ayrımı yapılması erkeğe daha yüksek ücret verilmesi özellikle özel sektörde olan bu durumlar ekonomik şiddettir.” (K14, Büro Personeli)

“Hayır. Aynı işi yaptığım erkek çalışan ile çok çok daha az maaş alırdım. Ondan daha fazla çalışmama rağmen benim ücretim onun yarısı kadardı”. (K22, İtalyan Aşçı)

Tablo 28: Katılımcılara Göre Terfi Etme Durumu

Katılımcılara terfi etme imkânı doğduğunda üst pozisyona kadın çalışanın mı erkek çalışanın mı yükseleceği sorulmuş olup 5 farklı cevap alınmıştır. Katılımcıların %43'ü kadın ve erkeğin eşit oranda üst pozisyona yükseleceğini ifade ederken %37'si erkek çalışanın yükseleceğini ifade etmiştir. Katılımcıların bu görüşleri eşit ücret alma konusunda olduğu gibi kamu ve özel olarak ayrılmıştır. Kamuda çalışan katılımcılar üst pozisyona yükselirken kadın erkek ayrımcılığının yapılmadığını ama özelde çalışan kadın arkadaşlarının böyle durumlara maruz kaldığını belirtmiştir. Kamuda çalışan kesim terfi konusuna farklı bir bakış açısı getirmiş ve genelde kadın erkek ayrımcılığının yapılmadığını fakat torpil sayesinde yükselme imkânı bulunduğunu belirtmiştir. Bunun dışında sadece torpille terfi imkânı oluşacağın düşünen katılımcı sayısı %10'dur. Elde edilen bulgulara göre katılımcılar kadın ve erkek arasında ayrımcılık yapılmadığını fakat torpille ayrımcılık yapıldığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %3'ü ise bunun çalışılan kuruma göre göre değişeceğini erkek egemen kurumlarda erkeklerin terfi edeceğini ifade ederken kadın yöneticiye sahip olduğunda eşitsizliğin azalacağını düşündüklerini ifade etmiştir. Terfi etme durumunda eşitsizliğe uğramış iki katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Şu anda çalıştığım şirkette de bu konuda hakkımın verilmediğini düşünüyorum.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Çünkü erkekler hep ön planda ve hep onlara hak verilir. Dediğim gibi kadınlar ikinci sınıf vatandaş görüldüğü için tabi ki terfi etme durumunda da erkekler yükselir.” (K22, İtalyan Aşçısı)

Bir katılımcı ifadelerinde en üst pozisyona kadınların getirilmediğini fakat müdür yardımcısı gibi pozisyonlara kadınların daha çok getirildiğini, kadınların aslında daha çok iş yaptığını ve erkeklerin gölgesinde bırakıldığına yer vermiş olup bu katılımcının görüşleri şu şekildedir:

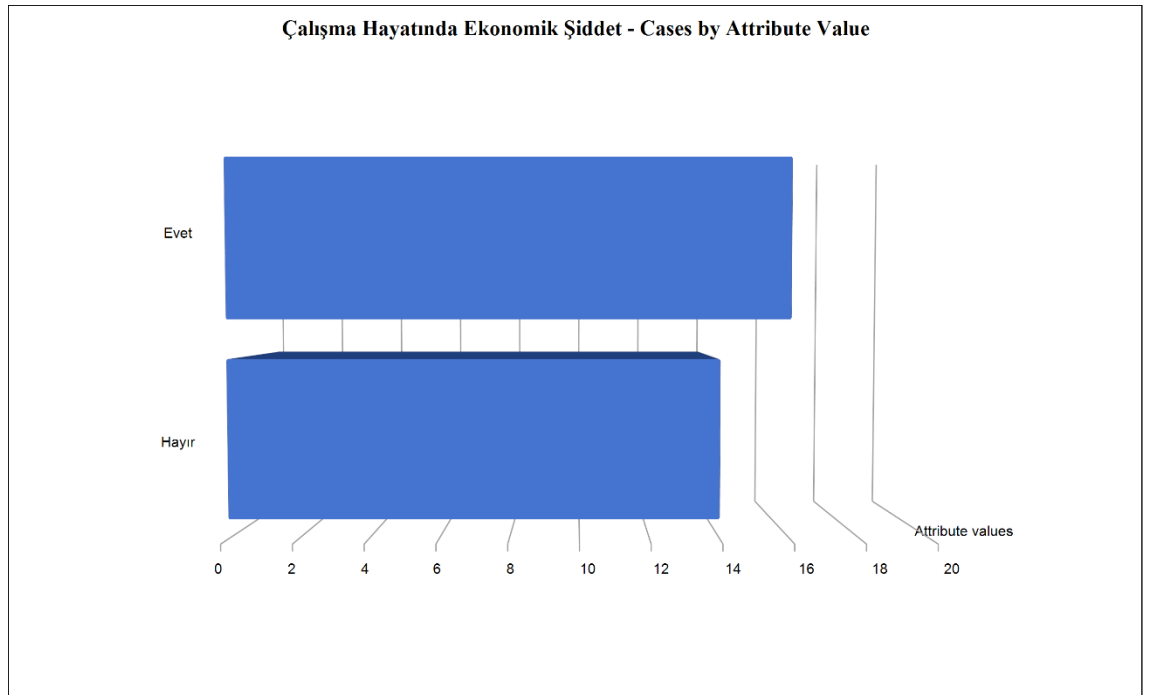
“Tabi ki en üstlerde hep erkek oluyor ama örneğin müdür yardımcısı kadın oluyor. Çünkü asıl işi kadınlar yapıyor. Erkekler iş hayatında daha görünür kadınlar ise gölgede kalıyor. Bende başka bir yerde çalışır iken yükselmem gereken pozisyonda yükselemedim ve benim yerime bir erkek alındı. Kadınları tepe noktasında çokta tercih etmiyorlar.” (K19, Girişimci)

Kadınların çalışma yaşamında yaşadıkları en büyük zorluklardan birisi de aile yaşamı ile çalışma yaşamını dengelemek zorunda kalmalarıdır. 2 katılımcı ifadelerinde buna yer vermiştir. Fakat kadınlara önyargılı yaklaşan ataerkil zihniyet katılımcılarda da etkisini göstermekte ve kadın duygusaldır ve mantıklı hareket edemez yargısının kadınları da etkisi altına aldığı görülmektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Erkekler terfi eder çünkü kadınlar aileleriyle daha ilgilidir önceliklerinde ailesi daha fazla vardır ayrıca kadınların yapısının daha duygusal olmasından dolayı erkeklerin seçildiğini düşünüyorum.” (K16, Büro Personeli)

“Genelde müdürler hep erkeklerden seçiliyor. Bunu kadınların aile gibi sorumlulukları sebebiyle yaşandığını düşünüyorum. Kadınların hem evine hem çocuklarına zaman ayırması gerektiği için ve erkeklerin yöneticilikte daha başarılı olduğu kadınların duygusal olduğu gibi düşüncelerin olması etkili bu kararların alınmasında. Müdür yardımcılığı, müdürlük gibi teklifler hiç almadım. Bunun sebebinin yukarıda yazdıklarım olduğunu düşünüyorum. Doğrusu ben de istemem. Aile ve iş sorumluluklarım yeterince zamanımı alıyor. Eşimin de yönetici olmamla ilgili rızası olmayacaktır.” (K18, Öğretmen)

Tablo 29: Katılımcıların Çalışma Hayatında Ekonomik Şiddete Maruz Kalma Durumları

Ek haklar, sosyal güvence, çocuk yardımı gibi çalışma hayatında ekonomik şiddete neden olan durumlar sebebiyle ekonomik şiddet yaşadığını ifade eden katılımcı oranı %53 iken çalışma yaşamında ekonomik şiddete maruz kalmadığını ifade eden katılımcı oranı %47'dir. Katılımcıların aile içindeki ekonomik şiddeti ifade ederken daha çekinceli davrandığı gözlemlerken çalışma hayatında ekonomik şiddete uğradıklarını daha rahat ifade etmektedirler. Görüşme esnasında bir katılımcı girişimci olmadan önce kayıtlı istihdam sebebiyle ekonomik şiddete maruz kaldığını üzümlere beyan etmiş ancak şu an kendisinin de patronu olduğu iş yerinde çalışan kadınları kayıt dışı istihdam ettiği gözlemlenmiştir. Katılımcı çalışan olduğu süre zarfında yıllarca sosyal güvenlik hakkından mahrum kaldığını ifade etmiş ve kendisi işveren olduğunda maliyetler sebebiyle çalışanlarına sigorta yapamadığını ancak imkanlar el verirse yapmak istediğini belirtmiştir. Ayrıca çalışan kadınların asgari ücretin altında çalıştığı tespit edilmiş çalışan kadınların kadın işverenleri tarafından ekonomik şiddete uğradıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılar çalışma hayatında maruz kaldıkları ekonomik şiddeti şu şekilde ifade etmektedir:

“Evet kaldığımı düşünüyorum. Doğum iznim döneminde süt iznimin talep ettiğim şekilde kullandırılmaması, içerde biriken izinlerimin kullanmama izin verilmemesi durumunu yaşadım ve çocuğum 45 günlükken işe başlamak durumunda kaldım. Bunun dışında ikinci hamileliğimde sırf hamile kaldığım için terfim ertelendi.” (K7, Bankacı)

“Çalıştığım yerlerde ücret, yükselme konusunda yaşadım, ama sosyal güvence açısından yaşamadım. Ama çoğu kadının yaşadığını düşünüyorum.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Ben hiç devletten yardım alamadım. Çocuk yardımı için başvuru yaptım ancak verilmedi. Ayrıca bu tür ödemelerin erkeğe yapılması da bence sıkıntılı bir durum.” (K19, Girişimci)

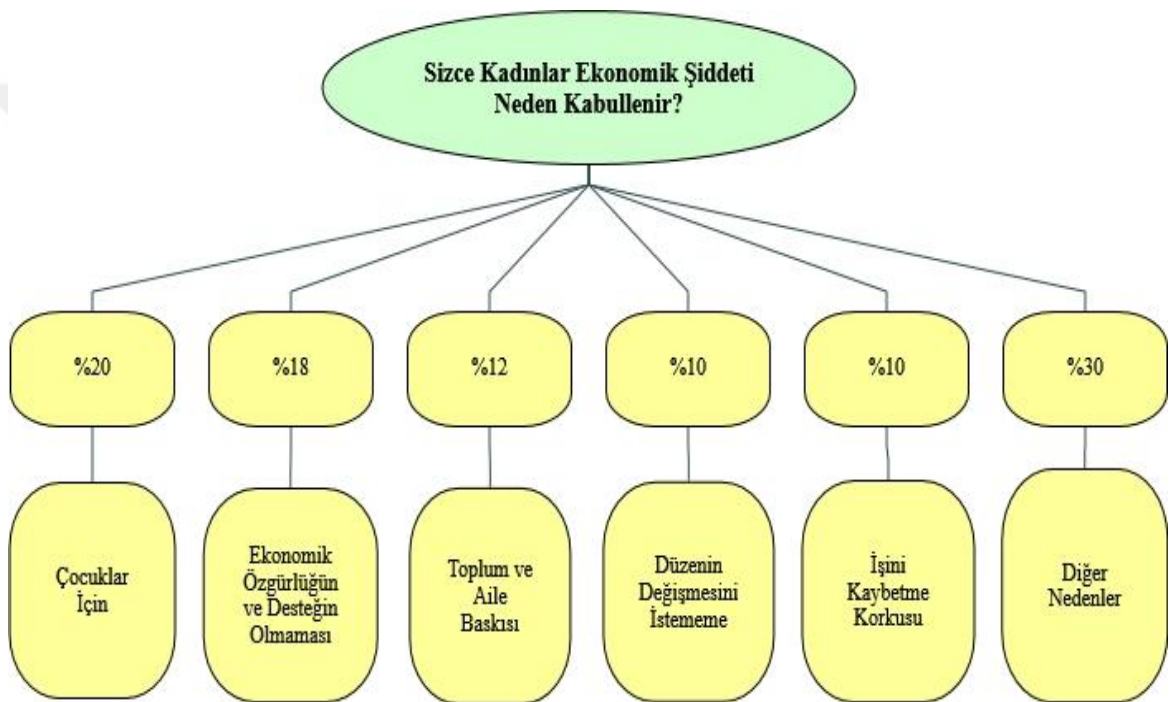
“Evet maruz kaldım. Kendi işimi kurmadan önce çalışırken yıllarca sosyal güvenliğim ödenmedi. Özellikle o dönemler devlet bu kadar zorunlu tutup destek olmadığı için çoğu kadının benim gibi sigortası ödenmezdi. Hatta aylığımızda kesilirdi ödeneceği zaman.” (K20, Girişimci)

Bir katılımcının çalışma yaşamında ekonomik şiddetten nasıl kurtulduğuna ilişkin verdiği bilgiler çok önemli olmakla beraber umut verici niteliktedir. Sendikaların öneminin her

geçen gün azaldığı son yıllarda katılımcı ekonomik şiddetten kurtulmasının üye olduğu sendika sebebiyle olduğunu ifade etmiştir. Araştırma açısından çok değerli bir bilgi niteliğinde olan bu katılımcının söylemleri şu şekildedir:

“Evet ilk çalıştığım yıllarda sosyal güvenlikten yoksun kalırdım ek ödemelerim gibi hiçbir ekstra ödemem yapılmazdı fakat sonra sendikaya üye oldum ve onların sayesinde bu durumların hepsi düzeldi her ödemem düzenli ve eksiksiz yapılıyor.” (K17, Büro Personeli)

Tablo 30: Katılımcıların Ekonomik Şiddeti Kabullenme Durumları

Katılımcılara ekonomik şiddet yaşayan kadınların bu durumu neden kabul ettiği sorulduğunda çoğu katılımcı farklı sebepler nedeniyle kadınların katlandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ortak ifadeleri oranlanmıştır. Buna göre katılımcıların %20'si kadınların ekonomik şiddete çocukları için katlandığını, %18 kadınların ekonomik özgürlüğünün olmaması ve herhangi bir desteklerinin olmaması sebebiyle katlandığını, %12'si ise aile toplum baskısı sebebiyle katlandıklarını ifade etmiştir. Görüşmelerde edinilen gözlemlere göre boşanmış kadın olmak ya da çocuklarının boşanmış aile tarafından büyütülmesi kadınlar için olumsuz söylemlerdir. Toplumun boşanmış olan

kadınlara kötü gözle baktığını ve bu sebeple yaşayacakları zorluklar kadınları olumsuz etkilemekte ve şiddete katlanmasına sebep olmaktadır. Katılımcıların %10'u mevcut şartlarının değişmesinden korktuğu içi katlandığını veya ekonomik şiddete maruz kalırsa bu sebeple katlanacağını ifade etmiştir. Katılımcıların %10'u çalışma hayatında yaşadıkları ekonomik şiddete katlanma sebeplerinin iş bulamama korkusu sebebiyle katlandıklarını ve işsiz kaldıkları takdirde aile içinde ekonomik şiddete maruz kalabileceklerinden korktukları için katlandıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %30'u farklı farklı sebepler söylemiş olup en dikkat çeken söylemler kadının katlanmasının kendi suçu olduğunu ifade eden ve kaderci bakış açısıyla katlanmayı haklı gören söylemler olmuştur. Bu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Çevremdeki insanları göz önüne aldığında, kadınların bahane aradıklarını düşünüyorum. Ailesi destek vermemesine, kendi ekonomik özgürlüğü olmamasına rağmen buna katlanmayıp bu yaşamdan güçlü bir şekilde çıkan kadınlar tanıyorum. Bahane olarak da yuvasının yıkılmaması düşüncesi, çocuklar, ekonomik özgürlüğünün olmaması geliyor. Sonuç olarak mutsuz yuvalar, mutsuz çocuklar oluşuyor.” (K13, Akademisyen)

“Önemli olan ailenin birlikteliğini korumaktır. Çoğu kadın, yaşadığı şiddete ailesini korumak için katlanıyor. Bizler kaderci bir anlayışa da sahibiz. Bunu kendisinin sınırı olarak gören çok kadın var, bunu yanlış bulmuyorum. Ben evdeki temel sorumluluğun erkeğe ait olduğunu düşünüyorum, bizim kültürümüz inancımız da böyledir. Bu sebeple ekonomik kararlarda eşimin kararlarına saygı duyarım, onun dediklerini doğru bulurum. Para için, maddiyat için evimin huzurunu, düzenini bozmam. Rızkı veren Allah'tır. Kimse kimsenin rızkıyla oynayamaz diye düşünür, kendimi rahatlatırım.” (K18, Öğretmen)

2 katılımcı çalışma hayatında ekonomik şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiş olup ve katlanma sebeplerini işsizlik korkusu ve ülkenin mevcut yapısından kaynakladığını ve katlanmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Bu katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Ekonomik şiddet çalışılan kurumların üstünde ülkemizin bir sorunudur. Bunu daha fazla veya daha az yansıtan veya bu durumu kullanan kurumlar elbette ki vardır. Ancak sahip olduğu imkanları da kaybetme korkusu veya daha azına sahip olma ihtimali bence kabullenmeyi doğuruyor. Yaşadığımız coğrafyanın kaderci anlayışının ve azla yetinme, elindekine şükretme, fazlasına talip olmama, ayıpların üstünün örtülmesi gibi kalıplaşmış

ve nesiller boyu aktarılmış davranış biçimlerinin de etkisi olduğunu düşünüyorum. Yaşadığım ekonomik şiddet kurumumla değil, yaşadığım ülkeyle alakalı. Burada yaşadığım sürece ekonomik kayıp riskini her gün değerlendirip ona göre planlama yaptığımı söyleyebilirim. Yaşadığım ekonomik şiddeti anca harcama ve borçlanmalarımı min. risk seviyesinde yaparak dengelemeye çalışıyorum. Bu şiddeti kabul etmeme halinde ülkeyi terk etmem gerek.” (K3, Bankacı)

“Ülkemizin içerisinde bulunduğu koşullar, iş bulma güçlüğü, işsiz kalırsam aile içerisinde yaşayacağımı düşündüğüm ekonomik şiddet, çocuğumun özel okulda okuması nedeniyle aile bütçesine katkıda bulunmak zorunluluğu ilk aklıma gelenler.” (K6, Bankacı)

Aile içinde ekonomik şiddete maruz kalan ve kabul etme nedenleri ifade eden katılımcılarda özellikle çocuk sahibi olmanın etkili olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olan ve aile desteği görmeyen kadınlar ekonomik şiddete katlanma eğilimine gitmektedir. Bu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Pek çok kadının şiddetle karşılaştığında ne yapacağını bilmediğini düşünüyorum. Ekonomik özgürlüğü olmayan kadınlar mecburen ekonomik şiddete maruz kalmak zorunda kalabilirler. Parasız kalmaktansa sessiz kalmayı tercih edebilirler, özellikle de çocukları varsa. Ya da eşlerini sevdikleri için, ailelerin yuvanı düzenini bozma şeklindeki telkinleri de kadınları kararsız bırakıyor. Böyle bir durumda kadına destek olmak, çözüm yolu sunmak önemli bence. Devletin de ekonomik şiddet yaşayan kadınlara destek sunması önemli. Ben böyle bir durumda profesyonel destek almaya, sorunu çözmeye çalışırım. Ancak eşini seven çocukları küçük olan bir kadın olarak benim için de karar vermek kolay olmaz diye düşünüyorum. Çocuklar büyüyüp, anlayacak yaşa geldiklerinde ayrılık düşünebilirim.” (K11, Doktor)

“Çaresizlikten, aile desteği görmemekten, çocukların düzenini psikolojisini bozmamak için katlanır. Ben bu durumla çocuklarımı düşünerek, halime şükrederek mücadele etmeye çalışıyorum. Çocuklarımın psikolojisini düşündüğüm için kabulleniyorum. Çocuklar olmasaydı, ailemde boşanma konusunda bana destek olacak bir aile olsaydı daha özgüvenli olabilirdim.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Bende dediğim gibi eşime bağlılık duyuyorum. Huzurumun bozulmasını istemiyorum. Çocuğum da var sadece bu sebepten dolayı boşanmayı düşünmem.” (K20, Girişimci)

“Yani Türkiye’de pek çok sebep sayabilirim bunun için. Bir kere aşırı bir toplum baskısı var. Kadınları sürekli bir kalıba sokmaya çalışıyorlar sırf kadın olduğumuz için her hareketimiz kısıtlanıyor sokakta gülsek edepsiz oluyoruz sesli konuşsak kadına bak terbiyesiz oluyor yani sırf kadın olduğumuz için toplum tarafından o kadar baskı görüyoruz ki boşanmaya korkuyoruz dul kadın imajına sahip olmak istemiyoruz ayrıca haklarımızı bu baskı yüzünden savunamıyoruz kadın olmak bu ülkede çok zor İzmir bile olsa kadın hep baskı uygulanan taraf oluyor. Çok kavga ederdim psikolojim bozulmuştu hiçbir istediğimi alamıyorum varlık içinde yokluk çekiyorum cidden çok zordu. Çok uzun süre kabul ettim çünkü bende etraf ne der ailem ne der diye hep korktum sustum çok yakın bir süre önce boşandım ama hala insanlara söylerken çekiniyorum.” (K23, Memur)

“Evliliğim süresince çok mücadele ettim düzelmesi için. Ben evlendiğimde 18 yaşındaydım ve çok aşık olmuştum Yunanistan’dan onun için geldim ve Türkçe bilmiyordum zaten ilk 10 sene alışma anlama derken geçti. Ailem burada yoktu ve tanıdığım kimse yoktu korktuğum ve cesaretli olamadığım ve çok sevdiğim için katlandım. Zaman geçtikçe dayanılmaz bir hal aldı ve boşandık zaten o süreçlerde çok zordu kaç kere işten atıldım onun yüzünden. Kendime ait bir işletme açtım orada müşterilere, dükkan sahibine o kadar rahatsızlık verdi ki battım. En son şimdiki çalıştığım yere yıllarca uğraşarak girdim ve rahatladım.” (K27, Sekreter)

1 katılımcı ekonomik şiddete maruz kaldığını geç fark ettiğini ve kabullendiğini fakat fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığında ayrıldığını ifade etmiştir. Kadınlar ekonomik şiddeti daha dayanılabilir olarak kabul etmektedir. Çünkü ekonomik şiddet somut bir etki bırakmaz fakat bu katılımcıda olduğu gibi diğer şiddet türlerinin tetikleyerek etkisinin daha büyük ve yıkıcı olmasına sebep olur. Nispeten katılımcının yaşadıkları bu görüşü destekler niteliktedir.

“Çoğu kadın çalışmadığı, kendi ayakları üstünde durmadığı için kabulleniyor. Ben eşimi çok sevdiğim, sonra da çocuk sahibi olduğumuz için, eşimin sürekli bir işi olmadığı için ekonomik konularda hep destek olan oldum ve yaşadığımın ekonomik şiddet olduğunu çok geç fark ettim. İş fiziksel şiddet boyutuna ve aldatmaya gelinceye kadar sabrettim. Onurumu ayaklar altına daha fazla alamayacağımı anladığımda da ayrılma kararı aldım.” (K30, Hemşire)

1 katılımcı ise ekonomik şiddete maruz kaldığını fakat farklı yöntemlerle kendini koruduğunu ifade etmektedir. Ancak katılımcının nafaka vermekten kaçması, edinilen mülkü paylaşmamak adına farklı yöntemlere başvurması kadının erkeğe uyguladığı ekonomik şiddet örneği olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Dediğim gibi eşim çok alkol alıyor ve düzenli çalışmıyor. Böyle zamanlarda eve alkollü gelirse ya da çalışmazsa bende onu eve almıyorum kapıda yatıyor bana bunu yaşatmaya hakkı yok çünkü. Ayrıca bende kendimi korumak için ev aldım ve bunu babamın üzerine yaptım oda çocuğuma devretti boşanma durumunda ikiye bölünmesini istemiyorum ve boşanırsak onun düzenli geliri olmadığı için benden nafaka isteyecek ona para vermemek için çok boşanma taraftarı değilim. Bence kadınlar kendilerini garantiye almalı erkeklere güvenilmez.” (K15, Büro Personeli)

Değerlendirme

Araştırmaya katılan katılımcıların şiddet kavramını özellikle psikolojik şiddet üzerinden tanımladıkları ve şiddet türleri içinde ekonomik şiddete çok az yer verdikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar fiziksel şiddetin daha görünür olduğunu ifade etmiş fakat diğer şiddet türlerinin fiziksel şiddet kadar görünür olmadığını dile getirmişlerdir. Bu sebeple en çok yaşanan şiddet türünün fiziksel şiddet olarak görüldüğünü ama psikolojik şiddetin daha çok yaşandığını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Katılımcılar ekonomik özgürlük kavramını özellikle kadının kendi parasını kazanması ve rahatça kazancını harcaması olarak ifade etmiş olup 10 katılımcının geliri olmasına rağmen ekonomik özgürlüğünün olmadığı tespit edilmiştir. Bunun sebebinin gelirlerini rahatça harcayamamasından kaynaklandığı düşünülmekte ve bu katılımcıların ekonomik kontrole maruz kaldıklarını göstermektedir.

Ekonomik şiddet; kadının gelirini elinden alma, ekonomik kaynaklara ulaşmasını engelleme, çalışmasına engel olma, istihdamı sabote etme ve çalışma yaşamında cinsiyet ayrımcılığına uğraması olarak ifade edilebilir (Postmus vd., 2012:3) fakat katılımcılar ekonomik şiddet kavramını ekonomik kontrol davranışları üzerinden değerlendirmiş ve 13 katılımcının ekonomik kontrole maruz kaldığı tespit edilmiştir. 2 katılımcının ise ekonomik şiddete maruz kalmadığını ifade etmesine rağmen ekonomik kontrole maruz kaldığı ve bu durumun ekonomik şiddet farkındalıklarının olmaması sebebiyle oluştuğu tespit edilmiştir.

Katılımcılar çalışma hayatındaki ekonomik şiddeti kamu ve özel olarak ayırmış ve özel sektörde ekonomik şiddetin daha çok yaşandığını kamuda psikolojik şiddetin daha yoğun yaşandığını ifade etmişlerdir. Özellikle kamu sektöründe çalışan katılımcıların çalışma hayatındaki ekonomik şiddet hakkında farkındalıklarının düşük olduğu hatta bazılarının bilmediği tespit edilmiştir. Bu durumun kamu sektöründe ücretlerin ve çalışma saatlerinin eşit olması, terfi etme durumunun sınav sistemi ya da atama sistemi ile yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Özel sektörde çalışan katılımcıların ise farkındalık seviyelerinin daha yüksek olduğu ve ekonomik şiddete daha fazla maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Ekonomik şiddet kadınların toplumun dışına itilmelerine, eğitim ve mesleki beceri gibi konularda ayrımcılık yaşamalarına, emek piyasalarına girmelerinde zorluklar yaşamalarına yani sosyal dışlanmaya neden olmaktadır. Bu nedenle kadınlar kendilerini güçsüz ve muhtaç hissetmektedir (Adaman ve Keyder, 2006: 6). Bu bağlamda bu çalışmada, 16 katılımcı çalışma hayatında ekonomik şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu katılımcıların özellikle süt izni, eşit işe eşit ücret ve doğum yaptıkları dönemde yaşadıkları sıkıntılar sebebiyle maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların ekonomik şiddete katlanma sebebinin ise genellikle çaresizlik, destek görememe, çocuk sahibi olma, toplum baskısı ve boşanmış kadın imajı sebebiyle olduğu tespit edilmiştir. Mevcut durumda ekonomik şiddet yaşayan kadınların özellikle çocuklarını düşündükleri için katlandıkları çalışma yaşamında ise işsiz kalma korkusunun katlanma nedeni olduğu belirlenmiştir.

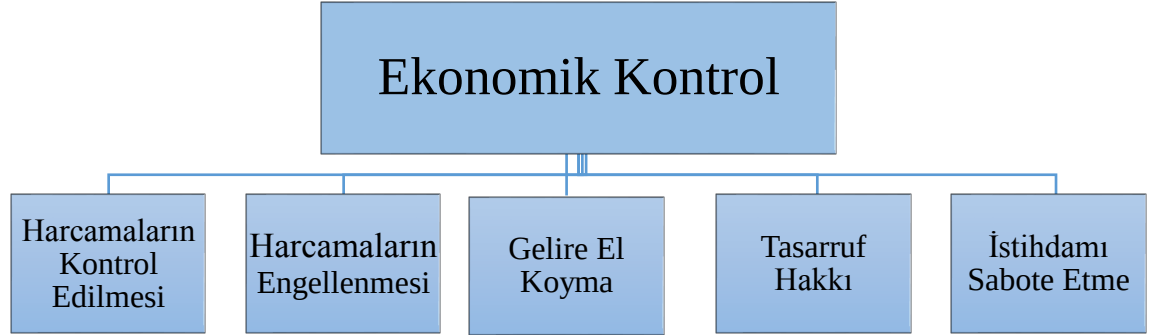
3.4.3. Ekonomik Şiddetin Boyutları Üzerine Bulgular

Eğitimli ve çalışan kadınların maruz kaldıkları ekonomik şiddetin boyutunu anlamak üzere katılımcılara sorular sorulmuş olup elde edilen veriler Nvivo 12 programı ile analiz edilmiştir.

3.4.3.1. Ekonomik Kontrole İlişkin Bulgular

Ekonomik şiddetin boyutunu anlamak için katılımcıların maruz kaldıkları ekonomik kontrol davranışları öğrenmek amacıyla ekonomik kontrol teması oluşturulmuştur. Bu tema ışığında ekonomik kontrol davranışları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tema 2: Ekonomik Kontrol

Tema 2 altında oluşturulan ekonomik kontrol davranışlarını ölçmek amacıyla katılımcılara farklı sorular sorulmuş ve bu sorular 5 farklı konu altında analiz edilmiştir. Katılımcıların harcamalarının kısıtlanması, ihtiyaçlarını karşılamasının engellenmesi, gelire el konulması, tasarruf hakkının olmaması ve istihdamı sabote etme davranışları üzerinden ekonomik kontrole maruz kalma durumları incelenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların maruz kaldıkları ekonomik kontrol boyutunu anlamlandırmak amacıyla sorular sorulmuş olup ekonomik şiddete maruz kalmadığını ifade eden katılımcıların dahil eşleri tarafından ekonomik kontrole maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların ekonomik şiddet kavramını ekonomik kontrol ile ilişkilendirmesi özellikle bu tip davranışlara maruz kalması sebebiyle olduğu düşünülmektedir. Ekonomik kontrole maruz kalan kadınların eğitim durumları ve gelir seviyeleri ile ekonomik kontrole maruz kalma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır fakat eşlerin eğitim durumu ile ekonomik kontrol davranışı gösterme arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Katılımcılara bireysel gelirlerinin eş tarafından öğrenilmeye yönelik istek durumları sorulmuş ve 30 katılımcıdan 25'i gelirini ve ne zam aldıklarını eşlerinin bilmek istediğini söylemiştir. 5 katılımcı ise eşlerinin böyle bir talepte bulunmadığını belirtmiştir. Görüşmenin devamında 18 katılımcı harcadıkları paranın eşleri tarafından sorgulandığını ve bu katılımcılar sorgulanmaktan rahatsız olmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan 4'ü ise sorgulanma ile beraber eşlerinin harcamalarına dair fiş fatura talep ettiğini ifade etmiştir. Bu katılımcılar harcamalarına dair istenen fiş ve fatura talebinden son derece rahatsız olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara kazancını harcama durumu sorulduğunda 20 katılımcı kazancını rahatlıkla harcayamadığını, 10 katılımcı ise rahatlıkla harcadığını belirtmiştir. Katılımcılar

kazançlarını harcayamama sebepleri için aile içi sorumluluk, borç ödeme ve eşlerinin baskısı etrafında toplanmış ve bu 3 sebep ışığında kazancını rahatlıkla harcayamadıklarını ifade etmiştir. Bu sebepler ışığında katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Ne kadar kazandığımı bilir, hesaplarımı bakar. Sorar. Nasıl harcadığımı bilmek ister. Evlendiğimden beri gönlümce harcama hiç yapmadım. Evlenmeden önce de aileme destek olurdum, öğrenciyken çalışır kendi harçlığını çıkarırdım. Oldum olası paramı kendim için rahatça harcayamadım.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Paramı elinden aldığı için bana para kalmazdı zaten.” (K22, İtalyan Aşçısı)

“Evet harcama yaptığım zaman kavga çıkardı.” (K27, Sekreter)

Bir katılımcı gelirinin ortak kullanımda olduğunu ve bunu doğru bulduğunu, tek başına harcama yapma durumunu tasvip etmediğini belirtmiştir.

“Eşim benim her şeyi mi bilir, hiçbir şey saklamam. Eşler arasında gizli saklı olmamalı. Ailemizden de böyle gördük. Maaşımda evin ortak kullanımındadır. Bu benim param istediğim gibi harcarım demem, uygun da bulmam.” (K18, Öğretmen)

Görüşmeler esnasında tespit edilen bir diğer bulgu ise katılımcıların eşleri fazla harcama yaptığı takdirde katılımcıların kontrol etme davranışına yönelmesidir. Eşlerinin tüm harcamalarını kontrol eden katılımcılar bunu aile bütçesini korumak için yaptıklarını belirtmektedir. Bir katılımcı bu konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu konularda eşim tarafından sıkıntı yaşamıyorum hatta ben daha çok sorarım nereye harcadın ne aldın diye ben mi ekonomik şiddet uyguluyorum acaba?” (K 20, Girişimci)

Katılımcılara kişisel harcamalarının engellenme durumu sorulmuş olup harcamalarının eş tarafından engellendiğini söyleyen katılımcı sayısı 9 iken engellenmediğini ifade eden katılımcı sayısı 21’dir. Eşinin harcamalarını kısıtlamadığını ifade eden 1 katılımcı, ekonomik özgürlüğü olmaması durumunda eşi tarafından kısıtlanabileceğini düşünmektedir. Bu katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Parasal olarak engellemez. Kendi kazancım üzerinden bu harcamaları yaptığım için karışmaz. Fakat ondan istemem gerekse sorun olacağını düşündüğüm için ben de ondan talep etmiyorum. Evliliğimizin ilk zamanlarında onun da kişisel harcamaları oluyordu

ben de ona karşı çıkmıyorum. Çocuktan sonra harcamaları ona göre ayarladığımızdan kendi giderlerimizi biraz daha fazla düşünerek yapıyoruz.” (K6, Bankacı)

Kişisel harcamaların engellenmesi ile ilgili katılımcıların ifadeleri evli ve boşanmış olma durumuna göre ikiye ayrılıp incelenmiştir. Evli olup kişisel harcamaları engellenen katılımcıların eşlerinin rahat harcama yaptıkları göze çarpmaktadır. Ayrıca bir katılımcı ifadelerinde eşine soru sorduğu zaman fiziksel şiddet gördüğünü belirtmiştir.

“Evet, genelde benim yapmak istediğim harcamalara karşın “buna ne gerek var şimdi” şeklinde bir yaklaşımı var. Kendi harcamaları konusunda daha rahat ve ben ona hiç karışmam. Benim isteklerim ona lüks ve gereksiz gelirken kendisi gayet rahat davranıyor.” (K11, Doktor)

“Karışır, engeller. Kendisinin de hobileri vs. yok. Kendisine de çok harcadığını söyleyemem. Ama beni de kısıtlar. Gelir seviyemize göre rahat bir yaşam sürdürmez. Daha hiçbir yaz tatilinde bir otelde tatil yapmışlığımız yoktur rahatça.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Karışır her aldığıma laf yapar neredeyse ama kendi harcamalarına beni karıştırtmaz ben bir şey söylesem kavga çıkar zaten ve ucu dayağa kadar uzanır.” (K17, Büro Personeli)

Boşanmış olan katılımcıların ise evli oldukları zaman rahatça harcama yapamadığı ekonomik baskı altında olduğu tespit edilmiştir. Görüşme esnasında yapılan gözlemlere göre bu durum kadınların psikolojik sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bir katılımcının evliliğinde aşırı baskı altında olmasından dolayı şu an aşırı harcama yaptığı ve kendini bu şekilde mutlu hissettiği tespit edilmiştir.

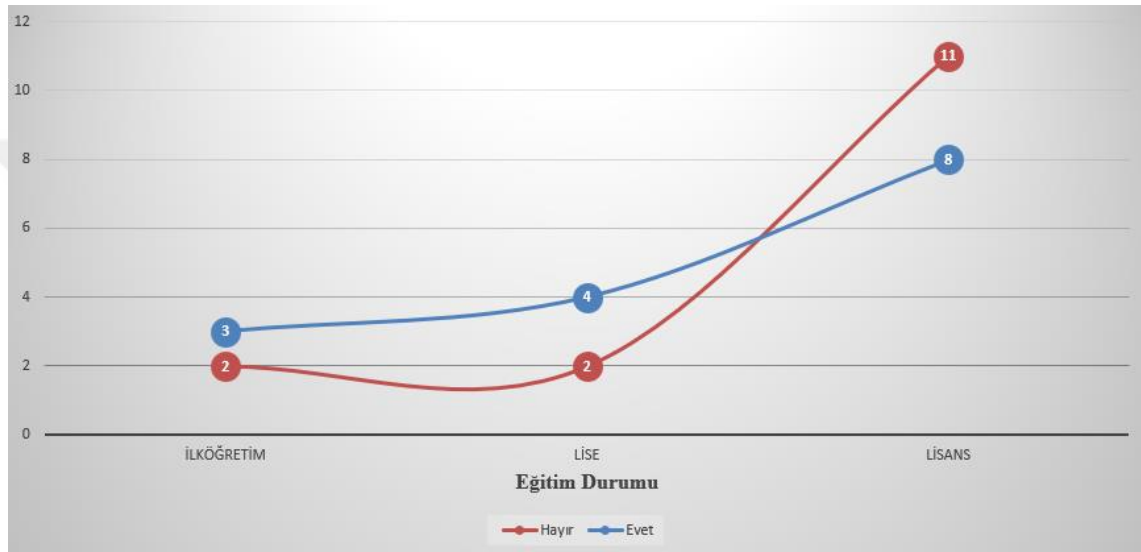
“Evet engellerdi. Ben kişisel olarak hiç harcama yapamazdım. Fakat kendisi benim tüm paramı harcardı.” (K22, İtalyan Aşçısı)

“Evet karıştırdı bahsettiğim gibi bir okeyi bile kavga dövüş alırdım. Alkol eğer hobiye giriyorsa evet harcardı.” (K23, Memur)

“İzin vermezdi ki ben biriktirerek kuafore falan giderdim ama kendine yönelik harcamaları rahatça yapardı.” (K27, Sekreter)

“Evet bunların hepsini birebir yaşadım. Psikolojik sorunlar yaşadığı için iyi gelir diye bende kendisine iyi gelecek faaliyetlere katılması konusunda teşvik ederdim. Spor salonuna kendim yazdırdım, arkadaşlarıyla deplasmana, gezilere gitmesine hiç karışmadım, teşvik ettim. Üstelik bunları kendi kazandığım para ile yaptım. Ben kazanıyorum diye dert etmesin diye onu hep rahat ettirmeye çalıştım.” (K30, Hemşire)

Tablo 31: Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Durumu ile Kadının Fazla Kazanması İlişkisi

Katılımcılar eşinizden fazla kazanmanız eşinizi rahatsız eder miydi sorusuna eşit oranlarda cevap vermişlerdir. 15 katılımcı eşinin rahatsız olacağını 15 katılımcı ise eşinin rahatsız olmayacağını ifade etmiştir. Katılımcıların eşlerinin eğitim durumu ile kadının fazla kazanmasından rahatsız olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların eşlerinin düzeyi ile fazla kazanma arasındaki ilişki şu şekildedir. Eşleri lisans mezunu 11 katılımcı kendisinin fazla geliri olması durumunda eşinin rahatsız olmayacağını ifade ederken eşleri lisans mezunu 8 katılımcı fazla geliri olması durumunda eşinin rahatsız olacağını ifade etmiştir. Eşlerinin eğitim düzeyi ilköğretim ve lise mezunu olan 4 katılımcı fazla kazanması durumunda eşinin rahatsız olmayacağını ifade ederken eğitim düzeyi ilköğretim ve lise olan 7 katılımcı eşlerinin rahatsız olacağını ifade etmiştir. Bu sebeple erkeğin eğitim düzeyi yükseldikçe kadının fazla para kazanmasından rahatsızlık duyma oranının düştüğü gözlemlenmiştir. Bu bağlamda eşin eğitim düzeyi ile kadının fazla kazanmasından rahatsız olma ilişkilidir diyebiliriz.

1 katılımcı eşinden fazla kazanmasının onu rahatsız etmediğini ifade etmiş devamında ise parasına daha çok el koyacağını belirtmiştir. Eşinin bu durumdan rahatsız olmaması her ne kadar iyi bir görüntü sergilese de devamında sergilediği davranış sebebiyle aslında olumsuz bir davranış olmakta kadının ekonomik sömürüye maruz kaldığını göstermektedir. Bu katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Etmezdi daha çok paramı alırdı çünkü.” (K27, Sekreter)

Katılımcılar kadının daha fazla kazanmasından rahatsız olacak erkek kişilikleri için ezilmiş hissi, erkeğin daha fazla kazanması gerektiğine dair inanç, ataerkil toplum düzeni ve egoları sebebiyle olacağını ifade etmiştir. Görüşmeler neticesinde elde edilen bir diğer tespit ise eşinden fazla kazanan tüm katılımcıların eşlerinin bu durumdan rahatsız olmasıdır. Eşinden fazla kazanan katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Eşimden daha fazla kazanıyorum ve doğrusu bu durumun onu rahatsız ettiğini düşünüyorum. Özellikle kendi muayenehanemi açtığım için bu yana kazancım daha yükseldi ve bu konuda rahatsız olduğumu hissediyorum. Bazen tartışmalarımız sırasında da bunu dile getirdiği oluyor. Daha çok kazanıyorsun diye daha fazla söz hakkın olacağını mı sanıyorsun demişti bir keresinde. Bu sözler, rahatsızlık olduğunun göstergesi bence. Bu durumun altında, ailesinde çalışan kadın sayısının az olması, kadınların eşlerine bağımlı olması gibi sebepler yattığını düşünüyorum. Ailesinde çalışan bir kadın olmak çok hoş karşılanmıyor. Ailesinden, bana sürekli eşimi, çocuklarımı ihmal ettiğim yönünde imalar olur. Kendi ailesinde çalışan kadın görmemiş. Ailesindeki kadınların da kadın çalışmasına karşı destek olucu bir tavrı yok. Bazı şeylerin ailede görülmesi, ailede desteklenmesi çok önemli bence. Her şeyin başı ise eğitim, eğitim, eğitim.” (K11, Doktor)

“Eşimden hep fazla kazandım, bu durumun onu rahatsız ettiğinin farkındayım. Eğitim olarak ondan daha eğitilmiş olmamda rahatsız ediyor onu. Bunun birçok nedeni olduğunu düşünüyorum, erkek olarak kendisini daha güçlü hissetmek istemesi, topluma karşı evin reisi olmak istemesi gibi. Annesi de çalışmayan bir kadın olduğu için çalışan kadın konusunda bir tecrübesi olmaması. Ataerkil bir aile içinde büyümesi. Toplumun da kadın erkek eş ilişkisinde, kadının daha az eğitilmiş olması, daha az kazanıyor olması yönünde bir beklentisi var diye düşünüyorum. Böyle kalıplarla büyüyoruz çünkü.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Evet ben daha çok kazanıyorum çünkü işyerim benim üzerime. Bu durumdan çok rahatsız oluyor çünkü sürekli söyleniyor bence ezilmiş hissediyor kendini. İşyerinde tartıştığımız zaman senin işyerin banane deyip çekip gidebiliyor kesinlikle bu durum onu rahatsız ediyor.” (K20, Girişimci)

“Düzenli bir işi ve geliri olmadığı için bir süre sonra bunlar sorun oldu, rahatsız olmaya başladı. Kendini işe yaramaz hissettiği zamanlar yaşıyordu. Bu durum onu depresyona daha da soktu. Hatta alkol kullanımını artırdı. Benim düzenli bir işim ve gelirim var, çevremde saygı duyulan bir kişiliğim var. Kendini ezilmiş hissetmeye başladı.” (K30, Hemşire)

1 katılımcı ise eşinden fazla kazanması durumunda eşinin rahatsız olacağını fakat kendisinin bu durumu alttan alacağını ifade etmiş olup bu katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Eşimle aynı kazanıyoruz. Her erkek gibi eşim de rahatsız olur fazla kazansam. Bunun toplumsal bir nedeni olabileceğini düşünüyorum. Öyle bir durum olsaydı ben bunu çok duyurmazdım, ben daha çok kazanıyorum diye de evin huzurunu kaçırarak bir davranışta bulunmam. Eşimi rahatsız etmem.” (K18, Öğretmen)

Katılımcılara gelirlerine ya da maaş kartına el konulma durumu sorulmuş olup 9 katılımcı gelirine el koyulduğunu ifade ederken 21 katılımcı el koyulmadığını belirtmiştir. Gelirine el koyulmadığını ifade eden bazı katılımcıların arasında ise eşi tarafından geliri kontrol edilen, evliliğinin ilk yıllarında geliri eşi tarafından alınan, eşinin borçlarını ödemek durumunda olduğu için dolaylı olarak geliri elinden alınan kadınlar mevcuttur.

“Tam olarak böyle denilemez. Benden para istemez. Fakat genelde kredi çekileceği zaman benim üzerimden çekildiğinden taksit ödemeleri üstüme kalıyor. Kredi ödemelerine genelde yardım etmez. Ödemelerde zorlandığım dönemler çok oldu. Bu aramızda problem yarattı. Para istemek zorunda kaldım bu sorun oldu çünkü para vermek istemedi. Bu dönemlerde kişisel ihtiyaçlarım için param olamadı.” (K6, Bankacı)

“Şu anda gelirime el koyma söz konusu değil ancak evliliğin ilk zamanlarında bunları yaşadım. Para kartım genelde onda dururdu. Bugün de hala evde benim kredi kartım daha yoğun olarak kullanılıyor.” (K11, Doktor)

“Evet, kartımı alır, kullanır. Baştan beri böyleydi, ben hiç bunun sözünü etmedim, dert etmedim. Ama böyle davranarak hata yaptım, onu bu konularda cesaretlendirdim.

Kendimle ilgili bir şey yapacağım zaman ona söylüyorum genelde. Harcamalarımın haberi olur.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

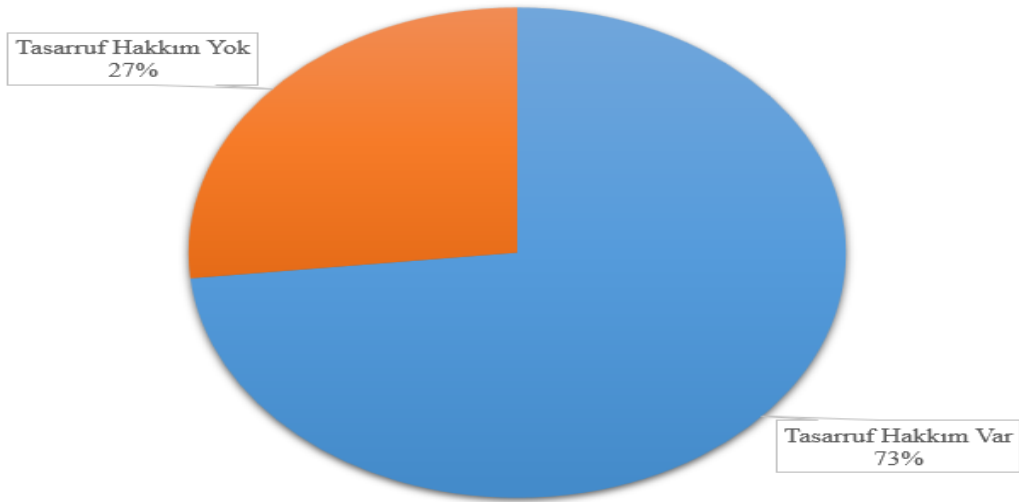
“Maaşımı eşim çeker masrafları karşılar. Kredi kartı gibi banka işlerinden uzak duruyoruz. Eşimden haftalık harçlık alırım. Engelleme yaşamadım, her hafta belli bir miktar alırım kendisinden.” (K18, Öğretmen)

Eşi fazla harcama yapması sebebiyle bir katılımcı eşinin gelirin el koyduğunu ve haftalık olarak kendisinin para verdiğini ifade etmiştir.

“Hayır ben onunla el koydum çünkü çok fazla harcıyor. O benden haftalık para istiyor ve para bende olduğu için engellemez harcamalarımı.” (K15, Büro Personeli)

Katılımcıların kendilerine ait malvarlığı sorgulanmış ve 30 katılımcıdan 23’ünün kendine ait malvarlığının olmadığı 7 katılımcının kendine ait malvarlığı olduğu tespit edilmiştir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 2016 verilerine göre erkeklerin %53,1 ‘i arazi sahibi iken bu rakam kadınlarda %35,3’tür (Skd Türkiye, 2018). Kadınların Türkiye genelinde düşük olan mülk sahibi olma oranı araştırma çerçevesinde de değişmemiş ve katılımcılarında mülk sahibi olma oranlarının düşük olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 32: Katılımcıların Tasarruf Hakkına Sahip Olma Durumları

Katılımcıların tasarruf hakkı sorgulandığı zaman 22 katılımcı tasarruf hakkının olmadığını ifade ederken 8 katılımcı tasarruf hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların tamamının kendine ait geliri olmasına rağmen tasarruf hakkı 30 katılımcıdan sadece 8’inde mevcuttur. Bu doğrultuda katılımcıların ekonomik kontrole maruz kaldıkları tespit edilmektedir.

Katılımcıların düğün takıları veya miras hakkı gibi eşlerine vermek zorunda kaldıkları mülkleri sorgulanmıştır. Katılımcıların 12' si düğün takılarını eşlerine vermek zorunda kaldıklarını ifade ederken 5 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. Katılımcıların özellikle evlendikleri dönemde borç ve ihtiyaç durumunda takılarının verildiği tespit edilmiştir.

“Düğün sonrasında düğün takılarımı vermek zorunda kaldım çünkü borçlanarak evlenmiştik. Düğün takılarımı vermeyi istemezdim, bu günkü aklım olsa bu konuda daha dirayetli davranır ve vermezdim. Bu konularda çok dik duramadığım zamanlar oldu.” (K11, Doktor)

“Düğün takılarını bozdurup araba almıştık. Rızam ile oldu. Ama oradaki rıza mecburiyetten kaynaklı bir rızaydı çünkü evimize kendimize bir şey alıyorduk” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Evet düğün takıları dışında doğum yaptığımda oğullarımın sünnetinde takılan tüm altınları, paraları da elimden aldı.” (K17, Büro Personeli)

Katılımcılara eşlerinin kazancı hakkında bilgi sahibi olma durumları sorulmuş ve 30 katılımcıdan 19'u eşinin kazancı hakkında bilgi sahibi iken 11 katılımcı gelirleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların genel olarak eşlerinin gelirleri konusunda bilgi sahibi olduklarını söyleyebiliriz. Eşlerinin geliri hakkında fikri olmayan katılımcılara sebebi sorulduğunda, eşinin rahat harcama yapmak için söylemediğini, eşi alkol aldığı için veya gelirleri hakkında hiç konuşmadıkları için bilmediklerini ifade etmişlerdir. 6 katılımcı eşinin kendisinden para sakladığını 24 katılımcı ise böyle bir durum yaşanmadığını ifade etmektedir.

“Eşimin ne kadar kazandığını bilirim ama bunu ondan duyduğum için değil genel olarak memur maaşlarının seyrini bildiğim için biliyorum. Ama bilhassa oturup şu kadar param var bu kadar zam aldım diye bilgi vermez. Önemli parasal kararlarda benimle ortak karar almaz, kararını alır ve beni sonradan haberdar eder genelde. Para sakladığını düşünüyorum. Birkaç kere benden habersiz ailesine para verdiğini öğrendim. Öğrendikten sonrada anneme, kardeşime para verirken senden izin mi alacağım tarzında cümleler kurdu. Bu konuda onunla zıtlasmamak, evin huzuru kaçmasın diye sessiz kaldığım zamanlar çok.” (K11, Doktor)

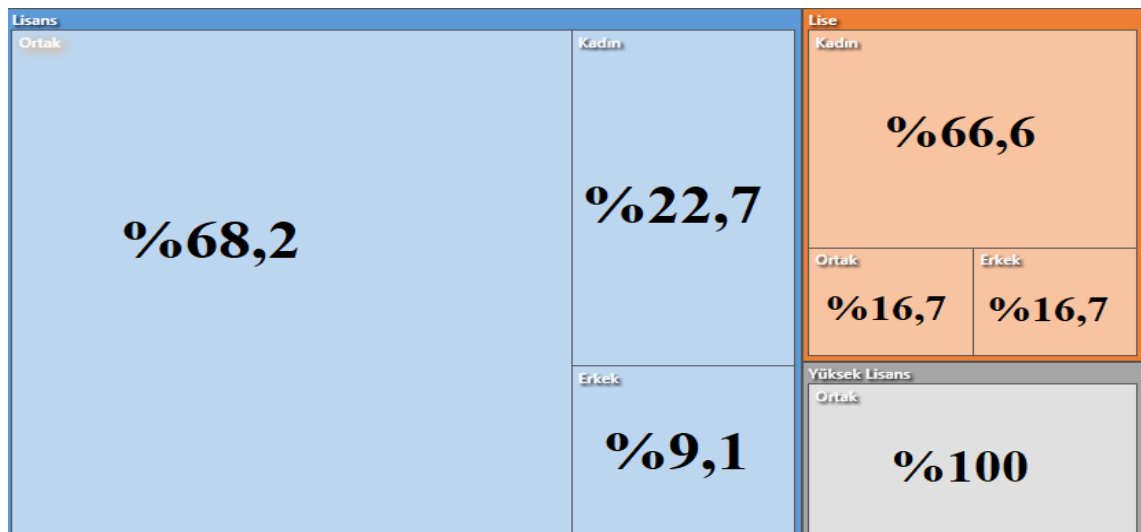
“Para konularını konuşup, evin kazancımızın bereketini kaçırmak istemeyiz. Eşim önemli kararları alır, bana söyler ben de onun kararlarına güvenirim. Ben ona ne kadar kazanıyorsun gibi sorular sormam.” (K18, Öğretmen)

“Hayır, hiç paylaşmazdı. Para saklardı sorunca da kavga çıkardı”. (K22, İtalyan Aşçısı)

Katılımcılara eşlerinin parasal kararları nasıl aldıkları sorulmuş ve 10 katılımcı eşlerinin kendilerine danışmadan karar aldığını 20 katılımcı ise ortak karar verdiklerini ifade etmiştir. Özellikle ekonomik şiddete uğrayan katılımcıların eşlerinin parasal konularda kadının fikrini almadığı tespit edilmiştir. Katılımcılardan bir kişi eşinin bir kere kendi başına karar aldığını ve bu sebepten dolayı iflas ettiğini o günden beri böyle bir durum yaşamadıklarını ifade etmiştir. Diğer katılımcılar ortak olarak sürekli son sözün erkekte olduğunu ve haberleri olmadan kararlar alındığını ifade etmektedir.

Katılımcılara aile içinde tasarruf hakkının kimde olduğu sorulmuş ve 5 farklı cevap alınmıştır. 8 katılımcı kendinde olduğunu ifade etmiş, 8 katılımcı ise eşinde olduğunu ifade etmiştir. Diğer 8 katılımcı aile içinde ortak hareket edildiğini ifade ederken 3 katılımcı ayrı tasarruf yaptıklarını 3 katılımcı ise evlerinde tasarruf yapılamadığını ifade etmiştir. Katılımcılara tasarruf hakkı kimin elinde olmalıdır sorusu sorulduğunda bu rakamların değiştiğini ve 19 katılımcının ortak olması gerektiğini ifade ederken 8 katılımcı kadının elinde olması gerektiğini ve 3 katılımcı ise erkekte olması gerektiğini ifade etmiştir. Buradan hareketle katılımcıların tamamının mevcut şartlarından memnun olmadığı görülmektedir. Kadınların eğitim düzeyi ile aile içi tasarruf hakkı arasında ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 33: Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Aile içi Tasarruf İlişkisi

Tabloda da görüldüğü üzere kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe aile içi tasarruf hakkının ortak olması gerektiği düşüncesi benimsenmektedir. Lise mezunu katılımcıların %66'sı tasarruf hakkının kadında olması gerektiğini düşünürken, lisans mezunu katılımcıların %68'i ortak olması gerektiğini düşünmekte ve yüksek lisans mezunu katılımcıların tamamı tasarruf hakkının ortak olması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların tasarruf hakkının kadında olması gerektiğine yönelik düşüncelerinin eşler ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Eşlerinin savurgan olduğunu düşünen katılımcılar ve geliri elinden alınan katılımcılar tasarruf hakkının kesinlikle kadında olması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Bir aile olduysanız, aile ekonomisi ile ilgili her konuda ortak hareket etmek gerekir. Evde tasarruf konusunda ben daha fazla yapıcı olmaya çalışıyorum. Eşim, paranın kıymetini bilme konusunda çok iyi değil, hatta savruk olduğunu da söyleyebilirim. Kendim için tasarruf yapamıyorum ama eşime hep hazır gençken çocuklar küçükken bir şeylerin sahibi olalım diye telkinde bulunuyorum. Yani ben tasarruf yapmaya parayı tutmaya çalışıyorum, eşim savurmaya devam ediyor.” (K11, Doktor)

1 katılımcı aile içi tasarruf hakkının erkekte olması gerektiğine dair görüşlerini belirtmiş ve parasal konularda erkeğin daha iyi olduğunu ifade etmiştir.

“Eşimin elindedir. Erkeğin elinde olmalıdır. Erkekler bu konularda daha mantıklı, doğru davranabilirler. Ailesini, eşini seven önemseyen bir erkek zaten tasarrufunu bilecektir.” (K 18, Öğretmen)

Katılımcılara eşleri tarafından ihtiyaçları satın alma ya da fatura ödeme gibi konularda tehdit durumları sorulduğunda, 24 katılımcı böyle bir durum yaşamadığını 4 katılımcı ise tehdit edildiğini ifade etmiştir. 2 katılımcı soruya cevap vermek istememiştir. Tehdit edilen 1 katılımcı kavga anında böyle durumların yaşandığını ifade etmiş diğer katılımcılar ise her zaman tehdit edildiklerini vurgulamışlardır. Eşi tarafından ihtiyaçları satın alma ya da faturaları ödeme konusunda tehdit edilmediğini ifade eden bir katılımcının da aslında eşi tarafından destek görmediği tespit edilmiş olup bu katılımcı yaşadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Tehdit etmiyor ama bir şeyler yapmak ya da bir şey sahibi olmak istediğimde, yapabiliyorsan yap, paranı tut yap şeklinde bir tarzı var. Oysa ki evdeki giderlerin çoğunu

ben karşılıyorum. Kendime araba almak istediğimde (bu bir mecburiyet aslında lüks değil bu devirde) git çek kredi alabiliyorsan al, benden bir şey bekleme demişti. Ve öyle de oldu. Kredi çekip kendim aldım.” (K11, Doktor)

Katılımcılara eşlerinin çalışmalarına yönelik tutumu ve istihdamı sabote etmeye davranışları sorulmuş ve 27 katılımcı eşlerinin çalışmasını desteklediğini 3 katılımcı ise destek görmediğini ifade etmiştir. Şu an eşi tarafından çalışması engellenmeyen 2 katılımcı, çalışma hayatına katıldıkları ilk yıllarda eşleri tarafından kısıtlandığını, baskıya maruz kaldıklarını ve psikolojik olarak yıpratıldıklarını fakat inatla çalışmak istedikleri için şu an eşlerinin de razı olduğunu belirtmektedir.

Eskiden çok karşıydı. Sürekli bırakmamı isterdi kıskanırdı beni iş yemeklerine gidemezdim, işten eve biraz geç gelsem çok büyük kavga çıkardı kısıtlardı hep ama yıllar geçti sonuçta ve alıştı şu an karışmıyor. (K15, Büro Personeli)

Zor olsa da kabullendi. Başta karşı çıkıyordu istemiyordu ama şu an alıştı. Bırakmak istesem karşı çıkmaz yine ve o dönemlerde sözle baskı uyguluyordu bana işe gitmemem için. (K21, Güzellik Uzmanı)

Katılımcılara yönelik yapılan en belirgin istihdam sabote davranışları kıskançlık, iş yemeği gibi faaliyetlere izin vermeme, baskı ve kavga çıkartma olduğu tespit edilmiş fakat katılımcıların bu davranışlar karşısında işi bırakmadığı gözlemlenmiştir.

“Yoğun çalıştığım dönemlerde ara ara huzursuzluk yaşıyorum aramızda ama çalışmayı istediğimi bildiğinden vazgeçmeyeceğime ikna olduğundan işi bıraktırma konusunda yönlendirmesi olmuyor. Ama ben bırakmak istediğimi söylesem onun için sorun olmayacağını söylüyor.” (K6, Bankacı)

“Çalışmamı istemediği zamanlar yaşadık. Ama bu konuda dik durdum. Erkek iş arkadaşlarımla görüşmemi istemez. İş arkadaşlarımla ilişkilerime karışır. Böyle kıskanç tutumlar yaşıyoruz. İş yemekleri gibi işle ilgili faaliyetlerine katılırsam huzursuzluk çıkarır. İş değişikliği yaparken de olumsuz tutumları olmuştur.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Yani bazen destekler bazen bırakmam için ısrar eder karışık biraz. İşe gitmemem için baskı yapar öyle zamanlarda ve çok kavga ederiz.” (K17, Büro Personeli)

Bir katılımcı eşinin çalışmasına ailesini aksatmamak kaydıyla izin verdiğini ve kendisinin de düşüncelerinin bu yönde olduğunu ifade etmiştir. Çalışma yaşamı ve aile yaşamı içerisinde kalan çoğu kadın aile yaşamını seçmekte ve bu durum kadınların önemli pozisyonlara gelmesinin önündeki engellerden biri olmakla beraber kadınlara karşı önyargılı olunmasının sebeplerindendir.

“Özel okulda çalışmamı istemedi. Özel okulların şartlarının ağır olmasından dolayı evi, çocukları ihmal etmemi istemedi. Evin, çocukların sorumluluğunu aksatmamak kaydıyla çalışmama izin verdi. Benim içinde öncelikli olan eşim ve çocuklarımdır zaten. Bu düzeni aksatmadan yürüttüğüm için çalışmama engel olmuyor.” (K18, Öğretmen)

Bir katılımcı evli olduğu dönemde eşi kendisinden para aldığı için çalışmasına karşı çıkmadığını fakat ayrıldıktan sonra çalışma hayatının sabote edildiğini ifade etmiştir.

“Destekliyordu çünkü ona para veriyordum. Boşandıktan sonra işten çıkmam için her şeyi yaptı bana iftira attı çevreme zarar verdi.” (K27, Sekreter)

Katılımcılara kendilerini geliştirecek eğitim gibi konulara karşı eşlerinin tutumu sorulmuş 22 katılımcı eşlerinin destekleyici tavır içinde olduğunu ifade ederken 8 katılımcı eşlerinin kendisini engellediğini ifade etmiştir. Katılımcıların ifadelerinde eşlerinin evden uzak kalmasını gerektirecek ya da ailesini ihmal edebileceği durumlarda eşlerinin destekleyici tavrının değişebileceği öngörülmüştür. Bazı katılımcıların eşlerinin, kadının bağımlı kalmasını istemesi ve kadının kendisini geliştirmesini hoş karşılamaması sebebiyle destek vermedikleri tespit edilmiştir.

“Bu konularda çok açık bir insan değil. Evi ve çocukları ihmal etmeme sebep olacak düşüncesiyle izin vereceğini, hoş karşılayacağını düşünmüyorum. Hastane nöbetleri bile aramızda probleme dönüşürdü.” (K11, Doktor)

“Çok olumlu olduğunu söyleyemem. Evlendiğimizde yüksek lisans yapıyordum, hiç destek olmadığı gibi bırak nasıl olsa üniversite mezunusun derdi. Tez dönemi gibi zor dönemlerde hiç desteğini görmedim. İşten gelir, evin işlerini yapar gece yarılarında tez yazardım. Hafta sonları teze çalışmak istediğim için çok kavga ettiğimiz oldu. İş değişikliği yaparken de daha iyi ücretli, şartları daha iyi bir işe geçmek istemiştım. O zamanda problem yaşamıştık. Seyahat gerektiren bir işte çalışmamam konusunda hep ikazı olmuştur.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Asla izin vermez kendimi geliştirmemi istemez çünkü engeller beni.” (K17, Büro Personeli)

“Engellerdi. Çünkü benim ykselmemi istemezdi. Her zaman ona muhtaç ve bağımlı olmamı isterdi.” (K22, İtalyan Açısı)

“Evlendikten sonra 4 yıllığa tamamlamak istedim ama evdeki huzursuzluk, boşandığım eşimin depresif halleri, sonra hamilelik süreci ve ocuk olunca bunu yapamadım. Belki hayır yapma demedi ama yaşattıklarıyla fırsatta vermedi kendimi geliştirmeme.” (K30, Hemşire)

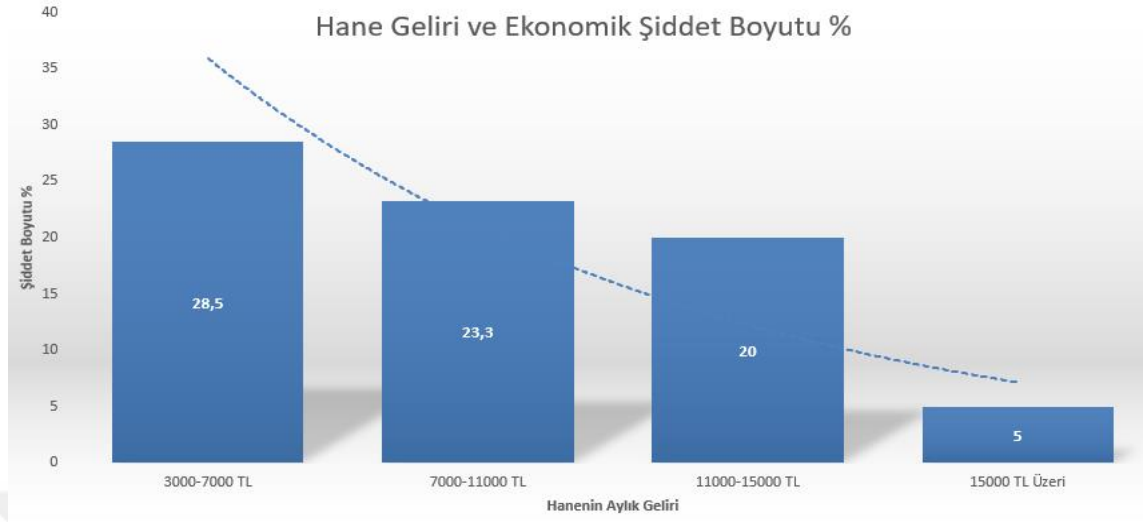
Değerlendirme

Katılımcıların ekonomik kontrole ilişkin maruz kaldıkları şiddet davranışları şu şekilde tespit edilmiştir:

- Kadının kazancının tamamını bilme arzusu
- Harcama yapmasını engelleme
- Kişisel ihtiyaçlarını almasını engelleme
- Gelirine el koyma
- Kadından para saklama
- Tasarruf hakkının elinden alınması
- Parasal kararlarda erkeğin kadına danışmaması
- Kadının istihdamını sabote etme
- Kadınların kendilerini geliştirecek eğitim gibi faaliyetleri gereksiz bulma ve destek olmama davranışlarına maruz kalmaktadır.

Araştırmada elde edilen verilere göre hane geliri ile ekonomik kontrol davranışları arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 34: Hane Geliri ve Ekonomik Kontrole Maruz Kalma

Hane geliri arttıkça katılımcıların maruz kaldıkları ekonomik kontrol davranışları azalmaktadır. Özellikle geliri 15.0000 ve üzeri olan katılımcıların aile içinde ve çalışma hayatında maruz kaldıkları ekonomik şiddet azalmaktadır. Bu sebeple hane içi gelir seviyesinin ekonomik şiddeti azaltıcı etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların aile içi tasarruf hakkındaki görüşleri analiz edilip tasarruf hakkının kimde olması gerektiğine yönelik bakış açıları analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, aile içi tasarruf hakkının eğitim seviyesi ile ilişkili olduğu tespit edilmiş ve eğitim seviyesi yükseldikçe tasarrufun ortak yapılmasına yönelik görüşleri artmıştır. Katılımcıların kişisel durumlarının da tasarruf düşüncesini etkilediği gözlemlenmiştir. Eşinin savurgan olduğunu ve sürekli borç yaptığını ifade eden katılımcıların ise tasarrufu kadınların daha iyi yapacağına inanmakta ve genel olarak erkeklerin tutumlu olacağına inanmamaktadır.

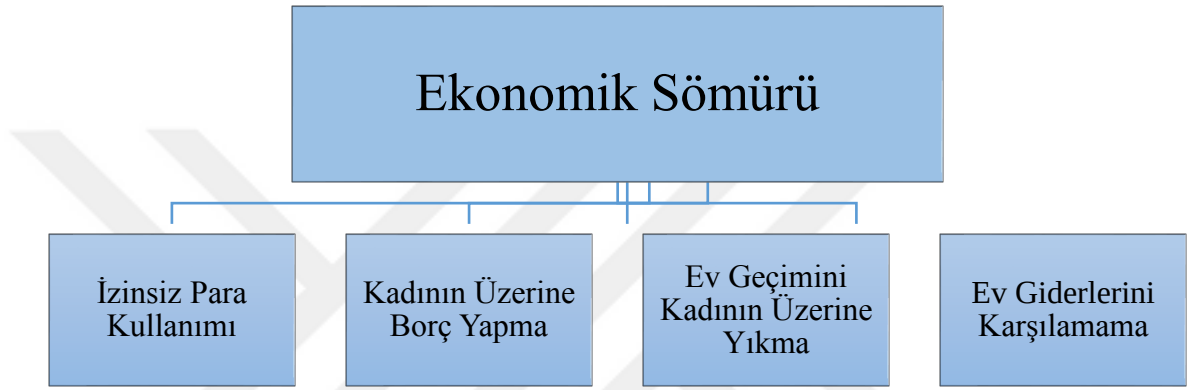
Genel olarak katılımcıların cevapları analiz edildiğinde 20 katılımcı kazancını rahatlıkla harcayamadığını eşleri tarafından kontrol edildiğini ifade etmiş olup bu oran kadınların ekonomik özgürlüğe sahip olmasına kazançlarını rahatça harcayamadıklarını göstermektedir. 4 katılımcı yoğun ekonomik kontrole maruz kalmakta ve 1 katılımcının ise maruz kaldığı kontrolün farkında olmadığı tespit edilmiştir. 9 katılımcı ise ekonomik kontrole maruz kalmakta fakat çalışmasının sabote edilmesi ve eşinin kendinden para saklaması gibi durumlara maruz kalmamaktadır. 15 katılımcı gelirin eşinden fazla

olması durumunda eşinin rahatsız olacağını düşünmekte ve geliri eşinden fazla katılımcılar bu durumu yaşadığını ifade etmektedir.

3.4.3.2. Ekonomik Sömürü Bulguları

Katılımcıların maruz kaldıkları ekonomik sömürüyü anlamak üzere sorular sorulmuş ve alınan cevaplar üzere ekonomik sömürü teması oluşturulmuştur.

Tema 3: Ekonomik Sömürü

Katılımcıları maruz kaldıkları ekonomik sömürü boyutunu anlamlandırmak üzere izinsiz para kullanımı, haberli ya da habersiz kadının üzerine borç yapma, ev geçimi kadının üzerine yıkma ve ev geçimini karşılamama olmak üzere 4 farklı konu altında incelenmiştir.

Katılımcılara eşlerinin cüzdan ya da banka hesabı gibi yerlerden izinsiz para alma durumları sorulmuş olup 7 katılımcı bu durumu yaşadıklarını ifade ederken 23 katılımcı eşlerinin böyle bir davranışta bulunmadığını ifade etmiştir. 2 katılımcı eşlerinin para almasından rahatsız olmadığını ifade ederken diğer katılımcılar bu durum için farklı yorumlar yapmış olup sonuçta rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Kredi kartı kullanımında ise 11 katılımcı kendi kredi kartlarının evde yoğun kullanıldığını ifade edip 4 katılımcı bu durumdan rahatsız olduklarını ve bazı dönemler ödenmediği için sıkıntıya girdiklerini anlatmışlardır. 9 katılımcı yoğunlukla eşlerinin kredi kartı kullanıldığını ve bu durumdan hoşnut olduklarını 4 katılımcı ise herkesin kendine ait kredi kartını kullandığını ifade etmiştir. Katılımcıların 4'ü bu soruyu yanıtsız bırakmış ve 2 katılımcı kredi kartı kullanmadıklarını ifade etmiştir.

1 katılımcı eşinin cüzdanından para almadığını fakat yaşadığı diğer konular sebebiyle mutlu olmadığını ve görüşme esnasında farkındalık kazandığını ifade etmiştir.

“Evde benim kredi kartım daha yoğun olarak kullanılıyor. İznim olmadan çantamdan vs. para almaz ama kendi parasını kullanma konusunda bana da danışmaz. Şimdi bu soruları cevapladıkça pek çok şeyin farkına varıyorum aslında. Ev giderlerinin çoğu benim üstümde, bundan rahatsızlık duymuyorum ama takdir edilmemek, fikrimin alınmaması iyi hissettirmiyor. Çalışıp para getiriyorum diye kendimi üstün görmüyorum, böyle bir tavır içinde de değilim ama bir erkeğin kadının gayretini takdir etmesi, kadının emeğine kıymet vermesi ve bunu belli etmesi gerekir. Bu konuda mutlu edilen bir kadın değilim. Yani benden izinsiz paramı almıyor ama bu mutlu olmak için yeterli değil.” (K11, Doktor)

3 katılımcı eşinin bilgisi dışında para aldığını ve bu durumun kendileri sebebiyle olduğunu, sorun olmaz düşüncesiyle ilk başta böyle bir hata yaptıklarını fakat durumun şu an sömürü boyutuna geldiğini belirtmişlerdir. Bu katılımcıların ekonomik şiddetin haricinde psikolojik ve cinsel şiddete de maruz kaldıkları ifadelerinde geçmiştir.

“Bilgim dışında almasına gerek yok çünkü zaten kartımı, şifrelerimi kullanır rahatlıkla. Daha önce de söylediğim gibi başta aile olduk düşüncesiyle bu konularda rahat davranınca bir daha geri adım atmam mümkün olmadı. Kredi kartım konusunda da genelde benimki kullanılıyor. Benim daha fazla kazanıyor olmam bu konudaki temel neden, bir de tabii benim baştan ipleri kaptırmış olmam. Bu konudaki duygu ve düşüncem, aslında ailede her şeyin birlikte kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Ama eşimin sözlü şiddeti beni çok yıprattığı için parasal konulardaki tutumu da artık bardağı taşıran damlalar oluyor diyebilirim. Rahatsız oluyorum ama elimden bir şey gelmiyor.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Sürekli alırdı. Bence bu durum saygısızlık. Çünkü onun yüzünden cüzdanımda para olmadığından haberim olmaz, rezil olurdum. Evde benim kredi kartım kullanılıyordu. Hatta bu yüzden iflas ettim.” (K22, İtalyan Aşçısı)

“Alırdı. Kredi kartımı kullanırdı, ek kart çıkartmıştık ona. Eğer sözlü, psikolojik şiddet, alkol, aldatma gibi onur kırıcı eylemler işin içine girmeseydi, düzenli bir işi olmadığı için buna ses etmeyebilirdim bir süre daha. Ama bir süre sonra, iş arama konusunda gayretli olmayışı, olumsuz davranışların dozajının artması evliliği bitirme kararı alma noktasına getirdi. Soğudum, kızgınlıştım ve kırıldım.” (K30, Hemşire)

1 katılımcı itaatkâr bir bakış açısına sahip olması sebebiyle ekonomik sömürüye maruz kalmasına rağmen bunu kabullenmemekte ve kadınların itaatkâr olması gerektiğini düşünmektedir.

“Maaş kartım eşimdedir. Ben evin parasal konularına hiç karışmam diyebilirim. Kredi kartı kullanmıyoruz. Eşim evimizin, çocukların masraflarını karşıladığı, mahrumiyet yaşatmadığı için sorun olmuyor benim için. Önemli olan saygılı, huzurlu bir ev ortamında yaşamak. Maddiyat için kadınlar, eşlerini yıpratmamalıdır.” (K18, Öğretmen)

Katılımcılara eşlerinin fatura ya da kira gibi ödemeler konusundaki tutumları sorulmuş ve 23 katılımcı eşlerinin zamanında ödediğini ifade ederken 7 katılımcı ödemeleri kendisinin yaptığını ifade etmiştir. Ekonomik sömürünün ilk göstergesi olan izinsiz para alma ile giderleri karşılamama durumundaki kişi sayısının aynı olması 7 katılımcının ekonomik sömürüye maruz kalma durumları hakkında ipuçları vermektedir.

“Evet. Ben öderim deyip ödemediği ya da ödeyemediği, parayı başka şeylere harcayıp evin giderlerini aksattığı oldu. Doğalgazın kesildiğini bilirim. Faiziyle ödediğim borçlar oldu. Kira yüzünden ev sahibinin kapıya geldiği ayda oldu.” (K30, Hemşire)

Katılımcılara eşlerinin borç yapma ve kumar oynama durumlarında 9 katılımcı eşinin kendi adına borç yaptığını veya yaptığı borçların kendi üzerine kaldığını ifade etmiş 21 katılımcı ise böyle bir durumla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar eşleri tarafından borç vermeye ikna edilmiş fakat ödeme konusunda sorunlar yaşamıştır. Özellikle 2 katılımcının eşinin bu durumu sürekli bir davranış haline getirmesi ve kendisinin de her seferinde eşine inandığını söylemesi dikkat çekicidir. Öğrenilmiş bir davranış biçimi haline gelen borç verme durumuna rağmen katılımcılar eşlerine güvenmekte ve düzeleceğine dair umut beslememektedir. Katılımcıların bu konuya yorumu şu şekildedir:

“Evliliğin ilk zamanlarında ailemden para almamız için beni zorladı, aldık ama ödemeye gelince iş bana düştü. Ama şu anda evin, çocukların ve kendi işim yapıyor olmanın masrafları sebebiyle benden ekstra bir beklentisi olmadığını düşünüyorum.” (K11, Doktor)

“Evet böyle bir şey yaşadık birkaç kere. Borç yaptı, beni borç isteme durumunda bıraktı. Zaten biraz da bu sebeple kartımı, parasal bilgilerimi paylaşmak zorunda kaldım.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Kendi adına yaptı ama ben ödedim borcu. Maalesef kumar oynuyor.” (K14, Büro Personeli)

“Evlendiğim günden beri benim üzerime borç yapıyor ama kumar oynamaz. Her zaman böyledir ve bende her zaman ikna oluyorum. Bunu da sürekli yaşıyoruz çünkü bitmiyor borçları ticaret yapıyorum diye her gün yeni borçla geliyor.” (K17, Büro Personeli)

“Evet benim adıma sürekli borç yapardı ben iste çalışırken kumar oynarmış sonradan öğrendim. Sürekli borç istemek zorunda bırakırdı beni fakat hiç geri ödemezdi.” (K22, İtalyan Aşçısı)

“Borçta yaptı. Kumar oynamadı ama alkol kullanımı çok arttı. Masrafı da arttı. Çok borçlanıp ödediğim günler oldu.” (K30, Hemşire,)

1 katılımcının borçları karşılığında ortak mallarını ipotek etme durumuna maruz kaldığı diğer katılımcıların bu durumla karşılaşmadığı tespit edilmiş olup katılımcılar ortak mal konusunda ekonomik sömürüye maruz kalmadığı görülmüştür.

Katılımcılara kredi çekme durumu söz konusu olduğunda kimin üzerine çekildiğini sorulduğunda 10 katılımcı kendi üzerine kredi çekildiğini ifade etmiştir. Bu durumun sebebinin genellikle katılımcıların maaşlarının daha yüksek olması ve düzenli gelirleri olmasının olduğu tespit edilmiştir. Bu durum 4 katılımcıyı rahatsız ederken diğer katılımcılar bu durumdan rahatsız olmamaktadır.

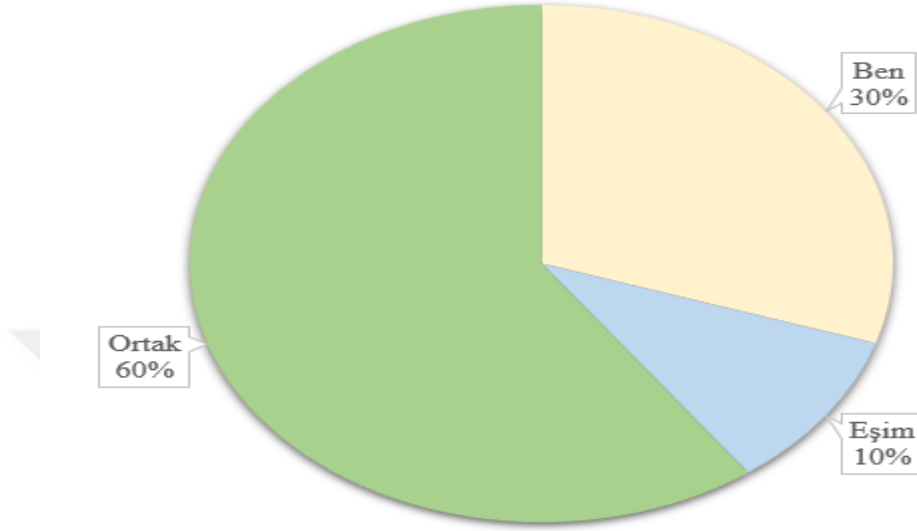
Görüşmeye katılan 4 katılımcının eşinin çalışmayı reddederek evin geçimini kendi üstüne yıktığını ifade etmiştir. Tüm katılımcıların eşleri iş sahibi olmasına rağmen 4 katılımcı eve düzenli para getirmediği ve masrafları karşılamadığını ifade etmekte 1 katılımcı ise eşinin çalışmayı reddetmemesine rağmen ev geçindirme bilincinde olmamasından dolayı sorun yaşadığını ve hayal kırıklığına uğradığını ifade etmiştir.

“İş bulma konusunda gayretli olmadı. Evliyim, çocuk oldu düzenli bir iş bulup çalışayım düşüncesini taşımadı. Ailelerimiz bu konuda uyarmasına rağmen, bana defalarca söz vermesine rağmen sözünü hiç tutmadı. Çalışmayı reddediyorum demedi ama davranışlarıyla, iş arayışına girişmeyen tutumu ile ev geçimini benim üzerime yıktı. Böylece sıcak bir yuva hayalimizi de yıkmış oldu.” (K30, Hemşire)

Bir katılımcının erkeklerin üstün olduğunu ve bu sebeple evin geçimini erkeğin yapması gerektiğini ifade etmiştir. Bu katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Evin reisi erkektir. Geçimi sağlayacak olan da erkektir. Eşim de ben de bunu bilir buna göre davranırız”. (K18, Öğretmen)

Tablo 35: Katılımcıların Ev Geçimini Sağlama Durumları

Ev masraflarının nasıl karşılandığı sorulduğunda ise 9 katılımcı kendisinin karşıladığını, 3 katılımcı eşi tarafından karşılandığını ve 18 katılımcı ortak karşılandığını ifade etmiştir. Eşin düzenli işi olmaması ve borçların olması ve eşin çocuklar ile yeteri kadar ilgilenmemesi ev geçimini katılımcıların üzerine kalmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Ev geçiminin kadın üzerinde kalmasının bir diğer nedeni ise eşin çalışmaya yönelik isteksiz olmasından kaynaklanmaktadır.

“Evlendiğimiz günden beri böyle. Evin geçimin, ben sağlıyorum o sadece zaman geçiriyor diyebilirim. Bazen çok yoğun iş olduğunda bana yardım ediyor ama bütün yük benim üzerinde.” (K20, Girişimci)

“Evlilikten de ayrıldıktan sonra da ben karşılıyorum. Çocuk için nafaka ödüyor ama o da düzenli bir ödeme şeklinde değil. Hala düzenli bir yaşamı olmadığı için, ekonomik şiddet devam ediyor diyebilirim.” (K30, Hemşire)

Değerlendirme

Araştırma bulgularına göre katılımcıların ekonomik sömürü kapsamında değerlendirebilecek davranışlara maruz kaldığı tespit edilmiştir.

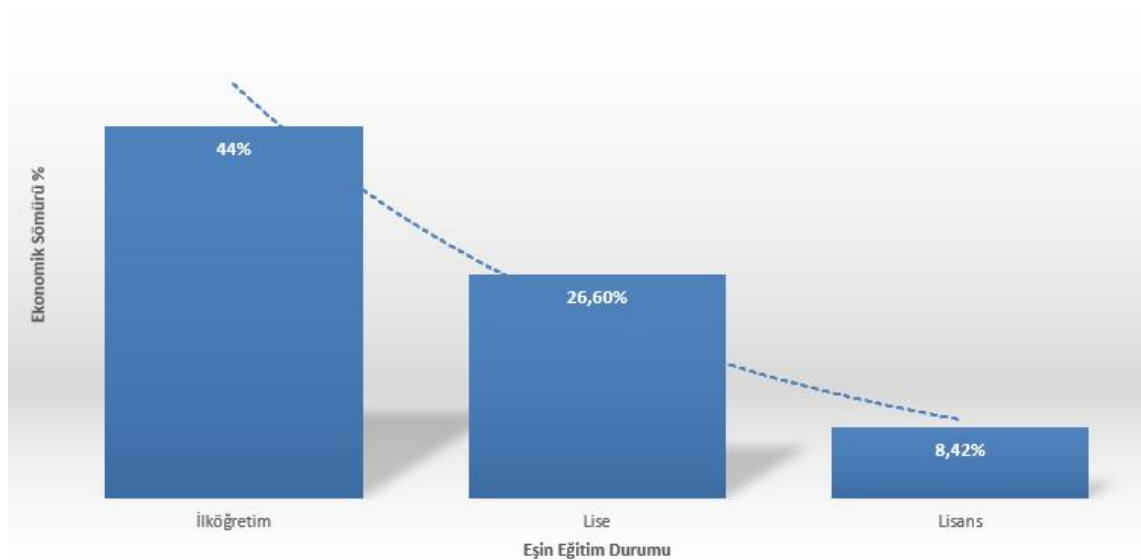
- Eşin izinsiz şekilde cüzdan ya da banka hesabından para alması
- Fatura ya da kira gibi giderler için ayrılan parayı harcaması
- Eşin borç yapması ve katılımcıların eşlerinin borcunu ödemek zorunda kalması
- Ev geçiminin katılımcıların üzerinde olması katılımcıların maruz kaldığı ekonomik sömürü davranışlarıdır.

7 katılımcının ekonomik sömürü davranışına maruz kaldığı tespit edilmiş ve ekonomik kontrol davranışlarına maruz kalan katılımcıların yoğunlukla ekonomik sömürüye maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Özellikle yoğun ekonomik şiddet yaşayan 4 katılımcının fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların ortak malı ipotek etme durumuyla karşılaşmadıkları tespit edilmiş bu durum 23 katılımcının malvarlığı olmamasıyla ilişkilendirilmiştir.

3 katılımcı görüşme esnasında farkındalık kazandıklarını yaşadıkları ekonomik şiddetin boyutunun farkına vardığını ve ekonomik şiddetin bu kadar yüksek seviyede yaşandığını bilmediklerini ifade etmiş olup bu görüşler çalışmanın yararlılığı bakımından önem arz etmektedir.

Tablo 36: Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Durumu ve Ekonomik Sömürü İlişkisi

Araştırmada elde edilen verilere göre kadınların eğitilmiş olması ekonomik sömürüye maruz kalma durumu ile ilişkili değildir fakat erkeğin eğitim durumu yükseldikçe ekonomik sömürü ciddi bir seviyede düşmektedir. Ekonomik sömürünün eğitim ile tamamen bitmediği gözlemlenmekte, sebebinin ise erkeğin kişilik yapısı, yetiştirilme tarzı ve kadının itaatkâr yapısı gibi sebepler olduğu araştırma sonuçlarına göre ifade edilebilir. Ancak ekonomik sömürü tamamen bitmese dahi eğitim ile en az seviyeye indirilebileceği elde edilen verilere göre tespit edilmiştir.

3.4.4. Çözüm Yönelik Bulgular

Katılımcılara aile, toplum, devlet ve işverenin ekonomik şiddeti önlemeye yönelik neler yapabileceği sorulmuştur. Alınan cevaplar aile ve toplum, işveren ve devlet olmak üzere üç farklı konu altında değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların ekonomik şiddetin aile ve toplum içinde nasıl önlenebileceği sorulmuş ve her birinden farklı cevap alınmıştır fakat katılımcıların hemfikir olduğu 3 konu tespit edilmiştir. Katılımcılar ilk olarak kadınların ekonomik özgürlüğü olması gerektiğini, ikinci olarak kadınların eğitilmiş olması gerektiğini ve daha mücadeleci ve cesaretli olmaları gerektiği yönünde fikir birliğinde oldukları tespit edilmiştir. Burada önemli olan bir detay 6 katılımcının ekonomik şiddetin önlenemeyeceğini ifade etmesidir. Katılımcıların bu umutsuz tavırlarının maruz kaldıkları ekonomik şiddet ve diğer şiddet türleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Aile ve toplum içerisindeki ekonomik şiddeti önlemeye yönelik bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Toplumun bilinçlenmesi çok önemli. Bu konuda da her yol eğitimden geçiyor. Her kadın okumalı, okutulmalı. Kendi ayakları üstünde durabilecek şekilde yetiştirilmeli. Ayrıca şiddet konusunda da bilinçlenme önemli. Şiddet deyince akla hep fiziksel ve cinsel şiddet geliyor. Ama ekonomik şiddette önemli bir sorun. Kadınların çalışması gerektiği hep ifade ediliyor ama bu konuda ailelere önemli bir rol düşüyor. Özellikle kadınların, kadınlar konusunda daha duyarlı olması gerekiyor. Yani bir anne kızını ayakları üstünde duracak şekilde yetiştirmeli, bir anne oğlunu kadınların da hakları olduğu konusunda bilinçlendirerek yetiştirmeli.” (K11, Doktor)

“Bazı şeyler çocukluktan, aileden başlıyor diye düşünüyorum. Karı koca olma bilinci olmayan, kadına değer verilmeyen bir aile ve toplumda bir çocuk nasıl yetişirse öyle gidebiliyor. Çocuklukta öğrenilen, kanıksanan nice davranış kalıbı eğitim alınsa da değişmeyebiliyor. Kadınlara yönelik bakış açısının artık değişmesi lazım. Kadın, değer verilmesi gereken, üretici gücü olan bir varlık. Toplumun kadını böyle değerlendirmesi gerekiyor. Kadınlar eğitim almalı, çalışmalı elbette. Ama kadının önünde arkasında destek görebileceği mekanizmaların varlığı da gerekli. Bu aile olabilir, zor durumda sığınabileceği hakkını koruyabilecek bir toplum yapısı olabilir, çalışma hayatı bile olabilir. Kadını güçlendirecek mekanizmalar olmalı.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Öncelikle kız ve erkek çocuklarımızı daha güzel yetiştirmeliyiz. Bilinç altımızda oluşan ve eğitimle dahi gitmeyen bazı şeyleri onların bilinç altına sokmamalıyız. Kadınlarımızı güçlendirmeli ve özgüvenli olmalarını sağlamalıyız. Nasıl bir erkek sırtını bir yere vermeden hayatını devam ettirebiliyorsa kadınlarda devam ettirebilmeli. Kendini kimseye muhtaç hissetmemeli.” (K13, Akademisyen)

Kadınların mutlaka çalışması lazım. Eğitim alması lazım. Ailelerin kız çocuklarını da erkek çocuklarını da kendi hayatlarının sorumluluğunu alacakları şekilde yetiştirmeleri lazım. Çocukları evlendikten sonra da karışan değil, destek olan bir çerçevede yaklaşmaları lazım. Ailemin desteği olmasa da boşanma kararını alabilirdim ama arkamda onların olduğunu bilerek bu kararı almak, çocuğumla yeni bir hayat kurmak daha kolay oldu. Erkek egemen bir toplum yapımız var, ama erkeklerin kadını küçümsediği, değersizleştirdiği bir anlayış ne erkek olmaya ne insan olmaya yakışır. Erkek egemenliğini, kadını ezmek, değersizleştirmek üzerinden yaşatmaktansa kadını baş tacı eden bir anlayışla yaşatmayı deneseler keşke. Oysaki kültürümüz, inancımız kadına değer veren, vermeyi gerektiren tavsiyelerle dolu (K30, Hemşire).

Bir katılımcı aile ve toplum içinde ekonomik şiddeti önlemeye yönelik çözümlere farklı bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre ekonomik şiddet gördüğü halde bunun farkında olmamasından dolayı, kadercı bakış açısıyla itaat etmesi ve erkeklerin daha üstün olduğuna yönelik inançları çerçevesinde ekonomik şiddeti önlemeye yönelik çözümleri önlemekten ziyade daha tetikleyici niteliktedir. Katılımcının ifade ettiği sebeplerden ziyade araştırma sonucunda da elde edilen bulgulara göre ekonomik şiddet hane geliri, kişilerin eğitim durumu ile yakın ilişki içerisinde.

Bence ahlaki eksikliklerin giderilmesi gerekiyor. Giderek dinden uzaklaşan, özentilerle yaşayan bir toplum gençlik oldu. Bunun düzeltilmesi çok acil gerekli. Boşanmalar, evlenmeden birlikte yaşamalar, sahipsiz çocuklar artıyor. Dejenere olmaktan kurtulmamız gerekiyor. Bunun içinde ahlaki yapımızı koruyarak çocuklarımızı yetiştirmeliyiz, eğitimi buna göre vermeliyiz. Yoksa şiddet gibi her türlü kötülük doğup iyice yerleşir. Ahlaklı bir toplumda kadınlar mağdur edilmeyecektir. Kadınların da kadın olmanın bilinciyle, anne eş olmanın bilinciyle davranması, yaşaması gerekiyor. Her şeye özenmek, her şeyi dert edip hemen ayrılmayı düşünmek de doğru değil. (K18, Öğretmen)

Katılımcılara çalışma hayatındaki ekonomik şiddetin nasıl önlenebileceğini düşündükleri sorulduğunda 8 katılımcı engellenemeyeceğini ifade ederek umutsuz bir tutum sergilemektedir. Diğer katılımcıların ise ortak ifade ettikleri konular ise işverenlerin eğitilmesi, cezai yaptırımlar uygulanması, denetlenmesi ve pozitif ayrımcılıklarla mümkün olabileceği yönündedir. Çalışma hayatındaki ekonomik şiddeti önlemeye yönelik bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Kadınlarla erkekler arasında ayrımcılık yapan, farklı muamele yapan işverenlere, şirketlere devlet yaptırım uygulamalı. Eşitsizlik yaşayan kadınlar, işsiz kalırım endişesiyle haklarını arayamıyorlar. İşte bu noktada da kadını koruyacak, destek olacak hukuki mekanizmaların destek mekanizmalarının olması önemli. Belirli sayıda kadın çalıştırma zorunluluğu olmalı. Çocuklu kadınlar için kreş, etüt merkezleri kurulmalı işyerlerinde.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Maddi manevi kadın daha özgür bırakılmalı. Kadına özgüven sağlanmalı ki başarılı olsun. Sürekli engellemek ikinci plana atmak kadınların pes etmesine neden oluyor. Bir de iş ortamında ki cinsel taciz, mobbing gibi tehlikeler ortadan kaldırılmalı. İş hayatında bunlar kadını çok olumsuz etkiliyor ve belki işi bırakmalarına neden oluyor buda ekonomik şiddete neden oluyor.” (K20, Girişimci)

“Hükümetin kanun çıkarması ve bunu uygulaması gerekiyor. Bence iş yerlerini denetlenmeli, aynı işi yapan kadın ve erkeğin maaşına bakılmalı ve sürekli kontrol altında tutulmalı. Böylece iş verenlerin uyguladığı ekonomik şiddet bir nebze azalabilir.” (K22, İtalyan Aşçısı)

“Kadınların eğitilmiş olması lazım. Erkeklerle eşit haklara sahip olmaları lazım. Bunu da kanunlarla, cezalarla devlet sağlamalı. Kadınların girişimciliği teşvik edilmeli. Çocuk sahibi kadınların çalışmaları önündeki engeller kaldırılmalı. Yurt dışında mahalle kreşleri var, işyerlerinde çocuk bakım yerleri, kreşler var. Türkiye’de de bu uygulamaların hayata geçirilmesi lazım.” (K30, Hemşire)

1 katılımcı çalışma hayatında kadınların uğradığı ekonomik şiddeti önlemeye yönelik düşünceleri, kadınların ekonomik şiddete maruz kalmasını destekler niteliktedir. Kadınların anne olduktan sonra çalışma hayatından kopması kadınların yükselmeleri önündeki engellerdendir. Evin geçiminin sadece erkeğe ait olması yine kadını ikinci plana atan bir söylemdir. Kadınları çalışma hayatından uzaklaştırmak ekonomik şiddeti önlemek yerine kadınların ekonomik özgürlüklerini ellerinden alınmasına neden olmaktadır.

“Kadınların çalışması konusunda düşüncelerim biraz farklı gelebilir ama ben anne olduktan sonra kadınlar mutlaka çalışmak zorunda şeklinde düşünmüyorum. Evin geçiminden sorumlu olan evin erkeğidir. Anne olup çalışması gereken kadınlar için yarı zamanlı işler oluşturulmalı. Herkes gibi kadınlara da çalıştığının karşılığı, hakları tam olarak verilmeli. İlla ki kariyer yapmak isteyen kadınların, erkekler önünde mağdur edilmeyecek bir ortamda çalışmaları sağlanmalı.” (K18, Öğretmen)

Katılımcılar ekonomik şiddeti önleme konusunda devletin uygulamalarında yetersizlikler olduğunu ifade etmiştir. Devletin kadınları ekonomik şiddetten korumak amacıyla kanun çıkarması gerektiği, kreş uygulamaların yaygınlaşması gerektiği ve toplumu eğitime konusunda daha fazla çaba göstermesi gerektiğini katılımcılar ifade etmiştir. Katılımcılardan 8 kişi devletin ekonomik şiddeti önleyemeyeceğini ifade etmiş ve bir katılımcı fiziksel şiddete maruz kaldığında devletin korumadığını ekonomik şiddetten de koruyamayacağını düşündüğünü belirtmiştir.

“Fiziksel şiddeti önleyemeyen devlet ekonomik şiddeti mi önleyecek diye ben sana sormak istiyorum ve hiçbir uygulamaya inanmıyorum ben.” (K17, Büro Personeli)

Katılımcılara göre kadınlar ekonomik olarak güçlendirilmeli ve daha fazla istihdam olanağı sağlanmalıdır. Medya, okul, kamu spotu gibi eylemler ile topluma bilinç

kazandırılmalı ve temelden eğitim olması sağlanmalıdır. Ayrıca işyerlerini denetim altına alınması ve eşitsizlik yapan firmalara cezai yaptırım uygulanmalıdır.

“Tabii devletin de vatandaşlarını korumak gibi temel bir görevi var. Anayasada güvenceye alınmış haklar var. Kadınların her konuda fırsat eşitliği yaşaması sağlanmalı. Bu ülkede hala sağlık hakkından yararlanamayan bile kadınlar var. Fiziksel ve cinsel şiddete karşı korunma sağlandığı gibi ekonomik şiddete karşı da korunma sağlanmalı. Hatta fiziksel şiddet yaşayan kadınlar, eğer çalışmıyorsa ilk olarak ekonomik olarak güçlendirilmeli ki, ekonomik şiddete de maruz kalmassınlar. Ekonomik şiddeti önlemeye yönelik politikalar geliştirilmesi, bu konuda farkındalık sağlayacak, bilinçlenmeyi sağlayacak çalışmalar yürütülmeli. Çalışma hayatına girmek isteyen ya da çalışma hayatı içinde olan kadınların en önemli sorunu çocukların bakım ihtiyacı. Bu sorunun çözülmesine yönelik uygulamalar acilen hayata geçirilmeli. Kanunda olmasına rağmen çoğu işyerinde kreş vs. yok. Özel kreşler, anaokulları çok pahalı, herkesin gücü yetmiyor. Devlet okulları yarım gün, bu da ihtiyacı gidermiyor. İhtiyaçları giderecek düzenlemeler yapılarak kadınların güçlendirilmesi gerekiyor.” (K11, Doktor)

“Devletin eğitimden tutup çalışma hayatına kadar her alanda kadını destekleyen, koruyan, güçlendiren bir yapı sunması önemli. Siyasette bile kadın sayısının ne kadar az olduğu ortada. Devlet, her alanda kadının varlığını mecbur kılmalı. Kadını çocuk sahibi olduğu için, aile desteği bulamadığı için erkeğe (eşine) mecbur bırakmamalı. Bu tabii güçlü bir ekonomik yapısı olan devletler için daha kolaydır. Ataerkil yapıyı üretmeyen bir toplum yapısı inşa edilmeli. Siyasette, eğitime katılımda, karar alma mekanizmalarına katılımda kadınlar desteklenmeli. Ayrımcı uygulamalar cezalandırılmalı.” (K12, Yüksek Makine Mühendisi)

“Evet çok fazla desteğin olduğunu düşünmüyorum ve sıkıntının yine eğitimde olduğunu düşünüyorum. Örneğin ilköğretim yıllarında sınıf temizliği yapıldığında erkekler güçlü diye sıraları çeker, biz kızlar ise temizlik yapardık. Bu bilinç altına oturan bir yanıştır. Kızlar güçsüzdür, kızlar yapamaz cümleleri o zamanlar çokça duyduk. 18 yaşında akşam dışarı çıkacağımızda yanınızda erkek olsun diye 7 yaşındaki çocuğu vermek ve bu çocuğun bizi koruyacağını düşünmekte bu eğitimsizliğin eseridir. Yanlış eğitilmiş insanlara istediğiniz kadar kanun çıkartın bunun engellenebileceğini düşünmüyorum. Burada devletin yapması gereken ilk şey kaliteli ve birbirine saygı duyan nesiller

yetiştirmektir. Bunların haricinde ise kadın girişimcilere belirli destekler verilebilir. Ev hanımlarına çeşitli meslek kursları vererek ihtiyaç olması halinde bu kadının ekonomik özgürlüğüne kavuşması sağlanabilir. Ayrıca aile doktoru projesi gibi aile psikoloğu olması gerektiğini düşünüyorum. Her mahallede bir sağlık ocağı olduğu gibi bir danışma merkezi olması gerektiğini düşünüyorum. İnsanlar psikoloğa gitmese dahi bu kişilerin ailelere belirli ziyaretlerde bulunmasını onlara yakından veya uzaktan destek olunmasını düşünüyorum. Özellikle çocuk yetiştirmede yaşadıklarını her sıkıntıyı anlatabilecekleri ve çözüm bulabilecekleri bir profesyonel kişinin olması gerektiğine inanıyorum.” (K13, Akademisyen)

“Devletin özellikle özel sektörde firmaları hiç denetlemediğini düşünüyorum. Bazı kadınlar işsiz kalmamak için merdiven altı sektörlerde çalışıyor sigortasız kötü koşullarda bunun önüne geçilecek daha fazla yatırım ve kanun yapılmalı diye düşünüyorum.” (K14, Büro Personeli)

“Yurt dışındaki güzel örneklerin uygulanması lazım. Devletin kız çocuklarının okutulması önündeki engelleri kaldırması, çalışma önündeki engelleri kaldırması lazım. Çok dikkatimi çeken unsurlardan biri medya diğeri de eğitimin içinde kadının ele alınışı. Medyanın toplum üzerindeki etkisi biliniyor. Dizilerde kadınların anlatımı, senaryolardaki çarpıklıklara da devletin el atması lazım. Kadına yönelik her türlü şiddeti dizilerde görerek normalleştiriyoruz toplum olarak. Erkek egemenliğini normalleştiren senaryolar var. Dizilerdeki şiddet üreten unsurların mutlaka düzenlenmesi lazım. Eğitim içinde müfredatlara, kitaplara kadın erkek eşitliği sağlayıcı unsurlar eklenmeli. Toplumsal cinsiyete duyarlı bir eğitim verilmeli okullarda. Erkeğin de kadınla birlikte, iş birliği içinde bir yaşam rolü üstlendiği örnekler sunulmalı.” (K30, Hemşire)

Bir katılımcı ekonomik şiddeti önleme konusunda farklı bir öneri getirmiş olup bu öneri kadınları değil erkekleri korur niteliktedir. Katılımcı ekonomik şiddetin sebebinin maddi olduğunu düşünmekte oysa ki araştırmamızda da tespit edildiği üzere geliri yüksek olan kadınlar da ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Bu sebeple az harcama yapmak ekonomik şiddetin çözülmesine neden olacak bir davranış olmayacaktır. Nafaka ise kadınların boşandıktan sonra bile ekonomik şiddete maruz kaldığı alanlardan birisidir. Burada erkeğin nafaka ödemesini devlete yüklemek düzenli bir ödeme olması

bakımından kadınlar açısından olumlu olsa da düşünce olarak kadını değil erkeği korur niteliktedir.

“Ekonomik şiddetin sebebi maddi olduğu için herkes ayağını yorganına göre uzatsa bir sıkıntı olmaz. Erkek ikinci evliliği yapıyor ama birinci evliliğe nafaka veriyor. Bence bu nafakayı devlet ödemeli her iki tarafta bu şekilde mutlu olur.” (K27, Polis)

Katılımcıların ekonomik şiddeti önlemeye yönelik çözüm önerilerinin çoğunluğu birbirinden farklı olsa da ortak tema olarak eğitim, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi, işverenlere denetim yapılması ve devletin kanun koymasu yönünde öneriler sunmuşlardır. Katılımcıların çoğunluğu ekonomik şiddetin önüne geçilebileceğini düşünürken bazı katılımcıların önlenmesinin mümkün olmadığına olan inancı göze çarpmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ekonomik şiddet son yıllarda karşımıza daha fazla çıkan bir kavram olsa da kadınlar üzerinde ilk çağlardan itibaren hakimiyet kurmuştur. Kadınlar çalışma hayatına girmeden önce ücretsiz aile işçiliği ile emek sömürüsüne maruz kalırken Sanayi Devrimi ile birlikte fabrikalarda kötü koşullarda çalışmak zorunda bırakılmış ve hem evde hem de çalışma yaşamında sömürüye maruz kalmışlardır. İlk çağlardan itibaren toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınlar fiziksel ve cinsel şiddetin yanında ekonomik olarak daha bağımlı hale getirildiklerinde tamamen savunmasız kalmışlardır. Ekonomik şiddet literatürde detaylı incelenmiş olup genel olarak tanımlamak gerekirse, kadının parasını elinden almak, ekonomik kaynaklara ulaşımını engellemek, çalışmasına engel olmak ve sabote etmek, zorla çalıştırmak, kadını borçlandırmak ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamasına engel olmak gibi durumları içermektedir.

Ekonomik şiddet diğer şiddet türleri kadar görünür ve somut ekiler bırakmamasından dolayı ikinci plana atılmış ve diğer şiddet türleri kadar araştırılma yapılmayan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysaki ekonomik anlamda bağımlı olan kadın her türlü şiddete karşı tehdit altında kalmaktadır. Ekonomik şiddetin görünmeyen yapısı diğer şiddet türlerini destekleyen ve oluşumuna zemin hazırlayan niteliktedir.

Ekonomik şiddet kadınların toplumun dışına itilmelerine, eğitim ve mesleki beceri gibi konularda ayrımcılık yaşamalarına, çalışma yaşamında ayrımcılığa maruz kalmalarına ve çalışma yaşamından uzaklaşmalarına neden olur. Bu nedenle kadınlar kendilerini güçsüz ve muhtaç hissetmektedir. Ekonomik şiddet kadın yaşamını olumsuz etkileyen fiziksel ve ruhsal sağlıklarına zarar veren bir oluşumdur. Ekonomik şiddet sadece kadınları etkileyen bir şiddet olarak görülse de dolaylı olarak çocukları ve toplumları etkilemekte, toplum sağlığını bozmaktadır. Bu bakımdan ekonomik şiddetin daha çok araştırılması ve acil çözüm önerileri sunulması gerekmektedir.

Kadınların ekonomik şiddet farkındalığını anlamlandırmak, maruz kaldıkları ekonomik şiddetin boyutlarını ölçmeyi hedefleyen bu çalışmada özetle aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırma amacına yönelik yüz yüze mülakat yöntemi ile görüşülen kadınlar orta yaş gurubunda olup katılımcılar ağırlıklı olarak lisans ve üstü eğitim seviyesine sahiptir.

Katılımcıların tamamına yakını evli olmakla beraber ağırlıklı olarak aylık gelirleri 6000 ve üzeri olup katılımcıların demografik özelliklerinin araştırma hedeflerine uygunluğu görülmektedir.

Eğitimli ve çalışan kadınların ekonomik şiddet farkındalığının diğer şiddet türlerine nazaran daha az olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar görünür şiddet türleri olarak özellikle fiziksel ve psikolojik şiddet olarak tanımlamış, ekonomik şiddete çok az yer vermişlerdir. Ayrıca katılımcılar ekonomik şiddeti sadece ekonomik kontrol davranışları üzerinden tanımlamıştır. Bu sebeple nitelikli ve eğitimli kadınların ekonomik şiddetin boyutlarını yeterince bilmedikleri ve farkındalık düzeylerinin diğer şiddet türlerine göre düşük olması elde edilen bulgulardandır.

Ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri ile ilişkili ve tetikleyici bir kavramdır. Görünmez yapısı sayesinde ne kadar az hissedilse de diğer şiddet türlerinin tetiklediği için etkisi daha büyük ve yıkıcı olmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcıların neredeyse tamamı ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasında ilişki olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların ekonomik şiddet yaşarken yoğun olarak psikolojik ve sırasıyla fiziksel ve cinsel şiddet yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda ekonomik diğer şiddet türleri ile ilişkili olduğu ve tetikleyici etkisi olduğu görülmüştür.

Araştırmada elde edilen bulgulara katılımcıların yarısı ekonomik kontrol davranışlarıyla ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Katılımcıların tamamı eğitimli ve çalışan kadınlardır. Bu sebeple araştırmaya katılan kadınların ekonomik şiddete maruz kaldığı tespit edilmiş ve eğitimli, çalışan kadınların da ekonomik şiddet yaşayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Ekonomik şiddete maruz kalan kadınların bu durumu kabullenme nedenleri toplumsal baskı, çocuk sahibi olma, aileden destek görememe ve eşe olan sevgi olarak tespit edilmiştir. Toplumda boşanmış kadın imajının kötü olarak algılanması kadınları olumsuz olarak etkilemekte ve şiddete katlamalarına neden olmaktadır. Çocuk sahibi olan katılımcıların özellikle küçük çocuk olduğu zaman verecekleri kararı etkilediği ve şiddete katlandığı gözlemlenmiştir. Benzer bir sonuç nafaka talebinde de elde edilmiştir. Çocuk sahibi olmayan katılımcılar büyük çoğunlukla nafaka talep etmezken çocuk sahibi olan

katılımcılar nafaka talep etmektedir. Bu bağlamda eğitimli ve çalışan kadınların çocuk sahibi olmaları şiddete katlanmaya yönelik fikirlerini değiştirmektedir.

Ekonomik şiddet kadınların istihdam olmaları önünde bir engel oluşturmakta ve aile üyeleri tarafından gerçekleştirilebileceği gibi işveren ve çalışma arkadaşları tarafından da meydana gelebilmektedir. Araştırma bulgularına göre kadınlar hem aile üyeleri tarafından istihdamı sabote edici davranışlar görmekte hem de çalışma yaşamı içinde ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Özellikle eşleri tarafından aşırı kıskanma, işe gitmesine engel olacak tavırlar sergileme ve psikolojik baskı yaparak istihdam olmalarına engel olacak davranışlara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Çalışma yaşamı içinde ise eşit ücret alamama, doğum öncesi ve sonrasında sahip olunan hakları engelleme, terfi durumunda eşitsiz yaklaşım ve yan hakları kullanma konusunda ekonomik şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. İş bulamama ve mevcut şartların değişmesinden korkma gibi duygular ile de ekonomik şiddeti kabullenmişlerdir.

Ekonomik şiddetin bir diğer boyutu olan ekonomik sömürü ise bilinirliği en az olan fakat etkisinin daha yıkıcı olduğu tespit edilen bir koludur. Araştırma bulgularında ekonomik şiddet tanımı yapılırken ekonomik sömürü davranışlarının farkındalığının az olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik kontrol davranışlarından ziyade ekonomik sömürüye maruz kalan katılımcıların boşanma kararı aldığı tespit edilmiştir. Ekonomik sömürüye maruz kalan katılımcıların fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Özellikle ekonomik kontrol davranışları ile beraber ekonomik sömürüye maruz kalan katılımcıların psikolojik rahatsızlıklara sahip oldukları ve bu sebeple boşanan katılımcıların etkisinden kurtulamadıkları tespit edilmiştir. Ekonomik şiddet kadınları yavaş yavaş etkilerken fiziki ve ruhsal sağlıklarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Bu yavaş etki nedeniyle diğer şiddet türlerine nazaran az hissedilmekte ve kadınlar kendilerini koruyamamaktadır.

Araştırma bulgularına göre ekonomik şiddete maruz kalma ile kadının eğitim durumu ve geliri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Tüm katılımcıların eğitim seviyesi yüksek olmasına rağmen neredeyse katılımcıların yarısı ekonomik şiddete maruz kalmaktadır fakat elde edilen bulgulara göre erkeğin eğitim seviyesi ile ekonomik şiddet arasında anlamlı ilişki mevcuttur. Erkeğin eğitim seviyesi düştükçe ekonomik şiddet gösterme eğilimi artmaktadır. Aynı durum hane geliri içinde tespit edilmiştir. Hane geliri

arttıkça erkeğin ekonomik şiddet gösterme eğilimi azalmaktadır. Kadının tek başına eğitilmiş olması ve gelirinin yüksek olması ekonomik şiddet görmesini engelleme de yeterli olmamaktadır.

Genel olarak değerlendirecek olursak ekonomik şiddetin kadının statüsüne göre şekillenen bir durum olmadığı ve her gruptan kadını tehdit etmekte olduğu görülmektedir. Ekonomik özgürlüğü olan eğitilmiş kadınlar da ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Aynı zamanda ekonomik şiddet ile beraber fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddette yaşanmaktadır. Özellikle eşinin eğitim seviyesi düşük olan ve hane geliri yüksek olmayan katılımcıların ekonomik şiddete daha çok maruz kalmasından dolayı ekonomik şiddet kadınların tek başına yenebileceği bir kavram olmaktan çıkıp erkek iş birliği ve devlet müdahalesi ile çözümlenebilecek bir şiddet türüdür.

Bu bağlamda ekonomik şiddet ile mücadele açısından şu öneriler getirilebilir:

- Ekonomik şiddet olgusunun farkındalığının artması bakımından Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı gibi kurumlar ve sivil toplum örgütleri tarafından politikalar ve stratejiler geliştirilmelidir.
- Çalışma yaşamı içinde mevcut olan cinsiyet ayrımının önüne geçilecek politikalar ile kadının istihdamı desteklenmelidir.
- Ekonomik şiddete yönelik bilinç düzeyinin artması bakımından öğretici kamu spotları ve yayınlar ile farkındalık artırılmalıdır.
- Medyada yer alan cinsiyetçi söylem ve haberlerin şiddeti önlemeye yönelik teşvik edici söylemlere dönüştürülmelidir.
- Kadın ve erkeklerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi için çalışmalar yapılmalı ve temelde oluşan kadın erkek ayrımının önüne geçilmelidir.
- Ekonomik şiddet anlamak ve mücadele için çözüm yolları bulmak amacıyla daha fazla araştırma yapılmalı literatürdeki boşluk giderilmelidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, E, (2017), *Kadın İşgücüne Yönelik Ayrımcılık Sorunu: Bursa Serbest Bölgesi Örneğinde Kadın Yöneticilerin Karşılaştıkları Ayrımcılık Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü., Çanakkale.
- ADAÇAY, F. R. ve GÜNEY G., (2012), “Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu*, ss. 321-326, Ankara
- ADAMAN, Fikret ve KEYDER Ç, (2006), *Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yasanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı, 2002-2006 Raporu*.
- ADAMS, A. E., (2011). Measuring the Effects of Domestic Violence on Women’s Financial Well-Being. *Center for Financial Security*, ss 1-2.
- AİLE, ÇALIŞMA ve SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI. (2013). Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/mevzuat>
- AKIN, M, (2013), "Aile İçi Şiddet", *İÜHFM Cilt: LXXI*, ss 27.
- AKKAŞ, İ ve UYANIK Z, (2016), "Kadına Yönelik Şiddet", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi Sayı:6*, ss 32-42.
- AKMAN Y, (2016), "Kraliçe Arı Sendromu Bağlamında Kadın Öğretmenlerin Kadın Yöneticilere İlişkin Görüşleri", *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:5 Sayı:3, ss 748-763.
- AKTAN, D. Z., KARATANA Ö., ve YARAR O, (2014), "Farklı Şiddet Türlerine Maruz Kalan Kadınların, Algılanan Stres Düzeyleri Üzerine Çalışma", *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 10, ss 91-99, Ekim
- ALPARSLAN, M. A., BOZKURT, Ö. Ç.,t ve ÖZGÖZ A, (2015), "İşletmelerde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın Çalışanların Sorunları" *MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:2 Sayı: 3, ss 66-81.

- ARSLAN, M (2017), "İktidar ve Medyatik Şiddet: Özgecan Aslan ve Şefika Etik Cinayetleri Analizi", *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı: 27, ss 135-159.
- ARSLAN, Z (2018), *Kadın Yöneticilerin Kariyer Engelleri: Cam Tavan Sendromuna İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz
- AŞKIN, U., ve AŞKIN, E. Ö. (2018), "Çalışma Yaşamında Kadına Yönelik Mobbing: Bankacılık Sektörüne Bir Araştırma", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, Cilt:9, Sayı:24, ss 256-282.
- BARIKDIK, G, (2018), Dijital şiddet nedir? Teknolojinin Yarattığı Yeni Şiddet Alanı. INDIGO: <https://indigodergisi.com/2018/11/dijital-siddet-nedir/>, (Erişim Tarihi:15.11. 2018).
- BASIN- İŞ SENDİKASI, (2018), <http://www.basin-is.org.tr/dunya-emekci-kadınlar-gunu-tarihcesi,2,2,172#.XJPHpigzbiU>, (Erişim Tarihi: 01.02.2018).
- BAŞALP, N. (2014), "Aile İçi Şiddet ve Özel Hukuk Yaptırımları", *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 20, Sayı:3, ss 208-246.
- BAYDUR, E., ve ERTEM B. (2006), "Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları: Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:65, ss 89-118.
- BAYKAL, E. (2018), "Sosyal Kimlik Teorisi Perspektifiyle Kraliçe Arı Sendromu", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8, Sayı: 16, ss 159-179.
- BAYRAKTAR, T. (2018), "İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:26, Sayı:3, ss 87-111.
- BÜKER , S., ve KIRAN, A. (1999). **Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet** , Alan Yayıncılık, İstanbul.

- BÜYÜKYILMAZ, A., ve DEMİR, Ç. (2016), "Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Belirleyenleri: Multinomial Logit Model Yaklaşımı", *Ege Akademik Bakış*, Cilt:16, Sayı:3, ss 443-450.
- CAMPBELL, J. C., ve LEWANDOWSKI, L. A. (1997), "Mental and Pshysical Healt Effects of Intimate Partner Violence on Woman and Children", *THE PSYCHIATRIC CLINICS OF NORTH AMERICA*, 20(2), 353-360.
- CEVHER, E., ve ÖZTÜRK, U. C. (2015), "İş Yaşamında Kadınların Kadınlara Yaptığı Mobbing Üzerine Bir Araştırma", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, Cilt:4, Sayı:4, ss 861-875.
- ÇAKIR, A. (2009), *Aile İçinde ve Toplumda Maruz Kalınan Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul
- ÇAKIR, E. H., GÜREL, I., OTARAN, N. (2016). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri, Sonuçları, Alınacak Önlemler*, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi, Ankara
- ÇALIŞKAN, H., ve ÇEVİK, İ. E. (2018), "Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği", *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:14.
- ÇELİKTAŞ, M. G. (2003), *Van Yöresinde Kadın ve Çocuğa Karşı Aile İçi Şiddet*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Van
- ÇELİKTAŞ, M. G. (2013). *Okuldaki Şiddet Olayları Aile İçi Şiddet İlişkisi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Anabilim Dalı, Ankara
- ÇİFTÇİ, F. (2013). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırklareli

- ÇÖTOK, N. A. (2015), "Toplumsal Cinsiyet Rolü Dâhilinde Kadına Şiddet Olgusuna Karşı Kadın Algısı", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, Cilt:3, Sayı:1, ss 778-790.
- DAVIDGE S, ve MAGNUSSON L, (2019), "The Domestic Abuse Report 2019: The Economics of Abuse", *Woman's Aid*, United Kingdom.
- DEY, I., (1993), "Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists", *Routledge Taylor and Francis Group*, ss 1-282, London and New York
- DİNÇER, G. (2010), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Düzce Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- DİNDAŞ, H. (2008), *Kadına Yönelik Eş Şiddetinin Sosyo-Ekonomik Durum ve Yaşam Kalitesi ile İlişkisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya
- DİŞSİZ, M., ve ŞAHİN, N. H. (2008), "Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet", *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, ss 50-57.
- DOĞAN, C. K. (2018). *Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddeti Meşru Görme ile Cinsiyetçi Tutumlar ve Adil Dünya İnancı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul
- DURMAZ, Ş. (2016), "İşgücü Piyasasında Kadınlar ve Karşılaştıkları Engeller", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, Cilt:2, Sayı:3, ss 37-60.
- EDİZ, A., ve ALTAN, Ş. (2017), "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması", *TBB Dergisi*, Özel Sayı, ss 397-410.
- ERBAY, H. (2019), "Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Hakların Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 2, ss 1-25.

- ERKAN, R., & BOZGÖZ, F. (2004), "Kadına Yönelik Şiddetin Sosyo-Ekonomik Dinsel ve Kültürel Boyutları: Diyarbakır Örneği", *Ekev Akademi Dergisi*, Cilt:8, Sayı:18, ss 219-242.
- ERSÖZ, A. G. (2010), "Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Roller", *Gazi Türkiyat Dergisi*, Sayı:6, ss 168-181.
- EŞKİNAT, R. (2013), "Türkiye'de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet (Boşanmış Kadınlara Yönelik Araştırma)", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:37, ss, 289-302.
- EURONEWS (2018). *Cinsiyet Eşitliği Raporu*.
<https://tr.euronews.com/2018/12/21/cinsiyet-esitligi-raporu-turkiye-149-ulke-arasinda-130-uncu-sirada>, (Erişim Tarihi: 25.04. 2018).
- EUROPEAN UNION AGENCY For FUNDAMENTAL RIGHTS(FRA) (2019),
<https://fra.europa.eu/en/press-release/2014/violence-against-women-every-day-and-everywhere>, (Erişim Tarihi: 01 04 2019).
- FAWOLE, O. (2008), "Economic Violence To Woman and Girls", *Trauma Violence & Abuse*, Cilt:XX, Sayı:X, ss 1-11
- FINDIK, E. (2016), *İş-Aile Çatışmasının Cam Tavan Üzerindeki Etkisi: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir
- GİRAY, H., P, Keskinoglu, Y, Sönmez vd., (2005), "Gebelikte Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Etkileyen Etmenler", *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, Cilt:14, Sayı:10, ss 217-220.
- GÖDELEK, K. (2005), "Güç ve İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(İLKE)*, Sayı:15, ss 98-107.
- GÖKKAYA, V. B. (2011). "Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet : Sivas İli (Cumhuriyet Üniversitesi) Örneği", *Journal of World of Turks*, Sayı:3, ss 129-145.
- GÖKKAYA, V. B. (2011), "Türkiye'de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı:2, ss 101-112.

- GÖKKAYA, V. B. (2014), "Cam Tavan, Kadın ve Ekonomik Şiddet", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Cilt:2, Sayı: 26, ss 371-383.
- GÜLBAY, M. (2012). *Kadın Yöneticileri Kariyer Sorunu: Cam Tavan Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- GÜLER, N. (2010), "Gebelikte Eşi Tarafından Kadına Uygulanan Fiziksel, Duygusal, Cinsel ve Ekonomik Şiddet ve İlişkili Faktörler"İ *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, Cilt:3, Sayı:2
- GÜLER, N., TEL, H., ve TUNCAY, F. Ö. (2005), "Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı", *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, ss 51-56.
- GÜNER, M. T. (2010), *Kadın İşgücü ve Kadının İşgücüne Katılımı: Kriz Dönemlerinde Kadın İstihdamı*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi İktisat Anabilim Dalı, Ankara
- GÜRER, G. A. (2015), *Sosyo-Ekonomik Düzeyi Düşük Ailelerde Şiddet Algısı:Kayseri Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırklareli
- GÜRKAN, Ö. C., ve COŞAR F, (2009), "Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri", *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, Cilt:2 Sayı:3, ss 124-129.
- HARCAR, T., ÇAKIR, Ö., BUDAK, G, ve SÜRGEVİL, O. (2008, Eylül-Aralık). "Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu", *Toplum ve Demokrasi*, Cilt 2, ss 51-70.
- İÇLİ, T. G. (1994), "Aile İçi Şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir Örneği", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:11 Sayı:1-2, ss 7-20.
- İKİNCİ, S. S. (2014), "Toplumun Kanayan Yarası: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kavramı ve Yansımaları", *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, Cilt: 13, Sayı:2, ss 21-28.

- ILO. (2018). *ILO: Dünyanın birçok köşesinde kadınlar hala, erkeklere göre işgücü piyasasına daha az katılıyor.*
https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_619892/lang--tr/index.htm , 8 Mart 2018
- İSPİR, Z. (2016), "Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Cinsiyete Dayalı Ekonomik Ayrımcılık", *Ankara Barosu Dergisi*, ss 165-197.
- Jeffs, N. S. (2015). "Money Matters" (*Research into the extent and nature of financial abuse within intimate relationships in the UK*), ss1-48.
- KADIN CİNAYETLERİNİ DURDURACAĞIZ PLATFORMU, (2019), <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler?> ss 1, (Erişim Tarihi: 03.03.2019)
- KADIN DAYANIŞMA VAKFI (2015), *2015 Yılı Kadın Danışma Merkezi Raporu*. Ankara.
- KADIN STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2017), *Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri*. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara.
- KARABACAK, H., ve KUYUCU, N. (2017), *Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Yasal Haklarımız*. Kadın Dayanışma Vakfı, Ankara.
- KARAKUŞ, H. (2014), "Kraliçe Arı Sendromu: Pembe Taciz", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, ss 334-356.
- KARAL, D., ve AYDEMİR, E. (2012), *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, Uşak Sosyal Araştırmalar Merkezi, Ankara,
- KARDAM, F., ve YÜKSEL, İ. (2004), "Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk", *Nüfusbilim Dergisi*, Sayı:26, ss 45-72.
- KAYA F., ÖZDEMİR, N., ve UYGUR, G. (2014), **Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet**, Savaş Yayıncılık, Ankara.

- KILIÇ, G. (2017), *Kadın Akademisyenlerin Kadına Yönelik Şiddet Algısı: Düzce Üniversitesi Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- KILIÇ, M. N. (2009), *Kadına Yönelik Şiddet: Sosyo-Psikolojik Arka Plan, Manevi Boyut Hukuki Yaptırımlar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KOCADAŞ, B., ve KILIÇ, M. (2012), Düşük Sosyoekonomik Yapıdaki Kadın ve Çocuğun Şiddet Algısı. *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu*, ss. 349-359, Ankara.
- KADIN DAYANIŞMA VAKFI, Kolektif. (2017). *Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı*. Ankara
- KOMARUDDİN, K. (2019), "Gender Bias in Interpretations of Domestic Violence in Rural Areas: A Case Study in Ciamis District", Indonesia. *Pertanika Journals Social Sciences& Humanities*, ss 459-463.
- KÖŞGEROĞLU, N., ÜNSAL, A., vd. (2016), "Eskişehir'de Yaşayan Bir Grup Kadının Aile İçi Şiddete Maruziyet Durumları ile Sosyo- Demografik Özellikleri Arasındaki İlişki", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:17, ss 83-94.
- KUMCAĞIZ, H., vd. (2018). "Samsun Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne Başvuran Şiddet Mağduru Kadınların Başvuru Durumları ve Gereksinimleri", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, ss 402-414.
- MARTI, H. Ö. (2014). *Kadına Yönelik Şiddetin Önelemlenmesi Konusunda Son 10 Yılda Yapılmış Tezlerin Tematik Açidan Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- MEMİŞ E. (2014), **Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet: Ekonomik Şiddet Kapsamında Görünmez Emek**, Savaş Yayıncılık, ss 167-170, Ankara.
- MEMİŞ, M. (2010, Eylül), *Çalışan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- NATIONAL COALITION AGAINIST DOMESTIC VIOLENCE (NCDV) (2015), *What is Economic Abuse?*, United States.
- NATIONAL COALITION AGAINIST DOMESTIC VIOLENCE (NCDV) (2019), <https://ncadv.org/statistics>, (Erişim Tarihi: 05 02 2019).
- ODMAN, T. M. (2012), Kadına Karşı Cinsel şiddet, *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı şiddet Sempozyumu*, Ankara.
- OECD (2014), *Domestic Violence*, OECD: <https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.html>, (Erişim Tarihi: 03 03 2019).
- OKUTAN, N. (2007), *Kadına Yönelik Aile İçi şiddet- Van'da Kadınların şiddet Deneyimleri, şiddeti Doğuran Koşullar ve Başetme Biçimleri, Kadın Sağlığına Etkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüleri, Van
- ÖNCÜ, G. A. (2012), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi şiddet ve Bununla Mücadele Araçları", *Public and Private International Law Bulletin*, Cilt: 32, Sayı: 2, ss 1-34.
- ÖZÇOBAN, A. D. (2018), *Kadına Yönelik şiddet Olaylarının Önlenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ÖZDEMİR, Y., SÖZCAN, Z., ve ALAŞ, C. (2017), "Cam Tavan Sendromunu Aşan Kadın Yöneticiler: Kariyer Öykülerinin İncelenmesi", *International Journal of Academic Value Studies*, Sayı:3, ss 347-356.
- ÖZER, Ö. (2017), "Medyada şiddet Kullanımı: şiddet Ekonomisi, Medyanın İdeolojik şiddeti ve Yetiştirme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme", *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı: 27, ss, 1-19.
- ÖZTÜRK, A. B. (2014), *Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi şiddet: Eşine şiddet Uygulayan Erkekler*, Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

- ÖZTÜRK, E. (2008), *Türkiye'de Aile İçi Şiddet Kadın Sığınma Evleri ve Din*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- PARSOVA, G. (2017), *Toplumsal Cinsiyet ve Ekonomik Şiddet Bağlamında Zonguldak İlinde Kadın Girişimcilerin Deneyimleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- POLAT, O. (2016), "Şiddet", *Marmara Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22, Sayı:1, ss 15-34.
- POLAT, Ö. (2015), *Kadın Emeginin Görünmezliği Çerçevesinde Ev-Eksenli Çalışan Kadın Emegi: İzmir Muhittin Erener Mahallesi Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- POSTMUS, J., vd. (2012), "Understanding Economic Abuse in the Lives of Survives", *Journal of Interpersonal Violence*, Cilt:XX, Sayı:X, ss 1-20, <https://www.researchgate.net/publication/51707093> .
- QADAR, T. L., ve IMTIAZ, F. (2018), "Violence against women in Pakistan – A cultural or a criminal problem?", *International Journal on Woman Empowerment*, ISSN 2413-4252, ss 1-4.
- RİGER, STAPHANIE, vd., (1999), "Obstacles to Employment of Women with Abusive Partners : A Summary of Select Interview Data", *A Great Cities Institute Working Paper*, ss 2-18.
- SAKALLI, A. E., v.d. (2017). *Kadına Yönelik Şiddet Değerlendirme Raporu*. Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, İstanbul.
- SARICI, Y. (2013), *Kadına Yönelik Şiddet*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- SİNEM, İ. S. (2014), "Toplumun Kanayan Yarası: Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Kavramı ve Yansımaları", *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, Cilt:13, Sayı:2, ss 21-28.

- SÜRDÜREBİLİR KALKINMA DERNEĞİ TÜRKİYE, (Skd TÜRKİYE) (2018), *TÜİK'Ten Yeni Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri*, <http://www.skdturkiye.org/esit-adimlar/yakin-plan/tuikten-yeni-toplumsal-cinsiyet-gostergeleri>, (Erişim Tarihi: 04.10.2018).
- SONKAYA, S. (2016), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Aksaray Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale
- SÖZER, A., ve BAŞKALE, H. (2015), "Eşinden/Partnerinden Şiddet Gören Kadınların Şiddet Algısı ve Mağduriyet Nedenleri" *TAF Preventive Medicine Bulletin*, Cilt:14, Sayı: 6, ss 468-475.
- SYLIANU, A. M. (2016), *The Impact Of Economic Abuse On Depressive Symptoms Among Survivors Of Intimate Partner Violence*, The State University of New Jersey, Graduate Program in Social Work, New Jersey, Rutgers
- ŞENER, E. B. (2011), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi*, T.C Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.
- ŞENER, Ü. (2012, Mart). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?, Türkiye Ekonomik Politikaları Araştırma Vakfı.
- TARAK, Ö. B. (1997), *Sürekli Yayınların Bilimsel Araştırmalar İçin Önemi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (TDK), (2018), http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb34fae46e9a0.23905459, 18.08.2018.
- TINAZ, P, (2004), "İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)", *Çalışma ve Toplum*, ss13-28.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK) (2008), <http://rapory.tuik.gov.tr/13-04-2019-14:05:29-20427641951732943571724920290.html?> .

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK) (2008), Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İstatistikleri, <http://rapory.tuik.gov.tr/13-04-2019-14:05:29-20427641951732943571724920290.html?> .

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK) (2014), Aylık Çalışma Süresi, Brüt Ücret, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1008

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK) (2018), <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr> Erişim Tarihi: 05.01.2018)

ULAŞ, V. (2012), Ambargonun İflası. *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu*, ss. 373-383, Ankara.

UNICEF, (2019), *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi*. https://www.unicef.org/turkey/cedaw/_gi18.

UYAR, M. (2018), "Kadına Yönelik Şiddete Genel Bir Bakış", *The Journal of Academic Social Science*, Cilt:5, Sayı:71, ss 1-157.

WORLDBANK, (2018), *Labor force*. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.FE.ZS> , (Erişim Tarihi: 04.04.2019).

WORLDBANK, (2017), *Labor force participation rate, female*. The World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.NE.ZS>, (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

YAÇIN, Ç. (2015), "Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar ve Ekonomik Şiddet", *Feminist Eleştiri Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, ss 50-60.

YAŞAR, M. R, (2017), "İki Şiddet Arasında Kadın", *Akademik Matbuat*, Cilt:1, Sayı: 1, ss 10-11.

YAVUZ, K. (2018), *Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede' Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi' (ŞÖNİM) ve 'Kadın Konukevinin' Rolü: Trabzon İli Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane

- YAVUZ, R. A. (2016), "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ekseninde Kadın İstihdamı ve Ekonomik Şiddet", *Journal of Life Economics*, Cilt:3, Sayı:3, ss 77-100.
- YEGENGİLİ, E. (2018), *Kadının Kariyerinde Karşılaştığı Engeller ve Cam Tavan*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- YİĞİT, E. S. (2018), *Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddet ile Evlilik Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- YÜKSEL, A. B. (2016), *Kadına Yönelik Şiddet ve Töre Cinayetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, (2012), C:52, S: 28239, Ankara

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

Sayın Katılımcı, “İzmir’de yaşayan eğitimli ve çalışan kadınların yaşadığı ekonomik şiddeti anlamaya ve boyutlarını belirlemeye yönelik” bir araştırma gerçekleştirmekteyim. Size ekonomik şiddete yönelik sorular yöneltmek istiyorum. Burada amacım; İzmir’de yaşayan eğitimli ve çalışan kadınların ekonomik şiddet yaşayıp yaşamadıklarını incelemektir. Bu amacı taşıyan araştırma, Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP danışmanlığında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne yüksek lisans tezi olarak sunulacaktır.

Görüşmede verilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Araştırma sonuçları yazılırken, görüşülen kişilerin isimleri, çalıştıkları kurumlar kesinlikle kullanılmayacaktır. Eğer boşanmış bir kişi iseniz soruları evlilik sürecinizi göz önüne alarak değerlendirmenizi rica ederiz.

Bu araştırmaya katıldığınız ve zaman ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim. Bu konuda eklemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz için yildizmasite@gmail.comadresine mail atabilirsiniz.

Maşite YILDIZ

Demografik Bilgiler

Yaş:

Eğitim Durumu:

Medeni Durum:

Çocuk Sayısı:

Eşin eğitimi:

Eşin mesleği:

Aylık gelir:

Aylık Hanenin ortalama geliri:

Evlilik sözleşmeniz var mı:

Kendinize ait ve aktif kullandığınız kredi kartınız var mı:

Eşinizle bir bankada ortak para hesabınız var mı:

Boşanma durumunda nafaka talep eder misiniz? neden:

Boşanmış bir kişi iseniz, nafaka alıyor musunuz? Boşanma sürecinde ve sonrasında ekonomik şiddete maruz kaldınız mı?

Ekonomik Şiddet Kavramını Bilmeye Yönelik Sorular

1. Kadına şiddet sizce nedir?
2. Türkiye’de kadına yönelik şiddet türlerinden hangisinin daha fazla yaşandığını ve görünür olduğunu düşünüyorsunuz?
3. Sizce ekonomik özgürlük nedir?
4. Ekonomik özgürlüğünüz olduğunu düşünüyor musunuz? Eşinin gelir seviyesi sebebiyle zengin olan bir kadın sizce ekonomik özgürlüğe sahip midir?
5. Sizce ekonomik şiddet nedir?
6. Kadınlar neden ekonomik şiddet yaşarlar?
7. Sizce ekonomik şiddet ile diğer şiddet türleri arasında bir ilişki var mıdır?
8. Kadınların ekonomik özgürlük kazandıklarında ekonomik şiddet başta olmak üzere diğer şiddet türlerinin de azalacağını düşünüyor musunuz?
9. Sizce çalışma yaşamı içinde kadına yönelik ekonomik şiddet söz konusu mudur ve nasıl gerçekleşir?
10. Ekonomik şiddet yaşayan bir kadın sizce neden bu şiddeti kabullenir?

Ekonomik Şiddetin Boyutlarına İlişkin Sorular

1. Ekonomik Kontrole İlişkin Sorular

1. Eşiniz, ne kadar kazandığınızı bilir mi?
2. Kendi kazancınızı rahatlıkla, istediğiniz gibi harcayabiliyor musunuz?
3. Eşinizden daha fazla kazanıyorsanız, sizce bu durum eşinizi rahatsız etmekte midir? Evet ise nedeni ne olabilir?
4. Eşiniz, gelirinize el koyar mı?
5. Kendinize ait bir mal varlığınız var mıdır? Kendi malınız üzerinde tasarruf hakkınız var mı?
6. Eşiniz, tüm parasal bilgilerini sizinle paylaşır mı?
7. Aile içinde ekonomik tasarruf hakkı kimin elindedir? Sizce bir evlilikte ekonomik tasarruf hakkı kimin elinde olmalıdır?
8. Ekonomik tasarruf hakkınız olduğunu düşünüyor musunuz?
9. Eşiniz, ihtiyaçlarınızı satın alma ya da faturaları ödeme konusunda sizi tehdit eder mi?
10. Eşiniz, çalışmanıza ilişkin ne düşünmektedir?
11. Terfi almanıza ya da daha yüksek ücretli bir işe geçişinizi kolaylaştıracak eğitim gibi becerilerinizi geliştirmeye yönelik fırsatlardan yararlanmanıza karşı eşinizin tutumu ne olmaktadır?

2.Ekonomik Sömürü

- 1.Eşiniz, sizin bilginiz/izniniz dışında çantanızdan/cüzdanınızdan/banka hesabınızdan para alır mı? Evde kimin kredi kartı daha yoğun olarak kullanılmaktadır
2. Eşinizin faturaları geç ödediği ya da sizin üstünüze olanları ödemediği oldu mu?
3. Eşiniz, sizin adınıza borç yaptı mı/yapar mı?
4. Ortak mal varlığınızı ya da sizin kendinize ait mal varlığınızı ipotek etme ya da rehin verme gibi durumlarla karşılaştınız mı
5. Eşinizin çalışmayı reddederek ev geçimini sizin üzerinize yıktığı oldu mu?
6. Ev giderleri, çocukların masrafları evinizde nasıl ve kim tarafından karşılanmaktadır?

Çözüme Yönelik Sorular

- 1- Sizce aile ve toplum içinde kadına yönelik ekonomik şiddet nasıl önlenebilir?
- 2- Sizce çalışma hayatında kadına yönelik ekonomik şiddet nasıl önlenebilir?
- 3- Ekonomik şiddetin ortaya çıkışında devlet uygulamalarında yetersizlikler olduğunu düşünüyor musunuz? Nelerdir? Sizce devlet kadına yönelik ekonomik şiddeti önlemeye yönelik neler yapabilir?

EK 2: Katılımcı Kodları

Katılımcı	Meslek	Yaş
K1	Bankacı	48
K2	Bankacı	35
K3	Bankacı	36
K4	Bankacı	35
K5	Bankacı	37
K6	Bankacı	41
K7	Bankacı	44
K8	Bankacı	44
K9	Bankacı	40
K10	Bankacı	33
K11	Doktor	42
K12	Yüksek Makine Müh.	36
K13	Akademisyen	35
K14	Büro Personeli	31
K15	Büro Personeli	45
K16	Büro Personeli	34
K17	Büro Personeli	42
K18	Öğretmen	35
K19	Girişimci	30
K20	Girişimci	40
K21	Güzellik Uzmanı	41
K22	İtalyan Aşçı	58
K23	Memur	40
K24	Muhasebeci	42
K25	Öğretmen	37
K26	Polis	33
K27	Sekreter	45
K28	Büro Personeli	26
K29	Kimyager	29
K30	Hemşire	38

ÖZGEÇMİŞ

Maşite Yıldız DEMİREL, 1992 yılında İzmir’de doğdu. 2010 yılında Naci Şensoy Anadolu Lisesinden, 2015 yılında Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünden mezun oldu. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri anabilim dalı, İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri bilim dalında yüksek lisansa başladı.

